

TAMPEREEN YLIOPISTO

Markus Henriksson

HAUDATTUJEN SYDÄNTEN UUELLEEN HERÄÄMINEN

Yhdysvaltain intiaaniaktivismi vuoden 1961 Chicagon
konferenssista vuoden 1973 Wounded Kneen valtauksen

Yleisen historian pro gradu-tutkielma
Tampere 2008

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Historiatieteen ja filosofian laitos

HENRIKSSON MARKUS: Haudattujen sydänten uudelleen herääminen.
Yhdysvaltain intiaaniaktivismi vuoden 1961 Chicagon konferenssista vuoden 1973 Wounded Kneen valtaukseseen.

Pro gradu –tutkielma 138 s., 3 liites.

Yleinen historia

Toukokuu 2008

Pohjois-Amerikan intiaanit nousivat 1960-luvulla äänekkäästi vaatimaan muutoksia olosuhteisiinsa. Yhdysvaltain valtaväestölle yllätys ei ollut ainoastaan alkuperäisten amerikkalaisten osallistuminen protestiliikhehdintään, vaan myös se, että nämä eivät olleet täydellisesti sulautuneet valtaväestöön ja hävinneet siten koko Amerikan kartalta. Tähän harhaluuloon vaikutti liittovaltion tehokas sulauttamispolitiikka. Työssäni tutkin millaista tämä politiikka oli ja miksi jotkut intiaanit eivät näiden poliittisten toimenpiteiden seurauksena sulautuneet valtakulttuuriin vaan säilyttivät oman identiteettinsä, intiaaniutensa. Kronologisesti poliittisten toimenpiteiden selvitystyö alkaa vuoden 1887 yleisestä palstoituslaista ja päättyy presidentti Nixonin vuonna 1970 antamaan julistukseen: lisätä intiaanien itsemääräämisoikeutta.

Samalla tutkin, miten liittovaltion toimenpiteet vaikuttivat intiaaneihin. Kuinka jotkut todella omaksuivat valkoisen kulttuurin ihanteet, kuinka taas toiset alkoivat järjestäytyä, pitää kiinni omasta kulttuuristaan ja lopulta nousta avoimeen vastarintaan. Tässä haluan nostaa esiin erityisesti liittovaltion 1950-luvulla harjoittaman terminaatiopolitiikan ja tuon politiikan seurauksena syntyneet juurettomat kaupunki-intiaanit, jotka seuraavalla vuosikymmenellä monesti nousivat protestiliikkeen etujoukkoon. Intiaanivastarinnan virallinen julkilausuma lausuttiin vuonna 1961 Chicagon konferenssissa. Tutkin, miksi julkilausuman jälkeen koko intiaaniliike alkoi vähitellen radikalisoitua, vaikka sekä viranomais- että aktivistiritamalla asiat lähtivät etenemään positiivisessa hengessä nopeaan tahtiin. Kyseessä oli hyvin monimutkainen ja -syinen prosessi, johon vaikuttivat liittovaltion poliittisten toimenpiteiden johdosta eri intiaanien täysin erilainen asema. Työssäni tuon esiin, kuinka hajanaisia intiaanit olivat 1960-luvulle tultaessa ja mitä lopulta tarkoitti tuolla vuosikymmenellä liikkeelle lähtenyt suora toimintaa harjoittava intiaaniaktivismi?

Jotkut intiaanit lähtivät suoran toiminnan tielle, toiset vastustivat tälle tielle lähtemistä. Suoran toiminnan valinneet intiaanit perustivat lukuisia eri ryhmiä. Näistä ryhmistä keskityn kolmeen tärkeimpään: Amerikan intiaanien kansalliskongressiin, Intiaanien kansalliseen nuorisoneuvostoon ja Amerikan intiaaniliikkeeseen. Selvitän järjestöjen toimintaperiaatteet ja lähtökohdat. Tutkin niitä kehityskulkuja, jotka vaikuttivat siihen, että uusi järjestö oli poikkeuksetta edeltäjänsä radikaalimpi. Paljonko tähän vaikutti se, että koko yhteiskunnallinen protestiliike radikalisoitua 1960-luvun loppua kohden. 1960-lukulaista liikettä tarkastellessa on syytä pohtia, miten muut protestoivat ryhmät, kuten mustat, opiskelijat ja Vietnamin sodan vastustajat vaikuttivat intiaanien

toimintamalleihin. Miten nämä muut ryhmät näkivät intiaanit osana 1960-luvulla tapahtuvaa liikehdintää? Toisaalta miten paljon eri intiaaniryhmillä oli sisäistä valtataistelua vastarinnan kärkipaikalle pääsemiseksi. Vuodesta 1968 lähtien tuon kärkipaikan otti Amerikan intiaaniliike.

Samanaikaisesti radikalisoituneen liikehdinnän kanssa Yhdysvaltain erilaiset intiaaneille tarkoitetut avustusohjelmat olivat kasvaneet. Miksi ne eivät hillinneet protestoivien intiaanien muutosvaatimuksia vaan miksi nämä valitsivat yhä enenevässä määrin valtaukset toimintavoikseen. Miten paljon kyseessä oli tyypillinen yhteiskunnallisten muutosliikkeiden ilmiö, jolloin ensimmäiset merkit asioiden paranemisesta kasvattivat vain ruokahalua suuremmille muutosvaatimuksille. Toisaalta miten paljon hallitus todella oli valmis tulemaan vastaan ja miksi se lopulta perääntyi lupauksen tieltä? Lopulta miten paljon yksittäiset sattumukset vaikuttivat Alcatrazin, intiaaniviraston ja Wounded Kneen valtauksiin?

Näistä kolmesta eniten julkisuutta saaneista valtauksista on esitetty yksityiskohdiltaan ristiriitaista tutkimustietoa. Yksi työni keskeisin tavoite on rakentaa synteesi ristiriitaisista yksityiskohdista. Lähteinä olen käyttänyt aikalais- ja myöhemmin ilmestynyttä tutkimuskirjallisuutta. Sanoma- ja aikakauslehtiä, erityisesti *The New York Times* ja *The Washington Post* ovat keskeisesti esillä intiaaniviraston ja Wounded Kneen valtauksia tutkiessani. Pienlehtien puolella opiskelijaliikkeen äänenkannattaja *Ramparts* sekä intiaanien oma julkaisu *Akwesasne Notes* tarjoavat terävää lisävalaistusta. Lisäksi säädöskokoelma: *Documents of United States Indian Policy* toimii poliittis-sopimuksellisena taustoittajana.

Muiden tulkintoihin pohjautuen tutkin omassa työssäni, miten valtaajat pyrkivät löytämään intiaanien katkerasta historiasta ja toisaalta nykyisistä epäkohdista oikeutusta valtauksilleen. Mikä toisaalta oli lainvalvontaviranomaisten vastaus ja miten paljon eri viranomaiset todella olivat valmiita ymmärtämään intiaanien ongelmia? Kuinka eri osapuolet toteuttivat tavoitteitaan? Miksi 1960-alun pyrkimys avoimeen vuoropuheluun muuttui 1970-luvun alkuun tullessa vihamieliseen, kuolemantapauksia aiheuttaviin aseellisiin yhteenottoihin? Mitä kaikkea intiaanirintamalla tapahtui Chicagon konferenssin ja Wounded Kneen valtauksen välisenä 12 vuoden ajanjaksona? Näihin kysymyksiin etsin tutkielmassani vastauksia.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	INTIAANIT, KYSYMYKSET, ONGELMAT JA MYYTIT	1
1.1.	Siouxit taistelevat jälleen	1
1.2.	Tutkimuskysymykset, metodi ja lähteet	2
1.3.	Intiaaniongelman ongelmallinen määrittely	4
1.4.	BIA – intiaaniongelman ongelmallinen hoitaja	9
1.5.	Intiaanien uusi tuleminen myytin takaa	11
2.	YHDYSVALTAIN INTIAANIPOLITIikka DAWESIN PALSTOISTA UDELLEEN SIJOITUKSEEN	12
2.1.	Maat palstoitetaan, intiaanit sulautetaan	12
2.2.	Vuoden 1934 uudelleenjärjestymislaki	16
2.3.	Amerikan intiaanien kansalliskongressi	18
2.4.	Terminaatiopolitiikka tuhoaa heimot, muttei intiaaniutta	21
3.	KOHTI ITSEMÄÄRÄMISOIKEUTTA JA VASTARINTAA	25
3.1.	Hullun Karhun tempauksista vastarinnan laajenemiseen	25
3.2.	Amerikan intiaanien Chicagon konferenssi 1961	27
3.3.	Hallituksen reaktiot Chicagoon konferenssiin	29
3.4.	Intiaanien kansallinen nuorisoneuvosto	31
3.5.	Kalastuskiistat punaisen vallan ilmentymänä	33
3.6.	Alcatrazin esinäytös	37
	3.6.1. <i>Alcatrazin toinen valtaus</i>	37
	3.6.2. <i>Uusia Alcatrazoja kaikkialle</i>	40
	3.6.3. <i>Alcatraz yhden aikakauden päätöksenä</i>	43
4.	VASTARINTA LAAJENEE INTIAANIASIAINVIRASTON VALTAUKSEEN	47
4.1.	Protestiliike lähtee leviämään	47
4.2.	Amerikan intiaaniliike vie kaiken huomion	49
4.3.	Nixonin puhe luo toivon kipinän	53
4.4.	Kuolema raivaa tietä kohti rikottujen lupausten polkua	56
4.5.	Rosebudin aurinkotanssista marssille Washingtoniin	58
5.	INTIAANIASIAINVIRASTON VALTAUS	61
5.1.	Minneapolisin selkkaus	62
5.2.	Washingtonin vastaanotto	64
	5.2.1. <i>Rottia pakoon intiaaniaisainvirastoon</i>	66
	5.2.2. <i>Uhkavaatimuksia ja lykkäyksiä</i>	68
	5.2.3. <i>Valtaus suurena joukkokohtauksena</i>	69
	5.2.4. <i>Sähke Nixonille avaa tien neuvotteluihin</i>	72
	5.2.5. <i>Sopimustunnusteluista tunnustelevaan sopimukseen</i>	74
5.3.	Valtaus päättyi, jännitys jatkui	76
5.4.	Kohti Wounded Kneetä	80
6.	WOUNDED KNEEN KYLÄN VALTAUS	85
6.1.	Historian painolasti ja taloudelliset intressit nykyisyyden taakkana	86
6.2.	Pine Ridge joutuu terrorin valtaan	90
6.3.	Härän taposta kylän valtaukseseen	91
6.4.	Kaivautuminen aseisiin	95

6.4.1.	<i>Panttivankeja ja vaatimuksia</i>	96
6.4.2.	<i>Symbolinen valtaus muuttuu todelliseksi sodaksi</i>	98
6.4.3.	<i>Valtauksen monta todellisuutta</i>	101
6.4.4.	<i>Piirittäjien eri näkemykset</i>	103
6.4.5.	<i>Ensimmäinen vetäytymistarjous</i>	105
6.5.	Itsenäinen oglala-kansakunta	107
6.5.1.	<i>Valtauksen luonne muuttuu, tilanne ei</i>	107
6.5.2.	<i>Tulitauko murenee</i>	109
6.5.3.	<i>Saartorengas laajenee</i>	111
6.5.4.	<i>Suurta tragediaa, groteskia komediaa</i>	113
6.5.5.	<i>Hallitsematon näytelmä käynnistää neuvottelut</i>	115
6.6.	Sopimuksesta uhreihin ja uuteen sopimukseen	118
6.6.1.	<i>Huhtikuun sopimus ja sen kariutuminen</i>	119
6.6.2.	<i>Valtauksen ensimmäinen kuolonuhri</i>	121
6.6.3.	<i>Kasvavasta eripurasta seuraavaan uhriin</i>	123
6.6.4.	<i>Toukokuun sopimus – sekasortoinen päätös</i>	125
6.7.	Sopimuskokous ja Pine Ridge valtauksen jälkeen	129
6.7.1.	<i>Sopimuskokous</i>	139
6.7.2.	<i>Pine Ridgen terrori pahenee</i>	133
7.	WOUNDED KNEEN JÄLKIPYYKKI	135
7.1.	<i>Intiaanien ensimmäinen moderni mielenilmaus</i>	135
7.2.	<i>Shokkijoukkona intiaanipolitiikkaa muuttamaan</i>	138

LIITTEET

LÄHTEET

1. INTIAANIT, KYSYMYKSET, ONGELMAT JA MYYTIT

1.1. Siouxit taistelevat jälleen

Vuonna 1973 helmikuun 27. päivän iltana kellon ollessa noin puoli kahdeksan, 54 auton karavaani kulkeutui mukanaan 250 intiaania Etelä-Dakotan lounaisosassa sijaitsevaan talviseen Pine Ridgen intiaanireservaattiin. Suurin osa kaiken ikäisistä ja kumpaakin sukupuolta edustaneista intiaaneista oli reservaatissa asuvia *oglala-siouxeja*, mutta mukana oli myös muiden reservaattien ja heimojen intiaaneja. Monet kylään saapuneista olivat aseistautuneita. Ensimmäiset paikalle ehtineet ampuivat ilmaan valoraketteja valaisten siten kaikki pienen alueen talorykelmät. Lisäksi kylän kauppa-asemalta anastettiin lisää aseita ja ammuksia sekä muutamat kylässä asuneet valkoiset asukkaat koottiin yhteen taloon vartioitaviksi. Tämän jälkeen intiaanit pystyttivät tiesulkuja, rakensivat puolustusasemia ja julistivat alueen Yhdysvalloista vapaaksi vyöhykkeeksi. Tämä alue oli Wounded Kneen kylä (ks. liite 1). Samassa paikassa Yhdysvaltain ratsuväki oli joulukuussa 1890 surmannut lähes 300 *sioux*-kansan¹ miestä, naista ja lasta.²

Ensinäytös Wounded Kneen toiselle tulemiselle maailman tietoisuuteen oli näytelty neljää kuukautta aikaisemmin Yhdysvaltain pääkaupungissa Washingtonissa. Marraskuun 2. päivänä 1972 Amerikka³ ja muu maailma havahtui uutiseen, joka vaikutti yhtä uskomattomalta kuin laskeutuminen ulkoavaruudesta maan kamaralle. Joukko intiaaneja oli vallannut pääkaupungissa sijaitsevan ”Intiaaniasiain viraston” (*Bureau of Indian Affairs, BIA*) ja pitänyt sitä hallussaan massiivisia Yhdysvaltain puolustusvoimien joukkoja vastaan. Ensimmäistä kertaa sitten 1800-luvun suurten intiaanisotien, Yhdysvaltain unohdettu alkuperäisväestö alkoi saada Vietnamin sotaan ja lähestyviin presidentin vaaleihin verrattavaa julkisuutta. Valtaus päättyi, kun presidentti Richard Nixon lupasi nimittää asiantuntijaryhmän tutkimaan uudelleen liittovaltion intiaanipolitiikkaa ja intiaanien tarpeita. Siitä huolimatta valtauksen päätyttyä marraskuun 8. päivänä 1972 koko tapahtuman yksityiskohdat ja motiivit pysyivät yhtä hämärinä kuin ne olivat olleet viikkoa aikaisemminkin.⁴

¹ Sioux-kansa jakaantuu kolmeen murreryhmään ja 14 heimoon. Itäistä ryhmää kutsutaan *dakotaksi*, keskistä *nakotaksi* ja läntistä *lakotaksi*. Läntisen ryhmään kuului seitsemän itsenäistä heimoa: *oglala*, *hunkpapa*, *miniconjou*, *sicangu*, *sihasapa*, *itazipo* ja *oohenonpa*. Ks. Virrankoski 1994 ss. 174–175, 204.

² Josephy 1982, ss. 215–216.

³ Tutkimuksessa viitataan aina Yhdysvaltoihin puhuttaessa Amerikasta.

⁴ Burnette & Koster 1974, s. ix.

Viraston valtausta 11 vuotta aiemmin, vuonna 1961, *brule-sioux*-heimon edustaja ja Rosebudin reservaatin johtaja Robert Burnette oli muistuttanut yleisöään Chicagossa järjestetyssä ”Kaikkien intiaaniheimojen” (*All American Indian*) konferenssissa siouxien olleen suurista tasankointiaaneista viimeisimpiä, jotka joutuivat antautumaan vapaustaistelussaan valkoisille. Burnette julisti konferenssissa:

Siouxit ovat taistelijoita. Me emme aio sietää tätä hiljaista kohtaloon alistumista ikuisesti. Jonain päivänä me nousemme jälleen taistelemaan, ja kun tuo päivä koittaa, me emme taistele vain oman heimomme vaan kaikkien intiaanien puolesta.⁵

Vuonna 1973 oglala-siouxit, 1800-luvun suuren sotapäällikön ”Hullun Hevosien” (*Crazy Horse*) jälkeläiset, nousivat jälleen taistelemaan Wounded Kneessä. Liittovaltion sheriffien, FBI:n agenttien sekä muiden poliisi- ja sotavoimien 71 päivää kestäneessä piirityksessä siouxit ja näiden liittolaiset taistelivat kaikkien Amerikan intiaanien vapauden puolesta.⁶ Tällä heräämisellä tutkija Alvin Josephy viittaa Dee Bownin vuonna 1970 ilmestyneeseen myyntimenestyskirjaan *Bury My Heart at Wounded Knee* (”Haudatkaa sydämeni Wounded Kneehin”). Teos kertoo suurista intiaanisodista ja niiden päätepisteestä, vuoden 1890 Wounded Kneen verilöylystä⁷. Tapauksen jälkeen valtaosa amerikkalaisista uskoi intiaanien todella hävinneen Yhdysvaltain maaperältä ja siksi valtaväestö koki 1960-luvun intiaaniaktivismiin alkuperäisten amerikkalaisten uudelleen heräämisenä.

1.2. Tutkimuskysymykset, metodi ja lähteet

Chicagon konferenssista liikkeelle lähtenyt ja Wounded Kneen valtaukseseen päättynyt 12 vuoden ajanjakso on merkittävä tutkimuksen kohde juuri monenlaisten tulkintojen vuoksi. Tämän vuoksi suoran toiminnan huipennukseen johtanut intiaanien vastarinnan uudelleen herääminen on pro graduni tutkimusaihe. Miksi intiaanien vastarinta muuttui 1960- ja 1970-luvun vaihteessa väkivaltaiseksi, vaikka alkuperäiset amerikkalaiset olivat rauhanomaisin keinoin saavuttaneet parannuksia niin lainsäädännölliseen, oikeudelliseen, taloudelliseen kuin kulttuuriseenkin asemaansa koko 1960-luvun aikana? Ja miksi tämä aktivismi purkautui juuri valtauksina, eikä parlamentaarisiin keinoihin, vetoamuksina kongressiedustajiin ja muihin poliitikkoihin. Tämä on tutkimukseni keskeisin kysymys.

⁵ Josephy 1982, ss. 215–216.

⁶ Josephy 1982, ss. 215–216.

⁷ Ks. Brown 1970, s. 7.

Vastatakseni tutkimuskysymykseen, tutkin intiaaniaktivismiin edustajia sekä vastarinnan ryhmiä. Kohdistan erityishuomion intiaaniasiainviraston sekä Wounded Kneen kylän valtauksen. Wounded Kneen valtauksen ymmärtämiseksi on myös tarpeellista luoda katsaus intiaanivastarinnan uudelleen viriämiselle 1960-luvulla, ja miten tuo toiminta radikalisoitui ja muuttui väkivaltaisemmaksi 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Tutkimuskysymykseen vastaaminen edellyttää myös tietoa niistä sosiaalisista ja taloudellisista ongelmista, jotka vaikuttivat vastarinnan muodostumisen taustalla. Myös Amerikan intiaanipolitiikan kartoittaminen on tärkeää, jotta voisi ymmärtää eri toimijoiden taustat ja aktivismin syntyhistorian. Lopuksi vielä on tarpeellista tiedostaa, millainen oli se yhteiskunnallinen ilmapiiri, jossa liikehdintä syntyi.

Tutkimus etenee teemallisesti sekä kronologisesti. Ensin analysoin intiaaniongelmaa ja sen määrittämisen vaikeutta erityisesti viranomaisten näkökulmasta. Millaisten lainsäädännöllisten toimenpiteiden kohteeksi intiaanit joutuivat tämän vuosisadan kuluessa, miten tuo asema muuttui ja miten intiaanit itse kokivat tuon muutoksen. Kuinka Yhdysvaltain hallintokoneisto ja muut alkuperäisten amerikkalaisten kanssa asioineet viranomaiset toimivat 1960-luvun ja etenkin 1970-luvun alun aikana.

Kronologisesti tutkimukseni alkaa Yhdysvaltain intiaanipolitiikan osalta vuoden 1887 yleisestä palstoituslaista, etenee 1920-luvun kansalaisuuden myöntämiseen ja seuraavalla vuosikymmenellä säädettyyn uudelleenjärjestämislakiin. Selvitän kuinka toinen maailmansota ja sodan jälkeiset vuodet muovasivat liittovaltion intiaanipolitiikkaa; ja varsinkin, miten 1950-luvun suuret ohjelmat: intiaanien terminaatio- ja uudelleensijoittamispolitiikka loivat pohjaa seuraavan vuosikymmenen intiaanivastarinnalle. Tutkin millaisia ryhmiä osallistui vastarintaliikkeeseen, miten intiaanien vastarinta kytkeytyi koko 1960-luvun protestiliikkeeseen, miten se erottui tästä liikkeestä.

Intiaaniryhmistä nostan esiin Amerikan intiaanien kansalliskongressin, intiaanien kansallisen nuorisoneuvoston sekä Amerikan intiaaniliikkeen. Tutkin näiden ryhmien syntyhistoriaa, tavoitteita, miten näihin tavoitteisiin pyrittiin sekä millainen oli näiden ryhmien taustalla oleva yhteiskunnallinen tilanne ryhmien toiminnallisimpina vuosina.

Ensisijaisina lähteinä käytän aikakaudella syntyneitä tulkintoja intiaanivastarinnasta. Tulkintojen tekijöistä erityisen tärkeitä ovat ne henkilöt, jotka olivat itse mukana edellä mainituissa ryhmissä, tapahtumapaikoilla ja vastarintaliikkeessä. Vine Deloria jr. (tutkimuksessani käytän nimeä Vine Deloria) ja Robert Burnette toimivat kumpikin 1960-luvulla intiaanien kansalliskongressin

puheenjohtajina. Alvin Josephy kuului republikaaniseen puolueeseen ja työskenteli 1970-luvun alussa läheisesti presidentti Nixonin kanssa. Ward Churchill oli Amerikan intiaaniliikkeen jäsen, Peter Matthiessen ja Rex Weyler työskentelivät myös tiiviisti liikkeen kanssa.

Aikalaislehdistöstä olen tutkinut *The New York Timesin* ja *Washington Postin* uutisraportteja ja analyysejä, kuten myös *Time* ja *Newsweek* -lehtien artikkeleita. Näiden valtaalehtien lisäksi käytän laajan reportaasin Wounded Kneen valtauksesta tehnyttä *Harper's* -lehteä. Pienlehtien puolella olen käyttänyt lähteinä Yhdysvaltain uuden vasemmiston⁸ äänenä toiminutta *Rampartsia* sekä alkuperäisten amerikkalaisten oma julkaisua *Akwesasne Notesia*.

Tapahtumien lainsäädännöllisen taustan ymmärtämiseksi tärkeänä lähteenä toimii myös Francis Pruchan toimittama *Documents of United States Indian Policy* -kokoelma. Teokseen on koottu intiaanilakeja, -asetuksia, sopimuksia, komiteamietintöjä, intiaanikomissaarien ja kongressiedustajien raportteja. Tätä kokoelmaa täydentää Fremont Lydenin ja Lyman Legtersin toimittama, intiaanisopimuksia arvioiva *Native Americans and Public Policy* artikkelikokoelma. Tärkeä kokoelma teos on myös *Red Power. The American Indian's Fight for Freedom*, johon on koottu 1960-luvun intiaanitoimijoiden artikkeleita, julistuksia ja kannanottoja.

Tapahtumissa mukana olleiden tulkitsijoiden ja kokoelmateosten lisäksi olen tutkinut *Native America in the Twentieth Century*- ja *Encyclopedia of North American Indians*-tietosanakirjoja. Metodina on ollut synteisiin luominen eri näkökulmista kirjoitettujen ja yksityiskohdiltaan ristiriitaista tietoa tarjoavien teosten kautta. Olen pyrkinyt luomaan tapahtumien kulusta yhtenäisen kokonaisuuden ja samalla arvioimaan yksittäisten sattumusten osuutta laajoissa kehityslinjoissa.

1.3. Intiaaniongelman ongelmallinen määrittely

Vuonna 1966 ”Amerikan intiaanien kansalliskongressi” (*National Congress of American Indian, NCAI*) halusi palkita silloisen ”talousaputoimiston” (*Office of Economic Opportunity*) johtajan R. Sargent Shriverin. NCAI oli painattanut palkitsemista varten erillisen kunniakirjan, joka

⁸ *The New Left*. Mustien kansalaisoikeusliikkeen ja Vietnamin sodan vaikutuksesta osa Yhdysvaltalaisista opiskelijoista radikalisoitui. Tätä opiskelijaliikettä, joka yleisesti hyökkäsi amerikkalaista konservatiivista arvomaailmaa vastaan, alettiin kutsua uudeksi vasemmistoksi. (Ks. Current ym. 1987, ss. 888–889; Nash ym. 1994, ss. 1033–1034)

annettaisiin intiaanien hyväksi ansiokasta työtä tehneelle henkilölle. Kunniankirjan alaosaan oli allekirjoituksia varten valmiiksi painettu sanat ”presidentti”, ”varapresidentti” ja ”ulkoministeri”. Ennen kunniankirjan luovutusta NCAI:n johtajisto tarkasti vielä ulkoasua. Kun he tutkiskelivat painettujen tittleiden yläpuolella olevia tyhjiä kohtia, eräs virkailijoista kysyi: ”Koskeeko tämä allekirjoitusvaatimus meidän vai heidän presidenttiä?” Kysymystä seurasi pitkä ja perinpohjainen väittely, jonka jälkeen intiaanit päättivät, ettei Yhdysvaltain presidentti allekirjoittaisi heidän muotoilemaa kunniankirjaa. Tämä keskustelu valaisi osuvalla tavalla intiaanien näkemystä omasta asemastaan Pohjois-Amerikassa. Yhdysvaltain presidentti saattoi olla suuri ”valkoinen isä” (*White Father*), mutta hän ei ollut intiaaneille ”meidän” presidentti – hän oli ”heidän” presidentti.⁹

Intiaanivastarinnan ymmärtämiseksi on välttämätöntä tiedostaa se, että protestoivat intiaanit näkivät vastarinnan ulkopoliittisena kysymyksenä – 1700- ja 1800-lukujen intiaanisotien jatkumona. Yhdysvaltain hallinto ja varsinkin lehdistö, sekä sen kautta Pohjois-Amerikan valtaväestö näkivät vastarinnan puolestaan osana sen hetkistä yhteiskunnallista protestiliikehdintää. Pohjois-Amerikan muihin etnisiin vähemmistöihin verrattuna alkuperäisten amerikkalaisten asema oli täysin erilainen. Vuosina 1778–1871 Yhdysvaltain hallitus teki 371 sopimusta eri intiaanikansojen kanssa rikkoen niistä joka ainoan.¹⁰ Historiaan on jäänyt *oglala-sioux*-päällikkö ”Punaisen Pilven” (*Red Cloud*) lause: ”He antoivat meille monia lupauksia, mutta he pitivät vain yhden: he lupasivat ottaa maamme ja he ottivat sen”.¹¹

Intiaanikiistoissa 1960- ja 1970-luvuilla oli paljolti kysymys edellä mainittujen sopimusten seuraamuksista.¹² Ainoana vähemmistöryhmänä intiaaneilla oli sopimukselliset suhteet Yhdysvaltojen kanssa. Liittovaltio oli intiaanien kanssa tehdyissä sopimuksissaan sitoutunut kohtelemaan näitä täysivaltaisina kansoina. Vuonna 1924 intiaanit saivat myös Yhdysvaltain kansalaisuuden, mikä mutkisti asioita joidenkin intiaanien pitäessä itseään sekä riippumattomien, täysivaltaisten intiaanikansojen että Yhdysvaltojen kansalaisina.¹³ ”Intiaaninationalismin” länsimaiset elämänarvot hylkäävä kompromissiton ideologia näytti osoittavan alkuperäisten amerikkalaisten valmiutta liittyä suureen liikkeeseen, joka uudistaisi Yhdysvaltain yhteiskunnallisen ja poliittisen elämän.¹⁴

⁹ Deloria 1974, s. 1.

¹⁰ Churchill 1992, s. 149; Weyler 1992, s. 65.

¹¹ Weyler 1992, s. 65.

¹² Churchill 1992, s. 149.

¹³ Lyden & Legters 1992, s. 3.

¹⁴ Deloria 1974, s. 2.

Intiaanien kansallisen nuorisoneuvoston johtajiin kuulunut Clyde Warrior kehotti kaikkia intiaaneja äänestämään vuoden 1964 presidentinvaaleissa tiukkaa rotuerottelupolitiikkaa ajavaa republikaanien presidenttiehdokasta Barry Goldwateria. Warrior perusteli kantaansa sillä, että tunnepohjainen luottamus kansalaisoikeuslakien mahtiin ratkaista mustien erityiset kulttuuriset kysymykset oli vain tie kohti rotujen välistä katastrofia.¹⁵ Deloria korostaa Warriorin olleen tässä asiassa aivan oikeassa¹⁶.

Tärkeä asia intiaanien ongelmia ja vastarintaa tutkittaessa on huomata Yhdysvaltojen hallinnon pitäneen intiaaneja amerikkalaisen yhteiskunnan marginaaliryhmänä, jonka ongelmia käsiteltiin myös marginaaliongelmoina. Esimerkiksi Michael Harrington ei tunnetussa köyhyyttä käsittelevässä, vuonna 1962 ilmestyneessä kirjassaan *The Other America* mainitse sanallakaan intiaaneja¹⁷. Vine Delorian mielestä edellisten vuosisatojen intiaanisotien vaikutus Amerikan kollektiivitajuntaan oli aiheuttanut sen, että 1960-luvun intiaanit olivat suhteellisen näkymättömiä esi-isiinsä verrattuna.¹⁸ Tämä soveltuikin osaksi suurta amerikkalaista myyttiä, jonka mukaan intiaanien uskottiin kadonneen Amerikan maaperältä. Valloitusotien päättymisen jälkeisissä ylistyspuheissa intiaanien kerrottiin valloittajiensa toimesta häipyneen kulttuuriseen unohdukseen. Kansakunnan mielenrauhan säilymisen kannalta olikin parasta hävittää intiaanien haamut yleisestä tietoudesta. Niinpä intiaanelämän todellisuus viskattiin näkyvän totuuden piiristä romanttiseen myyttisyyteen.¹⁹

Useimmalle amerikkalaiselle intiaanien karut elinolosuhteet olivat siis yhä uudelleen esiin nouseva paljastus. Niinpä suhtautuminen oli ollut ensinnäkin puolinaista: oli tehty jotakin pitkäaikaisille oireille, mutta varsinaisia ongelmien aiheuttajia ei ollut huomioitu. Toiseksi: hallituksen intiaanipolitiikka näytti perustuvan olettamukseen, että intiaanien ahdinko pysyy ikuisena. Niinpä 1960-luvun intiaaniaktivistit pyysivät alkuperäisiä amerikkalaisia ”viimeiseen, jatkuvaan intiaanisotaan” näitä asenteita vastaan. Tässä sodassa vihollisina olivat laskelmoidusti tietämättömät poliitikot, jatkuvasti välinpitämätön sisäministeriö ja reservaattien ihmisvoimaa ja luonnonvaroja häikäilemättömästi rosvoava liike-elämä.²⁰

¹⁵ Warrior teoksessa Deloria 1969, s. 184.

¹⁶ Deloria 1969, s. 184.

¹⁷ Harrington teoksessa Deloria 1969, s. 12.

¹⁸ Deloria 1969, s. 12.

¹⁹ Steiner 1968, ss. x–xi.

²⁰ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 31.

Tämä näkyi myös intiaanien toiminnassa, kun vastarinta muuttui entistä aggressiivisemmaksi 1960-luvun lopulla. Niin Alcatrazin, Intiaaniasiainviraston kuin Wounded Kneenkin valtauksissa intiaanit pitivät tapahtumia osana laajempia ulkopoliittisia kysymyksiä, kun taas viranomaiset näkivät tapaukset lähinnä sen hetkisinä, paikallisina järjestyshäiriöinä; talonvaltauksen ja sieppauksen verrattavina toimintoina. Niinpä intiaaniaktivistien toiminta ei saanut selvittäjikseen ensisijaisesti ulkoministeriön virkamiehiä vaan poliisiviranomaisia ja aseistettuja joukkoja, jotka pyrkivät palauttamaan järjestyksen ja laukaisemaan tilanteet poliisioperaatioina.

On hyvä huomioida myös toinen ongelmallinen tekijä. Intiaanien sotiessa vapautuakseen valkoisen historian tukahduttavasta syleilystä, mikään vihollinen ei pitänyt kuristavaa otettaan alkuperäisten amerikkalaisten kaulalla yhtä tiukasti kuin heidän oletettu suojelijansa ja vartijansa: ”Intiaaniasiainvirasto” (*Bureau of Indian Affairs, BIA*).²¹

Intiaanivastarinnan ymmärtämiseksi on välttämätöntä tiedostaa se, että protestoivat intiaanit näkivät vastarinnan ulkopoliittisena kysymyksenä – 1700- ja 1800-lukujen intiaanisotien jatkumona. Yhdysvaltain hallinto ja varsinkin lehdistö, sekä sen kautta Pohjois-Amerikan valtaväestö näkivät vastarinnan puolestaan osana sen hetkistä yhteiskunnallista protestiliikettä. Pohjois-Amerikan muihin etnisiin vähemmistöihin verrattuna alkuperäisten amerikkalaisten asema oli täysin erilainen. Vuosina 1778–1871 Yhdysvaltain hallitus teki 371 sopimusta eri intiaanikansojen kanssa rikkoen niistä joka ainoan.²² Historiaan on jäänyt *oglala-sioux*-päällikkö ”Punaisen Pilven” (*Red Cloud*) lause: ”He antoivat meille monia lupauksia, mutta he pitivät vain yhden: he lupasivat ottaa maamme ja he ottivat sen”.²³

Intiaanikiistoissa 1960- ja 1970-luvuilla oli paljolti kysymys edellä mainittujen sopimusten seuraamuksista.²⁴ Ainoana vähemmistöryhmänä intiaaneilla oli sopimukselliset suhteet Yhdysvaltojen kanssa. Liittovaltio oli intiaanien kanssa tehdyissä sopimuksissaan sitoutunut kohtelemaan näitä täysivaltaisina kansoina. Vuonna 1924 intiaanit saivat myös Yhdysvaltain kansalaisuuden, mikä mutkisti asioita joidenkin intiaanien pitäessä itseään sekä riippumattomien, täysivaltaisten intiaanikansojen että Yhdysvaltojen kansalaisina.²⁵ ”Intiaaninationalismin” länsimaiset elämänarvot hylkäävä kompromissiton ideologia näytti osoittavan alkuperäisten

²¹ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 31.

²² Churchill 1992, s. 149; Weyler 1992, s. 65.

²³ Weyler 1992, s. 65.

²⁴ Churchill 1992, s. 149.

²⁵ Lyden & Legters 1992, s. 3.

amerikkalaisten valmiutta liittyä suureen liikkeeseen, joka uudistaisi Yhdysvaltain yhteiskunnallisen ja poliittisen elämän.²⁶

Intiaanien kansallisen nuorisoneuvoston johtajiin kuulunut Clyde Warrior kehotti kaikkia intiaaneja äänestämään vuoden 1964 presidentinvaaleissa tiukkaa rotuerottelupolitiikkaa ajavaa republikaanien presidenttiehdokasta Barry Goldwateria. Warrior perusteli kantaansa sillä, että tunnepohjainen luottamus kansalaisoikeuslakien mahtiin ratkaista mustien erityiset kulttuuriset kysymykset oli vain tie kohti rotujen välistä katastrofia.²⁷ Deloria korostaa Warriorin olleen tässä asiassa aivan oikeassa²⁸.

Tärkeä asia intiaanien ongelmia ja vastarintaa tutkittaessa on huomata Yhdysvaltojen hallinnon pitäneen intiaaneja amerikkalaisen yhteiskunnan marginaaliryhmänä, jonka ongelmia käsiteltiin myös marginaaliongelmina. Esimerkiksi Michael Harrington ei tunnetussa köyhyyttä käsittelevässä, vuonna 1962 ilmestyneessä kirjassaan *The Other America* mainitse sanallakaan intiaaneja²⁹. Vine Delorian mielestä edellisten vuosisatojen intiaanisotien vaikutus Amerikan kollektiivitajuntaan oli aiheuttanut sen, että 1960-luvun intiaanit olivat suhteellisen näkymättömiä esi-isiinsä verrattuna.³⁰ Tämä soveltuikin osaksi suurta amerikkalaista myyttiä, jonka mukaan intiaanien uskottiin kadonneen Amerikan maaperältä. Valloitusotien päättymisen jälkeisissä ylistyspuheissa intiaanien kerrottiin valloittajiensa toimesta häipyneen kulttuuriseen unohdukseen. Kansakunnan mielenrauhan säilymisen kannalta olikin parasta hävittää intiaanien haamut yleisestä tietoudesta. Niinpä intiaanelämän todellisuus viskattiin näkyvän totuuden piiristä romanttiseen myyttisyyteen.³¹

Useimmalle amerikkalaiselle intiaanien karut elinolosuhteet olivat siis yhä uudelleen esiin nouseva paljastus. Niinpä suhtautuminen oli ollut ensinnäkin puolinaista: oli tehty jotakin pitkäaikaisille oireille, mutta varsinaisia ongelmien aiheuttajia ei ollut huomioitu. Toiseksi: hallituksen intiaanipolitiikka näytti perustuvan olettamukseen, että intiaanien ahdinko pysyy ikuisena. Niinpä 1960-luvun intiaaniaktivistit pyysivät alkuperäisiä amerikkalaisia ”viimeiseen, jatkuvaan intiaanisotaan” näitä asenteita vastaan. Tässä sodassa vihollisina olivat laskelmoidusti

²⁶ Deloria 1974, s. 2.

²⁷ Warrior teoksessa Deloria 1969, s. 184.

²⁸ Deloria 1969, s. 184.

²⁹ Harrington teoksessa Deloria 1969, s. 12.

³⁰ Deloria 1969, s. 12.

³¹ Steiner 1968, ss. x–xi.

tietämättömät poliitikot, jatkuvasti välinpitämätön sisäministeriö ja reservaattien ihmisvoimaa ja luonnonvaroja häikäilemättömästi rosvoava liike-elämä.³²

Tämä näkyi myös intiaanien toiminnassa, kun vastarinta muuttui entistä aggressiivisemmaksi 1960-luvun lopulla. Niin Alcatrazin, Intiaaniasiainviraston kuin Wounded Kneenkin valtauksissa intiaanit pitivät tapahtumia osana laajempia ulkopoliittisia kysymyksiä, kun taas viranomaiset näkivät tapaukset lähinnä sen hetkisinä, paikallisina järjestyshäiriöinä; talonvaltauksen ja sieppauksen verrattavina toimintoina. Niinpä intiaaniaktivistien toiminta ei saanut selvittäjikseen ensisijaisesti ulkoministeriön virkamiehiä vaan poliisiviranomaisia ja aseistettuja joukkoja, jotka pyrkivät palauttamaan järjestyksen ja laukaisemaan tilanteet poliisioperaatioina.

On hyvä huomioida myös toinen ongelmallinen tekijä. Intiaanien sotiessa vapautuakseen valkoisen historian tukahduttavasta syleilystä, mikään vihollinen ei pitänyt kuristavaa otettaan alkuperäisten amerikkalaisten kaulalla yhtä tiukasti kuin heidän oletettu suojelijansa ja vartijansa: ”Intiaaniasiainvirasto” (*Bureau of Indian Affairs, BIA*).³³

1.4. BIA – intiaaniongelman ongelmallinen hoitaja

Intiaaniasiainvirasto perustettiin vuonna 1824 liittohallituksen sotaministeriön alaisuuteen hoitamaan kaikkia Yhdysvaltain yli viidensadan intiaaniheimon asioita.³⁴ Tuosta lähtien viraston jakamat taloudelliset avustushjelmat olivat säädelleet intiaanien elämää. Kongressi siirsi vuonna 1849 viraston sisäministeriön alaisuuteen. Tämä rakenteellinen muutos symboloi sitä, miten liittohallitus näki intiaanien aseman muuttuneen.³⁵ Käytännössä seuraavan sadan vuoden ajan virasto kamppaili yksin kongressin, kirkon ja eri painostusryhmien pyrkimyksiä vastaan. Vähitellen virasto oppi kehittämään ohjelmia, jotka vastasivat mahdollisimman monen intiaanin tarpeita.³⁶

Terminaatiopolitiikan kiihkeimpinä vuosina 1950-luvulla BIA:n vastuulla ollut terveydenhuolto siirrettiin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisuuteen. Seuraavalla vuosikymmenellä monet

³² Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 31.

³³ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 31.

³⁴ O’Brien 1996, s. 85.

³⁵ O’Brien 1996, s. 86.

³⁶ Deloria 1969, s. 126.

poliitikot esittivät muidenkin toimialojen siirtämistä samaisen ministeriön vastuulle, mutta nämä hankkeet kaatuivat niin intiaanien kuin myös kongressin vastustukseen.³⁷ Terminaation aikana intiaanien ja viraston välille kehittyi omalaatuinen viha-rakkaus suhde. Monelle alkuperäiselle amerikkalaiselle virasto huonoine hallintoineen edusti liittohallituksen luottolahjoajaa. Toisaalta näiden holhoavien avustusohjelmien lopettaminen olisi köyhdyttänyt heimoja entisestään.³⁸

Seuraavalle vuosikymmenelle, 1960-luvulle tultaessa intiaaniasiainvirasto oli jaettu kymmeneen eri puolilla Yhdysvaltoja sijaitsevaan aluetoimistoon päämajan sijaitessa Washingtonissa. Sisäministeriön virkamiesten mukaan aluetoimistot oli sijoitettu intiaanien kannalta ”strategisesti optimaalisella tavalla”. Vine Delorian aikalaismomentin mukaan amerikkalaisten oli syytä olla kiitollisia, ettei samanlaista strategiaa noudatettu ulkoministeriössä.³⁹ Vuosikymmenen lopulla yhä useampi intiaani pitikin koko virastoa täysin korruptoituneena byrokratian pesäkkeenä muutaman sadanmiljoonan dollarin vuosibudjetiteineen.⁴⁰ Niinpä ”lakkauttakaa intiaaniasiainvirasto” toimikin tuolloin monien intiaaniaktivistiryhmien iskulauseena.⁴¹

Samaan aikaan kuitenkin monet avustuksista riippuvaiset heimot vastustivat lakkauttamista, koska ne näkivät siinä yhtymäkohtia edellisen vuosikymmenen terminaatioon. Nixonin tultua presidentiksi vuonna 1969 Alvin Josephy ehdotti intiaaniasiainviraston siirtämistä suoraan Valkoisen talon alaisuuteen. Intiaanien kansalliskongressi vastusti ehdotusta jyrkästi, koska viraston aiemmat epäonnistumiset eivät järjestön mukaan johtuneet siitä, minkä ministeriön alaisuudessa se toimi, vaan koska monet ministeriön korkea-arvoisemmat virkamiehet olivat estäneet viraston täysipainoisen toiminnan. Intiaaniasiainvirasto olikin sisäministeriön hierarkiassa alimmalla tasolla, vaikka se oli henkilömäärältään ministeriön suurin osasto.⁴²

Aikalaisanalyysissään Vine Deloria onkin todennut, että jos intiaaniasiainvirasto lakkautettaisiin, moni intiaani syrjäytyisi entistä pahemmin yhteiskunnasta vielä viekkaampien toimijoiden armoille.⁴³ Hän myös huomauttaa, että alun perin sotaministeriön yhteyteen perustetun viraston tarkoitus oli estää intiaanien sukupuuttoon kuoleminen.⁴⁴ Ironista oli, että lähes 150 vuotta BIA:n

³⁷ Deloria 1969, s. 126.

³⁸ O’Brien 1996, s. 88.

³⁹ Deloria 1969, s. 126.

⁴⁰ Burnette & Koster 1974, s. 173.

⁴¹ Hertzberg 1988, s. 320.

⁴² Hertzberg 1988, s. 320.

⁴³ Deloria 1969, s. 143.

⁴⁴ Deloria 1969, s. 126.

perustamisen jälkeen elossa olevat ja intiaaniutensa säilyttäneet intiaanit valtasivat viraston ja halvaannuttivat toiminnan hetkeksi.

1.5. Intiaanien uusi tuleminen myytin takaa

Intiaanien sukupuuttoon kuolemista liittohallituksen propagandakoneisto oli vaalinut 1800-luvun lopun Custerin sodista asti. Intiaanien uskottiin kadonneen Amerikan maaperältä. Tämän seurauksena assimilaatioteoria toimi käytännössä valtaväestön keskuudessa. Valkoinen Amerikka uskoi intiaanien täydellisesti hävinneen sadan vuoden aikana Yhdysvaltain kartalta. Intiaanit syntyivät uudestaan nimenomaan valkoisten amerikkalaisten tietoisuuteen. Valloitusotien päättymisen jälkeisissä ylistyspuheissa intiaanien kerrottiin valloittajiensa toimesta häipyneen kulttuuriseen unohdukseen.⁴⁵ Kansakunnan mielenrauhan säilymisen kannalta olikin parasta hävittää intiaanien haamut yleisestä tietoudesta. Niinpä intiaanielämän todellisuus viskattiin näkyvän totuuden piiristä romanttiseen myyttisyyteen.⁴⁶ Vaikka intiaanit oli lakaistu valkoisten mielistä myyttiseen menneisyyteen, niin valloitusotien mieliin syövyttämä mielikuva pysyi hyvin negatiivisena.⁴⁷

Tätä mielikuvaa ovat 1930-luvulta lähtien pönkittäneet roskaromaanit ja elokuvat. Intiaanien esittäminen ”raakalaismaisina villi-ihmisinä” pysyi vallitsevana trendinä aina 1970-luvun alkuun asti. Fiktiivinen kuva peittosi monia tosiasioita, kuten että koulutetut intiaanit ovat toimineet opettajina, maanviljelijöinä ja pappeina 1920-luvulta lähtien; tai että Yhdysvaltojen asevoimissa on taistellut useita tuhansia intiaaneja ensimmäisestä maailmansodasta lähtien. Nämä asiat ovat jääneet valkoisilta amerikkalaisilta pimentoon monien intiaanikirjailijoiden yrityksistä huolimatta.⁴⁸

Toisaalta tuo romanttinen myyttisyys valtasi myös joidenkin intiaaniaktivistien mielen. 1960- ja 1970-lukujen protestiaalto ammensi varhaisen intiaanivastarinnan symboleja luoden samalla siteitä sekä kasvattaen tietoisuutta entisaikojen intiaanisankareihin.⁴⁹ Sen hetken epäkohdista huolimatta menneisyys oli nimenomaan uuden intiaanivastarinnan alkulähde. Intiaanit näkivät 1960-luvun

⁴⁵ Fixico 1996, s. 291.

⁴⁶ Steiner 1968, ss. x–xi.

⁴⁷ Fixico 1996, s. 294.

⁴⁸ Fixico 1996, ss. 292–293. Ensimmäisessä maailmansodassa taisteli 10 000 intiaanisotilasta, toisessa 25 000. Korean sotaan osallistui 10 000 intiaania ja Vietnamissa heitä taisteli kaikkiaan 43 000 henkeä.

⁴⁹ Hauptman 1986, s. 206.

protestointinsa historiallisena jatkumona eivätkä aikalaisliikkeen myöhäisherännäisenä jäsenenä. Amerikan alkuperäisväestön toiminnassa ainutlaatuista oli myös omien virastojen ja toimistojen kritisoiminen ja valtaaminen. Tämän seurauksena joidenkin heimojen toimintaedellytykset lamaantuivat jopa täydellisen pysähdystilaan.⁵⁰

Intiaanien 1960- ja 1970-lukujen poliittinen aktivismi oli kamppailua paitsi vallitsevan politiikan muuttamiseksi, mutta myös kamppailua vallitsevien negatiivisten mielikuvien muuttamiseksi.⁵¹ Ennen kuin tähän 1960-luvun poliittiseen osallistumiseen päästään, on syytä tarkastella intiaanien historian pääsuuntaviivat alkaen 1800-luvun lopun suurten intiaanisotien päättymisestä ja päättyen 1960-luvun alun aktivismin uudelleen heräämiseen.

2. YHDYSVALTAIN INTIAANIPOLITIikka DAWESIN PALSTOISTA UDELLEEN SIOITUKSEEN

Yhdysvaltain intiaanipolitiikan näkökannasta katsottuna alkuperäisten amerikkalaisten historia 1800-luvun lopulta aina 1960-luvun alkuun saakka voidaan karkeasti jakaa kolmeen osaan. Vuosia 1887–1934 kutsutaan ”sulautumisen” (*assimilation*) ajaksi, jolloin intiaanien maat siirtyivät ”rauhanomaisesti” muiden hallintaan. Intiaanit itse kutsuvat jaksoa apatian ajaksi. Vuoden 1934 intiaanien ”uudelleenjärjestämislaki” (*Indian Reorganisation Act, IRA*) toi osittaista parannusta intiaanien elämään aina toisen maailmansodan lopulle asti. Sodan jälkeen liittohallituksen asenne kiristyi ja niinpä vuonna 1953 käyttöön otettu terminaatio-politiikka (*termination policy*) ja sen jatkeeksi kehitetty ”uudelleensijoittamispolitiikka” (*relocation policy*) pyrkivät reservaattien ja koko intiaanien erityisaseman lakkauttamiseen.

2.1. Maat palstoitetaan, intiaanit sulautetaan

Wounded Kneen verilöyly oli vuosien 1862–1890 suurten intiaanisotien ja tasankojen valloitusten päätepiste.⁵² Valloitusotien päättymisten jälkeen intiaanien lukumäärä oli niin alhainen, ettei heidän sotilaallista nujertamista katsottu enää tarpeelliseksi. Vuonna 1900 alkuperäisten amerikkalaisten väkiluku oli alle 240 000, ollen alhaisempi kuin koskaan aikaisemmin ja

⁵⁰ Holm 1985, s. 135.

⁵¹ Fixico 1996, s. 294.

⁵² Fixico 1996, s. 291; Nies 1996, s. 300.

myöhemmin Yhdysvaltojen historiassa. 1800-luvun viimeisellä ja 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä intiaanien asema oli täydellisessä alennustilassa.⁵³ Tuossa vaiheessa heitä ei pidetty enää sotilaallisena uhkana; näin ollen jäljellä olevien intiaanien sotilaallista nujertamista ei katsottu tarpeelliseksi. Käsitys alkuperäisten amerikkalaisten ”katoamisesta” Pohjois-Amerikan maaperältä sulautumalla muuhun väestöön alkoi saada yhä suurempaa kannatusta.⁵⁴

Ensimmäinen merkittävä sulauttamistoimenpide oli kouluttaa intiaanit amerikkalaiseen elämäntapaan. Vuodesta 1879 lähtien intiaanilapsia alettiin sijoittaa kaukasiin sisäoppilaitoksiin, joissa heidät pyrittiin täydellisesti eristämään perheistään, repäisemään irti tutusta elinympäristöstään ja pakotettiin käyttämään englannin kieltä sekä kouluttautumaan valkoisten ammatteihin.⁵⁵ Reservaattien perustaminen ja villieläinten, erityisesti biisonin massiivinen tuhoaminen oli tehnyt mahdolliseksi metsästyksen ja keräilyyn pohjautuvat elintavat. Perinteisten intiaanelinkeinojen harjoittaminen oli tullut tiensä päähän ja monen heimon kohtaloksi tuli riippuvuus intiaaniasiainviraston taloudellisista avustuksista.⁵⁶

Tuhoavimmin intiaanien olemassaoloon vaikutti palstoitusjärjestelmä.⁵⁷ Kongressi säätöi vuonna 1887 yleisen palstoituslain (*General Allotment Act*), jota kutsuttiin myös Dawesin laiksi (*The Dawes Severalty Act*) alullepanijansa, Massachusettsin senaattorin Henry A. Dawesin mukaan. Laki määräsi jokaiselle intiaaniperheelle jaettavaksi 160 ja yksinasuvalle 80 eekkerin (noin 64 hehtaarin ja 32 hehtaarin) maapalstan. Intiaanien maanomistusoikeus pidettiin liittovaltion suojeluksessa 25 vuotta.⁵⁸ Mikäli reservaatin maa ei riittänyt, kukin perhe sai pienemmän lohkon. Lain turvin hallitus pyrki tekemään intiaaneista, ”barbaareista”, yksityistä omaisuutta omistavia maanviljelijöitä ja siten purkamaan heimojen yhteisomistuskäytännön sekä hajottamaan koko heimojärjestelmän.⁵⁹ Intiaaniasiainkomissaari Thomas Morganin (komissaarina 1889–1893) sanoin ”Amerikan intiaaneista piti tulla amerikkalaisia intiaaneja”⁶⁰. Myös monet intiaanien ”ystävät” uskoivat palstoituslain ja muiden sulauttamistoimenpiteiden olevan ainoa keino estää intiaanien lopullinen sukupuuttoon kuoleminen ja siksi he kannattivat harjoitettua politiikkaa.⁶¹

⁵³ Josephy 1994, s. 443.

⁵⁴ Henriksson 1986, s. 143; Nies 1996, s. 300.

⁵⁵ U.S. Commission on Human Rights 1992, ss. 22–23; Fixico 1996, s. 293.

⁵⁶ U.S. Commission on Human Rights 1992, ss. 23–24.

⁵⁷ U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 24.

⁵⁸ ”General Allotment Act (Dawes Act)”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 171; U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 24.

⁵⁹ U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 24; Nash ym. 1994, s. 838.

⁶⁰ Washburn 1975, s. 142.

⁶¹ U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 24.

Palstoituspoliitiikan seurauksena 60 prosenttia siirtyi yksityisten valkoisten ja yritysten omistukseen. Lain säätämisvuotena intiaanit ”omistivat” 5,5 miljoonaa neliökilometriä maata. Vuoteen 1934, sulauttamispoliitiikan viralliseen päätökseen tultaessa, intiaanien hallussa ollut maa-ala oli kutistunut 1,9 miljoonaan neliökilometriin ja tästäkin maa- alasta puolet oli viljelyyn kelpaamatonta aavikkoa.⁶² Entisen intiaanimaan suurimmaksi yritysomistajaksi olivat nousseet rautatieyhtiöt ja maiden siirtymisessä uusille omistajille oli tapahtunut hyvin paljon petkutusta.⁶³

Intiaanimaan yksityistäminen tapahtui aikana, jolloin kaikki ”intiaanimainen” oli joutunut hyökkäyksen kohteeksi, ja jolloin liittovaltion hallitus valvoi intiaanien jokaista elämänaluetta. Tätä kaikkinaisen kurjuuden aikakautta lisäsivät vielä vakavat terveysongelmat.⁶⁴ Kurjuuden aikakausi ei kuitenkaan onnistunut lopettamaan intiaanien olemassaoloa intiaaneina vaan nämä selvisivät sodista, sairauksista, nälänhädästä, pakkosiirroista, riistämisestä ja kaikesta epätoivosta. Ensimmäinen osoitus asioiden hienoisesta paranemisesta oli vuodelta 1917, jolloin intiaaniasiainvirasto ilmoitti intiaanien syntyvyyden olleen ensimmäistä kertaa kuolleisuutta korkeampi.⁶⁵ Alkuperäiset amerikkalaiset eivät myöskään menettäneet intiaaniuttaan poliittisten päättäjien kaavailujen mukaan. Vaikka sisäoppilaitoksissa intiaani nuoret oppivat valkoisten ammatteja ja tapoja sekä englannin kielen, he eivät silti kadottaneet syvintä tuntemustaan: olla intiaani.⁶⁶

Nämä ”valkaistuneet” lakimiehiksi ja opettajiksi valmistuneet intiaanit alkoivat organisoida ensimmäisiä intiaanien etujärjestöjä. Merkittävimmiksi järjestöiksi nousivat ”Amerikan intiaaniseura” (*Society of American Indians*), ”Intiaanien oikeuksien yhdistys” (*Indian Rights Association*) ja ”Amerikan intiaanien puolustusjärjestö” (*American Indian Defence Association*). Vaikka näissä järjestöissä oli myös valkoisia ja ne toimivat paljolti valkoisten ehdoilla, niistä nousi tulevan intiaanipoliitiikan johtohahmoja.⁶⁷ On kuitenkin syytä korostaa, että kaikissa intiaanien toiminnassa ennen 1960-lukua ei ilmennyt minkäänlaista radikalismia. Vuosisadan alkupuoliskolla johtavat aktivistit pyrkivät suojaamaan intiaaneja hallitsevan yhteiskunnan pahimmilta sortotoimilta.⁶⁸

⁶² Nash ym, 1994, s. 838.

⁶³ Nies 1996, s. 304.

⁶⁴ U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 24.

⁶⁵ Washburn 1975, s. 272.

⁶⁶ Fixico 1996, s. 292.

⁶⁷ Hagan 1979, s. 155.

⁶⁸ Churchill 1996, s. 527.

Ensimmäisessä maailmansodassa tehdyistä uhrauksista kongressi myönsi vuonna 1919 kansalaisoikeuden intiaaniveteraaneille (*Citizenship for World War I Veterans*)⁶⁹ ja vuonna 1924 se (*Indian Citizenship Act*) myönnettiin kaikille Yhdysvalloissa syntyneille intiaaneille.⁷⁰ Myöntämisen taustalla oli puhdasta hyötynäkökohta-ajattelua, sillä sodan aikana liittohallitus ei ollut täysin varma, pystyikö se värväämään intiaaneja armeijaan, koska solmituissa sopimuksissa intiaanit olivat luvanneet, etteivät enää kantaisi asetta. Omien kansalaisten suhteen tätä ongelmaa ei olisi.⁷¹

Lain laatijoiden tarkoituksena oli myös se, että Yhdysvaltojen kansalaisina intiaanien heimositeet heikentyisivät entisestään ja siten intiaanit sulautuisivat valkoisten kulttuuriin entistä nopeammin.⁷² Toisaalta lain myötä alkuperäiset amerikkalaiset saivat ensimmäisen kerran äänioikeuden valtiollisissa vaaleissa. Juuri tämän johdosta monet intiaanit ja varsinkin intiaanien etujärjestöt kannattivat lakia.⁷³ Kaikki osavaltiot eivät kuitenkaan ratifioineet lakia, Arizonan, Uuden-Meksikon ja Utahin viranomaiset kielsivät intiaaneja äänestämästä osavaltioiden omissa vaaleissa.⁷⁴ Lisäksi monen intiaanin mielestä laki kyseenalaisti intiaanikansojen aseman suvereenina kansakuntina ja siksi vastustivat päätöstä, vaikka kansalaisuuslaki ei heikentänyt heimojen omistus- eikä intiaanien muitakaan oikeuksia.⁷⁵

Kansalaisuuden myöntämisen jälkeen intiaaneilla olikin ainutlaatuinen asema amerikkalaisessa yhteiskunnassa: He olivat sekä Yhdysvaltojen että heimojensa kansalaisia. Kaksoiskansalaisuus ei – kuten eivät muutkaan lainsäädännölliset toimenpiteet – ratkaisut intiaanien ongelmia eikä helpottanut intiaaniutensa säilyttäneiden elämää. 1920-luvulla intiaaniheimoon kuulumisen merkitsi yleensä sitä, että intiaani oli köyhä, oppimaton ja sairas. Kaikista lupauksista huolimatta liittohallitus epäonnistui tarjoamaan välttämättömiä tukipalveluja intiaanien siirtyessä yhteisöllisestä heimotaloudesta yksilöllisyyteen.⁷⁶ Lisäksi suurin osa intiaaneista torjui yksilökeskeisen filosofian ja ylipäättään piti valkoisten ajattelutapaa vieraana ja epäloogisena.⁷⁷

⁶⁹ ”Citizenship for World War I Veterans”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 215.

⁷⁰ Nash ym. 1994, s. 838; Hagan 1993, s. 166; Lyden & Legters 1992, s. 24.

⁷¹ Deloria 1974, s. 18.

⁷² U.S. Commission on Human Rights 1992, s.24; West & Gover 1988, s. 280.

⁷³ Hertzberg 1988, s. 309; Nies 1996, s. 328.

⁷⁴ Nies 1996, s. 328.

⁷⁵ ”Indian Citizenship Act”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 218.

⁷⁶ West & Gover 1988, s. 280.

⁷⁷ Fixico 1996, s. 292; West & Gover 1988, s. 280.

Alkuperäisten amerikkalaisten ahdinko tuli ensimmäisen kerran julki vuonna 1928, kun professori Lewis Meriamin johtama tutkimusryhmän julkaisi selontekonsa. Meriamin raportti (Meriam Report) paljasti selkeästi intiaanien surkean tilan. Raportin mukaan intiaaniväestöllä lapsikuolleisuus oli korkea ja elinikä matala. Asunnot olivat ala-arvoisessa kunnossa. Terveystenhoito oli surkea, tulot olivat pienet ja koulutus täysin riittämätöntä. Erityisesti raportti kritisoi intiaanien sisäoppilaitoksia.⁷⁸

Raportti tuomitsi myös pakkokeinoin toteutetun assimilaation epäonnistuneeksi. Epäonnistumista oli nimenomaan se, etteivät intiaanit suinkaan suinkaan sulautuneet muuhun yhteiskuntaan vaan halunneet pysyä intiaaneina ja säilyttää oman elämäntavan sekä kulttuurin. Assimilaatiopolitiikan harjoittaminen oli paljolti tuhonnut mahdollisuuden ylläpitää tuota elämäntapaa.⁷⁹ Heimohallitusten tilalle oli tullut liittohallituksen holhoava ja vastuuton byrokratia.⁸⁰ Vaikka Meriamin raportti ei syrjäyttänyt intiaanien sulauttamista lopullisena päämääränä, se loi perustan liittovaltion uudelle intiaanipolitiikalle.⁸¹

2.2. Vuoden 1934 uudelleenjärjestymislaki

Meriamin raportin käynnistämä suunnanmuutos konkretisoitui presidentti Franklin D. Rooseveltin (presidenttinä 1933–1945) käynnistämään ”uusjako” (*New Deal*)-politiikkaan. Roosevelt nimitti sisäministeriksi Harold Ickesin ja komissaariksi John Collierin, joka kokosi ympärilleen ”punaisina edistyksellisinä” (*Red Progressives*) kutsutun ryhmän. Erityisavustajakseen Collier nimitti antropologi D’Arcy McNicklen.⁸² Ryhmän ajamaa uutta intiaanipolitiikkaa alettiin kutsua ”intiaanien uudeksi jaoksiksi” (*Indian New Deal*)⁸³. Uuden intiaanipolitiikan kulminaatio oli ”intiaanien uudelleenjärjestämislain” (*Indian Reorganization Act, IRA*) voimaan astuminen vuonna 1934.

Lailla pyrittiin palauttamaan heimojen poliittinen itsenäisyys ja lopettamaan sulauttamispolitiikka. Se nimenomaan antoi laillisen oikeuden heimojen yhteisomistukselle ja palautti myymättömät

⁷⁸ ”Meriam Report”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 219.

⁷⁹ ”Meriam Report”, *Documents of United States Indian Policy*, ss. 219–221; Lyden & Legters 1992, s. 25.

⁸⁰ Waldman 1985, s. 192.

⁸¹ Washburn 1975, s. 253.

⁸² Nash ym. 1994, s. 838.

⁸³ Hagan 1993, s. 169; Waldman 1985, s. 192.

maapalstat heimoille.⁸⁴ Lain avulla voitiin myös perustaa rahoitusjärjestelmiä taloudellisen kehityksen parantamiseksi. Heimoja rohkaistiin kehittämään rakenteitaan sekä oikeus- ja talousjärjestelmiään. Myöntämällä uusia etuja ja lainoja reservaattien omille kouluille laki laajensi koulutusmahdollisuuksia. Intiaaniasiainvirastoa kannustettiin palkkaamaan alkuperäisiä amerikkalaisia virkoihin sekä ottamaan näitä mukaan poliittisiin päätöksentekoprosesseihin. Laki paransi intiaanien suojeluasemaa sekä myönsi näille uskonvapauden.⁸⁵

Collierin valistunut politiikka ei kuitenkaan korjannut kaikkia menneisyyden vääryyksiä. Senaatin ja edustajainhuoneen intiaaniasiain valiokuntien puheenjohtajien Burton Wheelerin ja Edgar Howardin johdolla kongressi heikensi tuntuvasti alkuperäisiä tavoitteita⁸⁶. Kaikkia palstoitettuja maita ei suinkaan palautettu yhteisomistukseen ja valtaosa intiaanien taloudellisesta perustasta pysyi hajanaisena. Myös tavoitteena ollut intiaanien muutoksenhakutuomioistuin jäi perustamatta. Lisäksi liittohallituksella oli edelleenkin yksipuolinen hallintavalta intiaanipolitiikkaan ja intiaanien elämään.⁸⁷ Laki nostatti myös monenlaista vastustusta sekä valtaväestön että intiaanien keskuudessa.

Uudelleenjärjestämislakia vastustivat ne intiaanit, jotka olivat menestyneet yksityisinä maanomistajina ja halunneet sulautua hallitsevaan kulttuuriin. Individualismi, taloudelliset voitontavoittelut ja haluttomuus jakaa voitonhedelmät menestymättömien heimoveljien kanssa olivat vastustajien tärkeimmät motiivit. Wilcomb Washburnen mukaan tämä osoitti dramaattisesti, miten kokonaisvaltaisesti jotkut intiaanit olivat omaksuneet valkoisten arvomaailman. Yhdysvaltain suuri intiaaniheimo navahot äänesti uudelleenjärjestämislakia vastaan. Hän väittääkin intiaanien enemmistön hylänneen kongressin jo entuudestaan heikentäneen uudelleenjärjestämislain.⁸⁸ Markku Henriksson puolestaan toteaa 58 heimon hyväksyneen lain ja 13 heimon äänestäneen sitä vastaan.⁸⁹

Ristiriitaisuuksia ilmeni myös Collierin ajaman heimojen yhtenäisyyttä korostaneen ja intiaanien uusi jako -politiikan välillä. Uuden jaon elvytysrahastot paransivat nimenomaan yksittäisten

⁸⁴ Nash ym. 1994, s. 838; ”Wheeler-Howard Act (Indian Reorganization Act)”, *Documents of the United States Indian Policy*, s. 222; Lyden & Legters 1992, ss. 25–26.

⁸⁵ ”Wheeler-Howard Act (Indian Reorganization Act)”, *Documents of the United States Indian Policy*, ss. 223–224; Waldman 1985, s. 194.

⁸⁶ Tämän vuoksi intiaanien uudelleenjärjestämislaki kantaa nimeä Wheelerin-Howardin laki (*Wheeler-Howard Act*), ks. Henriksson 1986, s. 182.

⁸⁷ U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 26; Waldman 1985, s. 194.

⁸⁸ Washburn 1975, ss. 256–257.

⁸⁹ Henriksson 1986, s. 182.

intiaanien taloudellista asemaa ja siten vierotti näitä perinteisistä heimoyhteisöistä.⁹⁰ Muutamat intiaanit kritisoivatkin Collieria heimoperinteiden heikentämisyrittämisistä, koska uudet demokraattisilla vaaleilla valitut heimohallitukset olivat vastine valkoisille paikallishallituksille, ja siitä, että liittovaltion intiaani politiikka pysyisi holhoavana. Kritiikistä huolimatta intiaaniyhteisöjen valta kasvoi Collierin virkakauden aikana. Uudet heimohallitukset alkoivat ajaa intiaanien oikeuksia ja painostamaan sekä paikallisia että liittovaltion viranomaisia muuttamaan suuntaa siinä politiikassa, joka jo vuosisatoja oli riistänyt ja ajamaan intiaanien itsemääräämisoikeuteen tähtäävää politiikkaa.⁹¹

Nykyään tutkijat ovat keskenään erimieltä Collierin uudistusten onnistumisista, mutta myöntävät yksimielisesti intiaanien uuden jaon antaneen elon henkäyksen koko heimojärjestelmän kehittymiselle.⁹² Alkuperäisten amerikkalaisten suhtautuminen uudelleenjärjestämislakiin loi suuntaviivoja sille, miten tuleviin intiaaniliikkeisiin reagoitiin. Intiaanit eivät lähteneet ajamaan hankkeitaan yhtenäisenä rintamana, vaan hyvin hajanaisina ja toisinaan eripuraisina ryhminä, vaikka puhuttiinkin ”panintianismista”. Suhtautumiseen vaikutti hyvin paljon se, millaisen ”yksilöllisen” aseman valtakulttuurissa yksittäinen intiaani oli saavuttanut. Toisaalta juuri uudelleenjärjestämislaki mahdollisti ”valkoisten mallin” mukaisten intiaanijohtajien syntymisen.

2.3. Amerikan intiaanien kansalliskongressi

Toinen maailmansota vieroitti entisestään alkuperäisiä amerikkalaisia heimoyhteisöistään, kun noin 25 000 intiaania lähti palvelemaan puolustusvoimiin ja lähes kaksinkertainen määrä siirtyi työskentelemään kaupunkeihin sotateollisuuden palvelukseen.⁹³ Sodassa intiaanit taistelivat erillään heimoistaan valkoisten, mustien ja muihin heimoihin kuuluvien intiaanien kanssa. Toisaalta armeijassa intiaanisotilaita kohdeltiin tasavertaisesti valkoisten kanssa.⁹⁴ Lisäksi intiaanit saivat kosketuspintaa muun yhteiskunnan toimintamalleihin, kuten myös kasvaneeseen panintianismiin, ja alkoivat samaistua enemmän amerikkalaisiksi kuin heimojensa jäseniksi.⁹⁵ Heimojohtajat havaitsivat usein juuri veteraanit vastahakoisimmiksi noudattamaan vanhoja tapoja

⁹⁰ Hagan 1993, s. 176; Waldman 1985, s. 194.

⁹¹ Fixico 1996, s. 293.

⁹² Fixico 1996, s. 298.

⁹³ Hagan 1993, s. 176.

⁹⁴ Henriksson 1986, s. 183.

⁹⁵ Burt 1994, s. 221.

ja nämä jouduttivatkin heimositeiden rapautumista.⁹⁶ Vastaavasti sodan aikana puolustusteollisuuden palveluksessa työskennelleet intiaanit päättivät pysyä uudessa ympäristössään ja alkoivat vähitellen omaksua valkoisen miehen elämäntavan.⁹⁷

Toinen maailmansota aiheutti myös aluemuutoksia alkuperäisille amerikkalaisille. Yhdysvallat rakensi japanilaisia varten tilapäiset vankileirit intiaanireservaattien läheisyyteen ja joskus niiden alueellekin. Armeija varasi itselleen väliaikaisia harjoitusalueita ja esimerkiksi kahdeksasosa Pine Ridgesta otettiin ilmapommitusten harjoittelualueeksi. Tuota aluetta ei ole edelleenkään palautettu.⁹⁸ Sodan aikana intiaaneille tarkoitetut rahamäärät pienenivät sitä mukaa kun puolustusmenot kasvoivat. Sotakokemukset loivat nationalismin henkeä ja tässä henkäyksessä monet näkivät intiaanien kulttuurin ja suvereenisuuden ajan henkeen sopimattomana.⁹⁹ Kongressissa keskusteltiin koko intiaaniasiainviraston lakkauttamisesta ja uudelleenjärjestämislain kumoamisesta. Kaiken kaikkiaan sota-ajan kokemukset kiihdyttivät vanhojen heimorakenteiden hajoamisprosessia.¹⁰⁰

Juuri intiaanien aseman parantamiseksi ja yhtenäisyyden lujittamiseksi syntyi keväällä 1944 ensimmäinen panintiaaninen poliittinen järjestö, kun yli 50 heimoon kuuluvaa intiaania perusti Coloradon Denverissä ”Amerikan intiaanien kansalliskongressin” (*National Congress of American Indian, NCAI*). Kongressi oli ideologialtaan laajapohjainen, puolueeton järjestö, joka pyrki toimimaan vallitsevan poliittisen järjestelmän sisällä ja siten osoittamaan intiaanien kykenevän poliittiseen toimintaan ja ajamaan asioitaan liittovaltion tasolla. Kongressin synnyn pääarkkitehteina toimivat sekä sodassa palvelleet että uudelleenjärjestämislain saavutuksista vakuuttuneet, intiaaniasiainvirastossa työskennelleet uuden sukupolven intiaanit. Näistä nimenomaan D’Arcy McNickle oli muokkaamassa kongressin alkuvuosien toimintastrategioita.¹⁰¹

Osana tätä strategiaa NCAI kannatti ”intiaanien vaatimuskomission” (*Indian Claims Commission*) toimintaa. Palkkiona sodassa tehdyistä palveluksista kongressi perusti vuonna 1946 intiaanien vaatimuskomission. Komissio valtuutettiin tutkimaan kaikkia heimojen mielestä epäoikeudenmukaisia toimenpiteitä.¹⁰² Suurin osa intiaanien esittämistä valituksista koski

⁹⁶ Hagan 1993, s. 177.

⁹⁷ Josephy 1988, s. 259; Leonard 1994, s. 669; Current ym. 1987, s. 891.

⁹⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 116.

⁹⁹ Burt 1994, s. 221.

¹⁰⁰ Hagan 1993, s. 179.

¹⁰¹ Bernstein 1994, s. 371.

¹⁰² ”Indian Claims Commission Act”, *Documents of United States Indian Policy*, ss. 231–233.

pitkäaikaisia rikottuja lupauksia ja anastettuja alueita. Tarpeen vaatiessa komissiolla oli oikeus maksaa menetetyistä alueista korvauksia tai palauttaa nuo alueet. Epäsuorasti komissio toimi kuitenkin jo tulevan terminaatiopolitiikan apuvälineenä, sillä useimmissa tapauksissa intiaanien maaomaisuus muuttui rahaksi, ja juuri tämä käytäntö teki alueiden menetyksistä lopullisia. Aikaa myöten menetetty maaomaisuus olisi osoittautunut saatua rahakorvausta arvokkaammaksi.¹⁰³ Usein heimon saama rahakorvaus jaettiin jäsenten kesken ja siten heimointiaaneista tuli yksityisiä pienen pääoman omistajia, jotka eivät osanneet käsitellä saamiaan rahoja.¹⁰⁴

Teknologisen kehityksen lisäksi myös asenteellinen ilmasto nakersi heimojärjestelmää. Toisen maailmansodan jälkeisessä kommunismin vastaisessa ilmapiirissä heimojen yhteisomistusjärjestelmä nähtiin entistä enemmän yhteisöllisenä, toisin sanoen se leimattiin kommunistiseksi.¹⁰⁵ Tämän ilmapiirin seurauksena intiaaneja alettiin sulauttaa entistä tiiviimmin amerikkalaiseen hallintojärjestelmään. Kongressi syytti Collieria yrityksistä pitää intiaanit ikuisesti erillään muista amerikkalaisista ja uudelleenjärjestämislakia intiaanien assimiloitumisen estämisestä. Lisäksi lainsäätäjät vaativat intiaanien poistamista veronmaksajien harteilta ja ”vapauttamista reservaateista”, jotta he tulisivat toimeen omillaan muiden amerikkalaisten tapaan.¹⁰⁶

Ankaran kritiikin kolhaisema Collier erosi virastaan vuonna 1945 ja uudeksi komissaariksi tuli William Brophy (komissaarina 1945–1949), joka ilmoitti syyskuussa 1947 intiaaniasiainviraston pyrkimyksenä olevan intiaaniheimojen organisoiminen omatoimiseksi yhteisöiksi. Helmikuussa 1948 apulaiskomissaari William Zimmerman ilmoitti intiaanien valmiudesta purkaa erityissuhteensa liittohallitukseen ja intiaaniasiainvirastoon.¹⁰⁷ Hooverin komission raportti vuonna 1949 (*The Report of the Hoover Commission*) suositteli intiaaniheimojen täydellistä integroimista ja kaikkien intiaaneille suunnattujen ohjelmien lakkauttamista.¹⁰⁸ Tämä suositus oli lähtölaukaus liittovaltion terminaatiopolitiikalle

¹⁰³ Waldman 1985, ss. 194–195.

¹⁰⁴ Hagan 1993, s. 184.

¹⁰⁵ Waldman 1985, s. 194.

¹⁰⁶ Josephy 1988, s. 259.

¹⁰⁷ Henriksson 1986, s. 187.

¹⁰⁸ Hooverin komission raportti teoksessa Burt 1994, s. 221.

2.4. Terminaatiopolitiikka tuhoaa heimot, muttei intiaaniutta

Yhdysvaltain kongressi hyväksyi terminaatiopäätöksen elokuussa 1953. Terminaatiopolitiikan tavoitteena oli mitä pikimmiten asettaa intiaanit samojen lakien, oikeuksien ja velvollisuuksien alaisuuteen kuin muutkin Yhdysvaltain kansalaiset ja vapauttaa jotkut heimot kokonaan liittovaltion holhouksesta.¹⁰⁹ Vielä samana syksynä säädetty yleinen laki antoi viidelle osavaltiolle tuomiovallan reservaateissa tapahtuviin rikoksiin ilman heimojen suostumusta.¹¹⁰ Ensimmäisen päätöksen turvin kongressi pyrki lakkauttamaan sekä intiaanien erityisaseman että intiaaniasiainviraston.¹¹¹ Käytännössä terminaatiopolitiikkaa alkoi toteuttaa komissaari Dillon Myer (komissaarina 1949–1953), joka perusti intiaaniasiainvirastoon erityisen toimiston valmistelemaan aloitteita liittohallituksen erityispalvelujen poistamiseksi intiaaneilta.¹¹² Jo pelkästään Myerin henkilöllisyys nostatti vastustusta intiaanien keskuudessa, sillä hän oli toisen maailmansodan aikana vastannut japanilaisten sijoittamisesta keskitysleireihin¹¹³.

Terminaatiopolitiikka linkittyi Yhdysvaltain sisäpolitiikkaan, kun marraskuussa 1952 Valkoiseen taloon valittiin Dwight Eisenhower ja republikaanit saivat enemmistön kongressin molemmissa kamareissa. Täten terminaatiopäätökset soveltuivat hyvin republikaanien tavoitteisiin vähentää liittovaltion holhousta, presidentti allekirjoitti vastahakoisesti lain, koska se laiminlöi intiaanien omat toiveet ja pystyi tarvittaessa mitätöimään uudelleenjärjestämislain mahdollistamat ohjelmat.¹¹⁴ Vuosina 1953–1956 kongressi käsitteli kymmenen ja hyväksyi kuusi terminaatiota koskevaa lakiehdotusta.¹¹⁵

Käytännössä terminaatiopolitiikkaan linkittyi vuonna 1952 alkanut ”vapaaehtoinen uudelleensijoittamisohjelma” (*Voluntary Relocation Program*), joka auttoi reservaateista lähteviä intiaaneja työpaikan ja asunnon hankkimisessa uudessa yhteisössä.¹¹⁶ Uudelleensijoittamisohjelma sai jatkoa kaksi vuotta myöhemmin, kun sen pääarkkitehti komissaari Glenn Emmons (komissaarina 1953–1961) ylisti raportissaan uudelleensijoittamispolitiikan saavutuksia.¹¹⁷ Emmonsin virkakaudella intiaaniasiainvirastoon perustettiin kymmenen

¹⁰⁹ ”House Concurrent Resolution 108”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 233.

¹¹⁰ ”Public Law 280”, *Documents of United States Indian Policy*, ss. 233–234.

¹¹¹ Burt 1994, s. 221.

¹¹² Henriksson 1986, s. 187.

¹¹³ Hagan 1993, s. 185.

¹¹⁴ Hagan 1993, s. 180.

¹¹⁵ Hagan 1993, s. 180.

¹¹⁶ Waldman 1985, s. 194.

¹¹⁷ ”Relocation of Indians in Urban Areas”, *Documents of United States Indian Policy*, ss. 237–238.

uudelleensijoittamistoimistoa eri puolille maata auttamaan intiaaneja asunnon ja työpaikan hankinnassa. Uudelleensijoittamispolitiikan toteuttajat uskoivat intiaanien sulautuvan kaupungeissa parhaiten pääväestöön, minkä jälkeen ei tarvittaisi reservaatteja eikä intiaaniasiainvirastoja niiden hoitamiseen.¹¹⁸

Tosiasiassa taloudelliset intressit olivat intiaanien itsenäistämistä ja liittovaltion holhouksen vähentämistä tärkeämpiä terminaatiomotiiveja. Monet reservaatit sijaitsivat Pohjois-Amerikan viimeisimpiä käyttämättömiä luonnonvaroja sisältävillä mailla. Mikäli reservaatit lakkautettaisiin, lännen pääomapiireillä – joihin monilla kongressin republikaaniedustajilla oli kytköksiä – olisi helppoa päästä käsiksi näihin rikkauksiin. Verovapaiden reservaatimaiden muuttaminen verolliseksi yksityiseksi omaisuudeksi sai puolestaan osavaltioiden ja paikallishallitukset kannattamaan terminaatiota.¹¹⁹

Kaiken kaikkiaan, vuoteen 1962 mennessä 109 heimoa ja ryhmää lakkautettiin. Määrä käsitti kuitenkin vain kolme prosenttia liittovaltion tunnustamista heimoista ja suojelemista maista. Suurin osa lakkautetuista heimoista oli pieniä, vähän omaisuutta omistavia ja heimoyhtenäisyyden lähes kadottaneita ryhmiä. Sen sijaan muutamalle suurimmalle heimolle terminaatio aiheutti vaikeuksia, koska se asetti reservaatien ulkopuolella asuvat ja yksityistä omistusoikeutta kannattavat intiaanit sekä muutosta vastustaneet reservaatin asukkaat vastakkain.¹²⁰ Tuhoisimmin terminaatio vaikutti Oregonin *klamath*-heimoon ja Wisconsinin *menomineihin*.¹²¹ Kaiken kaikkiaan intiaanimaa tuli aikaisempaa alttiimmaksi valkoisten osto- ja vuokraushankkeille.¹²²

Jo alusta lähtien terminaatio nostatti ankaraa kritiikkiä. Kritiikin kärjessä toimi Amerikan intiaanien kansalliskongressi. NCAI julisti jo vuonna 1954 kongressin toimineen yksipuolisesti, sillä vain intiaaneilla itsellään oli oikeus lakkauttaa suojeluasema. Käyttämällä hyödyksi tätä demokraattien hellimää periaatetta – varmistaa hallittujen suostumus – NCAI onnistui viivästyttämään ja lopulta suistamaan raiteilta koko terminaation. Terminaation vastustuksessa tuli hyvin esiin NCAI:n perusfilosofia: koska järjestö pyrki säilyttämään sekä heimoyhtenäisyyden että turvaamaan Yhdysvaltain kansalaisoikeuden yksityisille intiaaneille myöntämät etuisuudet, ei

¹¹⁸ Burt 1994, s. 222; Henriksson 1986, s. 191.

¹¹⁹ Burt 1994, s. 221.

¹²⁰ Burt 1994, s. 225.

¹²¹ Hagan 1993, s. 184.

¹²² Burt 1994, s. 222.

NCAI myöskään vastustanut intiaanien vapaaehtoista integroitumista valtavirtakulttuuriin.¹²³ Tärkeätä oli myös se, että kansalliskongressin vastustus sai monet valkoiset huomaamaan, että intiaaneilla oli oikeus pysyä intiaaneina.¹²⁴

Useat poliitikot, demokraatit etunenässä, alkoivatkin pitää terminaatiota enemmän alkuperäisten amerikkalaisten suverenien oikeuksien vahingoittamisena kuin Yhdysvaltain kansalaisoikeuksien laajentamisena. Vuonna 1958 sisäministeri Fred Seaton myönsi terminaation olleen väärää politiikkaa ja ilmoitti, ettei uusia heimoja enää lakkautettaisi ilman näiden yksinomaista suostumista.¹²⁵ Vaikka terminaatio ei virallisena politiikkana poistunutkaan hallituksen ohjelmasta ja pysyi siten olemassa olevana uhkana, niin Seatonin ilmoituksen jälkeen yhtään heimoa ei lakkautettu ilman omaa hyväksyntää.¹²⁶ NCAI:n tavoite oli toteutunut.¹²⁷

Vaikka terminaatio kosketti suoranaisesti vain kolmea prosenttia intiaaneista, niin välillisesti noin kymmenen tuhannen intiaanin suhteet liittovaltioon vahingoituivat tuon politiikan seurauksena.¹²⁸ Suurin osa näistä intiaaneista ei sulautunut valtavirtaan menestyviksi yksityisyrittäjiksi vaan upposivat syvälle alkoholismiin ja köyhyiden suohon.¹²⁹ Köyhyysongelman helpottamiseksi yli sata tuhatta intiaania siirtyi uudelleensijoituspolitiikan seurauksena kaupunkeihin vuosina 1952–1972. Näistä kolmannes palasi takaisin heimoyhteisöihinsä ja iso osa sukuloi päättämättöminä reservaattien ja kaupunkien välillä.¹³⁰ Käytännössä reservaattien ylijäämäväestö sysättiin kaupunkien sosiaalihuollon piiriin ja suurkaupunkeihin syntyi surkeita intiaanislummeja.¹³¹ Uudelleensijoitus ei ratkaissut ongelmaa.¹³²

Köyhyysongelmaa vahingollisemmaksi terminaatio osoittautui kuitenkin intiaanien ja liittovaltion tulevaisuuden suhteille. Harjoitettu politiikka ei ollut ainoastaan tuhonnut uudelleenjärjestämislain aikaansaamaa kehitystä vaan se oli luonut vihamielisen ilmapiirin intiaanien ja liittohallituksen välille. Vielä pitkän aikaa terminaation lopettamisen jälkeen heimot suhtautuivat erittäin epäluuloisesti hallituksen motiiveihin. Heimot vastustivat kaikkea, mikä uhkasi avata ovet

¹²³ Bernstein 1994, ss. 371–372.

¹²⁴ Josephy 1988, s. 262.

¹²⁵ Burt 1994, s. 222.

¹²⁶ Josephy 1988, s. 262.

¹²⁷ Bernstein 1994, s. 372.

¹²⁸ Hagan 1993, s. 181.

¹²⁹ Waldman 1985, s. 194.

¹³⁰ *Through Indian Eyes* 1995, s. 363.

¹³¹ West & Gover 1988, s. 282.

¹³² Hagan 1993, s. 185.

terminaation uusimiselle.¹³³ Siitä huolimatta muutamat poliitikot puolustivat myöhemmin uudelleensijoituksen saavutuksia. Presidentti Johnsonin (presidenttinä 1963–1969) aikainen intiaanikomissaari Robert Bennet totesi kuinka ”Uudelleensijoituspolitiikka sopi loistavasti joillekin ihmisille, erehdys oli tehdä se menestyksekkääksi kaikille.”¹³⁴

Juuri tuota erehdystä Bennet joutui itsekin setvimään, sillä terminaatio- ja uudelleensijoituspolitiikka kylvi 1960-luvulla kukkaan puhjenneen nationalismin ja pyrkimyksen itsemääräämisoikeuteen.¹³⁵ Varsinkin kaupungeissa heimonationalismi alkoi kehittyä aivan uudelle tasolle; syntyi panintiaaninen liike, jossa alkuperäiset amerikkalaiset nousivat heimoerimielisyyksien yläpuolelle muokatakseen yhteistä identiteettiä. Samalla nämä intiaanit tajusivat jakavansa samanlaisia ongelmia muiden riistettyjen ryhmien kanssa. Varsinkin mustien kansalaisoikeusliike antoi intiaaneille toimintamalleja. Presidentti Kennedyn (presidenttinä 1961–1963) nimittämän intiaanikomissaari Phileo Nashin sanoin: ”Uudelleensijoitus loi katutietävien (*streetwise*) ihmisten sukupolven. *Red Power* (Punainen valta)-liike ja yhteenotot reservaateissa olivat välittömiä seurauksia niistä yhteyksistä, joita intiaanien ja mustien välille oli kehittynyt kaupungeissa.”¹³⁶

Dawesin lain ja Seatonin lausunnon välinen ajanjakso ei tehnyt kaikista alkuperäisistä amerikkalaisista liittohallituksen kaavailemia valtakulttuuriin sulautuneita Yhdysvaltalaisia. Sulauttamiseen tähtäävien poliittisten toimenpiteiden seurauksena moni intiaani menetti osan maastaan, kulttuuristaan, historiastaan ja identiteetistään; mutta vain harva menetti kokonaan oman intianiuutensa. Poliittisten toimenpiteiden seurauksena moni intiaani menetti elinkeinonsa, köyhtyi, joutui jättämään kotiseutunsa ja muuttamaan kaupunkiin. Kaupungeissakin monen kohtalona oli työttömyys, turhautuminen ja eläminen toisen luokan kansalaisena. Yhteinen kohtalo kuitenkin yhdisti intiaanit yli heimorajojen ja seurauksena oli entistä voimakkaampi ja määrätietoisempi intiaaniliike, joka ryhtyi oman ainutlaatuisuutensa tunnustamista ja omaksui toimintamalleja muilta vähemmistöryhmiltä.

Vastaavasti reservaateissa niin palstoitus-, uudelleenjärjestäytymis- kuin terminaatiolaitkin jakoiivat heimoja toisilleen vihamielisiin ryhmittymiin. Liittohallituksen politiikka sekä yhdisti että hajotti intiaaneja, mutta vain harvoin lakkautti näitä. 1960-luvulle tultaessa liittohallitus joutui

¹³³ Josephy 1988, s. 262.

¹³⁴ *Through Indian Eyes* 1995, s. 363.

¹³⁵ Josephy 1988, s. 264.

¹³⁶ *Through Indian Eyes* 1995, s. 363.

selvittämään sekä tuosta hajaannuksesta että yhdistymisestä purkautuneita mielenilmauksia. Samalla hallitus käynnisti uuden poliittisen ohjelman korjatakseen edellisen vuosikymmenen erehdyksiä.

3. KOHTI ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUTTA JA VASTARINTAA

Intiaanien itsemääräämisoikeus (*Indian Self-Determination*) muodostui 1960-luvulta lähtien kaikenkattavaksi liittohallituksen intiaanipolitiikan käsitteeksi. Se sisälsi lukuisia tavoitteita: heimojen vahvistamisen, itsehallinnon, kulttuurin elvytyksen, reservaattien voimavarojen kehittämisen ja heimojen omavaraisuuden. Tähän politiikkaan kuului myös vallitsevien liittovaltion ja intiaanien välisten erityissuhteiden ylläpitäminen sekä etenkin intiaaneille luodun suojeluaseman turvaaminen. Siksi tarvittiin sellaisia talous- ja yhteiskuntarakenteen kehittämissuunnitelmia, jotka nostaisivat intiaanien elintason muun yhteiskunnan tasolle.

Samaan aikaan kun valkoisten intiaanitietämys lisääntyi, niin myös intiaanien oma itsetietoisuus kasvoi. Tämä alkoi näkyä nuorien intiaaniaktivistien esiinmarssina. Ennen varsinaisten panintiaanisten ryhmien esiinmarssia muutoksia alkoivat suoralla toiminnalla vaatia muutamat yksittäiset intiaanit.

3.1. Hullun Karhun tempauksista vastarinnan laajenemiseen

Väkivallattoman vastarinnan näkyvin yksittäinen edustaja 1950-luvulla oli entinen kauppalaivaston merimies, *tuscarora-irokeesi* Wallace ”Hullu Karhu” (*Mad Bear*) Anderson. Vuonna 1957 *mohawk-irokeesit* nousivat vastustamaan New Yorkin osavaltion oikeutta verottaa intiaaneja. Andersonin johdolla nelisensataa intiaania lähti osavaltion tuomioistuimeen polttamaan verolippunsa. Seuraavana vuonna *tuscarora-irokeesit* ryhtyivät vastustamaan samaisen osavaltion pyrkimyksiä laajentaa Niagarán putouksen voimalaitosprojektia, koska sen toteutuessa heimon maat joutuisivat patoaltaiden alle. Osavaltio takavarikoi maan ja tuscarorat nostivat kanteen. Monien käsittelyjen jälkeen liittovaltion oikeus tuomitsi maan voimayhtiölle kuuluvaksi ja eväsi heimolta omistusoikeuden.¹³⁷

¹³⁷ Deloria 1974, s. 21; Henriksson 1986, s. 207.

Hullun Karhun tempaukset keskittyivät pääasiassa maakysymyksiin 1950-luvun loppupuolella. Seuraavalla vuosikymmenellä hän jatkoi toimintaansa eri puolilla Yhdysvaltoja ja Kanadaa pyrkien tekemään valkoiset viranomaiset ja valkoisten tapoja noudattavat intiaanit naurunalaisiksi.¹³⁸ Tempausten lisäksi hän antoi vuosikymmenen taitteessa jo hyvin vallankumouksellisen julistuksen: ”Me emme halua olla sairaan yhteiskunnan sulauttamia. Tässä maassa tulee olemaan intiaaninationalistinen liike ja minä olen yksi sen johtajia. Tästä lähtien emme aio sietää iskuja. Tulevaisuudessa työskentelemme lujasti saattaaksemme intiaanien ja mustien liikkeen yhteen.”¹³⁹

Seuraavalle vuosikymmenelle eli 1960-luvulle tultaessa alkuperäisten amerikkalaisten vastarinta alkoikin saada uusia, entistä laajempia ulottuvuuksia. Valtaosa uusista aktivisteista oli yliopistokoulutuksen saaneita ja radikalisoituneita nuoria, joihin kansalaisoikeus- ja vastakulttuuriliikkeet alkoivat vaikuttaa. Monet heistä asuivat uudelleensijoituspolitiikan seurauksena kaupungeissa, joissa he eivät ainoastaan muodostaneet heimorajat ylittäviä liittoja, vaan alkoivat identifioitua afro-, aasialais- ja latinalaisamerikkalaisten väestöryhmien muodostamaan suureen massaan, jolta he omaksuivat moniarvoisessa yhteiskunnassa tarvittavia toimintatapoja.¹⁴⁰

Tämä liike heijasti nimenomaan nuorten ja erityisesti koulutettujen intiaanien uskoa puolustaa intiaanien oikeuksia.¹⁴¹ Toimintamallinsa ”katutietävät” (*street wise*) uuden polven intiaanit ottivat muilta protestiryhmiltä – kuten jo militantteimmilta mustilta (*Black Power*) ryhmiltä lainattu iskulause ”Red Power” osoittaa. Ensimmäisen kerran intiaanien vanhaa kulttuuriperintöä ja heimonationalismia sekä senhetkisiä dekolonisaatio- ja anti-imperialismiteorioita yhdistävä uusi panintianismi ilmensi itseään Chicagossa kesällä 1961.¹⁴²

3.2. Amerikan intiaanien Chicagon konferenssi 1961

”Amerikan intiaanien Chicagon konferenssi” (*American Indian Chicago Conference*) manifestoi intiaanien ajatukset poliittiseksi ohjelmaksi. Chicagon konferenssi järjestettiin kesäkuun 13.–20.

¹³⁸ Henriksson 1986, s. 207.

¹³⁹ Steiner 1968, ss. 45, 281.

¹⁴⁰ Waldman 1985, s. 204.

¹⁴¹ Churchill 1994, s. 536.

¹⁴² Churchill 1996, s. 527.

päivänä ja pääorganisaattorina oli Chicagon yliopiston antropologian osasto vetäjänä professori Sol Tax sekä tämän avustaja Nancy Lurie. Uusien aktivistien lisäksi konferenssiin osallistui NCAI:n edustajia, hallituksen virkamiehiä, tutkijoita, vanhoja heimojohtajia ja niin reservaattien kuin kaupunkien intiaaneja.¹⁴³ Kaiken kaikkiaan Amerikan intiaanien Chicagon konferenssiin kokoontui 420 intiaania 67 heimosta.¹⁴⁴

Suurimmalla osalla osallistujista oli läheiset yhteydet Amerikan intiaanien kansalliskongressiin.¹⁴⁵ Kongressilla olikin keskeinen osa konferenssin valmisteluissa, sillä Tax oli pyytännyt järjestöä tukemaan suunnitelmiaan¹⁴⁶. NCAI:n johtajisto hyväksyi Taxin ideat ja tämän ainoan ennakkoehdon: kaikille intiaaneille tulisi taata vapaaehtoinen osallistumisoikeus konferenssiin. Tämä tarkoitti sitä, että myös ne heimot, jotka eivät olleet virallisesti Yhdysvaltojen tunnustamia, olivat tervetulleita saapumaan Chicagoon. Taxin ja Lurien toiveena oli konferenssissa käsitellä sen hetkisiä intiaanasioita mahdollisimman laajasti. Samalla ensimmäistä kertaa amerikkalainen tiedemaailma avasi ovensa omille alkuperäiskansoilleen. Taxin ja Lurien ponnisteluiden tuloksena monet liittohallituksen tunnustamattomat heimot ottivat ensimmäistä kertaa 1900-luvulla julkisesti osaa intiaaneista käytävään keskusteluun.¹⁴⁷

Chicagon konferenssissa puheenjohtajina toimivat NCAI:n D'Arcy McNickle ja Clarence Wesley, mikä nostatti vastustusta traditionalisti-intiaanien keskuudessa. Etenkin irokeesit pitivät järjestöä liian konservatiivisena ja perinteiset arvot hylänneenä. NCAI oli vastustajien mielestä ”valkoisten poliitikkojen ja lobbaajien vaikutusten alainen järjestö, jossa työskenteli BIA:n byrokraatteja ja joka ei työskennellyt intiaanien hyväksi.”¹⁴⁸ Intiaanien kansalliskongressilla oli kuitenkin tuossa vaiheessa sisäisiä erimielisyyksiä, jonka vuoksi järjestö ei kaikilta osin ottanut vastuuta järjestelyistä.¹⁴⁹

Chicagossa intiaanien sisäisiä erimielisyyksiä suuremmaksi yhdistäväksi tekijäksi osoittautuikin valkoisen miehen uhka. Konferenssin osallistujat julistivat yhtenä rintamana terminaatiopolitiikan 1900-luvun suurimmaksi uhaksi intiaaneille.¹⁵⁰ Viikon kestänyt konferenssi huipentui julkilausumaan intiaanien päämäärästä (*Declaration of Indian Purpose*). Julkilausuman keskeinen

¹⁴³ Anaya 1994, s. 373.

¹⁴⁴ Josephy 1982, s. 224; Hauptman 1986, s. 208.

¹⁴⁵ Waldman 1985, s. 205.

¹⁴⁶ Hauptman 1986, s. 209.

¹⁴⁷ Hauptman 1994, ss. 31–32.

¹⁴⁸ Hauptman 1986, s. 212–213.

¹⁴⁹ Hertzberg 1988, s. 316

¹⁵⁰ Henriksson 1986, s. 197.

pyrkimys oli saattaa vasta virkaan astunut Kennedyn hallinto toteuttamaan sellaista politiikkaa, jossa intiaaneille annettaisiin entistä suurempi mahdollisuus osallistua kaikkiin hallituksen intiaaniohjelmien valmistelu- ja päätöksentekoprosesseihin.¹⁵¹

Julkilausumassa hallitusta pyydettiin myös luopumamaan terminaatiopolitiikasta ja järjestämään intiaaneille paremmat koulutusmahdollisuudet, koska juuri sitä kautta intiaaneilla olisi tasavertainen mahdollisuus päästä käyttämään osaamistaan ja voimavarojaan poliittisessa päätöksenteossa. Tähän liittyen hallitusta kehoitettiin lisäämään taloudellisia kehitysapuohjelmia sekä kehittämään terveydenhuoltojärjestelmää. Intiaanien omat mahdollisuudet osallistua eri prosesseihin paranisivat, mikäli intiaaniasiainviraston organisaatiota muutettaisiin. Julistuksessa suositeltiin viraston kymmenen ”aluetoimiston” lakkauttamista ja näiden määräysvallan luovuttamista reservaattien ylitarkastajille, joiden asemaa vahvistettaisiin ja joiden vastuulla olisi työskenteleminen yhteistyössä heimohallitusten kanssa erityisesti liittovaltion tukien käytössä.¹⁵² Julkilausuma päättyi sanoin: ”Me emme pyydä Amerikalta almuja, emme holhousa. Me pyydämme vain perimmäisen tilanteemme tunnustamista ja asettamista politiikan sekä toiminnan lähtökohdaksi.”¹⁵³

Chicagon konferenssin aikaansaama panintianismi ilmeni vuotta myöhemmin, kun konferenssin valtuuttama 32 intiaanin delegaatio esitti intiaanien päämäärien julkilausuman 15. elokuuta 1962 suoraan presidentti Kennedylle Valkoisessa talossa järjestetyssä seremoniatilaisuudessa. Samainen julkilausuma lähetettiin myös liittovaltion kongressille. Lisäksi intiaanit tapasivat varapresidentti Johnsonin sekä muita Capitol-kukkulan johtajia keskustellakseen alkuperäisille amerikkalaisille laadittavasta lainsäädäntöohjelmasta.¹⁵⁴ Sekä kongressi että Kennedyn hallitus eivät vastanneet suoraan intiaanien julistukseen,¹⁵⁵ mutta hallitus oli jo edellisenä vuonna perustanut kolme komissiota tutkimaan, millaisin poliittisin keinoin oli mahdollista parantaa intiaanien olosuhteita.¹⁵⁶

Näiden toimenpiteiden lisäksi julkilausuma oli alku intiaanien yhä äänekkäämmille ja vuosien edetessä vaativammille mielenilmauksille; se oli alku entistä aggressiivisemmalle punainen valta-

¹⁵¹ “Declaration of Indian Purpose, June 1961”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 245.

¹⁵² “Declaration of Indian Purpose, June 1961”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 245.

¹⁵³ “Declaration of Indian Purpose, June 1961”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 246.

¹⁵⁴ Hauptman 1986, s. 32.

¹⁵⁵ Josephy 1982, s. 224.

¹⁵⁶ Waldman 1985, s. 195.

liikkeelle.¹⁵⁷ Chicagon konferenssin kauaskantoisin seuraus olikin panintiaanisen uhmamielialan leviäminen nuorten aktivistien toimesta Pohjois-Amerikan poliittiseen kenttään. Toisaalta samanaikaisesti kasvaneen uhmamielialan kanssa liittohallitus alkoi tarkistaa omaa intiaanipolitiikkaansa ja arvioida vaihtoehtoja terminaatiopolitiikalle.

3.3. Hallituksen reaktiot Chicagoon konferenssiin

Niin presidentti Kennedyn kuin Johnsoninkaan demokraattihallitukset eivät kannattaneet, mutta eivät kokonaan hylänneet terminaatiota. Kohdistamalla kuitenkin liittovaltion avustuksia reservaattien taloustilanteiden vahvistamiseksi ja intiaanien elintason nostamiseksi nämä hallitukset osittain elvyttivät intiaanien uudelleenjärjestämislain henkeä. Erityisesti demokraatit yrittivät houkutella pienyrittäjiä perustamaan reservaatteihin työpaikkoja luovaa kevyttä teollisuutta ja rohkaista heimohallituksia vuokraamaan reservaattien maita sekä voimavaroja erilaisille kehitys- ja energiayhtiöille. Varsinkin jälkimmäinen pyrkimys sai aikaan kahdenlaisia näkemyksiä. Jotkut intiaanit pitivät pitkäaikaisia vuokrasopimuksia suojakilpinä reservaattien terminaatiolle. Toisaalta kyseiset sopimukset antoivat käytännössä valkoisille mahdollisuuden hallita epämääräisen ajan heimojen maita ja sitä kautta maat päätyivät yleensä avoimille markkinoille. Monet intiaanit alkoivat pelätä aiempaa ovelampaa ”korporatiivista terminaatiota” (*termination by corporation*).¹⁵⁸

Presidentti Kennedy perusti vuonna 1961 kolme komissiota, jotka suosittelivat intiaanien itsemääräämisoikeuteen tähtäävää ja taloudellista sekä sosiaalista tasa-arvoa edistävää politiikkaa.¹⁵⁹ Robert Burnetten mukaan Kennedy oli ensimmäinen Yhdysvaltain presidentti, joka oli aidosti kiinnostunut intiaaniasioista, ja hänen aikanaan intiaanien koulutus parani. Presidentin murha olikin erittäin kova isku myös intiaaneille. Burnetten mielestä presidentti Johnson paneutui vähemmän intiaaniasioden hoitoon.¹⁶⁰

”Yhdysvaltain ihmisoikeuskomission” (*U.S. Commission on Human Rights*) näkemys on aivan päinvastainen. Nimenomaan Johnsonin käynnistämä ”suuri yhteiskunta” (*Great Society*)-

¹⁵⁷ Josephy 1982, s. 224; Josephy 1988, s. 265.

¹⁵⁸ Josephy 1988, s. 264.

¹⁵⁹ Waldman 1985, s. 195.

¹⁶⁰ Burnette & Koster 1974, s. 49.

ohjelma”¹⁶¹ ulottui myös intiaanien elämään, kun kaksi köyhyyden poistamiseksi perustettua elintä: ”alueellinen uudelleenkehityksen hallinto” (*Area Redevelopment Administration*) ja ”talousaputoimisto” (*Office of Economic Opportunity*) alkoivat jakaa palvelujaan intiaaneille. Näiden elinten mekanismien turvin heimot pystyivät ensimmäistä kertaa valmistelemaan tukiohjelmaa ja talousarvioita, joita he todella tunsivat tarvitsevansa sekä lisäksi itse johtamaan ja valvomaan näitä ohjelmia.¹⁶² Tukiohjelmien mahdollistamat rahastot alkoivat virrata reservaatteihin, heimojen johtajat saivat kokemusta ja itseluottamusta intiaaniasioiden hoitamisesta ja sen myötä ryhtyivät vaatimaan entistä laajempaa itsehallintoa ja itsemääräämisoikeutta.¹⁶³

Nämä vaatimukset saivat vastakaikua valtakunnan ylimmältä johdolta vuonna 1968. Maaliskuun 6. päivä presidentti Johnson lähetti liittovaltion kongressille viestin, jossa hän ehdotti intiaanipolitiikan päämääräksi intiaanien itsemääräämisoikeuden ja koko terminaation hylkäämisen. Tavoitteena oli poistaa vanhat holhousasenteet ja luoda edellytykset omin avuin selviämiseksi. Lisäksi tavoitteena tuli olla intiaanien elintason nostaminen muun yhteiskunnan tasolle. Intiaaneille piti antaa myös valinnanvapaus pysyä halutessaan kotireservateissa menettämättä etuoikeuksiaan tai muuttaa kaupunkeihin varustettuna niillä tiedoilla ja taidoilla, jotka mahdollistaisivat täysipainoisen elämän uudessa ympäristössä. Lopuksi intiaaneille tuli taata täysi osallistumisoikeus Amerikan yhteiskunnalliseen elämään.¹⁶⁴

Kuukausi presidentin viestin jälkeen kongressi säätöi ”intiaanien kansalaisoikeuslain” (*Indian Civil Rights Act*). Laki velvoitti heimohallituksia antamaan heimojensa jäsenille perustuslain takaamat perusoikeudet, vahvisti mallijärjestelmän intiaanien rikoskäsittelyjä varten ja määräsi osavaltioita hankkimaan intiaanien suostumuksen, mikäli valtiot aikoivat käyttää tuomiovaltaa intiaanimaille.¹⁶⁵ Intiaanien kansalaisoikeuslaki yhdisti mielenkiintoisesti heimojen uudistuneen itsehallinnon ja kansalaisoikeusliikkeen.¹⁶⁶

Käytännön toteutusta varten Johnson antoi toimeenpanomääräyksen ”intiaaniavun kansallisen neuvoston” (*National Council on Indian Opportunity*) perustamisesta. Tämän eri ministeriöistä ja

¹⁶¹ Presidentti Johnsonin sisäpoliittinen uudistusohjelma, jonka tavoitteena oli kasvattaa liittohallituksen sosiaalihuoltoa köyhyyden poistamiseksi ja samalla ylläpitää Amerikan talous vahvana. Ks. Current ym. 1987, ss. 860–863.

¹⁶² U.S. Commission on Human Rights 1992; Josephy 1988, s. 265.

¹⁶³ Josephy 1988, s. 265.

¹⁶⁴ “President Johnson, Special Message to Congress, March 6. 1968”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 248.

¹⁶⁵ “Civil Rights Act of 1968. April 11. 1968”, *Documents of United States Indian Policy*, ss. 249–250.

¹⁶⁶ West & Gover 1988, s. 284.

intiaanijohtajista koostuvan neuvoston puheenjohtajana toimi varapresidentti, jonka tehtävänä oli tuoda alkuperäisten amerikkalaisten esiin nostamat ongelmat hallituksen ylimmälle tasolle. Johnson myös suositteli kongressia myöntämään seuraavan vuoden budjetista puoli miljardia dollaria intiaaneille tarkoitettuihin ohjelmiin. Tämä merkitsi kymmenen prosentin lisäystä intiaanien vuosittaiseen avustusmäärään.¹⁶⁷

Presidentti Johnson ei koskaan virallisesti lakkauttanut terminaatiopolitiikkaa, mutta käytännössä hän toteutti taloudellista itsemääräämispolitiikka; vuodesta 1965 lähtien liittohallituksen rahallinen ja tekninen tuki intiaaneille kasvoi koko ajan.¹⁶⁸ On kuitenkin syytä muistaa Johnsonin hallinnon olleen samaan aikaan Vietnamin sodan ja Yhdysvaltain sisäisten yhteiskunnallisten levottomuuksien työllistämä. Lisäksi Johnsonista lähtien jokainen Yhdysvaltain presidentti on asettanut intiaanipolitiikan päämääräksi alkuperäisten amerikkalaisten itsemääräämisoikeuden. Käytännössä kongressin toiminta on estänyt tämän päämäärän toteutumisen.¹⁶⁹

3.4. Intiaanien kansallinen nuorisoneuvosto

Terminaation vastaisessa taistelussa presidenttien ja muiden poliitikkojen puheita tehokkaammaksi osoittautui uusien intiaaniaktivistien toiminta. Aktivistit hylkäsivät ”paternalismin” eli holhouspolitiikan ja vakuuttivat luottavansa perinteisiin intiaaniarvoihin vaatiessaan suurempaa poliittista toimintaa. Chicagon konferenssissa monista aktivisteista tuntui, etteivät he saaneet tarpeeksi ääntään kuuluviin ja tästä he syyttivät intiaanien kansalliskongressin johtavaa asemaa. Nämä nuoret radikaalit pitivätkin julkilausuman vaatimuksia riittämättöminä ja julkaisivat oman manifestinsa: ”intiaanitarkoituksen julkilausuma” (*A Statement of Indian Purpose*)¹⁷⁰.

Manifestissa julistettiin ”intiaanien synnynnäistä oikeutta itsehallintoon ja vakaumusta pitää kiinni maidensa rippeistä aivan kuten pienet kansat pitävät kiinni identiteetistään ja olemassaolostaan.” Tämä julistus antoi filosofisen sysäyksen uudelle intiaanijärjestölle. Kuukausi Chicagon konferenssin jälkeen aktivistit perustivat Uuden Meksikon Gallupissa ”intiaanien kansallisen nuorisoneuvoston” (*National Indian Youth Council, NIYC*).¹⁷¹

¹⁶⁷ “President Johnson, Special Message to Congress, March 6, 1968”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 248.

¹⁶⁸ U.S. Commission on Human Rights 1992, s. 28.

¹⁶⁹ Fixico 1996, s. 294.

¹⁷⁰ Churchill 1994, s. 536; *Through Indian Eyes* 1995, s. 364.

¹⁷¹ Anaya 1994, s. 374; Hauptman 1986, s. 32; Josephy 1982, s. 224.

Useimmat neuvoston perustajajäsenistä olivat opiskelijoita ja kaupungeissa asuvia intiaaneja. Opiskelija-aktivisteista koostuvaan johtoryhmään kuuluivat Herb Blatchford (*navajo*), Clyde Warrior (*ponca*), Shirley Hill Witt (*mohawk*), Mary Natani (*winnebago*), Melvin Thom (*paiute*) ja Vivian One Feather (*navajo*).¹⁷² Varsinkin Mel ”Maotse” Thom neuvoston puhemiehenä ja Warrior karismaattisena esiintyjänä saivat paljon julkisuutta. Heidän viestinsä oli yksinkertainen ja suora: asettukaa vihollista vastaan.¹⁷³ Juuri tätä Hauptman pitää punaisen vallan syntyjulistuksena.¹⁷⁴

Todellisuudessa punainen valta juonsi juurensa vuosisadan alun panintiaanisiin liikkeisiin, kuten Amerikan intiaaniseuraan ja sen filosofinen käyttövoima ajoittui intiaanien kansalliskongressin perustamisvuosiin. Iskulause ”Punainen valta” lainattiin ”Musta valta”-liikkeeltä (*Black Power Movement*) ja osuvimmin tämän iskulauseen puki sanoiksi NCAI:n puheenjohtaja Vine Deloria. Vuonna 1966 hän julisti kansalliskongressin vuosikokouksessa: ”Punainen valta tarkoittaa sitä, että me yksinkertaisesti haluamme vallan päättää omasta elämästämme omalla tavallamme.”¹⁷⁵ Pyrkimyksenä oli saada valkoiset havahtumaan kuinka voimattomia intiaanit olivat olleet.¹⁷⁶ Vaikka Vine Deloria ja D’Arcy McNickle muotoilivat punaisen vallan filosofisen perustan, uhmakkaiden lausuntojen ja mielenosoitusten järjestäjät keräsivät kuitenkin lehtien otsikot.¹⁷⁷

Juuri uhmakkaan taistelumielialan vuoksi NIYC samastui 1960-luvun alussa koko *Red Power* -liikkeeseen ja olikin koko liikkeen näkyvin edustaja.¹⁷⁸ NIYC vaati intiaaneille oikeutta päättää omista asioistaan ja valkoista yhteiskuntaa tunnustamaan intiaanien sopimusoikeudet. Erityisesti NIYC omistautui intiaanien ylpeyden tunteen uudelleenjuurruttamiseen.¹⁷⁹ Vaikka neuvosto paneutui erityisiin intiaanasioihin, oli painiskelu varsinkin vieraantumisen ja identiteettikysymysten ympärillä samanlaista kuin muilla nuorisoliikkeillä.¹⁸⁰ Yhteisten huolenaiheiden lisäksi NIYC omaksui kansalaisoikeus- ja opiskelijaliikkeeltä toimintatapoja kehottamalla intiaaneja mielenosoituksiin ja kansalaistottelemattomuuteen. Myös retoriikassa NIYC siirsi muiden liikkeiden käyttämiä iskulauseita intiaanikontekstiin ja alkoi puhua muun

¹⁷² Churchill 1996, s. 527.

¹⁷³ *Through Indian Eyes* 1995, s. 364.

¹⁷⁴ Hauptman 1986, s. 214.

¹⁷⁵ Hagan 1979, s. 170; Steiner s. 269.

¹⁷⁶ Steiner 1968, s. 269.

¹⁷⁷ Hagan 1979, s. 171.

¹⁷⁸ Hagan 1979, s. 171.

¹⁷⁹ Josephy 1988, s. 265.

¹⁸⁰ Hertzberg 1988, s. 316.

muassa ”intiaanien valtarakenteesta” (*Indian power Structure*). Oman osansa tästä saivat ”valkoiselle järjestelmälle itsensä myyneet (*sell outs*) heimojohtajat”, joita ryhdyttiin pilkallisesti kutsumaan ”setä sotakirveiksi” (*Uncle Tomahawks*) ja ”omenoiksi”¹⁸¹ (*apples*).¹⁸²

Juuri kärjekäs retoriikka ja avoin vastakkainasettelu erosivat täysin kansalliskongressin maltillisuudesta. Eroavaisuus johtui paljolti ryhmien jäsenten yhteyksistä valtapolitiikkaan. Kansalliskongressin intiaanit työskentelivät läheisesti Kennedyn ja Johnsonin hallitusten uusissa intiaaniohjelmissa, kun taas nuorisoneuvoston jäsenet olivat lähinnä kapinallisia korkeakouluopiskelijoita. Onkin väitetty, että NIYC:n kritiikki kansalliskongressia kohtaan oli eräänlaista nuorten kapinaa, koska NCAI:n ei katsottu edustavan perinteisiä intiaaniarvoja eikä olleen tarpeeksi uhmakas.¹⁸³ Kritisointi aiheutti myös nuorisoneuvostolle ongelmia, sillä sen piti toimia punaisen vallan uhmakkaana äänenä, mutta samalla se pyrki esiintymään intiaanien yhtenäisyyden puolesta taistelevana ryhmänä. Tämä kaksijakoisuus rikkoi välillä ryhmän yhtenäisyyttä.¹⁸⁴

NIYC:n omaksuessa toimintatapoja mustien kansalaisoikeus- ja opiskelijaliikkeeltä on tärkeä muistaa, että Amerikkalaiselle protestiliikkeelle eniten pontta antanut Vietnamin sota oli voimakas herättäjä myös intiaaneille, koska nämä huomasivat Yhdysvaltain menettelevän Kaakkois-Aasiassa aivan samalla tavalla kuin sata vuotta aikaisemmin Pohjois-Amerikan maaperällä. Mustien kansalaisoikeusliike oli lähinnä intiaanien kokemia epäkohtia, mutta siinä missä mustat vaativat itselleen täysin tasavertaista asemaa amerikkalaisessa yhteiskunnassa, intiaanit halusivat sopimuksissa mainitut alueet itselleen ja näillä alueilla täydellisen itsemääräämisoikeuden.¹⁸⁵

Myös Afrikan ja Aasian itsenäisyysliikkeiden nostattama maailmanlaajuinen ”heimonationalismi” ja koko kolmannen maailman esiin tuleminen vaikutti intiaaniaktivistien toimintamalleihin.¹⁸⁶ Tähän kun vielä lisätään vaihtoehtoisia elämänmuotoja etsiskelevien nuorten esiinmarssi, alkoi muodostua kokonaisuus, josta intiaanit omaksuivat moniarvoisessa yhteiskunnassa vallitsevat vaikutusmahdollisuudet ja johon he itse antoivat oman panoksensa.¹⁸⁷ 1960-luvun aktivistiryhmien

¹⁸¹ ”Punaisia päältä, valkoisia sisältä”. Ks. Josephy 1988, s. 265.

¹⁸² Churchill 1994, s. 536; Josephy 1988, s. 265; *Through Indian Eyes* 1995, s. 364.

¹⁸³ Jaimes 1994, s. 434.

¹⁸⁴ Hertzberg 1988, s. 316.

¹⁸⁵ Deloria 1974, ss. 24–25.

¹⁸⁶ Steiner 1968, s. 278.

¹⁸⁷ Josephy 1988, s. 266.

ainoa yhteinen tekijä näyttikin olevan haluttomuus hyväksyä valtakulttuurin malleja ja normeja. Ryhmät vaativatkin oman etnisen tai sosiaalisen identiteettinsä tunnustamista. Tämä oli laajemmassa mittakaavassa amerikkalaisen poliittisen ajattelun peruskiven – ”sulatusuuni”-ihanteen – kyseenalaistamista.¹⁸⁸

Yliopisto- ja kaupunkilähtöisyydestä huolimatta NIYC onnistui tuoda kuuluviin myös reservaateissa vallinneen tyytymättömyyden ja saamaan siten kannatusta monilta reservaattien traditionalisteilta.¹⁸⁹ Näkemystensä ja toimintasuunnitelmiansa levittäjäksi se julkaisi *ABC: American Before Columbus*-lehteä. Lehdestä tuli nopeasti radikaalin intiaaniäänen tärkein kanava, ja pitkälti sen vaikutuksesta nuorisoneuvoston jäsenmäärä kasvoi vuoden 1963 loppuun tultaessa kourallisesta noin viiteen tuhanteen.¹⁹⁰ Nuorisoneuvoston radikaalit ajatukset alkoivat kiinnostaa myös yliopistojen tutkijoita ja nämä ryhtyivät kirjoittamaan niistä artikkeleita tieteellisiin julkaisuihin.¹⁹¹

Pari vuotta nuorisoneuvosto tyytyi levittämään radikaaleja ajatuksiaan kirjallisesti, mutta vuonna 1964 se siirtyi suoraan toimintaan. Tuolloin NIYC järjesti luoteisrannikolla, Washingtonin osavaltiossa mielenosoituksia alueen heimojen kalastusoikeuksien turvaamiseksi.¹⁹² ”Kalastusoikeustaistelut” (*fish-ins*¹⁹³) tapahtuivat huomionsaamisen kannalta otolliseen aikaan, sillä kansalaisoikeusliikkeen innostama lehdistö ihmetteli, miksi intiaanit eivät ajaneet asioitaan mielenosoitusten ja protestien keinoin. Nuorisoneuvoston käyttämät – intiaaniasiainviraston mielestä – ”epäintiaanimaiset ja vähemmän arvokkaat toimintamallit” löysivät lehdistöstä ihanteellisen kasvualustan ja osoittivat, kuinka nuoret intiaanit olivat ymmärtäneet symbolisen toiminnan merkityksen.¹⁹⁴ Vine Deloria pitääkin vuotta 1964 sinä vuotena, jolloin intiaanirintamalla alkoi todella tapahtua.¹⁹⁵

¹⁸⁸ Current ym. 1987, s. 894.

¹⁸⁹ Josephy 1982, s. 224; Josephy 1988, s. 265.

¹⁹⁰ Churchill 1996, s. 527; Churchill 1994, 536.

¹⁹¹ Churchill 1994, s. 536.

¹⁹² Deloria 1974, s. 27; Josephy 1988, 193.

¹⁹³ Intiaanien vastine mustien opiskelijoiden aloittamille istumalakoille (*sit-in*). Ks. Current ym., ss. 863–864.

¹⁹⁴ Hertzberg 1988, s. 317.

¹⁹⁵ Deloria 1974, s. 25.

3.5. Kalastuskiistat punaisen vallan ilmentymänä

Maaliskuussa 1964 NIYC järjesti Washingtonin osavaltiossa alueen heimojen pyynnöstä suuren ”kalastusmielenosoituksen” auttaakseen heimoja taistelemaan osavaltion rajoituspyrkimyksiä vastaan¹⁹⁶. Mielenosoitus innoitti lähiseudun heimoja järjestämään vastaavanlaisia tempauksia ja seuraavien kuukausien aikana tuhannet intiaanit ottivat osaa kalastusmielenosoitukseen.¹⁹⁷ Samana vuonna NIYC organisoii Pugetin lahdella (*Puget Sound*) suuren kokouksen. Tapaamiseen osallistui 56 heimon edustajaa joka puolelta Yhdysvaltoja ja paikan päällä muodostettiin tukiverkosto, jonka turvin luoteisrannikon intiaanit pystyivät käynnistämään entistä laajemmin kalastusoikeustaistelukampanjan. Lisäksi nuorisoneuvosto järjesti tuhannen hengen mielenosoitusmarssiin Washingtonin osavaltion pääkaupungissa Olympiassa.¹⁹⁸ Aikaisempien mielenosoitusten tavoin tämäkin marssi päättyi intiaanien ja poliisiviranomaisten väliseen avoimeen yhteenottoon.¹⁹⁹ Nuorisoneuvoston esiin nostamalla asioilla oli vanhat juuret, mutta taktiikka ja retoriikka olivat uusia.²⁰⁰

Tällä taktiikalla oli monisyiset seuraukset. Ensinnäkin NIYC onnistui tempauksillaan hankkimaan maanlaajuista julkisuutta ja saamaan monet intiaanit uskomaan aktiivisen vastarinnan voimaan. Juuri nuorisoneuvoston toiminnan innoittamana syntyi ”Amerikan intiaanien olemassaoloyhdistys” (*Survival of the American Indians Association*).²⁰¹ Eri puolille Yhdysvaltoja syntyi sellaisia järjestöjä kuten ”Yhdistyneet alkuperäiset amerikkalaiset” (*United Native Americans*), ”Intiaanien maa- ja kalastus oikeuden yhdistys” (*Indian Land Rights Association*) ja ”Amerikan intiaanien kansalaisoikeusneuvosto” (*American Indian Civil Rights Council*).²⁰² Lisäksi kalastusmielenosoitukset jatkuivat ja levisivät muihin osavaltioihin ja tämän seurauksena uudet intiaaniaktivistit, kuten Janet McCloud (*tulalip*), Sid Mills (*yakima*), Ramona Bennett (*puyllup*) ja Hank Adams (*assiniboine/lakota*) astuivat esiin ja ryhtyivät ajamaan intiaaniasioita entistä tarmokkaammin.²⁰³

¹⁹⁶ Luoteisrannikon ensimmäiset kalastusyhteenotot olivat puhjonneet jo tammikuussa 1961. Intiaanien tulkinnan mukaan sopimukset takasivat heille ”oikeuden kalastaa kaikilla tavanomaisilla ja totutuilla paikoilla”. Washingtonin osavaltion oikeusviranomaisten mielestä intiaanit toimivat laittomasti kalastaessaan reservaattien ulkopuolella. Kiistan ajauduttua pattitilanteeseen alueen heimot pyysivät nuorisoneuvostoa saapumaan paikalle. Ks. Josephy 1982, ss. 177–178.

¹⁹⁷ Churchill 1994, s. 537.

¹⁹⁸ Anaya 1994, s. 374; Josephy 1982, s. 193.

¹⁹⁹ Deloria 1974, s. 26.

²⁰⁰ *Through Indian Eyes* 1995, s. 364.

²⁰¹ Josephy 1982, s. 193; Waldman 1985, s. 205.

²⁰² Waldman 1985, s. 205.

²⁰³ Churchill 1996, s. 527.

Toiseksi nuorisoneuvoston esimerkki ei ainoastaan aktivoinut intiaaneja. Mielenosoitusten yhteydessä sattuneet dramaattiset pidätykset lisäsivät lehtien kirjoittelua ja tämä puolestaan sai ”intiaanien ystävinä” kunnostautuneet julkisuuden henkilöt saapumaan paikalle ja lisäämään edelleen tapahtumien julkisarvoa. Tunnetuimpina tukijoina eri kalastusprotesteihin ottivat osaa Marlon Brando, Jane Fonda ja Dick Gregory.²⁰⁴ Viihdemaailman kuuluisuuksien osallistuminen kasvatti entisestään tiedotusvälineiden ja siten myös yleistä populaaria kiinnostusta intiaanien asioita kohtaan.²⁰⁵

Kasvanut yleinen kiinnostus loi maaperän, josta aidosti radikaalit intiaanikirjailijat, kuten Vine Deloria, pystyivät levittämään ajatuksiaan. Delorian teokset – vuonna 1969 ilmestynyt *Custer Died for Your Sins* ja seuraavana vuonna julkaistu *We Talk, You Listen* – tarjosivat viiltäviä katsauksia hallituksen intiaanipolitiikkaan.²⁰⁶ Myös N. Scott Momadayn vuonna 1969 Pulitzer palkinnon voittanut *House Made of Dawn* osoittautui myyntimenestykseksi.²⁰⁷ Näiden julkaisujen ohella kuvataiteet auttoivat intiaaneja olemaan tietoisia ja ylpeitä omasta historiastaan, kulttuuristaan sekä etnisestä ainutlaatuisuudestaan.²⁰⁸

Kalastusoikeustaisteluiden myötä NIYC ja samalla koko intiaaniliike muuttui aggressiivisemmaksi ja tämä vaikutti myös maltillisimpien alkuperäisten amerikkalaisten järjestöjen toimintaan. Ward Churchillin²⁰⁹ mukaan nimenomaan Amerikan intiaanien kansalliskongressin asenne alkoi muuttua aiempaa tiukemmaksi. Tähän vaikutti paljolti se, että vuonna 1964 kongressin puheenjohtajaksi nousi Vine Deloria ja hänen johdolla järjestö ryhtyi toimimaan kärjekkäänä painostusjärjestönä liittovaltion poliittisen koneiston sisällä.²¹⁰

Deloria itse muistuttaa, että suora aggressiivinen toiminta kohosi paikoitellen varsinaista protestoitavaa asiaa suuremmaksi. Esimerkiksi kalastuskiistat lukuisine yhteenottoineen, pidätyksineen ja oikeudenkäynteineen olivat paisuneet niin suuriksi speaktaakkeleiksi, että ainoa käsittelemätön asia koski kalastavien intiaanien lukumäärää. Pienten kalastavien heimojen määrä oli pysynyt 1960-luvulle asti lähes täsmälleen samana kuin sata vuotta aikaisemmin. Tämä

²⁰⁴ Churchill 1996, s. 527; Deloria 1974, s. 26; Josephy 1982, s. 193.

²⁰⁵ Churchil 1996, s. 527.

²⁰⁶ Churchill 1996, s. 527.

²⁰⁷ Fixico 1996, s. 293.

²⁰⁸ Josephy 1988, s. 266.

²⁰⁹ Ward Churchill (*creek/cherokee*) itse toimii Amerikan intiaaniliikkeen yhteyshenkilönä.

²¹⁰ Churchill 1994, s. 537.

tarkoitti käytännössä muutamaa tuhatta intiaania. Samanaikaisesti intiaanien alueille oli saapunut noin kolme miljoonaa valkoista, jotka halusivat rajoittaa intiaanien kalastusoikeuksia. Tämä oli ”kalastuskiista” pähkinäkuoressa. Delorian mielestä yhteenotot asettivat valkoiset entistä aggressiivisemmin intiaaneja vastaan.²¹¹ Sensaatiomaisia piirteitä saaneet kalastuskiistat toimivatkin katalysaattorina 1960-luvun lopun intiaanien kasvaneelle sotaisuudelle ja ruokkivat *Red Power*-liikkeen liekkejä ennakkoiden siten Alcatrazin, intiaaniasiainviraston ja Wounded Kneen tulevia konflikteja.²¹²

Monien tutkijoiden mukaan vuosina 1964–1968 koko intiaaniliike radikalisoitui.²¹³ Tämä näkyi uusien sanomalehtien perustamisena: *Americans before Columbus*-lehden lisäksi intiaaniaktivistit alkoivat julkaista *Wassaja*- ja *Akwesasne Notes*-lehtiä. Jälkimmäisestä muodostui levikiltään suurin (50 000) radikaali intiaanilehti.²¹⁴ Nämä lehdet, aiemmin mainitut teokset ja lisääntyneet yhteenotot viranomaisten kanssa raivasivat tietä vielä radikaaleimmille järjestöille, jotka vuonna 1968 alkoivat syrjäyttää intiaanien kansallisen nuorisoneuvoston vastarinnan kärjestä.²¹⁵

Samaan aikaan kokonaisuudessaan intiaaniliike pirstaloitui. Tähän vaikuttivat reservaattien ja kaupunki-intiaanien täysin erilaiset intressit sekä kaupunki-intiaanien keskuudessa vallitseva suuri hajaannus.²¹⁶ NIYC oli alkanut jakaantua Clyde Warriorin johtamaan radikaalimpaa toimintaa vaativaan ryhmään sekä maltillisemmän linjan kannattajiin. Maltilliset pyrkivät virkauralle intiaanien kansalliskongressin tai intiaaniasiainviraston organisaatioihin.²¹⁷ Tässä pyrkimyksessä tulee näkyviin intiaaniaktiivisuuden nopea muutos; seitsemän vuotta aikaisemmin NIYC:tä perustettaessa jäseniä oli yhdistänyt nimenomaan kansalliskongressin ja intiaaniasiainviraston vastaisuus.

Paradoksaalista oli myös se, että vaikka NIYC oli omaksunut toimintamallinsa ja ideologiansa mustien kansalaisoikeusliikkeeltä, se osallistui itse hyvin nihkeästi liikkeen toimintaan. Käytännössä tämä tuli ilmi suhtautumisessa mustien organisoimaan köyhien ihmisten marssiin (*Poor People's March*) vuonna 1968.²¹⁸ Kaiken kaikkiaan tähän alun perin Martin Luther Kingin

²¹¹ Deloria 1974, s. 26.

²¹² Josephy 1982, s. 178.

²¹³ Churchill 1996, s. 528; Deloria 1974, ss. 33–34.

²¹⁴ Josephy 1988, s. 267.

²¹⁵ Churchill 1996, s. 528.

²¹⁶ Hertzberg 1988, s. 318.

²¹⁷ Warrior 1996, s. 665.

²¹⁸ Hertzberg 1988, s. 318.

ideoimaan, ja pastori Ralph Abernathyn johtamaan satoja tuhansia marssijoita²¹⁹ keränneeseen tapahtumaan osallistui vain pari sataa intiaania, näiden joukossa Hullu Karhu Anderson ja Hank Adams²²⁰. Sen sijaan Warrior itse kieltäytyi osallistumasta marssiin²²¹. Paitsi että NIYC oli jakaantunut kahtia, niin järjestön radikaalimpi siipi alkoi menettää voimaansa, kun Warrior kuoli vuoden 1968 heinäkuussa.²²²

Pirstoutuneen ja radikalisoituneen intiaanivastarinnan johtoon – nimenomaan eniten julkisuutta saaneina – nousi samaisena vuoden 1968 kesänä kaksi ryhmää, joiden syntysijoina toimivat suurkaupunkien ghetot ja yliopistojen kampukset. Ryhmien johtajilla oli tiiviit yhteydet muihin militanttiryhtiin. Toinen oli San Franciscossa kokoontuva ryhmä, joka ilmoitti tavoitteekseen ”intiaanivallan” ja ”itseääräämisoikeuden” laajentamisen. Tämä Berkeleyyn yliopiston alkuperäisten amerikkalaisten koulutusohjelman koordinaattori Lehman Brightmanin (*sioux*) johtama ryhmä otti nimekseen ”Yhdistyneet alkuperäiset amerikkalaiset” (*United Native Americans*) ja se toimi pääasiassa Kalifornian alueella. Sen sijaan Minneapolisissa joukko intiaaneja asetti päämääräkseen monipuolisten palveluiden tarjoamisen kaupunki-intiaaneille. Esikuvana oli ”Mustat Pantterit”-puolue ja nimeksi tuli ”Amerikan intiaaniliike” (*American Indian Movement, AIM*).²²³

3.6. Alcatrazin esinäytös

Kalastuskiistat olivat osoittaneet, että intiaanit vetosivat omasta mielestään olemassa oleviin sopimuksiin oikeuttaakseen toimintansa. Olemassa olevat sopimukset toimivat myös historiallisena kaikupohjana San Franciscon kaupungin edustalla sijaitsevan Alcatrazin vankilasaaren valtauksissa. Samaan aikaan kun julkinen huomio kohdistui luoteisrannikon kalastuskiistoihin, kuusi *lakota*-intiaania valtasi vuonna 1964 Alcatrazin hylätyn vankilasaaren. Valtaajat vaativat aluetta itselleen vuoden 1868 Fort Laramien sopimuksen kuudenteen artiklaan vedoten. Sopimus mahdollisti periaatteessa käyttämättömän ja alkuperältään intiaanimaaksi tunnustetun alueen palauttamisen intiaaneille. Sekä liittohallitus että lehdistö pitivät tapausta

²¹⁹ Intiaaneja osallistui mm. elokuussa 1963 Washingtonin suureen marssiin, joka huipentui Martin Luther Kingin kuuluisaan ”Minulla on unelma” (”I have a dream”) -puheeseen; sekä vuonna 1965 etelävaltioiden ”vapausajoihin” (*freedom rides*). Ks. Deloria 1974, s. 25; Anaya 1994, s. 374.

²²⁰ Henriksson 1986, s. 208.

²²¹ Hertzberg 1988, s. 318.

²²² Warrior 1996, s. 665.

²²³ Burnette & Koster 1974, s. 196; Deloria 1974, s. 36; Josephy 1988, s. 266.

vitsinä ja oikeus ei hyväksynyt valtaajien perusteita. Poliisit poistivatkin valtaajat hyvin pian, mutta ensimmäinen valtaus oli silti ennakkotapaus viisi vuotta myöhemmin sattuneelle toiselle valtaukselle.²²⁴

3.6.1. *Alcatrazin toinen valtaus*

San Franciscon alueella intiaaniväestö oli kasvanut suuremmaksi kuin missään muussa Yhdysvaltain kaupungissa. Kaupungin intiaaneja varten oli perustettu intiaanikeskus, joka tuhoutui tulipalossa lokakuussa 1969. Jo samaisen vuoden helmikuusta lähtien joukko intiaaneja oli suunnitellut Alcatrazin vankilasaaren valtausta. Tuossa vaiheessa hankkeen taakse ei vielä saatu riittävää joukkovoimaa. Keskuksen tuhoutumisen seurauksena alueen intiaanit olivat ilman kokoontumispaikkaa. Tilaisuus toimintaan oli yhtäkkiä kaikkien edessä. Kuusi vuotta keskellä lahtea hylättynä ollut Alcatrazin, Pelikaanien²²⁵ vankilasaari tarjosi sopivan paikan sekä uudelle keskukselle että toiminnalle.²²⁶

Valtaus tapahtui varhain aamulla marraskuun 20. päivä. Ensimmäinen yritys oli tosin tehty jo marraskuun yhdeksäntenä päivänä, jolloin 14–19 intiaaniopiskelijaa²²⁷, johtajinaan *mohawk*-heimon Richard Oakes ja San Franciscon lahden alueneuvoston johtaja *ojibway* Adam Fortunate Eagle (Onnen Kotka) olivat nousseet maihin “kivelle”²²⁸. Ryhmä piileskeli yön yli rannikkovartiostoa, ennen kuin se kuljetti seuraavana aamuna valtaajat pois saarelta. Vaikka tapaus sai paikallisen lehdistön reagoimaan kiivaasti, se ei vielä hälyttänyt valkoisia, mutta oli kutsu intiaaneille lähteä toimimaan.²²⁹

Toisen maihinnousun takana oli ns. *ad hoc*-ryhmä nimeltä ”kaikkien heimojen intiaanit” (*Indians of All Tribes, IAT*), johon kuului Berkeleyyn ja Stanfordin yliopistojen sekä San Franciscon ympäristön muiden koulujen intiaaniopiskelijoita. Oakesin ja Onnen Kotkan lisäksi valtauksen johtoryhmään kuului *shoshone-bannock*-heimon La Nada Means.²³⁰ Muita tunnettuja intiaaneja

²²⁴ Churchill 1996, s. 527.

²²⁵ Apachet kutsuvat saarta *Alka-taziksi*, Pelikaanien saareksi. Ks. Henriksson 1986, s. 209.

²²⁶ Deloria 1974, s. 37; Josephy 1982, s. 229.

²²⁷ Terry Wilson (1994, s. 22) mainitsee valtaajia olleen 14, kun taas Vine Delorian (1974, s. 37) mukaan 19 intiaania osallistui maihinnousuun. Tosiasiassa intiaanit nousivat saarelle kahdessa erässä, joista ensimmäisessä oli viisi ja jälkimmäisessä 14 intiaania, ks. Oakes: ”Alcatraz Is Not an Island”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 38.

²²⁸ Alcatrazin saaresta käytetty kutsumanimi ”rock”, jota varsinkin lehdistö käytti ahkerasti.

²²⁹ Deloria 1974, s. 37.

²³⁰ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 28; Hoxie 1996, s. 13.

olivat Grace Thorpe²³¹ ja Hullu Karhu Anderson.²³² Valtaukseen osallistuneiden intiaanien lukumäärästä on esitetty erilaisia arvioita, jotka vaihtelevat muutamista kymmenistä aina kolmeen sataan²³³. Sekä Alvin Josephy että Rex Weyler mainitsevat valtaajia olleen tarkalleen 78 ja sama määrä ilmoitetaan myös ”kaikkien heimojen intiaanien” allekirjoittamassa julistuksessa.²³⁴

Valtaajien lukumäärää oleellisempaa oli se, että intiaanit olivat vallanneet Yhdysvaltojen tunnetuimman saaren ja vaativat hallitusta luovuttamaan sen alkuperäisille omistajilleen.²³⁵ Siten valtaus sähköisti niin lehdistön, suuren yleisön kuin kaikkien Pohjois-Amerikan intiaanien odotukset koko tapahtumalle.²³⁶ Alcatrazista tulikin intiaanivastarinnan polttopiste ja inspiraatio vapaushankkeille kaikkialla Pohjois-Amerikassa. Lopulta valtaus symboloi monelle alkuperäiselle amerikkalaiselle uuden aikakauden alkua. Tätä vahvisti *hopi*-intiaanien yli tuhat vuotta vanha ennustus, jonka mukaan alkuperäiset amerikkalaiset ajettaisiin mailtaan idästä länteen, mutta saavutettuaan Amerikan läntisimmän kärjen he alkaisivat ottaa sitä takaisin lännestä itään.²³⁷ Vanhojen uskomusten ohella valtaajat turvautuivat historialliseen symboliikkaan, sillä IAT tarjoutui ostamaan saaren 24 dollarin hinnalla. Samalla summalla hollantilaiset olivat vuonna 1626 ostaneet Manhattanin.²³⁸

Lehdistö ja paikalliset viranomaiset pitivät tapausta julkisuutta tavoittelevana tempuna, yrityksenä dramatisoida intiaanien kärsimystä, mutta kun valtaajat eivät poistuneetkaan Alcatrazista muutaman päivän oleskelun jälkeen ja kun saarelle saapui koko ajan lisää intiaaneja, suhtautuminen muuttui.²³⁹ Yhdysvaltain hallitus, edustajanaan ”yleinen huoltohallinto” (*General Services Administration*) asetti valtaajien poistumiselle määräajan. IAT antoi välittömästi vastauksensa: Alcatraz oli heidän ja he poistuisivat saarelta ainoastaan U.S. Marshal Servicen pakottamana. Lisäksi IAT ilmoitti neuvottelevansa ainoastaan alueen luovutukseen liittyvistä

²³¹ Vuoden 1912 Tukholman kesäolympialaisissa kaksi kultamitalia voittaneen Jim Thorpen tytär.

²³² Matthiessen 1992, s. 37.

²³³ Markku Henriksson (1986, s. 208) mainitsee valtaajia olleen vain 30, kun taas Vine Deloria (1974, s. 37) väittää peräti kolmensadan intiaanin suorittaneen maihinnousun jo 19.11. Terry Wilson (1994, s. 22) valtaajien lukumäärän liikkuneen 80 ja 100 intiaanin välillä. *Newsweek* totesi noin 80 intiaanin nousseen maihin Alcatraziin kello kaksi aamulla (“Indians: Tribal Rock”, *Newsweek* 8.12.1969, s. 37). *New York Timesin* mukaan “pieni intiaaniryhmä suoritti maihinnousun” (“Determined Indians Watch and Wait on ‘the Rock’”, *NYT* 10.12.1969, s. 37).

²³⁴ “We must hold on to the old ways”, *Red Power*, s. 187; Josephy 1982, s. 229; Weyler 1992, s. 42.

²³⁵ Henriksson 1986, s. 208; Josephy 1982, s. 229.

²³⁶ Burnette & Koster 1974, s. xiii; *Through Indian Eyes* 1995, s. 365.

²³⁷ Deloria 1974, s. 38; Oakes:”Alcatraz Is Not an Island”, *Ramparts*, joulukuu, s. 40.

²³⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 119; Henriksson 1986, s. 208.

²³⁹ “Determined Indians Watch and Wait on ‘the Rock’”, *NYT*, 10.12.1969, s. 37.

toimenpiteistä ja ainoastaan sisäministeri Walter Hickelin kanssa. Ministeri ei koskaan saapunut paikalle, mutta hallitus ei poistanut intiaaneja voimakeinoin paikalta.²⁴⁰

Valtauksen oikeuttamiseksi IAT vetosi vuoden 1868 Fort Laramien sopimuksen kuudenteen artiklaan ja lisäksi myös vuoden 1882 lakiin. Niin sopimus kuin laki mahdollistivat sellaisten maa-alueiden käyttöön, jotka liittovaltio oli aikoinaan ottanut intiaaneilta ja joita se ei itse enää käyttänyt.²⁴¹ IAT vetosi siihen, ettei yleinen huoltohallinto ollut ottanut aluetta käyttöön vankilan lakkauttamisen jälkeen; alue oli siis hylätty.²⁴² Vetoaminen vuoden 1868 Fort Laramien sopimukseen on herättänyt hämmästyttävän vähän kommentteja tutkimuskirjallisuudessa. Cynthia Kasee arvelee sopimuksen hengen tarkoittaneen sitä, että vain siouxit saivat vaatia itselleen käyttämättömiä liittovaltion maita Etelä-Dakotan lähiympäristössä. Siitä huolimatta Kasee pitää valtausta täysin laillisena.²⁴³ Lakiasioihin perehtynyt Vine Deloria toteaa, ettei kukaan lopultakaan pystynyt osoittamaan tuosta sopimuksesta sellaista kohtaa, joka sallisi maiden palauttamisen. Lisäksi Deloria huomauttaa vanhojen heimojohtajien pitäneen valtausta laittomana.²⁴⁴

3.6.2. *Uusia Alcatrazeja kaikkialle*

Menneisyyttä tärkeimmäksi asiaksi nousi kuitenkin intiaanien kulttuurinen olemassaolontaistelu.²⁴⁵ Kulttuurinsa säilyttämiseksi valtaajat pyysivät lupaa rakentaa vankilasaarelle uusi keskus, ja saadakseen hankkeen taakse mahdollisimman paljon joukkovoimaa, IAT kutsui maihinnousun jälkeen antamassa julistuksessaan kaikkia Yhdysvaltain, Kanadan ja Meksikon intiaaneja saapumaan saarelle 23.12.1969 pidettävään suureen tapaamiseen, jota kutsuttiin alustavasti ”Amerikan intiaanikansojen konfедераatioksi” (*the Confederation of American Indian Nations*). Julistuksessa valtaajat ilmoittivat muuttaneensa saarelle, ”koska intiaanit tarvitsevat oman kulttuurikeskuksen”. Samalla he totesivat Amerikan alkuperäisväestön luovuttaneen liikaa omista asioista koskevaa päätösvaltaa liittohallitukselle. Valtaaja nostivatkin esiin varapresidentti Spiro Agnew’n lokakuussa NCAI:n vuosikokouksessa antaman lausunnon, jonka mukaan intiaanien oli nyt aika ottaa ohjat omiin käsiin.²⁴⁶ IAT:n julistus ja valtaajien

²⁴⁰ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 27.

²⁴¹ ”We Must Hold on to the Old Ways”, *Red Power*, s. 186; Wilson 1994, s. 21.

²⁴² Wilson 1994, s. 21.

²⁴³ Kasee 1995, s. 292.

²⁴⁴ Deloria 1974, s. 39.

²⁴⁵ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 28.

²⁴⁶ ”We Must Hold on to the Old Ways”, *Red Power*, ss. 187–188.

yksittäiset kannanotot olivat täydellisiä antiteesejä edellisten vuosikymmenten terminaatiopolitiikalle.

Valtaajaintiaanit olivatkin kasvaneet kahden eri maailman välissä. Vanhempien maailma oli heille jo kuollut ja sen hetkinen uuden intiaani-identiteetin varaan jälleenrakentuva maailma ei ollut vielä syntynyt. Intiaanit olivat aina tiedostaneet tämän ongelman; Alcatraz olisi ongelman ratkaisu. Richard Oakesin julistikin tavoitteeksi synnyttää Alcatrazeja kaikkialle missä on intiaaneja. ”Jokainen viheliäinen reservaatti tulee muuttumaan Alcatraziksi”.²⁴⁷

Valtaajilla oli myös suurisuuntaisia suunnitelmia saaren käytölle. Kaavaillun kulttuurikeskuksen yhteyteen haluttiin rakentaa muun muassa yliopisto, museo, ekologinen keskus sekä paikka uskonnon harjoittamista ja mietiskelyä varten. Käytännön järjestelyjä varten IAT perusti San Franciscoon Alcatrazin avustusrahaston, johon se pyysi kaikkia tukijoita lähettämään lahjoituksia. Monet intiaanikeskukset ja heimot järjestivätkin avustuskeräyksiä sekä tukitoimia valtaajille ja myös valkoiset antoivat avustuksia.²⁴⁸ Lisäksi Valkoiseen taloon lähetettiin satoja kirjeitä, joissa vaadittiin intiaanien vaatimusten täyttämistä.²⁴⁹ Monet intiaanit saapuivat myös paikan päälle osoittamaan solidaarisuutta ja todistamaan omin silmin sitä ihmettä, että kaikki oli todellakin tapahtunut. Kaiken kaikkiaan Alcatrazista tuli intiaanien pyhiinvaellus paikka, eräänlainen punaisen miehen Mekka.²⁵⁰

Hylätty vankilasaari pysyi koko 1960-luvun lopun intiaanivastarinnan keskuksena, jonka väkimäärä kasvoi tasaiseen tahtiin. Joulukuun alkupuolella *New York Times* arveli noin tuhannen intiaanin oleskelevan saarella,²⁵¹ ja edustettuina oli alkuperäisiä amerikkalaisia 50 heimosta.²⁵² Väkimäärän ohella myös yleinen optimismi ja päättäväisyys olivat alkuvaiheessa korkealla.²⁵³ Valtaajat perustivat lapsilleen koulun, alkoivat julkaista sanomalehteä ja pitää ”Radio Vapaa Alcatraz” (*Radio Free Alcatraz*) nimistä radioasemaa. Radioasemaa isännöi toimittajan John Trudell (*santee-sioux*), joka antoi valtaajille äänen²⁵⁴.

²⁴⁷ Oakes: ”Alcatraz Is Not an Island”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 36.

²⁴⁸ ”We Must Hold on to the Old Ways”, *Red Power*, ss. 188–189.

²⁴⁹ Wilson 1994, s. 22.

²⁵⁰ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 27.

²⁵¹ ”Determined Indians Watch and Wait on ‘the Rock’”, *NYT* 10.12.1969, s. 37.

²⁵² ”We Must Hold on to the Old Ways”, *Red Power*, s. 187.

²⁵³ Collier: ”The Red Man’s Burden”, *Ramparts*, helmikuu 1970, s. 27; Wilson 1994, s. 22.

²⁵⁴ Matthiessen 1992, s. 38. Trudell liittyi myöhemmin AIM:n riveihin, ja siksi monet kirjoittajat ovat väittäneet AIM:n osallistuneen valtaukseen. Näin ei tapahtunut, AIM ei koskaan järjestönä osallistunut valtaukseen muutamia jäseniään lukuun ottamatta.

Optimismista ja päättäväisyydestä huolimatta kaikki valtaajat eivät olleet valmiita tekemään välttämätöntä raskasta perustyötä elinkelpoisen yhteisön aikaansaamiseksi.²⁵⁵ Sitoutumisen puutteen lisäksi neuvottelut viranomaisten kanssa saaren palauttamiseksi ja kulttuurikeskuksen rakentamiseksi polkivat paikallaan ja pitkittivät koko valtausta. Valtauksen saaman julkisuuden ja valtaajien saaman kannatuksen takia liittohallitus halusi välttää avoimen yhteenoton ja pyrki lopettamaan valtauksen neuvotteluteitse.²⁵⁶ Toisella rintamalla hallitus alkoi talousaputoimiston kautta lisätä rahoitusta kaupunki-intiaaneille. Varsinkin San Franciscon lahden alueella hallitus alkoi tukea taloudellisesti varjo-organisaatiota vaihtoehtona Alcatrazin ryhmälle. Tällä tavoin hallitus toivoi hillitsevänsä valtauksen vaikutuksen maanlaajuista leviämistä intiaaniyhteisöihin.²⁵⁷

Senaattori George Murphyn varoittikin valtauksen seuraamuksista. ”Jos intiaanit pystyvät menestyksekkäästi vaatimaan Alcatrazia itselleen, joku vaikutteille altis joukko voi vaatia itselleen koko Yhdysvaltoja.”²⁵⁸ Senaattorin lausuma konkretisoi sitä, mitä Richard Oakes oli avoimesti julistanut: Alcatraz toimisi alkuna liikkeelle, joka valtaisi takaisin koko mantereen ja vaatisi heimojen itsenäisyyttä Yhdysvalloista.²⁵⁹ Käytännössä tähän pelkoon ei ollut mitään syytä, sillä valtauksen pitkittyessä olosuhteet saarella synkkenivät. Valtaajien elämään vaikutti rannikkovartioston päätös katkaista sähkön ja veden jakelu saarelle. Tämän seurauksena tunnelma saarella kiristyi ja asiat alkoivat mennä huonompaan suuntaan. Lisäksi valtaajien omassa keskuudessa alkoi esiintyä epäuskoa kaavaillun kulttuurikeskuksen ja yliopiston toteutumismahdollisuuksista.²⁶⁰

Samaan aikaan saarelaisten ja mantereen intiaaniaktivistien välille alkoi syntyä eripuraa toimintavoista sekä päämääristä. Kun vielä tiedotusvälineiden ja suuren yleisön kiinnostus valtausta kohtaan hiipui, ei intiaaneilla ollut edellytyksiä pitää yllä yhteistä päämäärän tunnetta ja toimia menestyksekkäästi.²⁶¹ Syksyn 1970 aikana valtaajien määrä laski tasaiseen tahtiin ja Alcatraz sai jälleen saman pelottavan maineen kuin sillä oli ollut rangaistusvankilana. Huhut

²⁵⁵ Deloria: ”This Country Was a Lot Better off When the Indians Were Running It”, *Red Power*, s. 236.

²⁵⁶ Josephy 1982, s. 229.

²⁵⁷ Deloria 1974, s. 38.

²⁵⁸ ”Indians: Tribal Rock”, *Newsweek* 8.12.1969, s. 37.

²⁵⁹ Deloria 1974, ss. 37–38.

²⁶⁰ Collier: ”The Only Good Indian...”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 37.

²⁶¹ Hoxie 1996, s. 14; Josephy 1982, s. 229; Wilson 1994, s. 22.

väkivallasta, rankasta huumeiden käytöstä ja ”Kärpästen herran”²⁶² kaltaisesta ilmapiiristä kantautuivat mantereelle.²⁶³

Sitä vastoin liittovaltion valitsema strategia, eräänlainen tarkkaileva odottaminen, osoittautui menestyksekkääksi.²⁶⁴ Nimenomaan aika, eivät suinkaan mellakkapoliisit, pakotti lopulta valtaajat poistumaan Kiveltä.²⁶⁵ Yleisen kiinnostuksen hiipumisen myötä myös avustustarvikkeiden kuljetus saarelle tyrehtyi ja niinpä monen valtaajan oli pakko palata kotireservaattiinsa tai San Franciscoon toimeentulon turvaamiseksi.²⁶⁶

Valtauksen lopullista päättymistä saatiin odottaa aina vuoden 1971 kesäkuun 6. päivään asti. Tuolloin kaksikymmentä automaattiasuin varustettua liittovaltion sheriffiä suoritti oman maihinnousunsa Alcatraziin. Tuossa vaiheessa saarella oli enää 11 intiaania, eivätkä he tehneet vastarintaa. Sheriffit kuljettivat valtaajat viereiselle aarresaarelle (*Treasure Island*) kuulusteluihin, mistä heidät vapautettiin muiden mukana mantereelle. Alcatrazin toinen valtaus oli päättynyt.²⁶⁷

Kaiken kaikkiaan valtaus kesti 19 kuukautta. Tuona aikana saarella vieraili tuhansia intiaaneja ja näiden kannattajia. Tosin Markku Henrikssonin mukaan yhtäaikaaisesti saarella oli intiaaneja 150–300.²⁶⁸ Kertaakaan valtausajana liittovaltion joukot eivät pyrkineet poistamaan valtaajia voimakkeinoin; lisäksi neuvotteluyhteydet säilyivät koko ajan. Tämä olikin viranomaisen tarkoitus. Nixonin hallitus yritti saada oikean jalkansa pois koko intiaaniasioiden hoitamisesta ja se pyrki välttämään aseellista yhteenottoa viimeiseen asti ja etsimään neuvotteluteitse ratkaisua valtauksen lopettamiseksi. Intiaanien vaatimukseen sellaisinaan hallitus ei voinut suostua.²⁶⁹

3.6.3. *Alcatraz yhden aikakauden päätöksensä*

Vaikka valtaajien esittämät vaatimukset eivät toteutuneet, onnistuivat he kuitenkin nostamaan alkuperäisten amerikkalaisten asiat Yhdysvaltain poliittisen elämän eturintamaan aikana, jolloin

²⁶² William Goldingin vuonna 1954 kirjoittama romaani.

²⁶³ Collier: ”The Only Good Indian...”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 37.

²⁶⁴ Wilson 1994, s. 22.

²⁶⁵ Collier: ”The Only Good Indian...”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 37.

²⁶⁶ Josephy 1982, s. 229.

²⁶⁷ Josephy 1982, s. 229; Wilson 1994, ss. 21–22.

²⁶⁸ Lukumäärä vaihtelee lähteestä riippuen, ks. Henriksson 1986, s. 208; Collier: ”The Only Good Indian...”, *Ramparts*, joulukuu 1972; Josephy 1982, s. 229; Wilson 1994, s. 22.

²⁶⁹ Josephy 1982, s. 229.

koko maa eli erittäin räjähdysherkkää vaihetta.²⁷⁰ Siitä huolimatta, että valtauksen loppuvaihetta varjostivat sisäiset riidat ja hajaannus, kokonaisuudessaan tapaus havahdutti intiaanit tajuamaan, mikä voima oli vanhojen kulttuurien elpymisen ja radikaalin poliittisen toiminnan yhdistämisellä.²⁷¹ Juuri voimakkaalla toiminnalla intiaanien oikeuksien puolesta valtaajat osoittivat saavansa alkuperäisten amerikkalaisten asioille maanlaajuista ja jopa kansainvälistä tukea, sekä kykenevänsä pakottamaan hallituksen merkittäviin myönnytyksiin.²⁷²

Ward Churchill ei tarkenna, millaisiin myönnytyksiin hallitus oli joutunut taipumaan. Hän on itse nostanut esiin kongressin joulukuun 23. päivä antaman päätöksen neuvotteluiden käynnistämisestä, mutta varsinaisissa neuvotteluissa hallitus ei kuitenkaan suostunut yhteenkään valtaajien vaatimukseen, eikä edes sisäministeri Hickle saapunut henkilökohtaisesti paikan päälle. Myöhemmin Churchill on itsekin todennut neuvotteluiden olleen pitkään pysähdyksissä, ennen kuin valtaus päättyi. Kuitenkin hänen mielestä lukuisat samankaltaisten hylättyjen liittovaltion ja yritysten omaisuuksien valtaukset olivat suoria seurauksia siitä oivalluksesta, että suoralla toiminnalla hallitus kyettiin pakottamaan myönnytyksiin²⁷³.

Vastaavanlaisia tapauksia todellakin ilmeni, sillä vuosina 1969–1974 intiaanit valtasivat joka puolella Yhdysvaltoja yli 50 paikkaa protestoidakseen hallituksen ja yhteiskunnan välinpitämättömyyttä vastaan. Näiden valtausten keinoin intiaanit halusivat osoittaa, kuinka hallitus oli jättänyt noudattamatta sopimuksia, vähentänyt heimojen täysivaltaisuutta ja aiheuttanut syrjintää sekä taloudellista köyhyyttä.²⁷⁴ Vine Delorian mielestä näissä valtauksissa alkoi ilmettä intiaaniaktivistien kyvyttömyyttä ymmärtää todellista vaikutusmahdollisuuttaan liittohallituksen asioihin. Juuri Alcatrazin maihinnousun nostattama menestys sai aktivistit yliarvioimaan omaa vaikutustaan ja tekemään erehdyksiä.²⁷⁵

Delorian mukaan juuri Richard Oakes näki soturin maineensa kasvavan ja tähän maineeseen nojautuen pyrki nostamaan intiaaniliikettä seuraavaan vaiheeseen. Tämän kaiken seurauksena valtauksista tuli lopulta ainoa keinoa hankkia takaisin liittovaltion aikoinaan intiaaneilta otettuja maita sen sijaan, että niitä olisi yritetty saada lainsäädäntö- tai oikeusteitse.²⁷⁶ Delorian mielestä

²⁷⁰ Hoxie 1996, s. 14.

²⁷¹ Wilson 1994, s. 22.

²⁷² Churchill & Vander Wall 1988, s. 121.

²⁷³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 121.

²⁷⁴ Wilson 1994, s. 21.

²⁷⁵ Deloria 1974, ss. 33–39.

²⁷⁶ Deloria 1974, s. 39.

suoralla toiminnalla hallitusta ei saatu suostumaan myönnytyksiin. Tätä mieltä hän oli kolme vuotta Alcatrazin valtauksen päättymisen jälkeen. Vielä maaliskuussa 1970 hän kuitenkin toivoi hallituksen antavan saaren valtaajille, jotta nämä olisivat voineet perustaa intiaanikeskuksen.²⁷⁷

Peter Collier katsoo Alcatrazin valtauksen päättymisen merkinneen myös loppua sille aikakaudelle, joka oli alkanut Chicagon konferenssista, kiihtynyt Washingtonin kalastusmielenosoituksissa ja kasvanut lopulta ”suuren yhteiskunnan” edistämien ohjelmien myötä vallankumousta enteileviksi odotuksiksi. Valtauksen kuluessa intiaanit ikään kuin lakkasivat olemasta yhteiskunnallisesti muodikkaita. Asiat olivat muuttuneet 1960-luvun puolivälistä, jolloin valkoisen Amerikan kansalliseen omaantuntoon oli murtautunut se tosiasia, että intiaanit olivat oman maansa vankeja. Samaan aikaan Vietnamin sota oli pakottanut amerikkalaiset arvioimaan historiaansa aikaisempaa kriittisemmin ja ymmärtämään, että se perustui ”punaisten miesten” kansanmurhaan.²⁷⁸

Alcatrazin toinen valtaus oli intiaanien uudelleen heräämisen siihenastinen huipentuma, vaikka valtaajat eivät onnistuneet perustamaan muuta kuin uuden, ulkomaailmasta riippuvaisen reservaatin, joka lopulta kuihtui samanlaiseksi näivettyneeksi pesäkkeeksi kuin monet muutkin Pohjois-Amerikan reservaatit. Kuitenkin valtaajat onnistuivat luomaan hengen, joka oli ”akateemisella” tasolla saatu istutettua Chicagon konferenssissa intiaanien mieleen, lähti purkaantumaan konkreettiseksi toiminnaksi monilla Yhdysvaltain alueilla. Lisäksi intiaanien vaatimukset tuntuivat monen valkoisen mielestä täysin oikeutetuilta. Vaikka intiaanit eivät saaneet itselleen takaisin vanhoja kalastusalueitaan, Alcatrazin saarta ja kulttuurikeskusta, niin *Red Power*-liike kuten ei myöskään panintianismi aatteena osoittanut minkäänlaisia laantumisen merkkejä. Päinvastoin, seuraavalla vuosikymmenellä intiaanit kävivät noiden aatteiden siivittämänä entistä voimakkaampaan ja myös itselleen tuhoisampaan hyökkäykseen amerikkalaista yhteiskuntajärjestelmää vastaan.

²⁷⁷ Deloria: ”This Country Was a Lot Better off When the Indians Were Running It”, *Red Power*, s. 246.

²⁷⁸ Collier: ”The Only Good Indian...”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 37.

4. VASTARINTA LAAJENEE INTIAANIASIAINVIRASTON VALTAUKSEEN

Vaikka Alcatrazin toinen valtaus olikin päättynyt hyvin synkissä tunnelmissa, siitä oli kuitenkin tullut pysyvästi vapauden symboli niin kaupunkien kuin reservaattien intiaaneille. Vankilasaarella esiin nostetut intiaanien ongelmat sytyttivät entistä enemmän *Red Power* -liikettä ja tämä liike levisi 1970-luvun alussa kulovalkean tavoin kaikkialle Yhdysvaltoihin.²⁷⁹ Kuten on jo tullut mainittua, vuosina 1969–1974 intiaanit suorittivat yli 50 valtausta.²⁸⁰ Monessa tapauksessa historialliseksi taustatekijäksi muodostui vuoden 1868 Fort Laramien sopimus. Mitä enemmän intiaaniaktivistit puhuivat tuon sopimuksen velvoitteista, sitä enemmän se arena, millä he toimivat, muuttui.²⁸¹

4.1. Protestiliike lähtee leviämään

Ensinnäkin, intiaanien keskuuteen muodostui erikoisia liittoja, kun traditionalisti-intiaanit halusivat nostaa sopimusasiat esiin suhtautuen aktivistien näkemyksiin vakavasti. Niinpä traditionalistit alkoivat tukea nuoria radikaaleja ja tämä koalitio sekoitti intiaaniasiat täysin uudella tavalla.²⁸² Toiseksi, 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa koko amerikkalainen yhteiskunta oli muuttunut hyvin nopeasti. Johtaviin opiskelija-aktivisteihin kuulunut Tom Hayden²⁸³ kiteytti muutoksen seuraavasti: ”1960-luvun radikalismista on tullut 1970-luvun arkipäivää.”²⁸⁴ Tämän arkipäiväistymisen myötä suuren yleisön kiinnostus ja myötätunto intiaanien, kuten myös muiden protestoivien ryhmien asioihin väheni sitä mukaa kun näiden uutuudenviehätys hävisi. Intiaanien mielenilmaukset alkoivat 1970-luvun alussa myös muuttua aikaisempaa aggressiivisemmaksi, mikä pelästytti valkoista väestöä. Yleisen mielipiteen muutos – valkoinen vastaisku²⁸⁵ – antoi ymmärtää sotaisten yhteenottojen olevan ainoastaan intiaaneille itselleen vahingollisia.²⁸⁶

²⁷⁹ Anderson 1995, ss. 334–335; Josephy 1982, s. 230.

²⁸⁰ Wilson 1994, s. 21.

²⁸¹ Deloria 1974, s. 40.

²⁸² Deloria 1974, ss. 40–41.

²⁸³ Hayden oli koko 1960-luvun ajan ”Opiskelijat demokratian puolesta” (*Students for a Democratic Society, SDS*)-järjestön johtohahmoja, sekä vuonna 1962 julkaistun Port Huronin julkilausuman kirjoittajia. Ks. Current ym. 1987, s. 888.

²⁸⁴ Anderson 1995, s. 406.

²⁸⁵ ”White backlash” ilmaisi Yhdysvalloissa suuren hiljaisen enemmistön kyllästymistä liiallisen liberalismiin mellakoiviin ryhmiin. Presidentti Nixon vetosi tähän hiljaiseen enemmistöön luvaten yhteiskuntaan lakia ja järjestystä. (Ks. Nash ym. 1994, s. 977)

²⁸⁶ Hagan 1993, s. 199.

Kaikkien yllä mainittujen tekijöiden seurauksena Alcatrazista lähtenyt protestiaalto tempaisi mukaansa kadonnutta intiaani-identiteettiään ja perinteitään etsineet kaupunki-intiaaniaktivistit sekä näiden nuorten energiasta uutta voimaa saaneet traditionalistit. Heidän vastapoolinaan olivat liittohallituksen tunnustamat heimoneuvostot sekä hallituksen palveluksessa työskentelevät intiaanivirkamiehet.²⁸⁷ Vuoden 1972 puoliväliin tultaessa näiden osapuolten maltillinen vastakkainasettelu oli tullut tiensä päähän ja epätoivoinen vastakkainasettelu alkoi leijaila intiaaniasioiden yllä.²⁸⁸

Richard Oakesin julistama uusien Alcatrazien syntyminen oli havaittavissa jo valtauksen aikana.²⁸⁹ IAT lähti levittämään lonkeroitaan Alcatrazista pitkin Tyynenmeren rannikkoa jo 8. maaliskuuta 1970, jolloin ryhmä valtasi Seattlen lähellä sijainneen Fort Lawtonin hylätyn sotilastukikohdan. Armeijan välittömässä vastaiskussa tukikohta tyhjennettiin nopeasti ja 71 henkilöä pidätettiin luvattomasta alueelle tunkeutumisesta. IAT valtasi alueen kuitenkin maaliskuun 15. päivänä. Tällä kertaa intiaanit onnistuivat pitää tukikohdan hieman kauemmin hallussaan, ennen kuin armeija tyhjensi alueen ja pidätti 12 ”avainhenkilöä”. IAT valtasi tukikohdan vielä kolmannen kerran huhtikuun 2 päivänä.²⁹⁰ Kaiken kaikkiaan Fort Lawtonin valtauksissa pidätettiin yli sata intiaania – näiden joukossa oli Amerikan intiaaniliikkeen johtoryhmään kuulunut Leonard Peltier²⁹¹ – ja monet valtauksissa mukana olleet joutuivat sotapoliisien pieksemiksi.²⁹²

Fort Lawtonin valtausten jälkeen Yhdysvaltain sisäministeriö esitti vastaehdotuksen hillitäkseen mellakointien leviämistä ja ratkaistakseen Alcatrazin tilanteen.²⁹³ Vastaehdotus ei lopettanut Alcatrazin valtausta eikä hillinnyt protestiliikkeen leviämistä, sillä vuosien 1970–1971 aikana intiaanit ryhtyivät entistä ärhäkkäämmin valtaamaan maa-alueita ja protestoimaan intiaaniasiainviraston ylivaltaa vastaan. Intiaaniasiainviraston aluetoimistoja yritettiin vallata joka puolella Yhdysvaltoja ja yritykset päättyivät poikkeuksetta joukkopidätyksiin.²⁹⁴ Virastojen valtausten lisäksi intiaanit alkoivat ottaa haltuun käyttämättömiä liittovaltion sekä yritysten omistamia rakennuksia ja maa-alueita.²⁹⁵

²⁸⁷ Deloria 1974, s. 41; Josephy 1982, s. 230.

²⁸⁸ Deloria 1974, s. 41.

²⁸⁹ ”The Angry American Indian: Starting Down the Protest Trail”, *Time* 9.2.1970, s. 16.

²⁹⁰ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 120–121.

²⁹¹ Weyler 1992, s. 43.

²⁹² Josephy 1982, s. 230.

²⁹³ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 120–121.

²⁹⁴ Josephy 1982, s. 230.

²⁹⁵ Hertzberg 1988, s. 319.

Sekä reservaateissa että kaupungeissa intiaanien työttömyys olikin korkealla. Tästä huolimatta työvoimapolitiikka sinänsä joutui harvoin vihamielisten mielenilmausten kohteiksi. Merkittävä poikkeus sattui maaliskuussa 1970 Coloradon Littletonissa, kun NIYC ja AIM yhdessä valtasivat intiaaniasiainviraston aluetoimiston. Valtaajat syyttivät viraston syrjivän intiaaneja virkoja täytettäessä, vaikka BIA omista julkilausumissaan väitti asettavansa nämä etusijalle. Komissaari Louis Bruce saapui paikan päälle tapaamaan valtaajia ja hän myöntyiikin muutamiin esitettyihin vaatimuksiin. Brucen poistuttua paikalta joukko intiaaneja pidätettiin. Seurauksena oli uusi valtaus, josta seurasi lisää pidätyksiä. AIM syytti viranomaisia petoksesta ja järjesti mielenosoituksia muissa intiaaniasiainvirastoissa eri puolilla maata.²⁹⁶ Vaikka alkuperäinen valtaus olikin kahden intiaanijärjestön yhteistyötä, kiistan kärjistyminen ja sen jälkiseuraukset menivät yksinomaan AIM:n syyksi.

4.2. Amerikan intiaaniliike vie kaiken huomion

Amerikan intiaaniliike ilmaantui punaisen vallan laajaan toimintakenttään Minneapolisin kaduilta. Juuri uudelleensijoittamispolitiikan seurauksena varsinkin suurkaupunkien intiaanighetoissa monet alkuperäiset amerikkalaiset ajautuivat alkoholismiin, rikollisuuteen ja vankilakierteeseen. Vankilaympäristö puolestaan kehitti turhautumista, ikävystymistä ja vihaa sellaiselle asteelle, josta syntyi vuonna 1968 uusi ja uhmakas järjestö: ”Amerikan intiaaniliike”. Siinä missä NCAI perustettiin intiaaniasiainvirastojen työntekijöiden keskuudessa ja NIYC Uuden Meksikon yliopistojen kampuksilla, niin AIM:n syntypaikka oli Stillwaterin vankila. Kolme vankia, Clyde Bellecourt, Edward Benton-Banai ja Dennis Banks *ojibway*-heimosta alkoivat organisoida vankilassa intiaanien tietoisuutta lisäävää koulutusta ja opettaa näitä välttämään vankilakierteeseen joutumista.²⁹⁷

Vapauduttuaan syksyllä 1968 vankilasta he perustivat Minneapolisissa yhdessä George Mitchellin, Mary Jane Wilsonin ja Vernon Bellecourtin kanssa Amerikan intiaaniliikkeen. Ideologialtaan AIM edusti alkuperäisten amerikkalaisten henkistä perintöä kunnioittavaa liikettä, joka kutsui omiaan palaamaan pyhiin traditioihinsa.²⁹⁸ Käytännössä AIM toimi kuten Mustat Panterit-puolue (*Black Panther Party*).²⁹⁹ Tämä Kalifornian Oaklandissa kaksi vuotta aikaisemmin perustettu ryhmä

²⁹⁶ Hertzberg 1988, s. 319.

²⁹⁷ Weyler 1992, s. 35.

²⁹⁸ Weyler 1992, s. 36.

²⁹⁹ Hoxie 1996, s. 35.

järjestäytyi aluksi paikalliseksi mustien itsepuolustusjärjestöksi ennen kuin se kasvoi maanlaajuiseksi ja vallankumoukselliseksi militanttijärjestöksi.³⁰⁰

Mustien panttereiden lailla myös AIM:n alkuperäisenä tehtävänä oli suojata Minneapolisin ja St. Paulin eli kaksois-kaupunkien³⁰¹ intiaanighettojen asukkaita kaupunkien poliisivoimien harjoittamaa järjestelmällistä häirintää, aiheettomia pidätyksiä ja summittaisia pahoinpitelyjä vastaan. Käytännössä punaisiin takkeihin pukeutuneet ja lyhytaaltoradioin varustautuneet intiaanipartiot seurasivat hiljaisina tarkkailijoina poliisien toimintaa, kun nämä saapuivat selvittämään tilanteita, joissa intiaanit olivat osallisina.³⁰² AIM:n toiminnan seurauksena intiaanien pidätykset vähenivät ensimmäisen toimintavuoden aikana yli puolella ja virkavallan edustajia voitiin haastaa oikeuteen ensimmäistä kertaa intiaanien solvaamisesta. Tämä antoi liikkeelle ja sen jäsenille huomattavaa uskottavuutta.³⁰³

Kahden seuraavan vuoden aikana (1970–1971) AIM käynnisti maanlaajuisen värväyskampanjan, jonka seurauksena jaostoja alkoi toimia San Franciscossa, Los Angelesissa, Denverissä, Chicagossa, Milwaukeeessa ja Clevelandissa. Uusien jaostojen myötä liikkeen johtoon nousi uusia kaunopuheisia hahmoja, kuten jo Alcatrazissa mukana ollut John Trudell, Carter Camp (*ponca*) ja ennen kaikkea Russell Means (*oglala-sioux*). Trudell liittyi liikkeeseen toukokuussa 1970 ja samaan aikaan hän toimi Alcatrazissa ”Radio Vapaa Alcatrazin” isäntänä. Mahdollisesti tästä syystä muutamat lähteet mainitsevat Amerikan intiaaniliikkeen olleen koko valtauksen takana³⁰⁴. Alcatraziin saapui kyllä liikkeen yksittäisiä jäseniä, mutta Robert Burnette korostaa, ettei järjestöllä ollut mitään osaa koko valtauksessa³⁰⁵.

Sen sijaan AIM oli vastuussa monista muista vuosikymmenen vaihteen poliittisista ja ennen muuta julkisuutta saavista mielenilmauksista.³⁰⁶ Juuri tämän julkisuuden takana oli Clevelandin jaoston perustaja Russell Means. Hänellä oli luontaista vainua ja röyhkeyttä tiedotusvälineiden kiinnostuksen herättämiseksi.³⁰⁷ Meansin vastustajat luonnehtivatkin häntä henkilöksi, joka ”oli valmis käyttämään mitä eriskummallisimpia temppuja medioiden huomion saamiseksi”.³⁰⁸

³⁰⁰ Ala-Ketola 1985, ss. 99–102.

³⁰¹ Twin City, Minneapolisin ja St. Paulin kaupungeista käytetty yhdistelmänimi.

³⁰² ”The Angry American India: Starting Down the Protest Trail”, *Time* 9.2.1970, s. 16.

³⁰³ Hoxie 1996, s. 35.

³⁰⁴ Ks. Hoxie 1996, s. 23; West & Gover 1988, s. 290

³⁰⁵ Burnette & Koster 1974, s. 202.

³⁰⁶ Waldman 1985, s. 205.

³⁰⁷ Hoxie 1996, s. 35.

³⁰⁸ Churchill 1996, s. 528.

Toisaalta juuri Meansin röyhkeyden ansiosta intiaanit nousivat valkoisen väestön tietoisuuteen Keski-Lännen osavaltioissa. Moni valtaväestöön kuulunut vahvistaa, etteivät tienneet intiaaneja olevan edes olemassa, ennen kuin Russell Means ilmaantui näyttämölle.³⁰⁹ Myös AIM:n jäsen Ward Churchill väittää Russell Meansin koituneen sekä liikkeen menestykseksi että haitaksi.³¹⁰

Meansista tuli maanlaajuisesti tunnettu julkisuudenhenkilö marraskuussa, kiitospäivänä 1970, kun hänen johtamat Amerikan intiaaniliikkeen jäsenet kiipesivät Mayflower-laivan³¹¹ mallin mukaan tehdyn Mayflower II:n mastoihin Plymouthissa Massachusettsissa kiinnittääkseen huomiota alkuperäisväestön kärsimyksiin. Valtauksen tehostamiseksi ryhmä maalasi ympäröivän Plymouthin kallion punaiseksi. Seuraavana vuonna Yhdysvaltain kansallispäivänä (4.7.1971) AIM järjesti ”vastajuhlat” Mount Rushmoren huipulla ja valtasi vähäksi aikaa neljän presidentin kallioon hakatut päät Etelä-Dakotan Mustilla kukkuloilla. Valtaajat vaativat kukkuloiden palauttamista alkuperäisille amerikkalaisille. Vielä saman vuoden syyskuun 22. päivänä AIM yritti Meansin johdolla vallata myös BIA:n päämajan Washingtonissa.³¹²

Juuri Mount Rushmoren valtauksen saaman huomion johdosta AIM kohosi Russell Means keulakuvanaan protestoivien intiaanien kärkiryhmäksi. Samaan aikaan liikkeen painopiste siirtyi kaksois-kaupungista Meansin veljesten kotiseudulle: Pine Ridgen reservaattiin.³¹³ Tähän vaikutti myös se, että alueen valtaheimon, lakotojen tietäjä³¹⁴ Leonard Varis Koira (*Crow Dog*) oli ensimmäisiä henkisiä johtajia, joka hyväksyi Amerikan intiaaniliikkeen.³¹⁵ Tämä oli ensi askel kehityksessä, jossa kaupunkien intiaaniaktivistit alkoivat yhä enemmän olla tekemisissä reservaateissa kasvaneiden ja intiaanikieliä puhuvien ihmisten kanssa. Kontaktien myötä kaupunkien slummeissa kasvaneet intiaanit alkoivat vieraila reservaateissa etsiäkseen heiltä aikoinaan kiellettyjä heimoperinteitä ja opiskellakseen kieliä. Juuri näistä intiaaneista tuli tämän uuden kulttuuriherätyksen kaikkein militantimpia kannattajia, ja juuri tässä vaiheessa intiaanikentällä alkoi tapahtua jo aiemmin mainittua yhteenliittymistä reservaattien traditionalistien ja kaupunkien aktivistien välille.³¹⁶

³⁰⁹ Matthiessen 1992, s. 39.

³¹⁰ Churchill 1996, s. 528.

³¹¹ Laiva, jolla joukko puritaaneja saapui Englannin Plymouthista vuonna 1620 ”uuteen maailmaan”. Ks. Current ym. 1987, s. 39.

³¹² Burnette & Koster 1974, ss. 196–197; Josephy 1982, s. 230.

³¹³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 122.

³¹⁴ *Medicine man*.

³¹⁵ Matthiessen 1992, s. 40.

³¹⁶ Deloria 1974, s. 39.

Myös toinen AIM:n johtaja, Dennis Banks huolehti toiminnasta liikkeen syntysijoilla. Banksin johdolla AIM:n ryhmä tunkeutui huhtikuussa 1971 Minneapolisissa sijaitsevaan Fort Snellingin laivastotukikohtaan. Valtauksen lopettamiseksi AIM käynnisti neuvottelut senaattoreiden Hubert Humphreyn³¹⁷ ja Walter Mondalen³¹⁸ kanssa, jotka suhtautuivat asiaan hyvin myötätuntoisesti, mutta olivat käytännössä täysin voimattomia.³¹⁹ Mondale sopi saapuvansa Fort Snellingiin neuvotteluihin, kun AIM oli pitänyt tukikohtaa viikon verran hallussaan. Sovitun neuvottelupäivän aamuna raskaasti aseistettu liittovaltion erikoisaseiden ja taktiikan (*Special Weapons and Tactics, SWAT*) yksikkö teki rynnäkönnön tukikohtaan ja pidätti kaikki intiaanit. Kun Mondale saapui myöhemmin päivällä paikan päälle, mitään neuvoteltavaa ei enää ollut. Tilanteen päättyminen antoi Amerikan intiaaniliikkeelle arvokkaan opetuksen: älä neuvottele hallituksen poliitikkojen kanssa.³²⁰ Neuvotteluja AIM ei voinut välttää, mutta ne tapahtuivat poikkeuksetta täydellisen luottamuspuolan vallassa.

Saman vuoden elokuussa AIM:n Milwaukeeen jaosto valtasi menestyksekkäästi hylätyn rannikkovartioston tukikohdan. Jaoston puheenjohtajan Herb Powlessin johtamat intiaanit perustivat välittömästi vieroituskeskuksen intiaanialkoholisteille ja koulun intiaanilapsille. Sekä molemmat osavaltion senaattorit että kuvernööri kuten myös Milwaukeeen pormestari tukivat intiaanien omatoimisuutta. Niinpä intiaanit saivat jäädä tukikohtaan ja perustaa sinne työ- ja koulutuskeskuksen, päivähoitopaikan, kielikursseja ja käsityöpajoja. Powless jatkoi toimintaa perustamalla alkoholistien vieroitusklinikoita Wisconsinin osavaltion vankiloihin ja koulukoteihin.³²¹

Viimeksi mainittu tapaus osoittaa, ettei Amerikan intiaaniliike keskittynyt pelkästään julkisuutta tavoitteleviin temppeihin. Samalla kun liike levisi ympäri Yhdysvaltoja, se myös laajensi toimenkuvaansa suurkaupunkien katupartiojärjestöstä yleiseksi radikaalien intiaanien äänitorveksi. AIM ryhtyi ajamaan intiaanien taloudellista itsenäisyyttä ja luonnonvarojen hallintaoikeutta. Liike vaati myös reservateille poliittista itsehallintoa sekä heimokulttuurin ja -perinteiden elvyttämistä. Lisäksi AIM piti intiaanilasten koulutusta tärkeänä ja vaati siksi intiaaniopettajien määrän lisäämistä.³²² Koulutus- ja kulttuuripuheet muistuttivat hyvin paljon IAT:n julistusta.

³¹⁷ Lyndon B. Johnsonin varapresidentti ja demokraattipuolueen presidenttiehdokas vuoden 1968 vaaleissa.

³¹⁸ Toimi myöhemmin (1977–1981) Jimmy Carterin varapresidenttinä ja oli demokraattien presidenttiehdokas vuoden 1984 vaaleissa.

³¹⁹ Weyler 1992, s. 46.

³²⁰ Weyler 1992, s. 46.

³²¹ Weyler 1992, ss. 46–47.

³²² Hoxie 1996, s. 23.

AIM alkoi saada kannatusta reservaattien traditionalistien kanssa, mutta kiivasta vastustusta liike herätti BIA:n intiaanivirkailijoiden ja kristinuskoon kääntyneiden intiaanien keskuudessa. He pitivät metelöiviä ja aggressiivisia AIM:n jäseniä valkoisen miehen tapoja omaksuneina kaupunki-intiaaneina, jotka olivat menettäneet kosketuksen intiaanien elintapoihin. Mellakoivat intiaanit edustivat vain pientä osaa koko intiaaniväestöstä, lähinnä kaupungeissa asuvia intiaaneja.³²³ Vastustusta lisäsi myös AIM:n jäsenten ilmiselvä viehtymys väkivaltaan³²⁴. Niinpä liike ei saanut merkittävää kannatusta viimeisistä, perinteisiä heimokulttuureita säilyttäneistä linnakkeista, kuten *hopi*-intiaaneilta. Sen sijaan aseita heiluttavat, soturikieltä käyttävät ja sulkakoristeita pitävät pitkätukkaiset AIM:n jäsenet kiinnostivat alusta lähtien valkoista väestöä. Intiaanikannattajien joukossa nimenomaan heimojen hengelliset johtajat pitivät näitä AIM:n nuoria militantteja viimeisenä epätoivoisena toivonkipinänä omille kansoilleen.³²⁵ Amerikan intiaaniliike ei ollut suinkaan ainoa tämän uuden koalition virittäjäjärjestö, mutta se oli äänekkäin ja sai siten eniten huomiota.³²⁶

Kaiken kaikkiaan 1970-luvun alun aikana intiaanit osoittivat lukuisilla tempauksillaan ja julistuksillaan liittovaltion hallinnolle ja muulle amerikkalaiselle väestölle, että intiaanikattila oli kiehumispisteessä ja kansi räjähtämässä äänekkäästi. Vaikka mellakoivat aktivistit edustivat vain pientä osaa intiaaniväestöstä, aikalaistutkijat katsoivat suuren osan intiaaniväestöstä olleen samaa mieltä protestoivien intiaanien kanssa ja kannattavan näiden ajamia päämääriä, vaikkakin pelkäsivät avointa väkivallan käyttöä ja hallituksen mahdollisia vastatoimia. Siksipä kannattajatkin tyytyivät varovaiseen vaitioloon. Joka tapauksessa monet heimojohtajat ja BIA:n virkailijat olivat hermostuneita. Ilmassa oli kapinointia ja intiaanien kansallinen protestiliike näytti olevan selkeästi muotoutumassa.³²⁷

4.3. Nixonin puhe luo toivon kipinän

Valtakunnan ylin johto reagoi intiaanien protestiliikkeeseen yllättävällä tavalla. Presidentti Nixonin hallitus oli ryhtynyt heti virkaan astuttuaan tammikuussa 1969 vahvistamaan intiaaniavun kansallista neuvostoa koordinoivaksi keskuukseksi, jonka kautta liittovaltion avustusohjelmia

³²³ Josephy 1982, s. 236.

³²⁴ Matthiessen 1992, s. 39; Burnette & Koster 1974, ss. 196–197.

³²⁵ Matthiessen 1992, s. 39.

³²⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 122.

³²⁷ Burnette & Koster 1974, s. 193; Deloria 1974, ss. 41, 57; Josephy 1982, s. 230.

pystyttäisiin jakamaan reservaatteihin entistä paremmin. Nixon nimesi myös Bradley Pattersonin sisäasioiden erikoisavustajakseen ja tämä toimi intiaanien valitusten eräänlaisena yleissovittelijana.³²⁸ Lisäksi Nixon nimitti uudeksi intiaanikomissaariksi Louis Brucen (*sioux-mohawk*), joka – vasta kolmas komissaariksi valittu intiaani – ryhtyi välittömästi organisoimaan intiaaniasiainvirastoa uuden malliseksi.³²⁹

Varsinkin radikaaleimmat militantit olettivat tämän hiljaisen, liikemiestaustaisen komissaarin osoittautuvan vain uudeksi ”setä tomahawkiksi”, mutta kaikkien yllätykseksi hän palkkasi johtotehtäviin nuoria aktivisteja, jotka eivät olleet koskaan työskennelleet viraston organisaatiossa eivätkä kantaneet rasitteenaan valkoisten uraputkeen pyrkivien leimaa.³³⁰ Kaiken kaikkiaan Bruce ehti nimittää viraston avainpaikoille tusinan verran lahjakkaita nuoria intiaaniaktivisteja, jotka puhalsivat intiaaniasioihin ennen kokematon tuoreutta, elinvoimaa ja optimismia. Näiden muutosten myötä intiaanien epäusko alkoi muuttua innostukseksi, ja vallalle nousi uusi vakuuttunut mieliala, ettei tällä kertaa lupauksia rikottaisi.³³¹

Tätä mielialaa vahvisti entisestään presidentti Nixonin vuonna 1970 heinäkuun 8. päivä kongressille lähettämä viesti, jossa hän ilmoitti intiaanien itsemääräämisoikeuden olevan liittovaltion uuden politiikan päämääränä. Nixon painotti, ettei yhtäkään heimoa terminoitaisi ilman näiden suostumista, että heimohallituksia pitäisi rohkaista ottamaan vastuulleen näiden omaksi hyödyksi rahoitettuja liittovaltion avustusohjelmia, ja että heimoja autettaisiin kehittymään taloudellisesti omavaraisiksi yksiköiksi. Nixonin sanoin: ”Meidän täytyy rohkaista intiaanien itsenäisyyden tunnetta ilman, että uhkaamme heidän heimoyhteisyyden tunnetta. Tärkeintä on, ettemme enää kysy, onko liittohallituksella vastuu intiaaneista, vaan kuinka se voi parhaiten toteuttaa tuota vastuuta.” Nixon halusikin tehdä selväksi, että intiaanit voivat itsenäistyä liittovaltion valvonnasta tarvitsematta pelätä liittovaltion tukien menettämisiä.³³²

Intiaaniheimot ottivat tämän viestin vastaan varautuneen optimistisesti, huomauttaen, että jälleen kerran kyseessä oli pikemminkin hyvän aikomuksen ilmaisu kuin varsinainen lainsäädännöllinen

³²⁸ Josephy 1982, s. 231.

³²⁹ *The Native American Almanac* 1993, s. 31.

³³⁰ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, ss. 29, 56.

³³¹ Josephy: ”Wounded Knee and all that What the Indians Want”, *NYT Magazine*, 18.3.1973, ss.18–19; Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 56.

³³² ”President Nixon, Special Message on Indian Affairs. July 8, 1970”, *Documents of United States Indian Policy*, ss. 257–258

toimenpide. Toiveet nousivat kuitenkin korkeammalle, kun hallitus esitteli kongressille heimojen elinolosuhteita parantavan lakipaketin.³³³

”Uuden joukkueen” myötä virastosta oli muodostumassa intiaanien aggressiivinen esitaistelija. Pölytyksen kohteeksi joutuneet vanhat byrokraatit olivat aluksi shokissa, mutta kesällä 1971, vuosi uuden joukkueen muodostumisen jälkeen, aluejohtajat ja ylitarkastajat alkoivat järjestää salaisia kokouksia suunnitellakseen vastatoimia.³³⁴ Apulaiskomissaari John O. Crow’n (*irokeesi*) ja sisäministerin erityisavustaja Wilma Victorin (*choctaw*) johdolla³³⁵ vastustajat alkoivat käännyttää kongressiedustajia ja heimojohtajia komissaaria ja tämän avustajajoukkoa vastaan leimaten nämä vastuuttomiksi ja kokemattomiksi kaupunki-intiaaneiksi, jotka toimivat ilman kongressin valtuutusta ja vaaransivat viraston avustusohjelmien toteutumisia. Suurin osa syytöksistä oli väärää, mutta ne saivat runsaasti vastakaikua kongressiedustajissa ja saattoivat siten intiaaniasiainviraston ja lopulta koko kongressin sekasortoiseen tilaan.³³⁶

Kongressin sekasortoinen tila kuvastui osuvasti siinä, ettei se koskaan vahvistanut Nixonin lakiesityksiä. Siten vahingot sekä ongelmat, joita oli tarkoitus uusien lakien turvin parantaa, pysyivät ennallaan. Sekasortoisuutta lisäsi se, että kaikkialla Pohjois-Amerikassa alkuperäiset asukkaat olivat nousseet lainsäädännöllisiin, poliittisiin ja henkisiin keinoihin taisteluun hallituksen ylivaltaa vastaan. Samaan aikaan muotoutui myös jo mainittu uusi koalitio, heimoperäisen itsetietoisuuden ja kaupunkimaisen vihan monimutkainen yhdistelmä.³³⁷ Niinpä uuden politiikan nostattama toiveikkuus alkoi muuttua katkeraksi pettymykseksi niin intiaaniasiainvirastossa kuin aktivistiritamallakin.³³⁸

Alun toiveikkuuden mureneminen ei millään tavoin hillinnyt intiaanien protestiliikettä. Radikaalit intiaanit ja useat heimojohtajat saapuivat syyskuun 22. päivä eri puolilta maata Washingtoniin selvittääkseen mitä intiaaniasiainvirastossa oli tekeillä. Sillä aikaa kun heimojohtajat pitivät kokoustaan sisäministeriössä, AIM ja NIYC järjestivät yhdessä mielenosoituksen intiaaniasiainviraston edessä. Tempaus riistäytyi pääkaupungin poliisivoimien ja mielenosoittajien väliseksi avoimeksi tappelunnujakaksi, jonka seurauksena 24 mielenosoittajaa pidätettiin.³³⁹

³³³ Josephy 1982, s. 231.

³³⁴ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 56; Josephy 1982, s. 232.

³³⁵ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 56.

³³⁶ Josephy 1982, s. 232.

³³⁷ Fixico 1996, s. 294.

³³⁸ Josephy 1982, ss. 232–233.

³³⁹ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 57.

Intiaaniasiainviraston sekasortoisien tilanteen lisäksi heimojohtajien välinpitämätön asenne, kongressiedustajien kiertely ja kaartelu intiaaniasioiden ympärillä sekä lukuisat intiaaneihin kohdistuneet väkivaltaisuuudet kuumensivat niin nuorten kuin vanhojenkin intiaanien tunteet kiehumispisteeseen vuoden 1972 alussa.³⁴⁰ Nämä tunteet eivät kuitenkaan purkautuneet koko maanlaajuisena, yhtenäisenä protestiliikkeenä vaan yksittäisinä ja erillisinä yhteenottoina poliisiviranomaisten kanssa. Useissa tapauksissa lähtölaukauksena toimi myös lainvalvojen välinpitämätön asenne intiaaneihin kohdistuneeseen väkivallantekoon.

Eräänlaisena varaslähtönä voidaan pitää Alcatrazin valtauksen päättymistä. Täsmälleen samana kesäkuun 11. päivänä 1971, kun poliisi poisti viimeiset valtaajat saarelta, Richard Oakes pahoinpideltiin tajuttomaksi San Franciscossa.³⁴¹ Oakes toipui lopulta saamistaan vammoista, eikä tapaus vielä johtanut intiaanien massiivisiin vastatoimiin, mutta seuraavan vuoden alussa sattunut väkivallan teko sai aikaan suuren mellakan, jonka seurauksena Amerikan intiaaniliike nousi lopullisesti intiaanivastarinnan kärkeen.

4.4. Kuolema raivaa tietä kohti rikottujen lupausten polkua

Tammikuussa 1972 kaksi valkoista, Melvin ja Leslie Hare tappoivat Pine Ridgen reservaatista kotoisin olleen Raymond Yellow Thunderin (”Keltainen Ukkonen”) Nebraskan Gordonissa. Veljekset tuomittiin kuolemantuottamuksesta vuodeksi vankilaan. Lievä tuomio raivostutti Etelä-Dakotan intiaaneja ja raivo kasvoi entisestään, kun viranomaiset eivät uhrin omaisten pyynnöistä huolimatta ryhtyneet uusiin tutkimuksiin.³⁴² Poliisin virallinen selitys Keltaisen Ukkosen kuolemalle oli kaatumisesta aiheutunut isku päähän, minkä jälkeen hän oli ryöminyt lähistöllä olleen kuorma-auton lavalle ja kuollut. Tämä ilmiselvä peitetarina vain lisäsi intiaanien keskuudessa esiintyneitä huhuja Keltaisen Ukkosen erittäin raa’asta kuolintavasta. Lisää vettä huhumyllyyn toi se seikka, että Keltaisen Ukkosen sisar oli tapettu samassa kaupungissa kaksikymmentä vuotta aikaisemmin.³⁴³

³⁴⁰ Burnette & Koster 1974, s. 193; Deloria 1974, s. 41; Josephy 1982, s. 233.

³⁴¹ Collier: ”The Only Good Indian...”, *Ramparts*, joulukuu 1972, s. 62.

³⁴² Weyler 1992, s. 48.

³⁴³ Burnette & Koster 1974, s. 193.

Bill Means muistelee, kuinka Keltaisen Ukkosen sukulaiset pyysivät ensin BIA:n, sitten FBI:n ja lopuksi paikallisia poliiseja tutkimaan tapausta uudelleen. Kun nämä kaikki kieltäytyivät, omaiset pyysivät Amerikan intiaaniliikkeeltä apua tapauksen selvittämiseksi. Tässä vaiheessa tapauksen ympärillä liikkui huhuja, joiden mukaan Keltainen Ukkonen oli joutunut viiden valkoisen pahoinpitelemäksi. Nämä olivat ensin hakanneet häntä, sitten riisuneet alastomaksi vyötäröstä alaspäin ja heittäneet lopuksi keskelle valkoisten kansoittamaa tanssisalia Gordonin legioonahallissa (*Gordon American Legion Hall*). Poliisi löysi hänet viikon päästä tapahtuneesta vammoihinsa menehtyneenä.³⁴⁴

Viranomaisten välinpitämättömyyden vuoksi AIM luotsasi 1300 intiaania helmikuussa Gordoniin.³⁴⁵ Järjestön kehotuksesta jotkut intiaanit olivat pukeutuneet perinteisiin soturiasuihin ja muutamat taas kantoivat salossa väärinpäin olevaa tähtilippua. Russell Meansin ja Dennis Banksin johtamat mielenosoittajat vaativat Gordonissa viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin oikeudenmukaisen ilmapiirin luomiseksi. Kolmen päivän ajan kaupungissa vallitsi todella jännittynyt ja aggressiivinen tunnelma, minkä jälkeen sekä paikalliset että osavaltion viranomaiset lupasivat tarkoin tutkia ja lopettaa intiaanien huonon kohtelun. Tässä yhteydessä paikallinen poliisi, joka oli myöntänyt ahdistelleensa intiaaninaisia, erotettiin väliaikaisesti viranhoidosta.³⁴⁶

Vaikka intiaanien huono kohtelu jatkuikin, Gordonin tapaus kasvatti suuresti AIM:n mainetta intiaanien oikeuksia ajavana radikaalijärjestönä etenkin reservaatti-intiaanien keskuudessa. Järjestö oli tehnyt jotain sellaista intiaanien suojelemiseksi, mitä reservaattien heimojohtajat eivät olleet uskaltaneet.³⁴⁷ Tähän asti intiaanien järjestämät mielenilmaukset olivat poikkeuksetta päättyneet väkivaltaisiin joukkopidätyksiin. Ensimmäistä kertaa suoraan toimintaan ryhtyminen oli johtanut konkreettisiin lupauksiin. Robert Burnette pitikin Gordonin tapausta AIM:n suurimpana voittona.³⁴⁸

Keltaisen Ukkosen kuolema ei jäänyt vuoden 1972 ainoaksi intiaanin kuolemaan koituneeksi väkivallan teoksi. Kesäkuun 1. päivä Arizonan Ajossa apulaissheriffi David Bosman ampui kuoliaaksi 19-vuotiaan *papago*-intiaani Phillip Celayn. Bosman oli pysäyttänyt Celayn, koska tämän auton perävalo ei ollut päällä. Oikeudessa Bosman väitti nuorukaisen siepanneen aseensa

³⁴⁴ Burnette & Koster 1974, s. 193; Deloria 1974, s. 45.

³⁴⁵ Burnette & Koster 1974, s. 193; Josephy 1982, s. 237; Vine Deloria (1974, s. 45) puhuu tuhannesta intiaanista.

³⁴⁶ Burnette & Koster 1974, ss. 193–194; Deloria 1974 s. 45; Josephy 1982, s. 237.

³⁴⁷ Josephy 1982, s. 237.

³⁴⁸ Burnette & Koster 1974, s. 197.

pidätyksessä mukana olleelta apulaissheriffi Mike Wilsonilta. Intiaaniselminäkijät kertoivat kuitenkin apulaissheriffin tönäisseen Celayta vasten autoa ja tämän tönäistyä häntä takaisin juosseen karkuun ja tullen siten ammutuksi. Tuomari julisti tapauksen ”hätävarjeluksessa tehdyksi tapoksi”³⁴⁹ ja apulaissheriffi Bosman vapautettiin syytteistä. Paikallinen sanomalehti nimitti tapauksen olevan ”kenttäoikeutta pahimmillaan”. Vastaavanlainen tapaus sattui vuoden alussa myös Philadelphiassa, missä *onodaga*-heimoon kuulunut Leroy Shenandoah sai surmansa poliisin ampumista luodeista. Shenandoah oli Yhdysvaltain armeijan erikoisjoukkojen Vietnamin sodan veteraani ja hän oli palvellut presidentti Kennedyn hautajaissaattueen kunniavartiossa.³⁵⁰ Niin ikään alkuvuonna 1972 valkoinen mies tappoi *chippewa*-intiaani Elijah Leareaux’n tönäisemällä tämän riitelyn aikana ohi ajavan koulubussin alle. Mies pidätettiin mutta vapautettiin välittömästi.³⁵¹

Myös Amerikan intiaanien olemassaoloyhdistyksen johtaja Hank Adams joutui ammutuksi Washingtonin Tacomassa tammikuussa 1971. Välikohtauksen seurauksena Adams haavoittui vakavasti eikä ketään pidätetty tapahtuneesta.³⁵² Sitten syyskuun 20. päivänä 34-vuotias Michael Morgan surmasi ampumalla Richard Oakesin Californian Santa Rosassa lähellä tämän kotia. Hän väitti Oakesin ”hypänneen” kimppuunsa. Vuotta myöhemmin oikeudessa Morgan vapautui tapposyytöksestä.³⁵³

Bill Meansin mukaan vasta vuoden 1972 intiaanien kuolemiin johtaneet väkivaltaisuudet muuttivat AIM:n kurssia aikaisempaa aggressiivisemmaksi. Varsinkin Keltaisen Ukkosen surmaaminen oli käännekohta. Juuri tässä tilanteessa liikkeen jäsenet tajusivat, etteivät he voi sallia intiaaneja murhattavan ilman seurauksia. Oli aika ryhtyä toimimaan asenteiden muuttamiseksi.³⁵⁴ Suurin muutosvaatimus kohdistui heimohallituksia kohtaan. Nämä olivat aktivistien mielestä joko kyvyttömiä tai haluttomia puolustamaan heimojen oikeuksia. Vanha kaipuu palata intiaanien perinteisiin hallintomuotoihin alkoi tuntua aktivisteista nykyisiä hallintotapoja paremmalta vaihtoehdolta ja vuoden 1972 aikana tämä mieliala levisi kautta maan nuorten radikaalien keskuuteen.³⁵⁵

³⁴⁹ *Justifiable homicide.*

³⁵⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 123; Weyler 1992, s. 48.

³⁵¹ Burnette & Koster 1974, s. 137.

³⁵² Josephy 1982, s. 235.

³⁵³ Burnette & Koster 1974, s. 137; Churchill & Vander Wall 1988, s. 123; Weyler 1992, ss. 48–49.

³⁵⁴ Weyler 1992, s. 49.

³⁵⁵ Deloria 1974, ss. 44–45.

4.5. Rosebudin aurinkotanssista marssille Washingtoniin

Amerikan intiaaniliike nousi punaisen vallan kärkiryhmäksi samaan aikaan, kun liikkeen painopiste oli siirtynyt Etelä-Dakotaan. Vuoden 1972 elokuussa AIM:n ja muidenkin intiaaniryhmien jäseniä osallistui Rosebudin reservateissa järjestettyyn suureen aurinkotanssi (*Sun Dance*)-tapahtumaan. Valkoisten viranomaisten pitkään kieltämä aurinkotanssi oli keskeinen rituaali vanhassa *sioux*-uskonnossa. 1960-luvun alussa tanssi alkoi elpyä uudelleen ja 1970-luvulle tultaessa siitä oli tullut perinteisiä arvoja vaalineiden *siouxien* merkittävin henkinen voimatekijä.³⁵⁶

Rosebudin aurinkotanssi-tapahtumassa monet AIM:n jäsenet kävivät läpi tanssiin liittyvät lävistysseremoniat saaden siten itselleen ja koko liikkeelle henkisen yhteyden vanhoihin intiaanitietäjiin ja pyhiin miehiin. Samalla rituaalin läpikäyneet intiaanit tutustuivat *siouxien* tietäjien, Henry ja Leonard Varis Koiran (*Crow Dog*) ajatusmaailmaan. Eräs AIM:n johtaja mainitsikin järjestön tosiasiaissa syntyneen intiaaniliikkeeksi vasta Rosebudin aurinkotansseissa. Tapahtuman jälkeen AIM ei ollut pelkästään radikaali intiaanien puolustaja vaan liikkeessä kiteytyi intiaanikansojen uudestisyntyminen.³⁵⁷

Tanssin lisäksi intiaanijohtajat keskustelivat kiivaasti koko aktivistiliikkeen tulevaisuudesta. Näissä keskusteluissa Robert Burnette ehdotti suurta intiaanien marssia Washingtoniin. Tarkoitus oli järjestää suuri intiaanikulkue maan pääkaupunkiin, jossa pysyttäisiin niin kauan kunnes maan hallitus ryhtyisi korjaamaan intiaaneille aiheutuneita vääryyksiä ja rikkomuksia. Burnette esitti osallistumiskutsun kaikille intiaanijärjestöille ja intiaanien ystäville. Marssin nimeksi hän ehdotti ”rikottujen lupauksen polkua” (*Trail of Broken Treaties*).³⁵⁸

Delorian mukaan marssin tarkoitus oli koota yhteen pirstaloitunut intiaaniaktivistiliike. Idea marssin järjestämiselle kumpusi vuoden 1963 mustien kansalaisoikeusliikkeen järjestämästä suuresta marssista ja sen saamasta valtavasta vaikutuksesta ja tuesta,³⁵⁹ sekä pari vuota aikaisemmin Pohjois-Amerikkaa kiertäneestä intiaanien yhtenäisyyden karavaanista.³⁶⁰ Tuossa tapahtumassahan oli ollut mukana muutamia intiaanijohtajia. Alvin Josephy korostaa ”rikottujen

³⁵⁶ Burnette & Koster 1974, ss. 195, 201; Henriksson 1986, s. 212.

³⁵⁷ Josephy 1982, s. 237.

³⁵⁸ Burnette & Koster 1974, ss. 197–198.

³⁵⁹ Deloria 1974, s. 46.

³⁶⁰ Weyler 1992, ss. 43–44.

lupausten polun” toimineen eri intiaanijärjestöjen henkisenä liikkeenä, joka tarkoituksena oli osoittaa Amerikalle, mitä intiaanius todella merkitsee.³⁶¹ Myös Burnette tähdentää marssin luonnetta vanhojen tietäjien perintöä kantavana henkisenä liikkeenä, johon osallistuvien intiaanien tuli käyttäytyä täysin moitteettomasti; sekä alkoholin että huumeiden hallussapito ja käyttö oli marssin aikana ehdottomasti kielletty.³⁶² Osallistujat hyväksyivät kiellot yksimielisesti.³⁶³

”Rikottujen lupausten polun” nimellä kulkevan marssin järjestäminen herätti suurta innostusta intiaanien keskuudessa. Intiaanijärjestöjen johtajat laativat alustavia suunnitelmia, joita levitettiin maanlaajuisesti alkuperäisväestön keskuuteen. Yleinen mieliala intiaaniyhteisöissä tuki marssin järjestämistä, mutta kunnollisen huoltoverkoston luominen osoittautui vaikeaksi pulmaksi. Syksyn kuluessa kukaan ei ollut osannut valjastaa marssin taustalla vallitsevaa positiivista energiaa käytännön kysymysten järjestämiseksi. Tarvittiin se puuttuva kipinä, joka sytyttäisi intiaaniaktivistit tarttumaan härkää sarvista. Tuo kipinä syttyi juuri Richard Oakesin kuolinlaukauksista. Hänen surmaamisensa jälkeen intiaanialueilla tunteet kävivät kuumina ja marssia koskevat suunnitelmat alkoivat konkretisoitua.³⁶⁴

AIM:n kansallinen koordinaattori Vernon Bellcourt ilmoitti liikkeen ottavan täyden vastuun marssin järjestämisestä. Coloradon Denverissä järjestettiin 30.9.–2.10.1972 paikallisen AIM:n johtajan Joe Locustin isännöimä kokous, johon osallistui yhdeksän³⁶⁵ intiaanijärjestön edustajaa sekä yksityisiä kaupunki- ja reservaatti-intiaania keskustelemaan marssia koskevista yksityiskohdista. Kolmipäiväisen tapaamisen tuloksena päätettiin muodostaa kolme autokaravaania, jotka lähtisivät Los Angelesista, San Franciscosta ja Seattlesta.³⁶⁶ Russell Means valittiin organisoimaan ensimmäistä, Seattlesta lähtevää karavaania, ja Dennis Banks lähetettiin San Franciscoon huolehtimaan toisesta karavaanista. Amerikan intiaaniliikkeeseen kuulumattomat Robert Burnette ja Nebraskasta kotoisin oleva *winnebago* Rubin Snake ottivat vastuilleen rahoituksen järjestämisen ja etukäteisvalmistelut Washingtonissa.³⁶⁷

³⁶¹ Josephy 1982, s. 238.

³⁶² Burnette & Koster 1974, ss. 197–198.

³⁶³ Josephy 1982, s. 238.

³⁶⁴ Deloria 1974, s. 46; Henriksson 1986, s. 210.

³⁶⁵ Josephy 1982, s. 238; Hertzbergin (1988, s. 321) mukaan tapaamiseen osallistui kahdeksan intiaanijärjestöä, jotka olivat: AIM, NIYC, NARF, *National Indian Brotherhood of Canada*, *National Indian Lutheran Board*.

³⁶⁶ Josephy mainitsee karavaaneja olleen kolme, sen sijaan Robert Burnette ja Ward Churchill kirjoittivat vain kahdesta karavaanista. Ks. Burnette & Koster 1974, s. 199; Churchill & Vander Wall 1988, s. 123; Josephy 1982, s. 238.

³⁶⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 123; Burnette & Koster 1974, s. 199; Josephy 1982, s. 238.

Pääkaupunkiin oli määrä saapua loka-marraskuun vaihteessa juuri ennen presidentin vaaliviikon alkamista. Molemmille presidenttiehdokkaille, republikaanien Richard Nixonille ja demokraattien George McGovernille oli tarkoitus esittää lista intiaanien vaatimuksia. Marssin järjestäjien mielestä oli tärkeätä esittää vaatimukset juuri vaaliviikolla, sillä se saattoi tuoda ehdokkailta myönnytyksiä, jotka siirtyisivät lainsäädäntöön.³⁶⁸ Juuri Burnetten ja Snaken piti huolehtia tapaamisten järjestelyistä.³⁶⁹

Intiaanit olivat järjestämässä 1900-luvun suurinta Amerikan alkuperäiskansojen tapahtumaa: ”rikottujen lupausten marssia”. Marssi ei ollut yksinomaan AIM:n ajama hanke, vaikka liikkeen johtajat olivatkin merkittävässä asemassa marssiorganisaatiossa. Suunnitteluvaiheeseen otti osaa kaikkiaan yhdeksän intiaanijärjestön edustajaa, lisäksi järjestöihin kuulumattomat yksityiset intiaanit joka puolelta Yhdysvaltoja, niin kaupungeista kuin reservaateistakin olivat aktiivisesti ideoimassa hanketta. Marssi sai siunauksensa myös monilta vanhoilta intiaanitietäjiltä, koska tarkoitus oli rauhanomaisten keskustelujen kautta saada liittohallitus ryhtymään toimiin, joilla korjattaisiin intiaaneihin kohdistunut syrjintä, laiminlyönnit ja epäoikeudenmukaiset päätökset. ”Polun” liikkeelle lähtöä varjostivat kuitenkin nimenomaan Keltaisen Ukkosen ja Richard Oakesin surmat³⁷⁰. Niinpä hyvistä aikomuksista huolimatta marssi päättyi väkivaltaiseen selkkaukseen viranomaisten kanssa³⁷¹.

5. INTIAANIASIAINVIRASTON VALTAUS

Rikottujen lupausten marssi alkoi lokakuun alussa 1972. Karavaanit etenivät suunnitelmien mukaan itää kohti pysähtyen pääreiteiltä kohtuullisten ajomatkojen päässä olevilla reservaateilla ottaen ihmisiä kyytiin ja kuunnellen näiden ongelmia. Karavaanien etenemistä seurasivat tiiviisti myös intiaanasiaainviraston edustajat. Marssin valmisteluja ei ollut käyty millään lailla salassa ja muutama päivä Denverin tapaamisen jälkeen sisäministeriö oli saanut tiedonantajiltaan³⁷² vihiä intiaanien suunnitelmista. Juuri AIM:n mukanaolon vuoksi ministeriössä seurattiin erityisen

³⁶⁸ Burnette & Koster 1974, ss. 198–199; Deloria 1974, ss. 46–47; Josephy 1982, s. 238.

³⁶⁹ Josephy 1982, s. 238.

³⁷⁰ Weyler 1992, s. 49.

³⁷¹ Josephy 1982, s. 238.

³⁷² Burnette käyttää termiä *informers*. Ks. Burnette & Koster 1974, s. 199.

valppaana marssin suunnittelua ja kulkua.³⁷³ Nimenomaan Gordonin tapaus oli saanut Washingtonin viranomaiset hälytystilaan kaikkia uusia ja radikaaleja intiaaniryhmiä kohtaan.³⁷⁴

5.1. Minneapolisin selkkaus

Tiedonantajilta tulleiden vihjeiden perusteella apulaissisäministeri ja maa-asiainviraston johtaja Harrison Loesch lähetti 11. lokakuuta intiaaniasiain komissaari Louis Brucelle muistion, jossa kiellettiin millään tavalla avustamasta rikottujen lupausten marssiin osallistuvia intiaaneja. Bruce noudatti ohjeita ja käski intiaaniasiainviraston aluevirkailejoille lähettämässään sähkeissä näitä noudattamaan tiukasti ministeriön määräystä; BIA ei saanut tukea marssia suorasti eikä epäsuorasti.³⁷⁵ Julkisuudessa Loesch itse kiisti tienneensä mitään intiaanien puuhista.³⁷⁶ BIA tekikin parhaansa häiritäkseen marssin kulkua. Siitä huolimatta suurin osa reservaatti-intiaaneista otti riemuiten vastaan karavaanien saapumisen omiin reservaatteihin. Näistä monet lähtivätkin karavaanien matkaan haluten Washingtonissa esittää hallitukselle omat valituksen aiheensa.³⁷⁷

Marssijat pysähtyivät lokakuun viimeisellä viikolla Minneapolisiin suunnittelemaan tarkemmin hallitukselle esitettäviä vaatimuksia. Samalla intiaanit pystyttivät työpajoja ja toimipisteitä eri puolille kaksoiskaupunkia. Muutaman päivän aikana karavaanien jäsenet kokosivat 20 kohdan vaatimuslistan, joka tuntui heistä riittävältä ja kohtuulliselta hallitukselle esitettäväksi ja jota valtaosa intiaaniväestöstä kannattaisi. Kahdenkymmenen kohdan lista esitteli poliittisen ohjelman, jonka pohjalta hallituksen tulisi kehittää intiaaniheimojen asemaa ja näiden suhdetta Yhdysvaltoihin. Intiaanien asema pohjautuisi ennen vuotta 1871 vallinneeseen tilanteeseen, jolloin heimot solmivat täysivaltaisina toimijoina sopimuksia liittovaltion kanssa.³⁷⁸

Kahdenkymmenen kohdan listan taustoista on esitetty erilaisia tulkintoja. Hertzbergin ja Josephyn mukaan lista perustui Adamsin edellisenä vuonna laatimalle intiaaniohjelmalle, jota hän kutsui uudeksi ”kansalliseksi intiaanipolitiikaksi” (*National Indian Policy*). Poliitiikan perusta oli luoda uudelleen kahdenkeskiset sopimussuhteet intiaaniheimojen ja liittohallituksen välille.³⁷⁹ Myös Deloria korostaa listan sopimuksia koskevien kohtien tärkeyttä. Ensinnäkin ne arvioivat äärimmäisen tarkasti koko maan intiaanien tuntemuksia, ja toiseksi ne osoittivat laatijoiden

³⁷³ Josephy 1982, s. 238.

³⁷⁴ Matthiessen 1992, s. 60.

³⁷⁵ Burnette & Koster 1974, s. 199; Josephy 1982, s. 238; Weyler 1992, s. 50.

³⁷⁶ Burnette & Koster 1974, s. 199.

³⁷⁷ Deloria 1974, s. 47.

³⁷⁸ Deloria 1974, s. 48; Hertzberg 1988, ss. 321–322.

³⁷⁹ Hertzberg 1988, s. 321; Josephy 1982, s. 238.

ymmärtäneen perusteellisesti, millaiset sopimukselliset suhteet liittovaltioon tulisi rakentaa. Ennen kaikkea listan hyväksyminen olisi merkinnyt sitä, että edellisellä vuosisadalla intiaaniheimojen kanssa solmituilla sopimuksilla oli sama laillinen asema kuin mitä Yhdysvallat oli solminut ulkovaltojen kanssa.³⁸⁰

Sekä Delorian että Josephyn mukaan kaikki paikalla olleet intiaanit osallistuivat listan valmisteluun ja hyväksyivät yksimielisesti valmiin listan sisällön.³⁸¹ Robert Burnette oli aivan eri linjoilla. Hän puhuu epämääräisestä 20 kohdan listasta, jonka AIM:n johtajat olivat laatineet omin päin kertomatta lainkaan hänelle tai muille intiaaneille. Burnetten reaktioon vaikutti varmasti se, että hän ja Ralph Ware olivat samaan aikaan³⁸² Washingtonissa käymässä hiostavia neuvotteluja sisäministeriön henkilökunnan ja eri poliisiviranomaisten kanssa. Keskusteluissa Harrison Loesch epäili ”uskonnollispainotteisen marssin” muuttuvan väkivaltaiseksi välienselvittelyksi viranomaisten kanssa ja Burnette pyrki vakuuttamaan marssijoiden aikomusten olevan täysin rauhanomaiset.³⁸³

Washington Post antoi Burnetten mainitsemista neuvotteluista huomattavasti positiivisemmän sävyyn. Lehti siteerasi intiaaniavun kansallisen neuvoston puheenjohtajan Robert Robertsonin lausuntoa, jonka mukaan hallitusosapuoli oli lokakuun 20. päivä Burnetten ja Ralph Waren kanssa käydyssä tapaamisessa ”painottanut haluaan järjestää ystävälliset ja tuottoisat keskustelut, joissa käsiteltäisiin kaikki intiaanien esittämät asiat ja näiden keskustelujen pohjalta saataisiin aikaan onnistunut vierailu”.³⁸⁴

Minneapolisista intiaanien olikin tarkoitus jatkaa matkaa kaikessa rauhassa, mutta juuri tässä vaiheessa he saivat tietää Loechin komissaari Brucelle lähettämästä muistiosta. Tämän seurauksena raivostuneet AIM:n jäsenet valtasivat Minneapolisissa toimineen BIA:n Minnesotan aluetoimiston pariaksi tunniksi. Valtaajat protestoivat nimenomaan Loechin kaksinaamaisuutta vastaan.³⁸⁵ Robert Burnette mainitsi olleensa järkyttynyt Minneapolisin intiaaniasiainviraston valtauksesta. Tapauksen jälkeen hän kävikin kiivasta sananvaihtoa Russell Meansin ja Bellecourtin veljesten kanssa, minkä jälkeen nämä suostuivat noudattamaan alkuperäistä suunnitelmaa. Burnetten mukaan AIM:n sisällä alkoi kuitenkin nousta esiin toisenlaisia

³⁸⁰ Deloria 1974, s. 53.

³⁸¹ Deloria 1974, s. 48.

³⁸² Burnette mainitsee neuvottelupäivämääräksi 20.10.1972. Ks. Burnette & Koster 1974, s. 200.

³⁸³ Burnette & Koster 1974, ss. 200–201.

³⁸⁴ ”Legacy of Suspicion Changes Protest Into Confrontation”, *WP* 7.11.1972, s. A6.

³⁸⁵ Josephy 1982, ss. 238–239.

pyrkimyksiä. Tämä johtui osaksi siitä, että järjestö oli luvannut tehdä rikottujen lupausten marssista suurimman intiaanien oikeustaistelutapahtuman sitten Alcatrazin valtauksen. Liike pelkäsi ilmeisesti nöyryyttävää arvovaltatappiota, mikäli Washingtoniin ilmaantuisi vaaliviikolla vain kourallinen intiaaneja.³⁸⁶

Minneapolisin selkkaus ei lopettanut neuvotteluja pääkaupungissa ja lokakuun 27. päivän tapaamista myös Burnette kuvasi sangen ystävälliseksi ja rakentavaksi. Viranomaiset pyysivät intiaaneja toistamiseen vakuuttamaan heidät marssin täydellistä väkivallattomuutta ja tarjosivat jopa pientä apua käytännön järjestelyissä. Ministeriö valtuutti apulaiskomissaari John Crow'n antamaan marssijoille paperia sekä palkkaamaan kaksi sihteeriä erilliseen, marssitapahtumaa varten muodostettuun toimistoon.³⁸⁷ Lisäksi apulaissisäministeri Loesch lupasi auttaa tapaamisten järjestelyissä presidenttiehdokkaiden kanssa.³⁸⁸ Ward Churchill kertoo Loeschin luvanneen Burnettelle liittohallituksen ”tukevan marssijoita enemmän kuin sanallisesti”.³⁸⁹ Ilmeisesti monet marssijat käsittivät lupauksen koskevan myös majoitustilojen järjestämistä.

Burnetten mukaan Minneapolisin tempaus oli säikäyttänyt Washingtonissa olleet marssin tukijat. Monet majoitustiloja tarjonneet kirkot kieltäytyivät viime hetkellä antamasta kattoa marssijoiden päälle. Sekä katoliset että juutalaiset yhteisöt peruivat odottamatta sitoumuksensa avustaa marssijoita.³⁹⁰ Tutkijat ovat korostaneet useiden intiaaniryhmien osallistuneen ”rikottujen lupausten polun” valmisteluihin. Minneapolisin aluetoimiston valtauksen jälkeen vastuu yksittäisistä tapahtumista on säilytetty AIM:n niskoille³⁹¹.

5.2. Washingtonin vastaanotto

Karavaanit saapuivat pääkaupunkiin marraskuun 1. ja 2. päivänä 1972. Intiaanit havaitsivat oitis ainoan majoituspaikan³⁹² olevan rottien valtaama. Lisäksi ne virkamiehet, joita intiaanit saivat tavata, olivat Harrison Loesch, Valkoisen talon vähemmistöasioista vastaava Bradley Patterson

³⁸⁶ Burnette & Koster 1974, s. 201.

³⁸⁷ Burnette & Koster 1974, ss. 202–203.

³⁸⁸ Josephy 1982, s. 239.

³⁸⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 124.

³⁹⁰ Burnette & Koster 1974, s. 203.

³⁹¹ Ks. Burnette & Koster 1974, ss. 207–210; Churchill & Vander Wall 1988, s. 124; Josephy 1982, ss. 239–240.

³⁹² Tästä ainoasta majoituspaikasta esiintyy eri tietoja. Burnette (1974, s. 203.) ja *Washington Post* (7.11.1972, s. A6) mainitsevat ”Pyhän Tapanin episkopaaliseen kirkon” (*Saint Stephen’s Episcopal Church*), Churchill (1988, s. 124) ja Weyler (1992, s. 49) mustien kansalaisyhteisöjärjestön ”Kansojen sitoutumisyhdistyksen” (*People’s Involvement Corporation*) toimitilan ja *Ramparts*-lehti (tammikuu 1973, s. 10) ”kaikkien sielujen kirkon” (*All Souls Church*).

sekä kansallisen intiaaniavun neuvoston johtaja Robert Robertson. Näitä intiaanit pitivät pelkkinä ”käskyläisinä”.³⁹³ Katkeruus saavutti kiehumispisteen, kun puolustusministeriö ilmoitti marssijoiden olevan ”poliittisia kannattajia” (*political advocate*) ja siksi kielsi näitä järjestämästä seremonioita Arlingtonin hautausmaalle haudattujen intiaanisankareiden, kuten Ira Hayesin ja John Ricen haudoilla.³⁹⁴

5.2.1. *Rottia pakoon intiaaniaisainvirastoon*

Vihastuneina vastaanotosta ja majoituspaikan surkeasta kunnosta intiaanit jatkoivat matkaansa kohti intiaaniasiainviraston päämajaa. Rakennuksen vartijat olivat lukinneet ovet kuultuaan karavaanien saapumisesta. Karavaanien johtajat olivat kuitenkin löytäneet lukitsemattoman takaoven, jonka kautta nämä menivät yläkertaan keskustelemaan komissaari Bruceen kanssa majoitusongelmista. Myöhemmin näihin keskusteluihin osallistuivat myös apulaiskomissaari Crow sekä Harrison Loesch, jonka holhoava ja ylimielinen asenne kiristi neuvottelujen ilmapiiriä. Samaan aikaan joku oli avannut alakerran pääoven, minkä seurauksena yli 500 intiaania vyöryi sisään asettuen rakennukseen auditorioon ja kahvilaan.³⁹⁵

Vielä tässä vaiheessa ei kuitenkaan tapahtunut mitään dramaattista; Loesch lähti pois tapaamisesta ja Bruce jatkoi karavaanien johtajien kanssa majoitukseen liittyviä keskusteluja. Kello neljän aikaan iltapäivällä rakennuksen vartiovuoro vaihtui ja uusi vuoro yritti häätää intiaaneja ulos rakennuksesta. Nämä kieltäytyivät poistumasta, koska neuvottelut olivat vielä käynnissä ja tämän seurauksena puhkesi avoin mellakka. Mellakan alettua intiaaniasiainvirastoon virtasi Columbian piirikunnan mellakkapoliisit sekä yleisen palveluhallinnon virkamiehet. Lyhyen ja muutamia loukkaantuneita vaatineen kahakoinnin jälkeen Valkoisesta talosta annettiin mellakkapoliiseille käsky vetäytyä intiaaniasiainviraston rakennuksesta.³⁹⁶ Robert Burnette väittää käskyn tulleen John Ehrlichmanilta.³⁹⁷

³⁹³ Josephy 1982, s. 239.

³⁹⁴ “Indians Refused Permission to Use Arlington Cemetery for Services”, WP 2.11.1972, s. B1. Hayes oli ansioitunut merijalkaväen sotilaana toisessa maailmansodassa ja pääsi edustamaan intiaaneja sodan loppuvaiheessa tapahtuneeseen Iwo Jiman maihinnousun lipunnostovalokuvaan; Rice oli hankkinut kannuksensa sekä toisessa maailmansodassa että Korean sodassa. Hänet oli haudattu Arlingtonin hautausmaalle presidentti Trumanin käskystä, sen jälkeen kun paikalliset viranomaiset olivat kieltäytyneet hautaamasta häntä Iowan Sioux Cityyn. (Burnette & Koster 1974, s. 207; Josephy 1982, s. 239)

³⁹⁵ Josephy 1982, s. 239.

³⁹⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125; Josephy 1982, s. 239.

³⁹⁷ Burnette & Koster 1974, s. 206. John Ehrlichman toimi tuolla hetkellä Valkoisen talon kotimaisten asioiden neuvonantajapäällikkönä (*chief domestic adviser*). Häntä alettiin yhdessä Valkoisen talon henkilökuntapäällikön H.R.

Tutkijoiden keskuudessa vallitsee melkoisia erimielisyyksiä valtauksen johtaneista syistä, Washingtoniin saapuneiden intiaanien ja valtaajien lukumäärästä sekä päivämäärästä. Ward Churchill ja Vine Deloria ovat sitä mieltä, että intiaanit valtasivat viraston perjantaina 3. marraskuuta³⁹⁸. Sen sijaan Robert Burnette, Alvin Josephy ja Rex Weyler mainitsevat valtauksen alkaneen jo keskiviikkona marraskuun 1. päivänä. Lehtitiedot vahvistavat jälkimmäisten näkemyksen oikeaksi³⁹⁹. Mitä tulee pääkaupunkiin saapuneiden ihmisten määriin, Russell Means kertoi omassa karavaanissaan olleen 800 intiaania.⁴⁰⁰ *Washington Post* ilmoitti 200 intiaanin saapuneen kaupunkiin marraskuun 1. päivän aikana ja lehti arveli noin 2000 intiaanin saapuvan seuraavana päivänä Pohjois-Carolinan ja Minnesotan erillisten karavaanien mukana.⁴⁰¹ Churchill mainitsee Washingtonissa olleen jo ennen karavaanien saapumisia muutamia tuhansia intiaaneja.⁴⁰²

Valtauksen johtaneista syistä tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että asiat menivät pieleen heti alusta lähtien. Intiaaniasiainviraston kieltäytyminen tarjoamasta minkäänlaista huolto- ja majoitusapua sekä puolustusministeriön seremoniakielto olivat yksinkertaisesti liikaa intiaanien sietokyvyille.⁴⁰³ Dennis Banks ilmoitti intiaanien nostaneen kanteen ministeriön langettamaa kieltoa vastaan. Banksin mielestä oli käsittämätöntä, että ”vain käymällä läpi oikeusprosessin me pystymme pitämään uskonnollisia tilaisuuksia niille intiaaneille, jotka kuolivat sodassa tämän maan puolesta.”⁴⁰⁴

Kuka sitten oli syyppää majoitustilojen surkeuteen? *New York Timesin* mukaan moni intiaaniaktivisti todella uskoi viranomaisten varanneen heille useita majoituspaikkoja, ruokaa sekä rahoituksen⁴⁰⁵. Rex Weyler korostaa BIA:n olleen syyllinen majoitusongelmiin.⁴⁰⁶ Ensikahakan jälkeen Clyde Bellecourt ilmoitti koko tilanteen olevan hallituksen syytä, koska se oli sysännyt marssijat rottia täynnä olleeseen kirkkoon. Burnette mainitsee itse tässä vaiheessa

Haldemanin kanssa kutsua ”Berliinin muuriksi”. Nimitys johtui tavasta, jolla he vartioivat presidentti Nixonin yksityisyyttä. (Ks. Nash ym. 1994, s. 979; Current ym. 1987, s. 914)

³⁹⁸ Deloria 1974, s. 53; Churchill & Vander Wall 1988, s. 123. Virheelliseen päivämäärään saattaa vaikuttaa se, että viimeiset rikottujen lupauksen polun karavaanit saapuivat Washingtoniin vasta 3.11.1972.

³⁹⁹ ”500 Indians Here Seize U.S. Building”, *WP* 2.11.1972, etusivu.

⁴⁰⁰ Burnette & Koster 1974, ss. 201–202.

⁴⁰¹ ”Indians Refused Permission to Use Arlington Cemetery for Services”, *WP* 2.11.1972, s. B1.

⁴⁰² Churchill & Vander Wall 1988, s. 124.

⁴⁰³ Weyler 1992, s. 49.

⁴⁰⁴ ”U.S. Building Seized By Indian Protesters”, *WP* 3.11.1972, s. A24.

⁴⁰⁵ ”500 Indians Seize U.S. Building After Scuffle With Capital Police”, *NYT* 3.11.1972, s. 78.

⁴⁰⁶ Weyler 1992, s. 49.

huomauttaneensa, etteivät intiaanit olleet pyytäneetkään hallitusta järjestämään mitään majoitusmukavuuksia.⁴⁰⁷

Burnette siis epäsuorasti syytti Amerikan intiaaniliikettä Washingtonin surkeasta majoitustilanteesta. Sen sijaan Vine Deloria toteaa muutamien, jo useita viikkoja pääkaupungissa oleskelleiden intiaanien, joiden tehtävänä oli näiden viikkojen ajan järjestää majoitus karavaaneihin osallistuville, laiminlyöneen täysin tehtävänsä ja kuluttaneen vain aikaansa korostamalla imagojaan suurina intiaanijohtajina.⁴⁰⁸ Deloria ei tarkenna keitä intiaaneja hän tarkoitti mainitessaan näiden laiminlyöneen ennakkovalmistelut. Ainoat nimeltä mainitut viranomaisten kanssa asioineet intiaanit olivat AIM:n lehdistösihteeri Anita Collins, Ralph Ware ja Robert Burnette. Kohdistuiko Delorian kritiikki itse Burnetteen⁴⁰⁹, vai tarkoitti hän mahdollisesti muita Washingtonissa etukäteen majoilleita intiaaneja; Churchillhan mainitsee pääkaupungissa jo ennestään olleen muutamia tuhansia intiaaneja⁴¹⁰.

Ward Churchill esittää Burnetten asenteita aivan toisessa valossa. Churchill väittää Burnetten kannattaneen intiaaniasiainviraston valtausta. Raivoissaan tämä oli selittänyt, kuinka ”Loesch oli valehdellut luvatussaan järjestää liittovaltion apua. Hänen päämääränsä oli asettaa meidät omalle paikalleen. Tämä oli intiaanien ensimmäinen maan laajuinen yritys eivätkä he pidä siitä. Kannatin intiaaniasiainviraston valtausta, koska meillä ei ollut muuta vaihtoehtoa. Me tulimme tänne rauhallisina aikomuksin, mutta olemme pakotettuja tekemään jotain sellaista, jota emme olleet suunnitelleet.”⁴¹¹

Asia, jossa tutkijat ovat yksimielisiä, oli intiaanien majoitustila: rotat olivat tuntuneet valtaavan jokaisen intiaaneille aiotun majoituspaikan. Tämän valjettua asiat alkoivat mennä pieleen ja ”rikottujen lupausten polku” alkoi saada sellaista huomiota, jota tapahtuman järjestäjät eivät todellakaan halunneet⁴¹². Tarkoitushan oli osoittaa, mitä intiaanius merkitsee. Pääkaupunkiin päästyään uskonnollinen tapahtuma oli muuttunut poliittiseksi yhteenotoksi viranomaisten kanssa. Rikottujen lupausten marssi oli siirtynyt intiaaniasiainviraston valtauksen ja valtaus oli heti alkuvaiheessaan ajautunut täydelliseen pattitilanteeseen. Marraskuun 1. päivän iltana

⁴⁰⁷ Burnette & Koster 1974, s. 203.

⁴⁰⁸ Deloria 1974, ss. 53–54.

⁴⁰⁹ Burnette toimi NCAI:n puheenjohtajana 1961–1964 ja Deloria 1964–1967. (Ks. Josephy 1996, s. 89; Zimmerman 1995, s. 118)

⁴¹⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 124.

⁴¹¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125.

⁴¹² Churchill & Vander Wall 1988, s. 125.

intiaaniasiainviraston päämajaa miehitti 500 intiaania ja muutama tunti viraston valtauksen jälkeen ”polun” uutisointi oli siirtynyt sanomalehtien takasivuilta etusivujen isoiksi otsikoiksi⁴¹³.

5.2.2. *Uhkavaatimuksia ja lykkäyksiä*

Liittovaltion viranomaiset määräisivät välittömästi valtauksen alettua viraston henkilökunnan poistumaan rakennuksesta ja pysymään poissa töistä seuraavan päivän ajan. Valtaajien ja viranomaisten välinen neuvotteluyhteys ei silti täysin katkennut, sillä jo marraskuun 2. päivän iltana ”ohjausryhmä” (*steering committee*), johon kuuluivat Russell Means, AIM:n Washingtonin osavaltion johtaja *yakima*-intiaani Sid Mills sekä Hank Adams⁴¹⁴; tapasi Loeschin, Pattersonin ja Robertsonin. Kolme tuntia kestäneiden neuvotteluiden jälkeen neuvottelutroikka poistui rakennuksesta. Burnetten mukaan he olivat päättäneet olla ryhtymättä voimatoimiin ja sen sijaan aloittavan lainsäädännölliset toimenpiteet intiaanien poistamiseksi.⁴¹⁵

Ensimmäisenä toimenpiteenä Yhdysvaltain piirituomioistuin määräsi väliaikaisen pidätysmääräyksen (*temporary restraining order*). Tuomari John H. Prattin allekirjoittama määräys vaati intiaaneja poistumaan rakennuksesta puoleen yöhön mennessä.⁴¹⁶ Määräyksen vaikutuksesta noin sata naista ja lasta poistui illalla kello kymmenen aikaan intiaaniasiainvirastosta, sen sijaan noin 400 intiaania jäi rakennukseen vahvistaen puolustusta entisestään mahdollisia pidätyksiä vastaan, sillä sheriffit pysyttelivät asemissa valmiina toteuttamaan tuomari Prattin määräyksen.⁴¹⁷ Saartamista tehostettiin myös katkaisemalla puhelinyhteydet rakennukseen. Tämän jälkeen ainoastaan komissaarin huoneesta pystyttiin pitämään puhelimitse yhteyksiä ulkomaailmaan.⁴¹⁸

Kaikki intiaaniasiainviraston työntekijät eivät noudattaneet sisäministeriön määräämää viraston sulkemista. Ainakin intiaaniasiainviraston komissaari Louis S. Bruce saapui vallattuun työpaikkaansa heti torstaina marraskuun 2. päivän iltana. Samoin apulaiskomissaari John O. Crow työskenteli omassa

⁴¹³ “500 Indians Seize U.S. Building After Scuffle With Capital Police”, *NYT* 3.11.1972, etusivu; ”500 Indians Here Seize U.S. Building”, *WP* 2.11.1972, etusivu; Burnette & Koster 1974, s. 204.

⁴¹⁴ Ks. Churchill & Vander Wall 1988, ss. 124–125.

⁴¹⁵ Burnette & Koster 1974, s. 206.

⁴¹⁶ ”Indians in Capital Defy a Court Order”, *NYT* 4.11.1972, s. 42.

⁴¹⁷ ”Indians in Capital Defy a Court Order”, *NYT* 4.11.1972, s. 42; ”Indians Continue Occupation of BIA”, *WP* 4.11.1972, s. A1.

⁴¹⁸ Burnette & Koster 1974, s. 210.

työhuoneessaan vielä ensimmäisen kahakan jälkeen.⁴¹⁹ *Washington Post* epäili Brucen saapuneen virastoon tietämättä oikeustoimenpiteistä. Hän neuvotteli intiaanijohtajien kanssa varmistaakseen näiden turvallisen oleskelun rakennuksessa.⁴²⁰ Bruce jäikin koko yöksi rakennukseen ”solidaarisuuden osoituksena” valtaajille.⁴²¹ Solidaarisuutta hän ilmaisi myös lehdistötilaisuudessa ilmoittaen ”olemalla tänään tässä konkreettisessa teltassa tuen sitä, että teidän kanssa tehtyjä sopimuksia noudatetaan”⁴²² sekä ”valmis avustamaan teitä tässä asiassa”⁴²³. Bruce kuitenkin tähdensi mahdollisuuksiensa tilanteen ratkaisemiseksi olevan hyvin rajalliset.⁴²⁴

Ainakin Rex Weyler katsoo todellisten avaimien tilanteen ratkaisemiseksi olleen Harrison Loeschin käsissä. Loesch pysyikin tiukasti sillä linjalla, ettei intiaaneille anneta minkäänlaista apua. Hän ilmoitti julkisesti komissaari Brucen ”munanneen” koko jutun: ”Hän makaa samassa sängyssä heidän kanssaan, emmekä me ”ilmavoimien ykkösestä” (*Air Force One*⁴²⁵) katsoen oikein pidä siitä”. Tällä ilmauksella Loesch viittasi presidentti Nixoniin.⁴²⁶ Brucen osoittama solidaarisuus ei siten lopettanut valtausta ja seuraavana aamuna, marraskuun 4. päivä Bruce avustajineen sai esimieheltään, sisäministeri Rogers C. B. Mortonilta käskyn poistua rakennuksesta.⁴²⁷ Ward Churchill väittää Mortonin myöhemmin erottaneen Brucen juuri solidaarisuuden eleen takia.⁴²⁸

Komissaari Brucen ollessa vielä virastossa yrittivät U.S. Marshal Servicen Wayne Colburnin johtamat aseistautuneet joukot tunkeutua rakennukseen mukanaan oikeuden julistama evakuointimääräys. He joutuivat kuitenkin perääntymään kohdattuun sotamaalauksin koristautuneet ja kepein aseistautuneet valtaajat.⁴²⁹ Myöhemmin kävi ilmi, että Bruce omalla toiminnallaan oli pelastanut ihmishenkiä. Peter Collier väittää komissaarin viime hetken vetoomuksen estäneen pääkaupungin mellakkavarusteisen poliisin tekemästä rynnäkköä rakennukseen. Brucen seurueessa ollut Ernie Stevens kertoi keskustelleensa erään poliisiupseerin kanssa, ja tämä oli ilmoittanut hyökkäyksen vaativan mahdollisesti 20 poliisin hengen. ”Luoja tietää, kuinka monta intiaania siinä olisi menehtynyt”, oli Stevens todennut. Toisaalta Collier

⁴¹⁹ ”500 Indians Seize U.S. Building After Scuffle With Capital Police”, *NYT* 3.11.1972, s. 78.

⁴²⁰ ”Indians Continue Occupation of BIA”, *WP* 4.11.1972, s. A1.

⁴²¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125.

⁴²² ”Protesting Indians Continue Occupation of BIA Offices”, *WP* 4.11.1972, s. A8; Weyler 1992, s. 50

⁴²³ ”Indians in Capital Defy a Court Order”, *NYT* 4.11.1972, s. 42.

⁴²⁴ ”Protesting Indians Continue Occupation of BIA Offices”, *WP* 4.11.1972, s. A8.

⁴²⁵ Yhdysvaltain presidentin virkalentokone.

⁴²⁶ Weyler 1992, s. 50.

⁴²⁷ Deloria 1974, ss. 54–55.

⁴²⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125.

⁴²⁹ Weyler 1992, s. 50.

väittää samassa yhteydessä intiaanien tuoneen mukanaan aseita ja räjähteitä.⁴³⁰ Kukaan ei ole vahvistanut väitteen todenperäisyyttä.

Valkoisen talon edustajista Brad Paterson ilmoitti tutkivansa valtaajien kahdenkymmenen kohdan vaatimukset ja vastaavan niihin kirjallisesti 45–60 päivän sisällä. Valtaajista Russell Means totesi ryhmänsä olevan tyytymätön alustavaan sopimukseen, mutta ”ovet, jotka ovat tähän asti olleet meiltä suljettuna, ovat nyt auki ja se on parasta, mitä voimme odottaa Yhdysvaltain hallitukselta”.⁴³¹ Myös Dennis Banks näki valtauksen olevan keino intiaanipolitiikan nopeuttamiseksi. ”Me yritämme aikaansaada tarkoituksenmukaista muutosta intiaaniyhteisöön. Jos tämä on ainoa muutoksen tuova toimintatapa, niin voitte odottaa tämäläisiä mielenosoituksia vuoden jokaisena päivänä.”⁴³²

Valtaajien ohjaava komitea ilmoitti marraskuun 3. päivä komissaari Brucen kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen poistaneensa vaihtoehtoisen majoitustilan järjestämisen esityslistaltaan ja neuvottelevansa ainoastaan kahdenkymmenen kohdan listassa mainituista asioista. Intiaanit pitäisivät niin kauan virastoa hallussaan, kunnes näissä neuvotteluissa päästäisiin tyydyttävään lopputulokseen.⁴³³ Neuvotteluita intiaanit suostuivat käymään vain Valkoisen talon edustajien kanssa. Tässä vaiheessa hallituksen edustajat olivat tarjonneet muita majoitusmahdollisuuksia.⁴³⁴ Symbolisena eleenä valtaajat nimesivät intiaaniasiainviraston ”Alkuperäisten amerikkalaisten lähetystöksi”.⁴³⁵

Lehdistölle intiaanijohtajat ilmoittivat neljä vaatimusta, joiden toteutuminen olisi ehto valtauksen päättymiselle. Ensimmäinen vaatimus koski juuri kahdenkymmenen kohdan listaa. Intiaanit vaativat Valkoista taloa ”sitoutumaan lujasti” listassa esitettyjen kohtien tukemiseen koskien niin intiaaniasiainviraston lakkauttamista kuin olemassa olevien sopimusten noudattamista. Toisessa kohdassa vaadittiin apulaissisäministeri Harrison Loeschin, intiaaniasiain apulaiskomissaari John Crow’n ja intiaaniavun kansallisen neuvoston johtajan Robert Robertsonin eroa. Juuri Crow’ta valtaajat pitivät suurimpana esteenä muutosten toteutumiselle⁴³⁶. Kolmas vaatimus koski ”kaikkien intiaanien esi-isien jäämistön ja esineistön palauttamista intiaanikansoille

⁴³⁰ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian Wars”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 58.

⁴³¹ ”Protesting Indians Continue Occupation of BIA Offices”, *WP* 4.11.1972, s. A8.

⁴³² ”Indians in Capital Defy a Court Order”, *NYT* 4.11.1972, s. 42; Weyler 1992, s. 50.

⁴³³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125.

⁴³⁴ Weyler 1992, s. 50.

⁴³⁵ ”500 Indians Here Seize U.S. Building”, *WP* 3.11.1972, s. A1; ”Indians in Capital Defy a Court Order”, *NYT* 4.11.1972, s. 42; Burnette & Koster 1974, ss. 203–204.

⁴³⁶ ”Indians in Capital Defy a Court Order”, *NYT* 4.11.1972, s. 42.

uudelleenhautaamista varten”. Neljännessä kohdassa vaadittiin kaupungistuneiden ja maattomien intiaanien sisällyttämistä liittovaltion tarjoamien palvelujen piiriin.⁴³⁷

Valtaajien keskuudessa vallitsi voimakas usko viranomaisten ottavan heidän vaatimuksensa tosissaan. Russell Meansin mukaan ”tilanne näyttää erittäin positiiviselta, koska neuvottelijat ymmärtävät meidän sitoutumisemme tähän asiaan ja sen, että me olemme valmiit kuolemaan.”⁴³⁸ Ongelmallista valtaajien vaatimusten ja siten koko valtauksen selvittämisessä oli se, että juuri Loesch ja Robertson olivat ne viranomaiset, jotka olivat asioineet valtaajien kanssa. Intiaanit olivat ilmaisseet avoimesti epäluottamuksensa Loeschille heti ensimmäisenä valtauspäivänä. Tämän ilmoitettua valtaajille Nixonin hallinnon omistautuneen täyttämään intiaanien taloudellisia ja sosiaalisia tarpeita, nämä olivat huutaneet: ”Harrison, sinä et tiedä intiaanasioista mitään.”⁴³⁹

5.2.3. *Valtaus suurena joukkokohtauksena*

Seuraavat päivät olivatkin kriittisiä. Karavaanien johtajat kykenivät hädin tuskin pitämään alaisiaan kurissa. Poliisin satunnaiset häirintäyritykset loivat valtaajien keskuuteen jatkuvan pelon ilmapiirin. Häirintäyritysten ainoa seuraus oli valtaajien linnoittautuminen entistä tiiviimpiin puolustusasemiin. Tämä puolestaan aiheutti virastolle aineellisia vaurioita, kun intiaanit käyttivät rakennuksen irtaimistoa ”heikoksi havaittujen kohtien” vahvistamiseksi.⁴⁴⁰ Toimistopöydät ja arkistokaapit käännettiin ylösalaisin ja asetettiin ovien eteen, jottei poliisi pääsisi helposti tunkeutumaan rakennukseen. Viraston lattiat vuorattiin bensiinillä kastelluilla toimistopapereilla liikkumisen vaikeuttamiseksi ja tulipalon sytyttämisen aikaansaamiseksi. Pöytien ja tuolien jaloista sekä loisteputkilampuista tehtiin lyömäaseita ja hätävarakeihäitä. Aseistuksen ohella jotkut valtaajat sonnustautuivat sotamaalauksiin. Valtaajien ja poliisien yhteenotto näytti väistämättömältä.⁴⁴¹

Yhteenoton mahdollisuutta lietsoivat varmasti Russell Meansin provokatiiviset lausunnot: ”Jos me lähdemme, lähtee myös rakennus mukamme savuna ilmaan”⁴⁴², tai ”tämä on hyvä päivä

⁴³⁷ ”Protesting Indians Continue Occupation of BIA Offices”, *WP* 4.11.1972. s. A8.

⁴³⁸ Weyler 1992, s. 50.

⁴³⁹ ”500 Indians Seize U.S. Building After Scuffle With Capital Police”, *NYT* 3.11.1972, s. 78.

⁴⁴⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125; Deloria 1974, ss. 54–55.

⁴⁴¹ Deloria 1974, ss. 54–55.

⁴⁴² Weyler 1992, s. 51.

kuolla⁴⁴³. Ainakaan itärannikon valtalehdet eivät julkaisseet Meansin lausuntoja. Sen sijaan *Washington Post*-lehden otsikko: ”Toista Wounded Kneetä pelättiin perjantaiyönä” loi odotuksia poliisien rynnäköhyökkäykselle⁴⁴⁴. Robert Burnette totesi kuitenkin intiaanien tappamisen tulleen hyvin epäsuosituksi, etenkin juuri ennen presidentinvaaleja.⁴⁴⁵ Peter Matthiessen vahvistaa poliisin esiintyneen ”hillitysti” vaalien läheisyyden vuoksi.⁴⁴⁶

Juuri lähestyvien presidentinvaalien takia valtauksen ympärillä vallitsi kuitenkin melkoinen kuhina, ja lauantaihin marraskuun 4. päivään tultaessa intiaaniasiainvirastosta oli tullut monien tunnettujen kansalaisoikeusaktivistien ja yhteiskunnallisten henkilöiden polttopiste. *Black Power*-liikkeen keulakuva Stockley Carmichael kävi tapaamassa valtaajia. Tapaamisessa hän lupasi tukea intiaanien toimia sataprosenttisesti. Puheessaan Carmichael korosti, ettei alkuperäisten amerikkalaisten kohdalla ollut kysymys pelkästään kansalaisoikeuksista: ”Tämä maa on heidän, eikä mitään ratkaisua voi olla, ennen kuin maa palautetaan heille.”⁴⁴⁷

Konservatiiveja edustava radiosarnaaja pastori Carl McIntyre kävi kertomassa valtaajille, että he olivat kommunistien johtamia, että heidän valitsemansa taktiikka oli väärä, ja että hän tunsii sympatiaa intiaanien tavoitteita kohtaan, mutta näiden tulisi pyrkiä tavoitteisiinsa käyttämällä toisinajattelijoiden perinteisiä kanavia eikä ryhtyä väkivaltaiseen yhteenottoon viranomaisten kanssa valtaamalla rakennuksia. Intiaanit vastasivat McIntyren opastukseen naurunremakalla sekä kehotuksella mennä sisäministeriöön vaatimaan ministeriä vapauttamaan komissaari Bruce, joka oli todellinen vanki osoitettuaan myötätuntoa valtaajille.⁴⁴⁸ Koko tapahtuma alkoi saada farssimaisia piirteitä, sillä McIntyre onnistui käsittämään tilanteen aivan väärin. Valtaajien kehotuksesta hän lähti seurueineen kohti sisäministeriön rakennusta, jonne päästyään hän rupesi kovaäänisesti vaatimaan sisäministeri Mortonin vapauttamista. Jostain syystä McIntyre ei ollut käsittänyt kuka oli intiaaniasiainkomissaari tai ketä pidettiin vankina.⁴⁴⁹

Valtaajat saivat myös paikallisilta poliitikoilta tukea, kun Columbian piirikunnan koululautakunnan puheenjohtaja Marion Berry, samoin kuin edustajainhuoneeseen pyrkivä Charles Cassel lähettivät hallitukselle uhkavaatimuksen, joissa tätä vaadittiin suojelemaan

⁴⁴³ Burnette & Koster 1974, s. 211.

⁴⁴⁴ ”Another ’Wounded Knee’ Was Feared Friday Night”, *WP* 5.11.1972, s. A10.

⁴⁴⁵ Burnette & Koster 1974, s. 212.

⁴⁴⁶ Matthiessen 1992, s. 54.

⁴⁴⁷ Burnette & Koster 1974, s. 211; Deloria 1974, s. 55; ”Officials Meet With Indian Leaders”, *WP* 5.11.1972, s. A10.

⁴⁴⁸ Deloria 1974, s. 55; ”Indians at the B.I.A. – Bury my Heart on the Potomac”, *Ramparts*, tammikuu 1973, s.

10; ”Officials Meet With Indian Leaders”, *WP* 5.11.1972, s. A10.

⁴⁴⁹ Deloria 1974, ss. 55–56.

intiaaneja. Myös demokraattisen puolueen senaattorin Fred Harrisin vaimo ja ”Amerikkalaiset intiaaniavun puolesta” (*Americans for Indian Opportunity*)-järjestön johtaja LaDonna Harris halusivat auttaa valtaajia viettämällä heidän kanssaan yön rakennuksessa.⁴⁵⁰ Robert Burnette tulkitsi hallituksen koventuneen linjan aiheuttaneen amerikkalaiset tuntemaan myötätuntoa intiaaneja kohtaan.⁴⁵¹

Intiaaniasiainviraston sisällä vallitsikin täysi kaaos lukuisten ”intiaanien ystävien ja tukijoiden” ilmaantuessa paikan päälle ottaakseen osaa ”suureen sirkukseen”. Näkymä muistutti sisätiloissa tapahtuvaa intiaanien Woodstockia. Russell Means tuntui häärivän kukkona vallatulla tunkiolla ja nauttivan täysin siemauksin saamastaan julkisuudesta jakaen auliisti haastatteluja eri tiedotusvälineiden edustajille.⁴⁵² Myös rakennuksen ulkopuolella vallitsi melkoinen kuhina ja ympäröivät kadut ruuhkaantuivat, kun suuri joukko uteliaita turisteja saapui alueelle katsomaan viraston eteen pystytettyä suurta intiaanitelttä, puolintangossa ylösalaisin liehuvaa Yhdysvaltojen lippua sekä rakennuksen katolla tiiliskivin aseistautuneita intiaaneja.⁴⁵³

Kaaoksen keskellä intiaanit yrittivät toteuttaa myös muita alkuperäisiä tavoitteitaan ja Vernon Bellecourt ilmoittikin intiaanien järjestävän muistotilaisuudet Arlingtonin hautausmaalla armeijan määräämästä ja tuomarin vahvistamasta kiellosta huolimatta.⁴⁵⁴ Tähän ei ollut kuitenkaan tarvetta, sillä marraskuun 5. päivänä Yhdysvaltain vetoomustuomioistuimen kumosi piirituomioistuimen päätöksen ja salli intiaanien järjestää tilaisuudet. Vetoomustuomioistuimen päätös astuisi voimaan maanantaina 6. marraskuuta keskipäivällä, jotta oikeusministeri ehditsi valittaa asiasta korkeimpaan oikeuteen.⁴⁵⁵ Mahdollisesta valituksesta ei näkynyt mitään vihjettä, niinpä intiaanit ilmoittivat aloittavansa tilaisuudet minuutin yli puolenpäivän. Dennis Banks kertoi tietäjän johtavan seremonioita, joissa ”tämän maan meille tekemät vääryydet korjataan”. Intiaanijohtajat pitivät vetoomustuomioistuimen päätöstä voittona.⁴⁵⁶

⁴⁵⁰ ”Another ’Wounded Knee’ Was Feared Friday Night”, *WP* 5.11.1972, s. A10.

⁴⁵¹ Burnette & Koster 1974, s. 211.

⁴⁵² Burnette & Koster 1974, s. 208.

⁴⁵³ ”Officials Meet With Indian Leaders”, *WP* 5.11.1972, s. A10.

⁴⁵⁴ ”Indians Staying in U.S. Building”, *NYT* 5.11.1972, s. 37.

⁴⁵⁵ ”Indians Ask Nixon to Solve Impasse”, *NYT* 6.11.1972, s. 21; ”Court Permits Indian Rite at Arlington”, *WP* 6.11.1972, s. A1.

⁴⁵⁶ ”Court to Let Indians Hold Arlington Rite”, *WP* 6.11.1972, s. A4.

5.2.4. *Sähke Nixonille avaa tien neuvotteluihin*

Marraskuun 5. päivä näytti tuovan kehitystä myös valtauksen selvittämiseen. Valtaajat lähettivät presidentti Nixonille sähkeen, jossa tätä pyydettiin auttamaan syntyneen umpikujan selvittämisessä. Tarkemmin sähkeessä pyydettiin Nixonia nimittämään 12-henkinen komitea arvioimaan kokonaistilannetta.⁴⁵⁷ Vernon Bellecourt ilmoittikin Nixonin lähipiirin poliitikkojen John Ehrlichmanin ja presidentin erikoisavustajan Leonard Garmentin suostuvan tapaamaan valtaajat.⁴⁵⁸ Dennis Banks puolestaan kertoi, että aiotut tapaamiset oli peruutettu. Lisäksi sisäministeriön tiedottaja ilmoitti, ettei mistään tapaamisista oltu edes sovittu.⁴⁵⁹ Ward Churchill ja Josephy kuitenkin vahvistavat Valkoisen talon edustajien Leonard Garmentin ja Frank Carluccin allekirjoittaneen juuri 5. marraskuuta sopimuksen, jonka mukaan he tutkisivat ja vastaisivat 20 kohdan listan pääkysymyksiin.⁴⁶⁰ Banksin ja Bellecourtin ristiriitaiset lausunnot osoittavat, millaisen huhumyllyn ja epävarmuuden keskellä intiaanit joutuivat toimimaan.

Presidentti Nixonille lähetetyn sähkeen takana oli toisaalta piiritystilanteen kiristyminen. Tuomari Pratt oli asettanut valtaajille marraskuun 7. päivän aamun uudeksi poistumistakarajaksi.⁴⁶¹ Tosin edeltävänä päivänä hän oli todennut seuraavansa tilanteen kehittymistä ja päättävänsä evakuoinnin täytäntöönpanosta vasta määräajan lähestyessä. Lisäksi hän kertoi, ettei ollut määrännyt poliiseja panemaan täytäntöön aiempaakaan pidätysmääräystä, koska intiaanit olivat käyneet neuvotteluja oikeus- ja sisäministeriön virkamiesten kanssa.⁴⁶² Toisaalta Alvin Josephy väittää juuri oikeusministeriön päättäneen turvautua piirituomioistuimen salliman pakkohäädön toimeenpanemiseen.⁴⁶³

Tuomari Prattin ei kuitenkaan tarvinnut odottaa määräajan umpeutumista, sillä maanantaina marraskuun 6. päivänä vetoomustuomioistuin asetti keskiviikkoillan kello 21 virastosta poistumisen takarajaksi. Oikeus kuitenkin korosti, ettei sen jälkeen takarajaa lykättäisi yhtään tuonemmaksi. Päätöksen tarkoituksena oli antaa hallitukselle lisää aikaa ratkaista saniteetti- ja elintarviketilanne kelpolliseksi, sekä miettiä kuinka lopullinen evakuointi suoritettaisiin. Lisäksi oikeus vahvisti, ettei intiaaneja asetettaisi syytteeseen oikeuden halventamisesta, jos nämä

⁴⁵⁷ "Indians Ask Nixon to Solve Impasse", *NYT* 6.11.1972, s. 21.

⁴⁵⁸ "Court Permits Indian Rite at Arlington", *WP* 6.11.1972, s. A1.

⁴⁵⁹ "Indians Ask Nixon to Solve Impasse", *NYT* 6.11.1972, s. 21.

⁴⁶⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 126; Josephy 1982, s. 241.

⁴⁶¹ "Indians Ask Nixon to Solve Impasse", *NYT* 6.11.1972, s. 21.

⁴⁶² "Court Permits Indian Rite at Arlington", *WP* 6.11.1972, s. A1.

⁴⁶³ Josephy 1982, s. 240.

majoittuisivat tarjottuihin vaihtoehtorakennuksiin.⁴⁶⁴ Robert Burnette kuitenkin väittää liittovaltion sheriffien toimittaneen marraskuun 6. päivän iltana kahdelletoista rikottujen lupauksen polun johtajalle tiedotteen poistua rakennuksesta välittömästi tai muussa tapauksessa näitä vastaan nostettaisiin oikeudenhalventamissyytteet.⁴⁶⁵

Samaisena marraskuun 6. päivänä Vernon Bellecourt ilmoitti valtaajien julistaneen sodan Yhdysvalloille.⁴⁶⁶ Järeimmäksi aseistukseksi valtaajat olivat keränneet suuren määrän Molotovin cocktaileja ja he olivat todella valmiita sytyttämään rakennuksen tuleen. Lisäksi valtaajat täydensivät aseistustaan ja barrikadejaan tuhoten lähestulkoon koko viraston sisustuksen ja irtaimiston. Juuri marraskuun 6. päivän aikana virasto koki suurimmat aineelliset vahingot valtaajien varustautuessa hyökkäykseen. Intiaanit vakuuttelivat sisäministeriön virkamiehille hallituksen ryhtyvän vaalipäivän aattona veriseen taisteluun intiaanien kanssa, jos se yrittäisi väkisin tyhjentää virastoa.⁴⁶⁷

Ilmeisesti intiaanien vakuuttelu ja aikaisemmin lähetetty sähke saivat Valkoisen talon ylimmän johdon tajuamaan tilanteen vakavuuden. Alvin Josephyn mukaan Presidentti Nixon lähetti vaalikampanjakiertueeltaan viestin, jossa hän määräsi omat edustajansa johtamaan intiaanien kanssa käytyjä neuvotteluja⁴⁶⁸. Nixonin hallintoa edustivat sisäministeri Morton, Frank Carlucci ja Leonard Garment. Valtaajia neuvotteluissa edustivat Clyde ja Vernon Bellecourt, Russell Means, Eddie Benton-Banai, Dennis Banks, Hank Adams sekä joukko vanhempia intiaaneja.⁴⁶⁹ Josephy ei mainitse Mortonin osallistuneen neuvotteluihin, sen sijaan hän väittää Bradley Pattersonin olleen mukana Garmentin ja Carluccin lisäksi.⁴⁷⁰

Robert Burnette puolestaan väittää neuvotteluiden alkaneen marraskuun 6. päivänä kello 21 illalla. Neuvotteluissa rikottujen lupauksen polun johtajat tapasivat Garmentin, Pattersonin ja komissaari Bručen.⁴⁷¹ Jälleen kerran yksityiskohdissa ilmenee ristiriitoja. Burnette väittää Bručen osallistuneen neuvotteluihin, vaikka muiden lähteiden mukaan hän pysyi marraskuun 4. päivän jälkeen poissa tapahtumista. Sen sijaan sisäministeri Morton tapasi nyt ensimmäistä kertaa

⁴⁶⁴ "Order Delayed, Indians Stay in Offices", *WP* 7.11.1972, s. A1.

⁴⁶⁵ Burnette & Koster 1974, s. 213.

⁴⁶⁶ "Eviction of Indians by U.S. Delayed by Appeals Court", *NYT* 7.11.1972, s. 36.

⁴⁶⁷ Deloria 1974, s. 56; Josephy 1982, s. 241.

⁴⁶⁸ Josephy 1982, s. 241.

⁴⁶⁹ Weyler 1992, s. 53.

⁴⁷⁰ Josephy 1982, s. 241.

⁴⁷¹ Burnette & Koster 1974, s. 215.

valtaajat. Edellisenä päivänä hän oli lähettänyt lehdistölle sisäministeriön virallisen tiedotteen, jossa oli kutsunut valtaajia ”pirstaleiseksi militanttiryhmäksi”⁴⁷².

5.2.5. *Sopimustunnusteluista tunnustelemaan sopimukseen*

Näkemyseroista huolimatta neuvottelut jatkuivat seuraavana, marraskuun 7. päivänä, jolloin *Washington Posti*-lehden mukaan hallitusta edustivat Morton, Bruce, Garment ja Carlucci⁴⁷³. Toisena neuvottelupäivänä päästiin myös sopimukseen. Rikottujen lupauksen polun edustajat sopivat poistuvansa rakennuksesta marraskuun 8. päivänä kello 21 mennessä⁴⁷⁴, eli juuri kuin vetoomustuomioistuimen takaraja kuluisi umpeen. Hallitus puolestaan lupasi viisi asiaa, joista kaksi oli Weylerin mukaan epävirallisia. Ensinnäkin hallitus lupasi olla nostamatta syytteitä intiaaneja vastaan. Tämä ei kuitenkaan ollut täysin vailla tulkintoja. Carluccin ja Garmentin allekirjoittaman sopimusasiakirjan tarkka sanamuoto kuului, etteivät allekirjoittaneet ”suositelisi” (*recommend*) intiaanien asettamista syytteeseen.⁴⁷⁵ Muutama päivä myöhemmin Harrison Loesch ilmoitti sopimuksen syytesuojan olevan ”vain suositus ja suosittelevansa itse toisin”.⁴⁷⁶

Jos ensimmäinen sopimuspykälä jätti sijaa tulkinnolle, ei toinenkaan ollut yhtään selkeämpi. Toisessa kohdassa sovittiin ”päätöksenteko- ja uudistusprosessista, johon ryhdyttäisiin niin, että liittovaltion hallituksen johtajisto ja järjestöt käsitellessään kaikkia intiaanien elämään liittyviä asioita ottaisi entistä vastuullisemmin huomioon intiaanien tarpeita.” Weyler mainitsee toisen kohdan varsinaisen kirjelmän ilmaiseen, että he (tarkoittaen Carluccia ja Garmentia) olivat ”toiveikkaita”, että tällaiseen prosessiin ryhdyttäisiin. Kolmas pykälä määräsi hallituksen tutkimaan ja vastaamaan kahdenkymmenen kohdan vaatimukseen 60 päivän kuluessa.⁴⁷⁷ Hallituksen edustajista sopimuksen allekirjoittivat siis Carlucci ja Garment. Pari päivää allekirjoitusten jälkeen sisäministeri Morton ilmaisi, ettei heidän suosituksia noudatettaisi.⁴⁷⁸

New York Times ei mainitse mitään hallituksen lupauksista olla nostamatta syytteitä. Sen sijaan lehti nostaa esiin valtaajien vaatimuksen intiaaniasiainviraston lakkauttamista ja sen toimintojen

⁴⁷² ”Eviction of Indians by U.S. Delayed by Appeals Court”, *NYT* 7.11.1972, s. 36; Weyler 1992, s. 51.

⁴⁷³ ”Indians Seize Files as Some Go Home”, *WP* 8.11.1972, s. B11.

⁴⁷⁴ Burnette & Koster 1974, s. 215; ”Militant Indians Agree to Leave”, *NYT* 8.11.1972, s. 49; ”Indians Seize Files as Some Go Home”, *WP* 8.11.1972, s. B1.

⁴⁷⁵ Weyler 1992, s. 53.

⁴⁷⁶ ”Justice Eyes Way to Charge Indians”, *WP* 10.11.1972, s. A19.

⁴⁷⁷ Weyler 1992, s. 53.

⁴⁷⁸ ”Justice Eyes Way to Charge Indians”, *WP* 10.11.1972, s. A19.

siirtämistä Valkoisen talon alaisuuteen.⁴⁷⁹ Välittömästi valtauksen päätyttyä Hank Adams kertoi lehdistölle Valkoisen talon ”avustaneen” 66 000 dollarin käteismäärän hankkimisessa, mutta hän ei tarkentanut mistä rahat olivat peräisin.⁴⁸⁰ Robert Burnette tähdentää matkarahojen jaon olleen heti alusta lähtien kiistanalainen asia niin intiaaniasiainviraston ulko- kuin sisäpuolellakin.⁴⁸¹

Valtaajista Bill Means kertoi Rex Weylerille intiaanien pyytäneen hallitusta järjestämään rahoituksen kotimatkaa varten. Kokonaisuudessaan matkakulut olivat 66 650 dollaria. Hallitus ei voinut virallisesti tehdä tällaista sopimusta keikuttamatta sisäministeriön budjettia, vaan omaksui Nixonin ajan Watergate-tyyliin. Hallituksen neuvottelijat häipyivät Valkoiseen taloon ja tunnin kuluttua Bill Means näki presidentin neuvonantajan John Deanin ja H.R. Haldemanin saapuvan salkkuja kantaen virastoon. Sisällä Dean avasi salkut ja sisällöksi paljastuivat uunituoreet sadan dollarin setelit.⁴⁸² Muut tutkijat vahvistavat intiaanien saaneen hallitukselta matkarahat, mutta yksityiskohtien kuvailussa ilmenee jälleen kerran eroja.⁴⁸³

Tuntuu kummalliselta, että valtaajat aikaisemmin esittämiensä 20 kohdan vaatimusten ja syytösten jälkeen suostuivat allekirjoittamaan näinkin ympäröityä ja tulkinnanvaraista sopimusta, jossa ei selkeästi edes luvattu mitään. Rex Weyler tähdentää liittovaltion tutkimuskomission luvanneen ainoastaan vastata listan vaatimuksiin, ei ryhtyvänsä toteuttamaan niitä. Samoin sopimuksessa Carlucci ja Garment mainitsivat ainoastaan suositteluvansa, ettei intiaaneja vastaan nostettaisi syytteitä. Valtaajat tulkitsivat sanamuodon suoranaiseksi lupaukseksi.

Tärkeä syy intiaanien pois lähtemiselle oli myös presidentinvaalien poistuminen päiväjärjestyksestä. Vaalien jälkeen kahdenkymmenen kohdan listan kysymyksille ei saataisi enää vaalilupauksen kaltaisia vaatimuksia. Vaalien jälkeen liittovaltion sheriffeillä ei myöskään ollut pidäkkeitä evakuoinnin toteuttamiselle. Muita syitä lähtemiselle olivat fyysiset tekijät. Moni valtaaja kertoi olevansa lopen uupunut ja hermot riekaleina muutaman tunnin nukkumisen ja jatkuvan poliisihyökkäyksen pelon takia. Kuusi päivää jatkunut pelko, jännitys, väsymys ja huono ravinto sekä hygienia saivat koko tilanteen tuntumaan kohtuuttoman absurdilta.⁴⁸⁴

⁴⁷⁹ ”Militant Indians to Evacuate Building”, *NYT* 8.11.1972, s. 93.

⁴⁸⁰ ”Indians Vacate; Shambles Left”, *WP* 9.11.1972, s. A14.

⁴⁸¹ Burnette & Koster 1974, s. 215.

⁴⁸² Weyler 1992, ss. 53–54.

⁴⁸³ Ks. Burnette & Koster 1974, s. 215. Burnette väittää talousaputoimiston intiaanijohtajan Robert Howardin ja NCAI:n Charles Trimblen tuoneen matkarahat; Josephy 1982, s. 241; Deloria 1974, s. 56.

⁴⁸⁴ ”Indians Find Living At BIA Miserable”, *WP* 8.11.1972, s. B11.

Lisäksi taloudelliset syyt puolsivat virastosta poistumista. Moni valtaaja pelkäsi tosissaan työpaikkojensa menettämistä. Samoin moni koki myös oman työnsä tehdyksi, kun neuvottelut toden teolla käynnistyivät.⁴⁸⁵ Edellä mainitut seikat raivasivat tietä pelastaa kasvot edes jonkinlaisella kompromissisopimuksella. Kasvojen pelastamiseksi voitaneen tulkita Russell Meansin lausumat: ”Me olemme perusteellisesti muuttaneet historian kulkua. Tämä on meidän suuri läpimurto”⁴⁸⁶. On mahdollista, että Means arvioi tilanteen väärin ja todella uskoi puheisiinsa. Toinen vaihtoehto on juuri tuo aiemmin mainittu kasvojen pelastaminen; Meansin puheiden taustalla oli Amerikan intiaaniliikkeen aseman säilyttäminen intiaanivastarinnan kärjessä ja Meansin oman aseman pitäminen AIM:n johdossa. Valtauksen jälkeinen aika asetti Meansin lausunnon vähintäänkin kyseenalaiseen valoon.

5.3. Valtaus päättyi, jännitys jatkui

Valtauksen päätyttyä julkiseksi keskustelunaiheeksi ei suinkaan noussut solmittu sopimus, vaan viraston kokemat aineelliset vahingot. Aivan kuin aavistaen, mitä tuleman pitää, Russell Means pohjusti keskiviikkona 8. marraskuuta lehdistötilaisuudessa toimittajille aineellisten vahinkojen syntyä. Hän kertoi kaiken pysyneen hyvässä järjestyksessä aina piirituomioistuimen maanantain uhkavaatimukseen asti. Tämän jälkeen seurasi jonkinlaista tuhoa. Means selitti hävityksen ilmentävän nuorten tuntoja. Nämä eivät pitäneet viraston tuhoamista minään, koska virasto itsessään ei merkinnyt heille mitään. Means sanoi sisällä olevan ilmoituksen selittävän juuri nämä tuntemukset: ”Tiedän, että kun te toimittajat pääsette sisälle, teillä tulee olemaan juhlapäivä. Kun menette sisään, löydätte juuri sitä mitä olette etsimässäkin.”⁴⁸⁷

Toimittajat löysivät juuri sitä mitä etsivätkin. Seuraavan päivän *Washington Post* kertoi, millaisen sekasorron valtaan virasto oli jäänyt. Irtaimisto sekä huonekalut oli tärvelty ja murskatut toimistokoneet oli pinottu huoneiden nurkkiin. Lisäksi viraston maalaukset oli revitty seiniltä ja ikkunoita rikottu. Lehden mukaan tuhoaminen oli jatkunut myös maanantain uhkavaatimuksen jälkeenkin.⁴⁸⁸ Aikaisemmassa tiedotustilaisuudessa Dennis Banks oli julistanut valtaajien ”valvovan virastoa sekä fyysisesti että kirjaimellisesti. Kaikilta käytännön tarkoituksiltaan, me

⁴⁸⁵ Burnette & Koster 1974, s. 215.

⁴⁸⁶ ”Indians Vacate; Shambles Left”, *WP* 9.11.1972, s. A14; ”Indians Call Files From BIA ‘Ransom’”, *WP* 9.11.1972, s. C3.

⁴⁸⁷ ”Indians Vacate; Shambles Left”, *WP* 9.11.1972, s. A14; ”Indians at the BIA; Bury My Heart on the Potomac”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 12.

⁴⁸⁸ ”Indians Vacate; Shambles Left”, *WP* 9.11.1972, s. A14.

olemme tuhonneet BIA:n.”⁴⁸⁹ Tuhojen alustaviksi vahingoiksi arvioitiin 700 000 dollaria.⁴⁹⁰ Viikkoa myöhemmin vahinkojen kokonaismäärä nousi 2,28 miljoonaan dollariin. Tämä summa olisi asettunut brittien vuoden 1812 sodassa aiheuttaman Washingtonin palon ja vuoden 1906 San Franciscon maanjäristyksen jälkeen tuhoisimmaksi liittovaltion omaisuuteen kohdistuneeksi hyökkäykseksi.⁴⁹¹ Valtausta seuranneissa kongressin kuulusteluissa tuhokustannukset laskettiin 750 000 dollarin arvoisiksi.⁴⁹²

Aineellisten vahinkojen lisäksi valtaajien haltuun ottamat arkistot saivat lehdistössä suurta huomiota. AIM:n johtajat olivat viikonlopun (3.–5. marraskuuta) aikana lastanneet laatikkokaupalla arkistoja autoihin ja kuljettaneet ne pois kaupungista.⁴⁹³ *Washington Post* arvioi intiaanien ottaneen noin tuhannen kilon verran intiaaniainviraston dokumentteja. Valtaajat sanoivat dokumenttien sisältävän langettavia todisteita kongressiedustajien ja muiden virkamiesten osallisuudesta ”skandaalimaisiin, ellei suorastaan rikollisiin” maahankintoihin, joiden kautta oli usean vuoden ajan riistetty intiaaneilta veden, mineraalien ja omaisuuden hallintaoikeuksia.⁴⁹⁴ Valtaajat kutsuivatkin haltuun ottamiaan arkistoja ”lunnaiksi”.⁴⁹⁵ Juuri haltuun otetun aineiston takia intiaanit päättivät poistua virastosta, koska he arvioivat aineiston verrattoman hyödylliseksi kaupankäyntiaseeksi. Senpä vuoksi muutamat AIM:n johtajat arvioivat valtauksen onnistuneen erinomaisesti.⁴⁹⁶

Dennis Banksin mielestä viranomaisten olisi kannattanut antaa valtaajien polttaa virasto ja siten välttää vahingollisen aineiston esiin tulo.⁴⁹⁷ Sen sijaan Vine Deloria katsoo intiaanien uskoneen papereiden sisältäneen raskauttavia todisteita sisäministeriön virkailijoiden syyllistymisistä heimojen vastaisiin petoksiin. Deloria väittää joidenkin AIM:n johtajien verranneen dokumentteja Daniel Elsbergin⁴⁹⁸ Pentagonin papereihin ja lähteneen New Yorkiin pyytämään kustantajilta uskomattomia rahasummia aineiston julkaisuoikeuksista. Lisäksi ilmoille laskettiin dramaattisia väitteitä ainakin 12 senaattorin syytteesen asettamisesta paljastuneiden todisteiden perusteella.

⁴⁸⁹ ”Indians Vacate Offices; Building Left a Shambles”, *WP* 9.11.1972, s. A1.

⁴⁹⁰ ”Amnesty Denied to Indians”, *WP* 10.11.1972, s. A1.

⁴⁹¹ ”Indians: Drums Along the Potomac”, *Newsweek* 20.11.1972, s. 27; Churchill & Vander Wall 1988, s. 127.

⁴⁹² Burnette & Koster 1974, s. 218.

⁴⁹³ Deloria 1974, ss. 58–59.

⁴⁹⁴ ”Indians Vacate Offices; Building Left a Shambles”, *WP* 9.11.1972, s. A1.

⁴⁹⁵ ”Indians Call Files From BIA ’Ransom’”, *WP* 9.11.1972, s. C1.

⁴⁹⁶ Deloria 1974 s. 59.

⁴⁹⁷ ”Indians Call Files From BIA ’Ransom’”, *WP* 9.11.1972, s. C1.

⁴⁹⁸ Daniel Elsberg oli entinen puolustusministeriön virkamies, joka vuoti lehdistölle ministeriön salaista tietoa koskien Yhdysvaltain sekaantumista Vietnamin sotaan. Nämä ns. Pentagonin paperit antoivat amerikkalaisille ensikäden tietoa siitä, että hallitus oli raportoidessaan sotilaallisesta edistymisestä ja selittäessään Yhdysvaltain osallisuuden motiiveja ollut jatkuvasti epärehellinen. Ks. Nash ym. 1994, s. 996; Current ym. 1987, s. 900.

Suurimman kohun mentyä ohi kävi ilmi, että tärkein korruptiota ja väärinkäytöksiä paljastanut todiste koski siouxien ostaman maalitehtaan kaupankäynnissä ilmenneitä huolimattomuuksia, jotka BIA oli hyväksynyt. Lisäksi paljastui Wisconsinin osavaltion ja intiaaniasiainviraston virkailijoiden kirjeenvaihtoa koskien osavaltiossa tapahtunutta kahden intiaanin murhaa.⁴⁹⁹

Rex Weyler väittää papereiden sisältäneen raskauttavampaa aineistoa. Hän nostaa esiin samaisen Wisconsinin tapauksen, jossa paikallinen poliisi kieltäytyi tutkimasta kahden iäkkään naisen kuolemantapausta. Valtakunnallisesti merkittävämpää papereiden joukosta oli löytynyt muistio, jossa varapresidentti Spiro Agnew paljasti sisäministeri Mortonille suunnitelman perustaa ”Amerikan intiaanien kansallinen pankki” (*American Indian National Bank*), johon tulisivat mukaan pankkiiri George Olmsted ja Phillips Petroleum Corporationin johtaja W. W. Keeler.⁵⁰⁰ Weyler ei täsmennä, miten tämä kaikki olisi ollut vahingollista intiaaneille, mutta intiaaniaktivistit pitivät Keeleriä intiaaniasiainviraston valtataistelussa keskeisenä henkilönä ja siksi tämän toiminta oli punainen vaate aktivisteille⁵⁰¹.

Dokumenttien anastamiseen sisältyi myös farssimaisia piirteitä. Intiaanit olivat pyytäneet poliisisaattuetta kaupungista poistumista varten nimenomaan varastetun aineiston pois kuljettamiseksi turvallisesti.⁵⁰² Bill Meansin mukaan ”poliisisaattue turvasi dokumentteja kuljettaneen kuorma-auton kulkua ulos Washingtonista; kaikki laskivat asiasta leikkiä. Se oli suuri vitsi, mutta samalla kuoleman vakava kysymys.” Hallituksen huomatessa arkistojen kadonneen se määräsi poliisit tarkastamaan poistuvat autot. Osa papereista löydettiin, mutta osa onnistuttiin kuljettamaan tarkastuksen läpi.⁵⁰³

Varastettujen dokumenttien palauttaminen johti viranomaisten kannalta ikäviin lisäpaljastuksiin. Kävi ilmi, että FBI oli soluttanut valtaajien joukkoon lukuisan määrän agenteja ja jotkut näistä käyttäytyivät niin sotaisasti ja tuhoavasti, että heidät palkittiin erikoisintiaanimillä.⁵⁰⁴ E erityisen sotaisalla käyttäytymisellä kunnostautui pääkaupungin poliisivoimissa toiminut John Arellano. Valtauksen jälkeen tämä meksikolaislähtöinen erikoisagentti esitti tärkeää osaa, kun hallitus alkoi jäljittää anastettuja dokumentteja.⁵⁰⁵

⁴⁹⁹ Deloria 1974, s. 59.

⁵⁰⁰ Weyler 1992, s. 55.

⁵⁰¹ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 56.

⁵⁰² Burnette & Koster 1974, s. 216; Weyler 1992, s. 54.

⁵⁰³ Weyler 1992, ss. 54–57.

⁵⁰⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 126; Deloria 1974, s. 57; Weyler 1992, s. 55.

⁵⁰⁵ ”Grand Jury Refuses to Indict in B.I.A. Papers Case”, *Akwesasne Notes*, Early Summer 1973, ss. 46–47.

Arellanon ja muiden agenttien mukanaolon vuoksi hallituksen oli äärimmäisen vaikea todistaa, että juuri valtaajat olivat tuhonneet rakennusta. Tämän vuoksi oli ymmärrettävää, miksi hallitus ei ollut kovin halukas asettamaan intiaaneja syytteeseen.⁵⁰⁶ Tämä Delorian tulkinta on hieman ristiriitainen, sillä Valkoisen talon edustajat korostivat, etteivät syyttämättäjättämissuosituksia koskeneet ”missään nimessä hallituksen omaisuuden tavatonta vahingoittamista ja varastelua⁵⁰⁷.” Marraskuun 17. päivänä samaiset edustajat ilmoittivat harkitsevansa syytteiden nostamista uudelleen.⁵⁰⁸

Joka tapauksessa FBI käynnisti suuren operaation saadakseen varastetut dokumentit takaisin ja pidättääkseen varastamisen takana olleet pääepäillyt: kolumnisti Jack Andersonin, tämän apulaisen Les Whittenin ja Hank Adamsin. Adams oli itse tarjoutunut auttamaan papereiden takaisin saamiseksi. Hän lähetti sanaa ympäri intiaaniyhteisöä pyytäen arkistojen palauttamista ja tämän seurauksena laatikkokaupalla viraston papereita kuljetettiin Washingtonin linja-autoaseman säilytyslokeroihin. Vine Deloria väittää Adamsin tunteneen syvää vastuuta papereiden palauttamisesta.⁵⁰⁹ Adamsin huolenpitoon vaikutti varmasti se, että marraskuun 13. päivänä Brad Patterson ilmoitti hallituksen kieltäytyvän keskustelemasta 20 kohdan ja muistakaan rikottujen lupauksen polun edustajien esittämistä vaatimuksista, ennen kuin intiaanit palauttaisivat dokumentit ja muun anastamansa omaisuuden intiaaniasiainvirastoon.⁵¹⁰

Adamsin yhteistyökumppaniksi lyöttäytynyt John Arellano tiesi Adamsin näyttävän joitakin palautettuja dokumentteja Whittenille mahdollista uutisjulkaisua varten ennen kuin veisi ne intiaaniasiainvirastoon. Adams oli palauttanut jo osan dokumenteista vuoden 1973 alussa. Tammikuun 30. päivä Arellano keräsi Washingtonin linja-autoasemalle tulleet arkistolaatikot ja kuljetti ne Adamsin kotiin. Seuraavana aamuna tämä tapasi Whittenin ja miehet päättivät yhdessä, etteivät dokumentit sisältäneet mitään julkaisemisen arvoista, joten he lastasivat ne Whittenin autoon virastoon vietäväksi. Juuri kun he lähtivät autolla liikkeelle, FBI pyyhälsi Arellanon vihjeestä paikalle ja pidätti molemmat varastettujen dokumenttien laittomasta hallussapidosta.⁵¹¹ Myöhemmin poliisi pidätti vielä AIM:n lehdistösihteerin Anita Collisin epäiltynä

⁵⁰⁶ Deloria 1974, s. 57.

⁵⁰⁷ ”Amnesty Denied to Indians”, *WP* 10.11.1972, s. A1.

⁵⁰⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 127.

⁵⁰⁹ Deloria 1974, s. 59.

⁵¹⁰ Josephy 1982, s. 241.

⁵¹¹ Deloria 1974, ss. 59–60; Weyler 1992, s. 59.

rikoskumppanuudesta.⁵¹² Liittovaltion poliisin halu saada näin suurimittaisen operaation kautta dokumentit takaisin, kertoo niiden sisältäneen jotain todella arkaluontoista. Tämä seikka osittaisi Delorian väitteen dokumenttien sisällön merkityksettömydestä vääräksi.

Deloria kuitenkin väittää pidätysoperaation takana vallinneen täysin toisenlaiset syyt. FBI:n tarkoitus oli pidättää Jack Anderson ja poistaa tämä kuvioista. Syynä oli Andersonin alituinen kyky nuuskia tietoa Yhdysvaltain arkaluontoisista toimista. Pidätyksen taustalle liittovaltion poliisi oli kerännyt valaehtoisia lausuntoja, jotka todistivat Jack Andersonin ottaneen paperit haltuun käyttääkseen niitä omiin tarkoituksiinsa. Alkuperäisen suunnitelman mentyä pieleen poliisi muutti todistuksia oikeuttaakseen Adamsin ja Whittenin pidätykset. Vaikka FBI epäonnistuiakin pyrkimyksissään, joutuivat Adamsin ja Whittenin tapaus suuren valamiehistön käsiteltäväksi. Valamiehistö hylkäsi todisteiden kuulemisen jälkeen syytteet molempia vastaan ja niin FBI:n sekaantuminen tapaukseen loppui hieman nololla tavalla.⁵¹³

5.4. Kohti Wounded Kneetä

Samaan aikaan FBI sekaantui kuitenkin tiiviisti intiaaniaktivistien elämään. Valtauksen jälkeen FBI piti monia osallistujia erityisessä valvonnassa.⁵¹⁴ Liittovaltion poliisi otti entistä kovemman asenteen Amerikan intiaaniliikettä kohtaan. Tammikuun 8. päivänä 1973 se luokitteli AIM:n ”äärimmäiseksi järjestöksi” (*extremist organization*) ja järjestön johtajat ”avainhenkilöiksi” (*key extremist*). Sen seurauksena poliisi pidätti muutamia AIM:n johtajia.⁵¹⁵ Lisäksi liittovaltion oikeusviranomaiset olivat koonneet syytettyjen listan, johon kuului 32 intiaania. Suurinta osaa syytettiin murtautumisesta ja tuhopoltosta, mutta ketään ei lopulta haastettu oikeuteen.⁵¹⁶ Militanteista intiaaneista tuli julkinen vihollinen numero yksi.⁵¹⁷ Tämä näkyi siten, että FBI:n salainen vastatiedusteluohjelma⁵¹⁸ kohdistettiin Mustista Panttereista Amerikan intiaaniliikkeeseen. AIM:n johtajien ”neutralisointi” oli alkanut.⁵¹⁹

⁵¹² Weyler 1992, s. 59.

⁵¹³ Deloria 1974, s. 60.

⁵¹⁴ Josephy 1982, s. 242.

⁵¹⁵ Matthiessen 1992, ss. 56–57.

⁵¹⁶ Matthiessen 1992, ss. 56–57.

⁵¹⁷ Weyler 1992, s. 58.

⁵¹⁸ COINTELPRO oli FBI:n poliittisesti arvokkaviksi luokittelemien yksilöiden ja järjestöjen tuhoamiseen muokattu vastatiedusteluohjelma. Tointatapoihin kuului mm. systemaattinen väärin syytösten ja todisteiden levittäminen sekä tarpeen tullen avainhenkilöiden salamurhaaminen. FBI ilmoitti lopettaneensa COINTELPRO-ohjelman vuonna 1971, mutta Churchill väittää ohjelman toimineen, tosin eri koodinimellä, vielä 1980-luvulla. Ks. Churchill & Vander Wall 1988, s. xii.

⁵¹⁹ Matthiessen 1992, s. 56.

Samaan aikaan radikaali intiaaniliike suuntautui sinne, missä se oli jo muotoutunut ennen ”rikottujen lupausten polkua”; Etelä-Dakotan intiaanireservaatteihin.⁵²⁰ Etelä-Dakotaan suuntautui myös FBI:n mielenkiinto. Peter Matthiessenin mukaan Yhdysvaltain itäosissa yleinen mielipide tunsu perinteisesti myötätuntoa intiaaneja kohtaan. Tämän vuoksi oli kannattavampaa seurata Amerikan intiaaniliikettä Etelä-Dakotaan, missä intiaanivastaiset ennakkoluulot olivat kulkutaudin luonteisia ja missä paikalliset poliitikot ja lakia sekä järjestystä valvovat viranomaiset oli helppoa taivutella yhteistyöhön. Yhdysvaltain hallituksen roolin naamoimiseksi FBI alkoi kouluttaa intiaaniasiainviraston poliisiyksiköjä puolisolitaallisiin tilanteisiin.⁵²¹

Tammikuun 11. päivänä 1973 Valkoisen talon työryhmän edustaja ilmoitti hylkäävänsä rikottujen lupausten polun kahdenkymmenen kohdan listan ”kokonaisuudessaan taaksepäin suuntautuneena askeleena. Hallitus tekee sopimuksia ulkomaiden, ei omien kansalaistensa kanssa.”⁵²² Tuossa vaiheessa suuri yleisö oli menettänyt kiinnostuksensa koko tapausta kohtaan.⁵²³

Hallituksen vastaus oli tuskin riittävä, sillä listassa ei ollut mainittu yksityisiä sopimuksia vaan alueellisia sopimuksia olemassa olevien heimojen ja yhteisöjen kanssa. Intiaanit olivat uskoneet, että mikäli hallitus olisi vastannut esitettyihin vaatimuksiin, intiaanit pystyisivät aloittamaan suurimittaiset yritykset kongressin kuulustelujen aikaan saamiseksi.⁵²⁴ Kaikkein raivostuneimpia hallituksen vastaukseen olivat AIM:n johtajat. Nämä tunsivat nostaneensa tärkeitä sopimuksia koskevia asioita ja huomasivat nyt hallituksen pitäneen koko sopimuskysymystä vähäpätöisenä asiana. Amerikan intiaaniliikkeen jäsenet lupasivatkin olla antautumatta enää koskaan ilman viranomaisten täsmällistä lupaa. Tämä tuli selvästi näkyviin muutama viikko myöhemmin Wounded Kneessä.⁵²⁵ Intiaanien kokema petoksen tunne kulkeutui joka puolelta Yhdysvaltoja pieneen Etelä-Dakotan kylään.⁵²⁶

Reilua kuukautta aikaisemmin, joulukuun 1. päivänä 1972 sisäministeri Morton oli erottanut komissaari Brucen, koska tämä oli osoittanut myötätuntoa valtaajille. Valkoinen talo puolestaan oli antanut potkut Harrison Loeschille ja apulaiskomissaari Crow’lle, koska nämä olivat

⁵²⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 127.

⁵²¹ Matthiessen 1992, s. 56.

⁵²² Matthiessen 1992, ss. 55–56.

⁵²³ Josephy 1982, s. 241.

⁵²⁴ Deloria 1974, ss. 60–61.

⁵²⁵ Deloria 1974, s. 62.

⁵²⁶ Deloria 1974, s. 62.

suututtaneet ja käsitelleet huonosti karavaanien johtajia.⁵²⁷ Uudeksi väliaikaiseksi komissaariksi nimitettiin Marvin Franklin ja tämän alaisuudessa virasto yritti koota arkistot uudelleen kuntoon sekä palauttaa määräysvaltansa reservaatteihin.⁵²⁸ Franklin itse uskoi yksityisyrittäjyyden ratkaisevan intiaanien ongelmat, ja monet Bruceen kannattajat pitivätkin Franklinin nimittämistä viimeisenä loukkauksena, jolla ei valtauksen jälkeisissä tunnelmissa ollut enää väliä. Hengähdystauko osoittautuikin lyhytaikaiseksi, sillä rintamalinjat näyttivät olevan selkeästi ja lopullisesti muotoutuneet.⁵²⁹ Ainoa valtaajien toteen käynyt vaatimus oli siis Harrison Loeschin ja John O. Crow'n erottaminen.

Yllä oleva analyysi rintamalinjojen lopullisesta muotoutumisesta kumoo tyystin *Washington Post*-lehden toiveen, ettei Nixonin aloittamia uusien liittovaltion ja intiaanien välisten suhteiden parantamista saanut nyt hukata. Valtauksen aikaisessa pääkirjoituksessaan lehti toteaa: ”Kuinka valtaus sitten päättyykään, intiaanien protesti ei saa aiheuttaa käynnissä olevien positiivisten kokemusten viivyttämistä eikä sivuraiteille työntämistä.”⁵³⁰

Pääkirjoituksessa esitetty toive ei toteutunut, sillä valtauksen jälkeen intiaaniasiainvirasto oli sekasorron vallassa, sen tulevaisuus näytti epävarmalta ja intiaaniliike oli täysin jakautunut. Lisäksi talousaputoimiston avustusohjelmien leikkaaminen lisäsi intiaanien pelkoja ja pahensi entisestään konfliktiherkkää tilannetta.⁵³¹ Juuri tämän ärtyisyyden tunteen ja hallituksen tammikuisen vastauksen jälkeen myös petoksen tunteen vallassa AIM:n johtama intiaaniliike siirtyi Pine Ridgen reservaattiin, Wounded Kneen kylään.⁵³²

Toisaalta monet valtaajat käyttivät myös hyväkseen valtauksen nostattamaa julkisuutta. He oleskelivat muutaman kuukauden ajan Washingtonissa nauttien kaikesta maineesta ja jakaen auliisti haastatteluja aterioiden vastaan.⁵³³ Myös kotikaupunkeihinsa ja reservaatteihinsa palanneet intiaanit käyttäytyivät FBI:n seurannasta huolimatta voittajien elkein. Kotipaikoissaan he ylistivät Amerikan intiaaniliikettä ja kehottivat laajentamaan taistelua. Monissa paikoissa palaajille

⁵²⁷ Burnette & Koster 1974, ss. 218–219; Josephy 1982, s. 242.

⁵²⁸ Josephy 1982, s. 242.

⁵²⁹ Peter Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”. *Ramparts*, kesäkuu 1973.

⁵³⁰ ”Behind the Indian Protest”, *WP* 7.11.1972, pääkirjoitus s. A18.

⁵³¹ Hertzberg 1988, s. 322.

⁵³² Deloria 1974, s. 62; Hertzberg 1988, s. 322.

⁵³³ Deloria 1974, s. 56.

järjestettiin kunniaseremoniat ja tanssit.⁵³⁴ Viraston valtauksen päättymisen jälkeen monet intiaanit pitivät AIM:n aktivisteja intiaanien suvereenisuutta ajavana iskujoukkona.⁵³⁵

Merkittävä osa tästä iskujoukosta lähti kiristyneen ilmapiiriin ja kasvaneen omanvoimantunnon vallassa Pine Ridgen juhlimaan voittoa ja selvittämään paikallista konfliktia. Voimantuntonsa huipulla iskujoukkolaisten olisi ollut kuitenkin hyvä muistaa Vine Delorian lause: ”Ne, jotka haluavat tuhota järjestelmän perustan sen harhakuvitelman varjolla, että pystyisivät itse luomaan paremman järjestelmän, eivät yksinkertaisesti ymmärrä järjestelmää ollenkaan”⁵³⁶.

Washington Post-lehden otsikko: ”Toista Wounded Kneetä pelättiin perjantai-iltana”⁵³⁷, ei toteutunut marraskuun alussa Washingtonissa intiaaniasiainviraston valtauksen yhteydessä. Toinen Wounded Knee vaati tapahtumapaikakseen saman kuin ensimmäinenkin: Wounded Kneen jokivarren, johon oli kahdeksankymmenen vuoden aikana kasvanut pieni kylä. Tapahtumapaikan lisäksi tilanne vaati vielä paikallisen poliittisen konfliktin, annettujen lupausten rikkomisen, sekä yhden intiaanimurhan. Kun nämä ehdot toteutuivat, oli tie Wounded Kneen toiselle tulemiselle maailman tietoisuuteen täysin avoin.

6. WOUNDED KNEEN KYLÄN VALTAUS

Jo ennen kuin tilanne Washingtonissa rauhoittui, alkoivat ongelmat itää 12 tuhannen *oglalan* asuttamassa Pine Ridgen reservaatissa. Juuri Gordonin selkkauksen vuoksi AIM oli niittänyt melkoista mainetta tässä Russell Meansin kotireservaatissa. Monet reservaatissa asuvat *sioux*-intiaanit näkivät Meansin valkoisia pelkäämättömänä ja kansojen oikeuksien puolesta taistelevana nykyajan Crazy Horsena. Paikalliset intiaaniasiainviraston viranomaiset ja heimohallituksen johtaja Richard Wilson pitivät Meansia ja Amerikan intiaaniliikettä uhkana sekä vaarallisena vallankumouksellisena voimana, jotka uhkasivat reservaatin pysyvää olotilaa.⁵³⁸ Tuo olotila oli sisäisten kiistojen, valtaviin sosiaalisiin ongelmiin, suuryritysten taloudellisten intressien ja verisen historian temmellyskenttä.

⁵³⁴ Josephy 1982, ss. 242–243.

⁵³⁵ Churchill 1996, s. 528.

⁵³⁶ Deloria 1970, s. 61.

⁵³⁷ ”Another ’Wounded Knee’ Was Feared Friday Night”, *WP* 5.11.1972, s. A10.

⁵³⁸ Josephy 1982, s. 243.

6.1. Historian painolasti ja taloudelliset intressit nykyisyyden taakkana

Pine Ridgen reservaatti on pääasiassa oglala-siouxien asuttama. Tämä Pohjois-Amerikan historian yksi legendaarisin intiaaniheimo soti päällikkö Punaisen Pilven (*Red Cloud*) johdolla menestyksekkäästi vuosina 1864–1868 Yhdysvaltoja vastaan.⁵³⁹ ”Punaisen Pilven” sota päättyi 1868 Yhdysvaltojen tappioon ja samaisen vuoden huhtikuussa allekirjoitettuun Fort Laramien sopimukseen. Sopimuksessa määriteltiin tarkasti niin *lakotojen* kuin Yhdysvaltojenkin alueet ja oikeudet.⁵⁴⁰ Yhdysvallat sitoutui takaamaan, ettei yksikään valkoinen asetu intiaanien maille tai yritä ottaa haltuun näitä maita, eikä edes matkustaa näiden maiden halki ilman intiaanien ensisijaista suostumusta.⁵⁴¹ Dee Brown väittää Yhdysvaltojen neuvotelleen ensimmäistä kertaa historiassa rauhan, jossa se suostui kaikkiin vihollisen esittämiin vaatimuksiin saamatta itse mitään myönnytyksiä.⁵⁴² Sopimuksen ansiosta *siouxien* hallitsema alue käsitti noin 3 prosenttia (ks. liite 2) nykyisestä Yhdysvaltojen alueesta.⁵⁴³

Seuraavan vuosikymmenellä tälle Mustien kukkuloiden (*Black Hills*) alueelle tunkeutui kullanetsijöitä ja muita onnenonkijoita, jotka levittivät tarinoita seudun valtavista mineraalivaroista. Koska intiaanit eivät suostuneet hallituksen ostotarjouksiin eivätkä uhkavaatimuksiin, valtuutti sotaministeriö vuoden 1876 helmikuussa kenraali Philip Sheridanin aloittamaan operaation vihamielisiä *siouxeja*, erityisesti *hunkpapa-siouxien* hengellisen johtajan Istuvan Härän (*Tatanka Yotanka, Sitting Bull*) *oglala-siouxien* sotapäällikkö Hullun Hevosen (*Tesunke Witko, Crazy Horse*) johtamia joukkoja vastaan.⁵⁴⁴ Nämä sotatoimet huipentuivat samana vuonna 25. kesäkuuta Little Big Hornin taistelussa, jossa Hullun Hevosen johtamat intiaanit tuhosivat kenraali Custerin⁵⁴⁵ seitsemännen ratsuväkirykmentin surmaten 260 sotilasta ja menettäen itse 30 kaatunutta.⁵⁴⁶

Rex Weylerin sanoin taistelu oli Yhdysvaltain historian kunnioitetuin tappio⁵⁴⁷. Custerin rykmentin tuho merkitsi kuitenkin lopun alkua pohjoisten tasankojen intiaaneille. Little Big

⁵³⁹ Deloria 1974, s. 64.

⁵⁴⁰ “Treaty of Fort Laramie. April 29. 1868”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 110; Weyler 1992, s. 25.

⁵⁴¹ “Treaty of Fort Laramie. April 29. 1868”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 114.

⁵⁴² Brown 1970, s. 134.

⁵⁴³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 106.

⁵⁴⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 107; Weyler 1992, s. 63.

⁵⁴⁵ Amerikkalaisessa historiankirjoituksessa puhutaan lähes aina kenraali Custerista. Tosiasiassa hänen korkein upseeriarvonsa oli everstiluutnantti. Ks. Churchill & Vander Wall 1988, s. 106.

⁵⁴⁶ Burnette & Koster 1974, ss. 5–6; Churchill & Vander Wall 1988, s. 108; Deloria 1974, s. 64; Henriksson 1986, s. 128; Weyler 1992, s. 63.

⁵⁴⁷ Weyler 1992, s. 63.

Hornin taistelun jälkeen Yhdysvaltain hallitus julisti, ettei Fort Laramien sopimus ollut enää voimassa.⁵⁴⁸ Heinäkuun 22. päivänä kenraali William T. Sherman julisti sotatilan *siouxien* maalle määräten kaikkia intiaaneja saapumaan näille varattuihin reservaatteihin ja luovuttamaan aseensa.⁵⁴⁹ Seuraavana vuonna kongressi virallisesti lainsäädäntöteitse liitti Mustat kukkulat ja Nebraskan, Wyomingin sekä Montanan luovuttamattomat intiaanimaat Yhdysvaltoihin.⁵⁵⁰

Kaiken kaikkiaan kenraali Sheridanin ja Crookin johtamat sotatoimet kestivät aina vuoden 1890 loppuun asti. Sodan katkeruutta lisäsi erityisesti se, että valkoisten puolelle liittyneet intiaanit – joskus jopa saman heimon jäsenet – jahtasivat nyt pakenevia veriveljiään. Tämä tuli huomattavimmalla tavalla ilmi 5. syyskuuta 1877, kun sisäministeriön palkkaamat *oglala-siouxien* erikoisjoukot surmasivat Hullun Hevosen Nebraskan Fort Robinsonissa.⁵⁵¹ Nämä tasankojen viimeiset intiaanisodat päättyivät Istuvan Härän murhaan joulukuun 15. päivä sekä Wounded Kneen verilöylyyn kaksi viikkoa myöhemmin. Istuvan Härän murhasivat värvätyt intiaaniasiainviraston poliisit. Wounded Kneen verilöylyssä 29. joulukuuta 1890 kunnostautuivat seitsemännen ratsuväkirykmentin sotilaat tappaen lähes kolmesataa⁵⁵² intiaania, joista noin kaksi kolmasosaa oli naisia ja lapsia.⁵⁵³ Robert Burnetten mielestä juuri lasten ja naisten suuri osuus osoittaa verilöylyn olleen Little Big Hornin taistelun kostoisku.⁵⁵⁴

Tämä lännen valloituksen suuri saaga legendaarisine nimineen nousi suuren yleisön tietoisuuteen vuonna 1971, jolloin Dee Brown julkaisi myyntimenestyskirjan *Haudatkaa sydämeni Wounded Kneehin*. Siksi Wounded Kneen kylä toimikin ihanteellisena taistelualusta AIM:n uhmalle.⁵⁵⁵ Edellisen vuosisadan intiaanisotien lisäksi AIM ja järjestöön liittyneet intiaanit saivat sytykettä toiminnalleen myös liittovaltion harjoittamasta politiikasta, joka perustui Yhdysvaltain puolustusministeriön päätökseen ottaa vuonna 1942 Pine Ridgen luoteisosa ampumarjoitusalueeksi. Alue oli ollut tarkoitus palauttaa toisen maailmansodan päätyttyä, mutta näin ei tapahtunut siitäkään huolimatta, että vuonna 1946 säädetty intiaanien vaatimuskomissiolaki olisi mahdollistanut ainakin neuvottelut tämänkaltaisten pakkolunastusten

⁵⁴⁸ Matthiessen 1992, s. 12.

⁵⁴⁹ Weyler 1992, s. 63.

⁵⁵⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 109.

⁵⁵¹ Burnette & Koster 1974, s. 6; Churchill & Vander Wall 1988, s. 110.

⁵⁵² Verilöylyssä surmansa saaneiden määrästä on esitetty eri arvioita. Frank Fools Crow ilmoittaa muistelmissaan (teoksessa *Mails* 1979, s. 24) surmattuja olleen 153. Myöhemmät arviot kuolleiden määrästä ovat vaihdelleet 250–300 välillä. (Ks. Burnette & Koster 1974, s. 11; Churchill & Vander Wall 1988, s. 114; Josephy 1982, s. 215.)

⁵⁵³ Burnette & Koster 1974, ss. 10–11; Churchill & Vander Wall 1988, s. 114.

⁵⁵⁴ Burnette & Koster 1974, ss. 10–11.

⁵⁵⁵ Deloria 1974, s. 72; Hertzberg 1988, s. 322.

palauttamisesta.⁵⁵⁶ Jo vuonna 1971, ennen AIM:n saapumista, paikalliset intiaanit olivat ryhtyneet äänekkääseen kampanjointiin alueen saamiseksi takaisin.⁵⁵⁷

Yksityisellä sektorilla intiaanien omistamien maapalstojen myyminen ja vuokraaminen valkoisille oli jatkunut Dawesin palstoituslaista lähtien. Yli 90 prosenttia Pine Ridgen maa-alasta oli valkoisten omistuksessa 1970-luvulle tultaessa.⁵⁵⁸ Ehkä sitäkin kouriintuntuvammin intiaanien elämään vaikuttivat alueeseen kohdistuneet taloudelliset investoinnit. Reservaatin läheisyydessä olevat Mustat kukkulat tuottivat taloudellista voittoa kaivoksille, joita intiaanit eivät omistaneet. Alueen sadat kaivokset olivat 1870-luvun ”Custerin kulta”-syndroomasta lähtien kasvaneet tuottaviksi rahasammoiksi.⁵⁵⁹ Massiivisten kaivosinvestointien lisäksi koko vuoden 1868 sopimuksen kattanut alue oli 1960-luvun puoliväliin mennessä kasvanut kansantaloudellisesti merkittäväksi karjateollisuus- ja vehnätuotantoalueeksi. Mustat kukkulat itsessään tuottivat merkittäviä voittoja myös mökkivuokrauksesta: alueen turismista saatavat tulot olivatkin miljardi dollaria vuodessa.⁵⁶⁰

Eniten alueen haluttavuutta 1970-luvun alussa, energiakriisin kynnyksellä, lisäsivät kuitenkin Mustien kukkuloiden eteläosassa havaitut uraani esiintymät. Kansallisen uraanivarantoarvioinnin (*National Uranium Resource Evaluation, NURE*) satelliitit havaitsivat Pine Ridgen luoteisosan sisältävän erityisen rikkaan ja lupaavan uraani esiintymän. Tämän havainnon jälkeen Yhdysvaltain geologian tutkimuslaitos (*U.S. Geological Survey, USGS*) ja intiaaniasiainvirasto valmistelivat kaikessa hiljaisuudessa raportin, jonka mukaan ”maanpinnalla sijaitsevat porauspaikat tekevät Pine Ridgestä houkuttelevan tuottoisan alueen” uraanin, öljyn, maakaasun ja soran kaivauksille.⁵⁶¹ *Siouxien* asuttamille alueille kohdistuneet toimenpiteet olivatkin luonteeltaan ”korporaatioiden terminaatiota”⁵⁶².

Kaiken kaikkiaan Mustien kukkuloiden teollistamissuunnitelmat olivat mullistavia. Ne käsittivät kapasiteetiltaan yli kymmenen tuhannen megawatin hiilivoimaloita, tusinan verran ydinreaktoreita, valtavat betoniputket miljoonien vesilitrojen käyttämiseksi sekä ainakin 14 suurta uraanikaivosta. Liittovaltion hallitus hyväksyi myös sen, että malminetsintäoperaatiot tekisivät

⁵⁵⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 116.

⁵⁵⁷ Churchill 1990, s. 698.

⁵⁵⁸ Matthiessen 1992, s. 30–31.

⁵⁵⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 117.

⁵⁶⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 129.

⁵⁶¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 129.

⁵⁶² *Termination by corporation*. Alvin Josephy (1988, s. 264) käyttää tätä käsitettä kuvatessaan, kuinka 1960-luvulla yritykset aseellisen valloituksen sijasta ostivat intiaanien maita ja raaka-ainevaroja.

Mustat kukkulat asutuskelvottomiksi, mikä oli energian kasvun tarpeen tyydyttämiseksi ”hyväksyttävä hinta”.⁵⁶³ Russell Means väittää valkoisen yhteiskunnan muokanneen energiavaroiltaan arvokkaat intiaanimaat ”kansallisiksi uhratuiksi alueiksi” (*national sacrifice area*).⁵⁶⁴ Russellin veli Ted Means puolestaan totesi, että AIM näki hallituksen energiavarojen kehittämistoiminnan vuoden 1868 Fort Laramien sopimuksen suorana rikkomisena.⁵⁶⁵

Myös Pine Ridgen asuinkelpoisilla alueilla vallitsivat valtavat sosiaaliset ongelmat. Puolet köyhydessä viruneen alueen perheistä eli sosiaaliavustuksen varassa, alkoholismi oli laajalle levinnyttä ja 81 prosenttia kouluikäisistä oli jättänyt koulun kesken.⁵⁶⁶ Myös maatalouselinkeinojen harjoittaminen oli hankalaa, sillä Pine Ridgen intiaaneille jääneen maan laatu oli jo niin huonoa, että yhden härän laiduntamiseksi tarvittiin kymmenen hehtaaria maata. Hallituksen agronomien mukaan alueen 12 000 neliökilometrin ala pystyi oikein jaettunakin elättämään 300 perhettä. Reservaatissa elää kituutti 12 000 intiaania surkeissa olosuhteissa.⁵⁶⁷

AIM oli siis astumassa historiallisten, taloudellisten ja sosiaalisten epäkohtien maaperään. Bill Means totesi hallituksen pitäneen Amerikan intiaaniliikettä suorana uhkana sekä omille että yritysten laittomille riistotoimille.⁵⁶⁸ Myös Peter Matthiessen korostaa, etteivät liitto- eivätkä osavaltion viranomaiset olleet niinkään huolissaan AIM:n uhasta lain ja järjestyksen säilymiselle, vaan pikemmin siitä, että liikkeen intiaanien suvereenisuusvaatimukset vaaransivat Mustien kukkuloiden kaivossopimukset.⁵⁶⁹ Matthiessen kuitenkin tähdentää Punaisen Pilven ja Hullun Hevosen johtamien viimeisten suurten intiaanivoittojen aiheuttaneen kiivaan rankaisumielialan, joka ei ole vielä 1970-luvulle tultaessa ollut liehtynyt.⁵⁷⁰ Kaivossopimusten turvaamisen takuumies oli heimohallituksen johtaja Richard Wilson. Juuri hän yhden selvittämättömän intiaanimurhan ohella sai AIM:n ensisijaisesti saapumaan Pine Ridgeen.

⁵⁶³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 133.

⁵⁶⁴ Means 1982, ss. 24–25.

⁵⁶⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 134.

⁵⁶⁶ Nash ym. 1994, s. 1031.

⁵⁶⁷ Tilsen: ”A Question of Sovereignty & Freedom”, *Akwesasne Notes*, Early Summer, s. 5.

⁵⁶⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 134.

⁵⁶⁹ Matthiessen 1992, s. 63.

⁵⁷⁰ Matthiessen 1992, s. 12.

6.2. Pine Ridge joutuu terrorin valtaan

Richard Wilson valittiin Pine Ridgen reservaatin heimohallituksen puheenjohtajaksi vuoden 1972 huhtikuussa. Jo vaalikampanjansa aikana hänen väitettiin ostaneen ääniä niin rahalla kuin alkoholillakin.⁵⁷¹ Vaalissa Wilson kukisti Gerald Yksi Sulan (*One Feather*). Tätä täysiveristä *oglala-siouxia* kannattivat reservaatin laitamalla sijaitsevat traditionalistiyhteisöt, kun taas Wilson sai ääniä Pine Ridgen kaupungin asukkailta. Vaalin ratkettua koko reservaatti jakaantui yhä enemmän maaseudun traditionalisteihin ja hallituksen sekä heimohallituksen työpaikoista riippuvaisiin kaupungin asukkaisiin.⁵⁷²

Virkaan astuttuaan Wilson ensitöikseen erotti vanhat ja tehokkaat heimohallituksen työntekijät ja palkkasi tilalle omia sukulaisiaan, ystäviään sekä väkivaltaisia kannattajiaan, joidenka työpaikat olivat vastedes BIA:n ja Wilsonin hyvän tahdon varassa.⁵⁷³ Välittämättä lainkaan asukkaiden mielipiteistä hän siirsi hallituksen myöntämät avustukset omalle kannattajakunnalleen ja hoiti heimon asioita ilman minkäänlaista budjettia. Kun reservaatin asukkaat ryhtyivät syyttämään Wilsonia kavalluksista, lahjuksista ja nepotismista, tämän terrorikoneisto ryhtyi pahoinpitelemään vastustajia ja uhkailemaan näiden perheitä ja sukulaisia. Öiset ampumiset ja mystiset tuhopoltot alkoivat värittää reservaatin elämää. Reservaatti ajautui sekasorron valtaan.⁵⁷⁴

Sekasortoiseen valtataisteluun sekaantui myös intiaaniasiainvirasto. BIA havaitsi Pine Ridgestä muodostuneen Gordonin tapauksen jälkeen AIM:n toiminnan polttopiste ja Wilson olisi hyvä este Amerikan intiaaniliikkeen ajamaa kapinamielialaa vastaan. Levitessään tuo uhma vaarantaisi myös viraston aluejohtajien työpaikkojen säilymisen. Niinpä BIA oli jo kevään 1972 vaaleissa tukenut Wilsonia.⁵⁷⁵ Tämän tultua valituksi viraston virkailijat eivät reagoineet reservaatin asukkaiden vetoomuksiin ja valitukseen tukahduttaen siten loputkin Wilsonin vastustamisyritykset. Tämän seurauksena reservaatin asukkaat tekivät sen, mitä virasto eniten pelkäsi: turhautuneet intiaanit näkivät AIM:n apuun kutsumisen ainoaksi ratkaisuksi ongelmilleen.⁵⁷⁶

⁵⁷¹ Josephy 1982, s. 243.

⁵⁷² Deloria 1974, s. 70.

⁵⁷³ Matthiessen 1992, s. 64.

⁵⁷⁴ Josephy 1982, s. 243.

⁵⁷⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 127.

⁵⁷⁶ Josephy 1982, ss. 243–244.

Amerikan intiaaniliikkeellä uhkaaminen sai kuitenkin Wilsonin hallinnon ja intiaaniaasiainviraston lyöttäytymään entistä tiiviimpään yhteistyöhön. Tämä tapahtui samassa yhteydessä, kun Russell Means ja Banks olivat intiaaniaasiainviraston valtauksen jälkeen luvanneet järjestää voitonjuhlat Pine Ridgessa.⁵⁷⁷ Lisäksi Wilson sai heimotuomioistuimen asettamaan määräyksen, joka kielsi liikkeen jäseniä osallistumasta millään tavalla reservaatissa pidettäviin kokouksiin. BIA hyväksyi tämän perustuslainvastaisen määräyksen ja tarjosi Wilsonille 62 000 tuhatta dollaria lisäpoliisivoimien värväämiseen. Tämän lisävastuksen turvin Wilson vuoden 1972 marraskuussa muodosti ja aseisti pahamaineiset ”*oglala-kansan vartijat*”-ryhmän (*Guardians of the Oglala Nation*), joka sai reservaatin asukkaiden keskuudessa lyhenteen *GOON squad*.⁵⁷⁸

GOON-ryhmä ryhtyi välittömästi uhkailemaan ja terrorisoimaan Wilsonin vastustajia ja jopa vastustajiksi epäiltyjä.⁵⁷⁹ Terrori ei saanut vastustajia vaikenemaan, vaan näiden määrä kasvoi, kun myös maltillisimmat ja vanhat heimojohtajat ryhtyivät vastustamaan Wilsonin toimia.⁵⁸⁰ Niinpä reservaatin kahdeksan piirikunnan *oglala-siouxit* järjestäytyivät ”piirikuntien väliseksi neuvostoksi” (*Inter District Council*). Neuvosto vaati niin Wilsonin kuin intiaaniaasiainviraston ylitarkastajan Stanley Lymanin eroa. Vaatimus ei käynyt toteen, mutta neuvosto sai lisää kannattajia. Vuoden 1973 helmikuun alussa jatkuvasti kasvanut kannattajajoukko perusti *oglala-siouxien* kansalaisoikeusjärjestön (*Oglala Sioux Civil Rights Organization, OSCRO*). Johtajaksi valittiin Pedro Bissonette ja välittömästi valinnan jälkeen järjestö nosti virkasyytteen Wilsonia vastaan.⁵⁸¹

6.3. Härän taposta kylän valtauksen

Reilu viikko aikaisemmin, tammikuun 23. päivä 1973 Darld Schmitz niminen valkoinen puukotti kuoliaaksi 20-vuotiaan *oglala-sioux* Wesley Bad Heart Bullin (Huonosydäminen Härkä) Etelä-Dakotan Buffalo Gapissa. Schmitz pidätettiin, mutta vapautettiin jo samana päivänä 5000 dollarin takuita vastaan. Viikkoa myöhemmin Custerin kaupungin piirituomioistuin asetti hänet syytteeseen toisen asteen taposta, josta maksimirangaistus oli kymmenen vuotta vankeutta, vaikka yhden todistajan mukaan Schmitz surmasi ”tarkoituksellisesti ja kylmäverisesti” aseettoman intiaaninuoren. Huonosydämisen Härän äiti Sarah järkyttyneenä siitä, ettei hänen poikansa

⁵⁷⁷ Matthiessen 1992, s. 61.

⁵⁷⁸ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 135–136; Josephy 1982, s. 244.

⁵⁷⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 136; Josephy 1982, s. 244; Weyler 1992, s. 60.

⁵⁸⁰ Burnette & Koster 1974, s. 225.

⁵⁸¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 139; Josephy 1982, s. 244.

surmaajaa syytettäisi murhasta, pyysi Pine Ridgen traditionalistien avulla AIM:n johtajia puuttumaan asiaan, niin kuin nämä olivat aikaisemmin tehneet Keltaisen Ukkosen tapauksessa.⁵⁸²

Amerikan intiaaniliike suostui auttamaan ja niin Dennis Banks ja Russell Means kutsuivat intiaaneja Custeriin oikeudenkäyntipäiväksi 6. helmikuuta.⁵⁸³ Tuona päivä iso joukko vihaisia intiaaneja saapui ympäri maata Custeriin vaatimaan syytteiden koventamista. Intiaaneja valvomaan paikalle saapui puolestaan sankka joukko mellakkapoliiseja.⁵⁸⁴ Lisäksi paikalliset valkoiset aseistautuivat ja järjestivät tiesulkuja Mustille kukkuloille vieville teille. Intiaanien mielenosoitus riistäytyi avoimeksi mellakaksi.⁵⁸⁵

Kaksituntisen mellakan aikana 11 poliisia ja kolme intiaania loukkaantui; lisäksi 27 intiaania, näiden joukossa surmatun äiti, pidätettiin. Oikeustalo kärsi suuria aineellisia vahinkoja ja vieressä sijainnut nuorkauppakamarin rakennus paloi maan tasalle. Kaupungin valkoiset olivat kauhuissaan ja monet lupasivat ampua jokaisen Amerikan intiaaniliikkeen jäsenen. Kansalliskaarti saapui paikalle estämään uusien mellakoiden syntymisen.⁵⁸⁶ Custerin mellakka oli ensimmäinen *siouxien* ja valkoisten yhteenotto Etelä-Dakotassa sitten Wounded Kneen verilöylyn.⁵⁸⁷ Amerikan intiaaniliikkeen apu ei tuonut toivottua ratkaisua syytekysymykseen, sillä Schmitzin syytteitä ei muutettu. Kaiken kaikkiaan hän oli vankilassa vuorokauden ja sai kahden kuukauden ehdollisen tuomion, kun taas Sarah Bad Heart Bull istui vankilassa mellakoinnin ja virkavallan vastustamisen vuoksi viisi kuukautta.⁵⁸⁸

Muutaman päivän ajan tilanne pysyi todella jännittyneenä ja levottomuuden aalto siirtyi läheiseen Rapid Cityyn. Dennis Banks ilmoitti kaupungissa väkijoukolle, kuinka AIM oli Custerissa saanut viranomaiset kuuntelemaan intiaanien kokemaa epäoikeudenmukaisuutta.⁵⁸⁹ Banks oli tuossa vaiheessa niin optimistinen viranomaisten asenteiden muutoksesta, että hän ilmoitti uuden aikakauden koittavan.⁵⁹⁰ Kaupungin pormestari Donald Barnet lupasikin asettaa komission tutkimaan alueella esiintyvää syrjintää. Tätä komissiota ei kuitenkaan koskaan perustettu.⁵⁹¹

⁵⁸² Churchill & Vander Wall 1988, ss. 136–137; Josephy 1982, ss. 244–245.

⁵⁸³ Burnette & Koster 1974, s. 221; Josephy 1982, s. 245.

⁵⁸⁴ Deloria 1974, s. 63.

⁵⁸⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 137; Deloria 1974, s. 63; Weyler 1992, s. 68.

⁵⁸⁶ Burnette & Koster 1974, ss. 222–223; Churchill & Vander Wall 1988, s. 137; Josephy 1982, s. 245; Weyler 1992, ss. 68–69.

⁵⁸⁷ Matthiessen 1992, s. 63.

⁵⁸⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 138; Josephy 1982, s. 245; Weyler 1992, s. 69.

⁵⁸⁹ Weyler 1992, s. 69.

⁵⁹⁰ Deloria 1974, s. 64.

⁵⁹¹ Weyler 1992, s. 69.

AIM:n johto piti Custerin ja Rapid Cityn tapauksia suurina voittoina, joiden kunniaksi Banks ja Means päättivät järjestää Pine Ridgessä voitontanssit. Vine Delorian mielestä menestyksestä puhuminen oli hyvin kyseenalaista. Hän tähdentääkin Pine Ridgen olleen vihonviimeinen paikka, jonne AIM:n olisi tuossa vaiheessa kuulunut mennä.⁵⁹²

Pine Ridgessä Richard Wilson ilmoitti yksiselitteisesti, että AIM:n oli turha kuvitellakaan järjestävänsä mitään voitontansseja reservaatissa. Wilson oli jo Custerin selkkauksessa lähettänyt joukkojaan poliisien avuksi.⁵⁹³ Mellakan jälkeen hän laajensi GOON-ryhmän operaatioita ilmoittaen julkisesti ”leikkaavansa Russell Meansin palmikot, jos tämä astuu jalallaan reservaattiin.”⁵⁹⁴ Myös alueen intiaaniasiainviraston omia poliisivoimia kaksinkertaistettiin. Helmikuun 12. päivänä entisen merijalkaväen upseerin, Wayne Colburnin johtamaa 65 raskaasti aseistettua erikoisoperaatioryhmän (*Special Operations Group, SOG*) poliisia saapui Pine Ridgen kaupunkiin. Etelä-Dakotan pääkaupungissa, Pierressa toimiva FBI lähetti agentit Jim Dixin ja Bruce Eriksonin työskentelemään SOG-yksikön kanssa.⁵⁹⁵ SOG oli puolisolitaallinen ”iskujoukko, joka asetettiin toimeen ainoastaan presidentin tai oikeusministerin määräyksestä”.⁵⁹⁶ Peter Matthiessenin mukaan oikeusministeri Richard Kleindienst määräsi ryhmän Pine Ridgeen.⁵⁹⁷

Tämän jälkeen alueelle saapui vielä 40 U.S. Marshal Servicen sheriffiä samoin kuin oikeusministeriön, BIA:n ja FBI:n korkea-arvoisia virkailijoita. SOG-yksikkö koulutti intiaaniasiainviraston poliiseja mellakantorjuntaan. Paikalle pystytettiin komentokeskus ja viestintäverkosto, joka yhdisti reservaatin ja osavaltion johtohenkilöt sekä Etelä-Dakotan kansalliskaartin kuin myös Washingtonin sotilas- ja siviilivirkamiehet keskinäiseen komentoyhteyteen. Vaikka Yhdysvaltain hallinto toivoi välttävänsä sen vaikutelman luomista, että se kävisi modernia intiaanisotaa, niin tosiasiasa se oli varustautumassa juuri sellaista sotaa varten.⁵⁹⁸ Joukkojen asentamat hiekkasäkit ja konekiväärit talojen katoilla saivat Pine Ridgen kaupungin muistuttamaan sotilasleiriä.⁵⁹⁹ Helmikuun 20. päivänä erikoisagentti Joseph Trimbach saapui Pine Ridgeen johtamaan FBI:n operaatiota.⁶⁰⁰

⁵⁹² Deloria 1974, s. 64.

⁵⁹³ Deloria 1974, s. 71.

⁵⁹⁴ Matthiessen 1992, s. 61.

⁵⁹⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 139; Josephy 1982, s. 245; Weyler 1992, s. 72.

⁵⁹⁶ Weyler 1992, s. 72.

⁵⁹⁷ Matthiessen 1992, s. 63.

⁵⁹⁸ Josephy 1982, s. 245.

⁵⁹⁹ Weyler 1992, ss. 72–73.

⁶⁰⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 139; Weyler 1992, s. 73.

Lisää jännitettä tilanteeseen toivat Wilsonin viraltapanosyytteet, joita alettiin ”Wilsonin viivytelyjen” jälkeen käsitellä helmikuun 22. päivä. Paikan päälle oli saapunut kuusi sataa viraltapanosyytteiden kannattajaa.⁶⁰¹ Kaksi päivää kestänyttä käsittelyä johti Wilsonin nimittämä tuomari Wilsonin itse toimiessa sekä syyttäjänä että puolustusasianajajana.⁶⁰² Käsittelyn aluksi hän näytti äärioikeistolaisen John Birch-järjestön mustien kansalaisoikeusliikkeen ja kommunistien yhteistyöstä kertovan elokuvan *Anarchy, USA*.⁶⁰³ Elokuvan jälkeen OSCRO:n presidentti Hobarth Keith esitti Wilsonin pidättämistä virantoimituksesta siihen asti kunnes heimotuomioistuimien pystyisi käsittelemään asian kunnolla. Wilson kuitenkin määräsi, että asia käsiteltäisiin välittömästi loppuun.⁶⁰⁴

Tästä suuttuneena pari sataa *oglala-siouxia* poistui paikalta läheiseen Calicon kaupunkiin.⁶⁰⁵ Ennen poistumista Hobart Keith ilmoitti vevänsä asian liittovaltion oikeusistuimeen. Jopa 15 heimoneuvoston jäsentä boikotoi lopullista äänestystä. Niinpä Wilson vapautettiin syytteistä heimoneuvoston päätösvaltaisten jäsenten vajaan lukuisuuden perusteella. Vielä samana iltana Wilson laajensi Amerikan intiaaniliikkeelle julistamansa kiellon koskemaan kaikkia reservaatissa tapahtuvia kokoontumisia ja mielenosoituksia.⁶⁰⁶ Kaikki lähteet mainitsevat asioiden tapahtuneen yllä mainituin tavoin, mutta kukaan ei ota tarkemmin kantaa, kuinka terrorista ja lukuisista laittomista toiminnoista syytetty Wilson selvisi käsittelystä noin helposti, ja miksi istunnossa läsnä olleet Wilsonin vastustajat eivät pystyneet muulla tavoin, kuin paikalta poistumalla protestoimaan Wilsonin menettelyä.

Seuraavana aamuna yli kaksi sataa traditionalistia ja OSCRO:n jäsentä kokoontui Calicon miettimään, mitä Wilsonin suhteen pitäisi tehdä.⁶⁰⁷ Sekä intiaaniainviraston poliisi, sheriffit että FBI tarkkailivat paikalle kokoontuneita intiaaneja 24 tuntia vuorokaudessa.⁶⁰⁸ Intiaanit vaativat *oglala-siouxien* päällikön Frank Fools Crow’n johdolla helmikuun 26. päivä Russell Meansia palaamaan reservaattiin.⁶⁰⁹ Samana päivänä Means lähti Pine Ridgeen, missä hän yritti tavata

⁶⁰¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 140.

⁶⁰² Josephy 1982, s. 246.

⁶⁰³ Burnette & Koster 1974, s. 224; Churchill & Vander Wall 1988, s. 140; Weyler 1992, s. 74.

⁶⁰⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 140; Weyler 1992, s. 74.

⁶⁰⁵ Josephy 1982, s. 246.

⁶⁰⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 140; Josephy 1982, s. 246; Weyler 1992, s. 74.

⁶⁰⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 140.

⁶⁰⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 141; Weyler 1992, s. 75.

⁶⁰⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 141; Matthiessen 1992, s. 64.

Wilsonin. Tapaaminen päättyi siihen, kun Wilsonin kannattajat piirittivät Meansin parkkipaikalla ja yrittivät pahoinpidellä tämän. Meansin onnistui kuitenkin pakenemaan paikalta.⁶¹⁰

Means palasi pahoinpitely-yrityksen jälkeen Calicoon neuvottelemaan Banksin ja OSCRO:n edustajien seuraavasta siirrosta. Pedro Bissonette ehdotti ”symbolisena eleenä” messun järjestämistä Wounded Kneen verilöylyn muistopaikalla. Merkittävää on se, että kokouksessa oli läsnä *oglala-siouxien* vanhoja päälliköitä, tietäjiä ja 11 heimoneuvoston kahdestakymmenestä jäsenestä, sekä vain kaksi Amerikan intiaaniliikkeen edustajaa. Kaikista kiivaimmin asioiden muuttamisesta puhuivat monet *sioux*-naiset. Nämä kysyivät, mitä AIM aikoi tehdä vallitseville epäoikeudenmukaisuuksille ja olosuhteille, jotka sallivat liittovaltion virkailijoiden, poliisien ja sheriffien muuttaa Pine Ridge sotilasleiriksi. Lisäksi naiset ihmettelivät, minne *siouxien* perinteinen taisteluhenkki oli kadonnut. Näiden puheiden seurauksena vanhat päälliköt rupesivat kukin vuorollaan vaatimaan toimintaan ryhtymistä.⁶¹¹

Kokouksen päätteeksi eräs reservaatin vanha päällikkö kehotti: ”Ette voi mennä BIA:n ja heimohallituksen toimistoon esittämään näkemyksiänne, joten menkää Wounded Kneehin ja puolustakaa siellä asemaanne.”⁶¹² Niinpä helmikuun 27. päivänä 54 auton karavaani lähti alkuillasta kulkeutumaan Wounded Kneehin, jonne saavuttiin puoli kahdeksan aikoihin.⁶¹³ Kello 19.55 Pine Ridgen intiaaniainviraston päivystävä poliisi sai puhelun: ”Ilmoitettu murto käynnissä Wounded Kneen kaupassa, he ottavat kaikki aseet ja ammuksset.” Vuoden 1890 katkerien muistojen kylä oli vallattu.⁶¹⁴

6.4. Kaivautuminen aseisiin

Heti Wounded Kneehin saavuttuaan intiaanit tunkeutuivat kauppaan ja kirkkoon, asettivat vartioinnin kylän ympärille sekä ottivat panttivangeiksi 11 kylän asukasta, joihin kuuluivat kauppa-aseman valkoiset omistajat Clive ja Agnes Gildersleeve. Intiaanit takavarikoivat myös kauppa-aseman aseet ja ammuksset.⁶¹⁵ Alvin Josephyn mukaan sekä OSCRO että AIM olivat ilmeisesti suunnitelleet lyhytaikaista valtausta. Kylän kauppaan suoritettu murto, panttivangeiksi

⁶¹⁰ Burnette & Koster 1974, s. 225; Churchill & Vander Wall 1988, s. 141; Alvin Josephyn ja Vine Delorian mukaan pahoinpitely-yritys tapahtui vasta 27.2. Ks. Deloria 1974, s. 72; Josephy 1982, s. 247.

⁶¹¹ Matthiessen 1992, s. 65; Weyler 1992, ss. 75–76.

⁶¹² Josephy 1982, s. 246; Weyler 1992, s. 76.

⁶¹³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 143; Weyler 1992, s. 76.

⁶¹⁴ Josephy 1982, s. 247.

⁶¹⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 143; Weyler 1992, s. 76.

otetut valkoiset ja tutkimaan tulleita BIA:n poliiseja kohti ammutut laukaukset tekivät kuitenkin suunnitelmat tyhjäksi. Sheriffit, FBI:n agentit ja intiaaniasiainviraston poliisit sulkiivat välittömästi kaikki kylään johtavat neljä tietä sekä pidättivät jokaisen paikan päälle aikovan henkilön.⁶¹⁶ Illalla kello kymmenen FBI:n erikoisagentti Joseph Trimbach saapui valvomaan yhtä tiesulkua.⁶¹⁷ Valtaajat vastaavasti pystyttivät omat puolustuslinnakkeet sekä tiesulut, ja niin kumpikin osapuoli oli kaivautunut aseisiin.⁶¹⁸

6.4.1. Panttivankeja ja vaatimuksia

Jo ensimmäisenä iltana valtaajat toimittivat agentti Trimbachille vaatimuslistan. Välittäjänä toimi oikeusministeriön virkamies John Terronez. Listan luovuttamisen yhteydessä Trimbach oli maininnut tälle: ”Herra Terronez, näiden ihmisten kanssa työskenteleminen on asia sinänsä, mutta jos saan selville teidän osallistuneen murtoon heidän kanssaan, minun on pidätettävä teidät.”⁶¹⁹ Trimbachin kommenttiin saattoi vaikuttaa se, että Terronez oli jo ennen valtausta kritisoinut viranomaisten massiivista varustautumista. Helmikuun 26. päivä hän yritti järjestää tapaamista vanhojen johtajien ja sheriffien komentajan Reese Kashin välille. Kash ei kuitenkaan saapunut tapaamiseen. Lisäksi Terronezilta estettiin pääsy komentokeskukseen.⁶²⁰

Valtaajat vaativat senaattori Edward Kennedyn johtamaa senaatin ulkoasiainkomiteaa tutkimaan yhdessä senaattori James Abourezkin kanssa, kuinka intiaaniasiainvirasto ja sisäministeriö ovat hoitaneet siouxien kanssa tehdyt sopimukset. Vaatimuslistan toisessa kohdassa vaadittiin senaattori William Fullbrightia tutkimaan kaikki liittovaltion ja intiaanien välille solmitut 371 sopimusta, jotta voitaisiin osoittaa hallituksen epäonnistuminen sopimusten noudattamisessa. Lisäksi valtaajat vaativat heimoille vapautta valita omat johtajansa sekä kaikkien Etelä-Dakotan sioux-reservaattien tutkimista.⁶²¹ Listassa oli myös mainittu kuusi henkilöä, joiden kanssa intiaanit olivat halukkaita keskustelemaan. Nämä olivat Nixonin neuvonantajapäällikkö John Ehrlichman, sisäministeri Morton, komissaari Marvin Franklin sekä senaattorit Kennedy, Fullbright ja Abourezk. Viimeisenä ilmauksenaan listan allekirjoittajat julistivat ”Yhdysvalloilla olevan kaksi

⁶¹⁶ Josephy 1982, s. 247.

⁶¹⁷ Weyler 1992, s. 77.

⁶¹⁸ Josephy 1982, s. 247.

⁶¹⁹ Weyler 1992, s. 77.

⁶²⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 141; Weyler 1992, s. 75.

⁶²¹ ”Armed Indians Seize Wounded Knee, Hold Hostages”, *NYT* 1.3.1973, s. 1; ”Indians Release 11 at Wounded Knee”, *NYT* 2.3.1973, s. 36; Kifner: ”The Ghosts Dance Again at Wounded Knee”, *NYT* 4.4.1973, s. 2; Weyler 1992, s. 78.

vaihtoehtoa: He pyyhkäisevät meidät pois hyökkäämällä ja ampumalla; tai he neuvottelevat vaatimuksistamme.”⁶²²

Vaatimusten taipumaton sävy johtui juuri hallituksen kieltäytymisestä käsitellä rikottujen lupauksen polku-liikkeen vaatimuksia. Tällä kertaa intiaanit eivät aikoneet poistua tyhjin käsin. Listan allekirjoittajia olivat oglaloista Pedro Bissonette, Vern Long ja Eddie White Wolf sekä AIM:n edustajista Russell Means. Lisäksi listan oli hyväksynyt kahdeksan oglala-päällikköä ja tietäjää; mukaan lukien Frank Fools Crow, Edgar Red Cloud ja Pete Catches. Siten listassa oli edustettuna sioux-kansan ääni.⁶²³ On huomattava, etteivät valtaajat vaatimustensa esittämisen ohessa ottaneet lainkaan esiin intiaaniasiainvirastosta anastamien papereiden sisältöä, vaikka olivat näin luvanneet tehdä viraston valtauksen jälkimainingeissa.

Senaatin intiaaniasiaain alakomitean puheenjohtaja James Abourezk vastasi olevansa kyllä halukas keskustelemaan valtaajien kanssa kaikista esitetyistä vaatimuksista, mutta vasta sitten kun nämä olisivat vapauttaneet panttivangit.⁶²⁴ Myös paikan päälle saapunut oikeusministeri Richard Kleindienstin erityisavustaja Ralph Ericson kertoi ensisijaisena tehtävänään olevan 11 panttivangin vapauttaminen.⁶²⁵ Nimenomaan panttivankien ottaminen ja intiaanien aseistus saivat lehdistön kiinnostumaan syntyneestä konfliktista. *New York Times* raportoi etusivullaan intiaanien luvanneen olla vahingoittamatta panttivankejaan, mutta pitävänsä kylää hallinnassaan niin kauan kunnes heidän vaatimuksiin vastattaisiin.⁶²⁶

Abourezk lensikin yhdessä senaattori George McGovernin kanssa maaliskuun 1. päivänä Pine Ridgeen tapaamaan valtaajia. Lyhyen tapaamisen jälkeen senaattorit ilmoittivat panttivankien olleen vapaat, mutta nämä olivat halunneet jäädä kylään suojelemaan omaisuuttaan.⁶²⁷ McGovern kertoi lehdistölle, että ”tarjosimme heille tilaisuutta lähteä mukaamme ja he sanoivat ’ei’.”⁶²⁸ Vangit ovat itse nähneet koko panttivankidraaman aivan toisenlaisena. Panttivankina ollut Wounded Kneen katolisen seurakunnan pappi Paul Manhart tähdensi, etteivät he olleet mitään panttivankeja. Omaisuuden suojelemisen lisäksi he halusivat pysyä AIM:n kanssa Wounded Kneessä, koska se oli heidän kotikylänsä. Jo 86-vuotias Wilbur Riegert ilmaisi asian vieläkin

⁶²² Matthiessen 1992, s. 66; Weyler 1992, s. 78.

⁶²³ Matthiessen 1992, s. 66.

⁶²⁴ ”Dakota Indians Hold 10 Hostages”, *NYT* 1.3.197, s. 16.

⁶²⁵ ”Indians Release 11 at Wounded Knee”, *NYT* 2.3.1973, s. 36.

⁶²⁶ ”Armed Indians Seize Wounded Knee, Hold Hostages”, *NYT* 1.3.1973, s. 1.

⁶²⁷ ”Indians at Wounded Knee Free 11 Held for 2 Days”, *NYT* 2.3.1973, s. 1; Josephy 1982, s. 247; Matthiessen 1992, ss. 67–68.

⁶²⁸ ”Indians at Wounded Knee Free 11 Held for 2 Days”, *NYT* 2.3.1973, s. 1.

suorasukaisemmin: ”Tosiasia on, että jollemme panttivankiryhmänä olisi jääneet suojelemaan Amerikan intiaaniliikettä ja omaisuuttamme, nuo joukot olisivat tulleet kimppuumme ja tappaneet kaikki täällä olevat ihmiset. Todellisia panttivankeja ovatkin AIM:n jäsenet.”⁶²⁹

Matthiessen väittää molempien Etelä-Dakotan senaattoreiden olleen niitä harvoja intiaanien ymmärtäjiä kongressissa. He lupasivatkin intiaanijohtajille senaatin järjestävän kuulustelut, joissa intiaanien esittämiä epäkohtia tutkittaisiin.⁶³⁰ Kuulustelut järjestettäisiin vasta sitten, kun valtaus olisi päättynyt. Abourezk oli kuitenkin kyseenalaistanut reservaatissa olevien liittovaltion joukkojen laillisuuden.⁶³¹ McGovernin tahto ymmärtää intiaaneja oli varmasti koetuksella, sillä Russel Means, joka ei ollut unohtanut senaattorin poissaoloa intiaanasiainviraston tapauksessa, julisti suoraan: ”Halusimme tavata senaattori Abourezkin, emme senaattori McGovernia. Hänessä henkilöityy kolme viime vuosisadan yksilöä: kenraali Crook, kenraali Sheridan ja kenraali Custer.” Tästä huolimatta McGovern pysyi kylää ympäröivälle demilitarisoidulla vyöhykkeellä maaliskuun toiseen päivään asti, jolloin panttivangit vapautettiin.⁶³²

6.4.2. *Symbolinen valtaus muuttuu todelliseksi sodaksi*

Jo ennen senaattoreiden saapumista piiritysjoukot kasvattivat aseistustaan hankkimalla kaksi panssaroitua miehistönkuljetusautoa (*armored personnel carrier, APC*) Etelä-Dakotan kansalliskaartilta⁶³³. Samaisena helmikuun 28. päivänä Washingtonista saapui sheriffien komentopaikalle määräys, jossa oikeusministeri Richard Kleindienst kielsi ”päästämästä sanomalehti- ja televisiotoimittajia alueelle.”⁶³⁴ Robert Burnette mainitsee muutamien toimittajien onnistuneen livahtamaan saartorenkain läpi kylään. Juuri nämä toimittajat saivat selville panttivankien pelänneen enemmän kylää piirittäviä liittovaltion viranomaisia kuin valtaajia.⁶³⁵

Helmikuun 28. päivänä myös Yhdysvaltain armeijan varaesikuntapäällikkö (*Army's Vice Chief of Staff*) kenraali Alexander Haig lähetti kaksi parasta sodankäyntiasiantuntijaansa everstit Volney Warnerin ja Jack Potterin siviilipuvuissaan Wounded Kneehin. Seuraavana aamuna nämä tapasivat

⁶²⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 145; Matthiessen 1992, ss. 67–68.

⁶³⁰ Matthiessen 1992, s. 68.

⁶³¹ Josephy 1982, s. 247.

⁶³² Burnette & Koster 1974, s. 228.

⁶³³ Alvin Josephyn (1982, s. 247) mukaan autot hankittiin Nebraskan kansalliskaartilta.

⁶³⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 144; Weyler 1992, s. 79.

⁶³⁵ Burnette & Koster 1974, s. 228.

Rapid Cityn lähellä sijaitsevassa Ellsworthin ilmavoimien tukikohdassa Wayne Colburnin, Joseph Trimbachin ja kansalaislevottomuuksien torjuntaa johtavan majuri Vic Jacksonin. Maaliskuun 3. päivästä lähtien ilmavoimien Phantom-suihkuhävittäjät tekivät päivittäisiä tiedustelulentoja piiritetyn kylän yllä. Samoin eversti Warner raportoi päivittäin puolustusministerin neuvonantajan Fred Buzhardtin kautta Pentagoniin kenraali Haigille, joka lähetti ne edelleen Valkoiseen taloon. Lisäksi oikeusministeri Kleindienst lähetti FBI:lle tiedonannon, jossa hän ilmoitti ”kaikki henkilöitä vastaan nostetaan syytteet, mitään armahdusta tai takuita ei aseteta. Syyttäkää kaikkia kaikista mahdollisista rikoksista.”⁶³⁶ Jo ensimmäisenä päivänä liittovaltion viranomaiset pidättivät 17 piiritysrenkaan läpi yrittänyttä henkilöä.⁶³⁷

Kaiken kaikkiaan maaliskuun alkuun mennessä vallattua kylää piiritti 250 miestä, joilla oli käytössään 17 panssaroitua miehistönkuljetusvaunua, 120 tarkkuuskivääriä, 400 000 kiväärin ammusta, 24 000 valorakettia, 12 kranaatinheitintä, kolme helikopteria, yksi Phantom-suihkuhävittäjä sekä lukuisasti kaasukranaatteja sekä muuta kevyempää aseistusta. Lisäksi piirittäjien apuna työskenteli armeijan huolto-, teknistä- ja lääkintähenkilökuntaa. Kaikki sotilashenkilöt työskentelivät siviiliasuissa ja koko operaation johdossa toimi kenraali Haig.⁶³⁸ BIA:n poliisi ja U.S. Marshal Service asettivat tiesulut kaikkiin kylään johtaviin neljään tiehen ja virittivät näiden välille komentoyhteydet. Piiritysrenkaan ulkopuolelle perustettiin ”punaiseksi nuoleksi” (*Red Arrow*) kutsuttu komentokeskus.⁶³⁹ Niin Churchill kuin Weylerkin tähdentävät Pentagonin dokumenttien paljastaneen piirittäjien aseistuksen vasta myöhemmin oikeudenkäynnissä.⁶⁴⁰

Aivan valtauksen alkupäivinä aseiden käyttö oli satunnaista, mutta U.S. Marshal Servicen Wayne Colburnin mukaan tulitus oli ”voimakkaampaa kuin vain varoituslaukauksia.”⁶⁴¹ Intiaanit olivat aseistautuneet metsästyskiväärein ja haulikoin. Lisäksi heillä oli yksi Vietnamin sodan veteraanin mukanaan tuoma AK-47 rynnäkkökivääri.⁶⁴² Oikeusministerin erityisavustaja Ralph Erickson oli väittänyt valtaajilla olleen ainakin yksi konekivääri. Senaattori Abourezk ilmoitti, ettei käyntinsä aikana nähnyt mitään konekivääriä.⁶⁴³ Valtaajilla oli jatkuvasti pulaa aseista ja ammuksista, mutta

⁶³⁶ Weyler 1992, ss. 80–81.

⁶³⁷ ”Dakota Indians Hold 10 Hostages”, *NYT* 1.3.1973, s. 16.

⁶³⁸ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 144–145; Henriksson 1986, s. 216; Weyler 1992, ss. 80–81.

⁶³⁹ Weyler 1992, s. 82.

⁶⁴⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 144; Weyler 1992, s. 81.

⁶⁴¹ ”Indians Release 11 at Wounded Knee”, *NYT* 2.3.1973, s. 36.

⁶⁴² Josephy 1982, s. 247; Weyler 1992, s. 82.

⁶⁴³ ”Federal Force Rings Wounded Knee; FBI Car Hit”, *NYT* 3.3.1973, s. 1; ”U.S. Reported Set to Bolster Reservation Arms”, *NYT* 3.3.1973, s. 13.

pitääkseen sheriffit kunnioitettavan välimatkan päässä he naamioivat aseistuksensa näyttävämmän näköiseksi. Konekivääri oli mustaksi maalattu lyijyputki, jonka ympärille oli asetettu mustaksi verhoiltu tyhjä ammusvyö. Valtaajat olivat maalanneet mustiksi myös kahvipurkkien kannet, joihin he olivat kiinnittäneet johtoja saaden aikaansaannoksensa näyttämään miinoilta. Nämä kaikki pidettiin selkeästi näkyvillä.⁶⁴⁴

Piirittäjät eivät yrittäneet lähestyä valtaajien asemia, mutta oikeusministeriö päätti juuri raportoituun konekivääriin vedoten siirtyä raskaampaan aseistukseen ”jotta tasapaino säilyisi.”⁶⁴⁵ Valtaajien luoma pelote antoi viranomaisille syyn aseistautua entistä järeämmin. Satunnaisen tulituksen kasvaessa kasvoi myös asemasodan pitkittymisen mahdollisuus. Valtaajat alkoivat kaivaa juoksuhautoja ja bunkkereita.⁶⁴⁶ AIM:n johtajiin kuulunut Carter Camp ilmoitti valtaajien ”valmistautuneen esittämään uudelleen Wounded Kneen taistelun.”⁶⁴⁷

Muutamien tutkijoiden mukaan liittovaltio oli vastannut juuri valtaajien odottamalla tavalla.⁶⁴⁸ Dennis Banks totesi kuitenkin myöhemmin:

”Olimme uskomattoman naiiveja tuohon aikaan. Uskoimme todella, että kun nostamme kiistakysymykset esille, kerromme totuuden ihmisille ja tartumme voimakkaasti aseisiimme, asiat todella muuttuvat. Olimme toki varautuneet jonkinasteisiin vankeusrangaistuksiin ja Richard Oaksin kuoleman jälkeen odotimme samanlaista kohtaloa, mutta kuitenkin emme osanneet varautua tapahtumien nostattamiin valtaisiin mittasuhteisiin. Me emme yksinkertaisesti käsittäneet, miten kovat panokset olivat kyseessä.”⁶⁴⁹

Intiaanien aikoma symbolinen valtaus oli muuttunut todelliseksi sodaksi maailman voimakkainta sotilasmahtia vastaan.⁶⁵⁰ Nimenomaan kauppaan murtautuminen ja panttivankien ottaminen teki kuitenkin lyhytaikaisen oleskelun tyhjäksi.⁶⁵¹

Washingtonin ja Custerin mielenilmausten jälkeen tuntuu uskomattomalta, että intiaanit uskoivat symbolisella julistuksella muuttavansa sekä historian että sen hetkisten tapahtumien kulkua. Varsinkin kun Richard Wilson oli saanut harjoittaa itsevaltaista terrorihallintoaan liittovaltion tuella ja kun vielä viranomaisten vastaus intiaaniaasiainviraston valtaukseseen oli ollut yhtä tyhjän kanssa. Washingtonin selkkauksen ja etenkin hallituksen tammikuisen vastauksen jälkeen

⁶⁴⁴ Weyler 1992, s. 85.

⁶⁴⁵ ”U.S. Reported Set to Bolster Reservation Arms”, *NYT* 3.3.1973, s. 13.

⁶⁴⁶ Josephy 1982, s. 247; Weyler 1992, s. 82.

⁶⁴⁷ ”Indians Release 11 at Wounded Knee”, *NYT* 2.3.1973, s. 36; Burnette & Koster 1974, s. 227.

⁶⁴⁸ Burnette & Koster 1974, s. 226; Henriksson 1986, s. 216.

⁶⁴⁹ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 128–129.

⁶⁵⁰ Weyler 1992, s. 82.

⁶⁵¹ Josephy 1982, s. 247.

intiaaniaktivistien ja viranomaisten väliset suhteet olivat hyvin kireät. Vine Deloria toteaakin AIM:n johtajien vannoneen, etteivät enää koskaan antautuisi saamatta ensin hallitukselta täsmällistä sitoumusta. Juuri tämä uppiniskainen asenne korostui Wounded Kneessä tehden koko kriisistä entistä vaikeamman.⁶⁵²

6.4.3. Valtauksen monta todellisuutta

Intiaaniasiainviraston valtauksen tapaan Wounded Knee jakoi niin valtaväestön kuin intiaaniyhteisön mielipiteet. Monet kaupunki-intiaanit kannattivat valtaajia, sen sijaan intiaanijärjestöistä NCAI ja ”kansallinen heimojen puhemiesyhdistys” (*National Tribal Chairman’s Association, NTCA*) asettuivat tukemaan Wilsonia, koska tämä oli vaaleilla valittu heimojohtaja. Vaakalaudalla oli nimenomaan vaaleilla valittujen heimohallitusten oikeus hoitaa omia sisäisiä asioitaan. Juuri tämän oikeuden puolesta kumpikin järjestö oli pitkään taistellut niin oikeusistuimissa kuin kongressissa. Mikäli kaupunkipohjainen intiaaniliike reservaattien oppositioryhmittymien tukemana pystyisi kaatamaan heimohallituksia, koko hallintojärjestelmä olisi uhattuna, etenkin kun oppositioryhmittymiä oli olemassa lähes jokaisessa reservaatissa.⁶⁵³ NCAI:n puheenjohtaja Charles E. Trimble ilmoitti valtauksen ”selkeästi uhkaavan” maanlaajuisesti intiaanien poliittista järjestelmää. Trimble asettui Wilsonin puolelle siteeraten tämän lehdistötiedotetta, jossa hän oli ilmoittanut niin liittohallituksen kuin Amerikan intiaaniliikkeen ohittaneen Pine Ridgen oikeutetun auktoriteetin.⁶⁵⁴

New York Times piti erityisen mahdottomana vaatimuksena heimohallituksen puhemiehen viraltapanaa, koska se pienentäisi intiaanien jo ennestään hyvin rajoitettua itsehallintoa.⁶⁵⁵ Lehti totesi puhemiehen erottamisen onnistuvan heimon omien rauhanomaisten menettelyjen turvin; siksi oli hyvin ironista, että suvereenisuutta vaativa AIM pyytää liittohallitusta sekaantumaan heimon sisäisiin kiistoihin.⁶⁵⁶ Lehti näki sodan Yhdysvaltoja vastaan julistaneen kahdensadan militantin AIM:n jäsenen kapinassa yltiöromanttisia piirteitä.⁶⁵⁷

⁶⁵² Deloria 1974, s. 62.

⁶⁵³ Hertzberg 1988, s. 322.

⁶⁵⁴ Holm 1985, s. 140.

⁶⁵⁵ ”Out at Wounded Knee”, *NYT*, 15.3.1973, pääkirjoitus s. 42.

⁶⁵⁶ ”The Indians’ Due”, *NYT* 12.3.1973, pääkirjoitus s. 30.

⁶⁵⁷ ”Out at Wounded Knee”, *NYT*, 15.3.1973, pääkirjoitus s. 42.

Harper's-lehden Terri Schultz piti koko valtausta pelkkänä poliittisena teatterina, Stokely Carmichaelin ja Mark Ruddin vallankumoustradition uutena esityksenä. Valtaajat oivalsivat osuvasti, kuinka lehdistö viehättyisi tapahtumien dramaattisista mahdollisuuksista. He kuitenkin erehtyivät sen suhteen, että koko lehdistö hyväksyisi militanttien nuhraantuneen retoriikan.⁶⁵⁸ *Newsweek* arvioi militanttien intiaanien saavuttaneen Alcatrazin ja intiaaniaasiainviraston valtausten tapaan maanlaajuista huomiota tiedotusvälineisiin vetoavalla juonittelulla. Valtaajien tavoitteet näyttivät kuitenkin jälleen kerran epäselviltä ja heidän taktiikkansa tuhriutuivat vandalismiksi.⁶⁵⁹ Symboliikkaan sisältyi paljon teatraalisuutta, josta valtaukseseen muuten ymmärtäväisesti suhtautuneet tahot kritisoivat Amerikan intiaaniliikettä. Schultz totesikin, etteivät yhteiskunnalliset epäoikeudenmukaisuudet lankea teatraalisiin eleisiin ja juuri tämän tarkkaavaiset toimittajat olivat oivaltaneet. Schultz totesi sekä Wilsonia että tämän vastustajia haastateltuaan intiaaniaasioiden pysyvän seuraavat kaksisataa vuotta takapajuisena.⁶⁶⁰

Ramparts-lehden Peter Collier painotti, kuinka helppoa oli pitää valtausta Amerikan intiaaniliikkeen nuorten militanttien identiteetikriisin ilmauksena. Kun valtaajat ottivat panttivankeja, sotamaalasivat kasvonsa ja uhmasivat piirittäviä liittovaltion viranomaisia, lehdistö ja sen kautta suuri yleisö oletti, että kyseessä oli jälleen kerran symbolinen protesti aikaa ja kohtaloa vastaan, valkoisen miehen asettamaa historian väistämättömyyttä vastaan. Wounded Kneen valtaus tapahtui yksinkertaisesti siksi, koska liittovaltion hallitus ei ollut toteuttanut vuodesta 1970 lähtien ilmoittamiaan ylimitoitettuja lupauksiaan. Symbolista AIM:n toiminnassa oli nimenomaan se, että järjestö toimi kaikkien intiaanien puolesta.⁶⁶¹

Yllä mainituista tulkinnoista paljastuu yksi yhteinen nimittäjä: AIM. Kirjoittajat näkivät Amerikan intiaaniliikkeen toimivan valtauksen ensisijaisena johtajana ja alullepanijana, vaikka näkemykset valtauksen syistä ja luonteesta olivat täysin erilaisia. Vine Deloria kuitenkin korostaa, kuinka vahvasti sioux-traditionalistit, näiden joukossa kunnioitettuja tietäjiä sekä tunnettuja pyhiä miehiä, olivat mukana valtauksessa. Amerikan intiaaniliikkeellä ei ollut Wounded Kneessä johtavaa asemaa. Monet paikalliset ryhmät olivat pyytäneet intiaaniliikettä tutkimaan vuoden 1868 Fort Laramien sopimuksen takaamia oikeuksia. AIM:n johtajat oivalsivatkin nopeasti tullessa Pine Ridgen reservaatin tyytymättömien ryhmien taktiseksi iskujoukoksi eivätkä pelkästään

⁶⁵⁸ Schultz: "Bamboozle Me not at Wounded Knee", *Harper's*, kesäkuu 1973, ss. 53–54.

⁶⁵⁹ "Indians: Return to Wounded Knee", *Newsweek* 12.3.1973, s. 25.

⁶⁶⁰ Schultz: "Bamboozle Me not at Wounded Knee", *Harper's*, kesäkuu 1973, ss. 53–54.

⁶⁶¹ Collier: "Wounded Knee: The New Indian War", *Ramparts*, kesäkuu 1973, ss. 26–27.

protestiliikkeen johtajiksi.⁶⁶² Russell Means, Dennis Banks ja Clyde Bellecourt olivat keskeisessä asemassa koko valtauksen ajan, mutta heitä tukivat Leonard Crow Dogin, Frank Fools Crow'n ja Gerald One Featherin kaltaiset traditionalistit.⁶⁶³ Sinänsä erilaiset tulkinnat valtauksen todellisuudesta havainnollistavat, miten vaikeata oli muodostaa todellinen käsitys tapahtumakokonaisuudesta.

6.4.4. Piirittäjien eri näkemykset

McGovernin ja Abourezkin käynnin jälkeen oikeusministeriön virkailijat tapasivat valtaajat maaliskuun 4. päivänä.⁶⁶⁴ Ralph Ericksonin johtamissa neuvotteluissa ministeriö tarjosi valtaajille ulospääsyä ilman pidätyksiä, jos nämä riisuisivat aseensa ja poistuisivat kylästä seuraavaan aamuun mennessä. Suurelle valamiehistöille jätettiin kuitenkin mahdollisuus nostaa myöhemmin syytteitä.⁶⁶⁵ Valtaajat suostuivat poistumaan Wounded Kneestä, jos hallitus vetäisi joukkonsa pois reservaatista ja antaisivat intiaanien selvittää keskenään ongelmansa.⁶⁶⁶ Niinpä tulitaukoon tähtäävät keskustelut päättyivät tuloksettomasti ja tilanne jatkui päivittäisine laukaustenvaihtoineen, joiden aikana kaksi intiaania haavoittui.⁶⁶⁷

Samaan aikaan Pentagon antoi tiedusteluraportin, jonka mukaan

”intiaaneilla ei ilmeisesti ole aikomusta fyysisesti vahingoittaa Wounded Kneen asukkaita eikä alueella toimivia lainvalvonta viranomaisia, vaikka taistelevien osapuolten välillä oli esiintynyt vähäistä laukausten vaihtoa. Eristäytyneen sijaintinsa takia Wounded Kneen valtaus ei ole uhka Yhdysvalloille, Etelä-Dakotalle eikä Pine Ridgen reservaatille. Tämänkaltaisen toiminnan voidaan kuitenkin katsoa ärsyttävän, ellei suorastaan hämmentävän yleisesti koko hallitusta ja erityisesti oikeusministeriötä.”⁶⁶⁸

Raportin oli laatinut eversti Frank B. Oblinger.⁶⁶⁹ Pentagon kuitenkin hylkäsi esitetyn arvion, koska ministeriö halusi myötävaikuttaa valtavan aseistuksen ylläpitoon. Lisäksi FBI:n päämääränä oli ”neutralisoida pahimmat äärimmäisaineokset.”⁶⁷⁰ Rex Weyler väittääkin U.S. Marshal Servicen kieltäytymisen neuvottelemasta intiaanien aikaisemmista vaatimuksista, Yhdysvaltain asevoimien sekaantumisen intiaanien keskinäiseen poliittiseen kiistaan, tiedotusvälineiden toimintakiellon

⁶⁶² Deloria 1974 s. 73.

⁶⁶³ Hertzberg 1988, s. 322.

⁶⁶⁴ Josephy 1982, s. 248; Matthiessen 1992, s. 68; ”Indians Get Offer on Ending Seizure”, *NYT* 5.3.1973, s. 26.

⁶⁶⁵ ”Indians Get Offer on Ending Seizure”, *NYT* 5.3.1973, s. 26.

⁶⁶⁶ Matthiessen 1992, s. 68.

⁶⁶⁷ Josephy 1982, s. 248.

⁶⁶⁸ Matthiessen 1992, s. 68.

⁶⁶⁹ Matthiessen 1992, s. 610.

⁶⁷⁰ Matthiessen 1992, ss. 68–69.

sotanäyttämöllä, sotilasoperaation salailun sekä Valkoisen talon varasuunnitelmien osoittaneen hallituksen suunnitelleen ratkaisevansa voimakeinoin intiaanien mielenilmauksen. Hallitus olikin toteuttamassa asianajaja Ken Tilsenin kutsumaa ”Wounded Kneen toista verilöylyä”.⁶⁷¹

Josephy väittää kuitenkin hallituksen välttäneen väkivaltaan turvautumista viimeiseen asti. Koska intiaaniasiainviraston valtaus oli kärsivällisin neuvotteluin saatu päätymään ilman ihmishenkien menetystä, ja ennen kaikkea koska Wounded Kneen asukkaat olivat yhä kylässä, hallitus määräsi tiukasti, ettei sinne saanut hyökätä.⁶⁷² Tosin Weyler näkee haluttomuuden ainoaksi syyksi sen, että koko maailma seurasi tapahtumaa, eikä Yhdysvaltain sotilasjohto halunnut altistaa itseään naurunalaiseksi toistamalla intiaanien verilöylyn kansainvälisen lehdistön edessä.⁶⁷³ Matthiessen väittää, että ainakin valtauksen alussa eversti Volney Warneriin henkilöitynyt Yhdysvaltain armeijan symbolinen läsnäolo esti FBI:n ja sen liittolaisten mielissä kangastelevan massiivisen hyökkäyksen.⁶⁷⁴

Warner asettui poikkiteloin FBI:n Joseph Trimbachin kanssa. Tämä oli ehdottanut kahden tuhannen sotilaan valtaavan kylän ja palauttavan järjestyksen, jonka jälkeen FBI saapuisi paikalle suorittamaan pidätykset. Warner ei tukenut ehdotusta ja vaati myös liittovaltion poliisia muuttamaan ”ampukaa tappaakseen”-ohjesääntöä ”ampukaa haavoittaakseen”. Hän ei kuitenkaan asettunut poikkiteloin FBI:n kanssa ylipursuavan aseistuksen takia, vaan koska resursseja haaskaava ja tehoton sotilasoperaatio oli ”kirotun” siviiliarmeijan käsissä.⁶⁷⁵ Oman lisänsä tälle siviiliarmeijalle antoivat Wilsonin GOON-joukot, joita FBI aseisti ja varusti. Sheriffit halusivat puolestaan päästä eroon koko porukasta, koska nämä olivat usein humalassa ja siksi vaarallisia häiriköitä.⁶⁷⁶

Kaiken tämän eripuraisen varustautumisen ohella hallitus antoi maaliskuun 7. päivä uhkavaatimuksen kehottaen valtaajia poistumaan Wounded Kneestä perjantai-iltaan (9. maaliskuuta) kello iltakuuteen mennessä.⁶⁷⁷ Valtaajat järjestivät vaatimuksen johdosta kokouksen, jonka jälkeen he ilmoittivat viranomaisten olevan pakotettuja ”joko teurastamaan meidät tai täyttämään inhimilliset vaatimuksemme”. Kuitenkin samana iltana 38 lasta ja neljä naista

⁶⁷¹ Weyler 1992, s. 81.

⁶⁷² Josephy 1982, s. 248.

⁶⁷³ Weyler 1992, s. 82.

⁶⁷⁴ Matthiessen 1992, s. 72.

⁶⁷⁵ Matthiessen 1992, s. 72.

⁶⁷⁶ Matthiessen 1992, s. 69.

⁶⁷⁷ ”Indians Given till Tonight to Leave Wounded Knee”, *NYT* 8.3.1973, s. 1; ”U.S. Issues an Ultimatum to Indians”, *NYT* 8.3.1973, s. 18; Deloria 1974, ss. 75–76; Matthiessen 1992, s. 69.

poistuivat paikan päältä.⁶⁷⁸ Samaan aikaan ”kirkkojen kansallinen neuvosto” (*National Council of Churches*) ilmoitti lähettävänsä edustajansa valtaajien ja piirittäjien välisille tulilinjoille ennen mahdollista hyökkäyksen alkua.⁶⁷⁹

Tämä ele sai hallituksen perumaan vaatimuksensa; oli sinänsä arveluttavaa tappa intiaaneja, saati sitten pappeja Amerikan historian synkkämaineisimmalla verilöylypaikalla tiedotusvälineiden seurattessa kiihkeästi tapahtumien kulkua. Hallituksen perumishalukkuuteen vaikuttivat myös lukuisat Valkoiseen taloon lähetetyt valtaajia tukevat sähköet ja kirjeet sekä varsinkin perjantain aikana Wounded Kneehin saapuvat autokolonnat. Niinpä uhkavaatimuksen seurauksena lainvalvontaviranomaisten piiritysrenkaan sisällä olevan kolmen sadan valtaajan lisäksi renkaan ulkopuolelle asettui yli tuhat intiaania. Arvioitaessa tuossa vaiheessa intiaanien määrää Vine Deloria mainitsee Wounded Kneehin matkaavien autojen muodostaneen 11 kilometrin pituisen jonon.⁶⁸⁰

6.4.5. Ensimmäinen vetäytymistarjous

Takarajan mentyä umpeen hallitus esitteli metodistikirkon papin John Adamsin laatiman tulitaukosopimuksen. Ainakin Delorian mukaan hallitus tarjosi valtaajille suhteellisen reilun vetäytymisehdotuksen.⁶⁸¹ *New York Timesille* valtauksen johtajat totesivat ehdotuksen olleen askel taaksepäin ja myös oikeusministeriön edustajat kieltäytyivät edelleenkin suostuvansa valtaajien vaatimuksiin ja aikoivat asettaa nämä syytteeseen kaikista todetuista lain rikkomistapauksista.⁶⁸² Delorian mielestä moni valtaaja koki saavuttaneensa tavoitteet ja poistumisen olevan tuossa vaiheessa sopivaa, mutta samalla reservaatien selvittämättömät ongelmat Richard Wilsonin syrjäyttämisineen ja uusien vaalien järjestämisineen alkoivat nousta etualalle.⁶⁸³ Juuri nämä vaatimukset sisäministeriö oli hylännyt, koska niiden pelättiin vaarantavan koko 40 vuotta kestäneen intiaanipolitiikan rakenteet.⁶⁸⁴ Politiikan, jota Peter Collier luonnehti ”eräänlaiseksi hallinnon läpäiseväksi institutionalisoiduksi rikollisuudeksi”⁶⁸⁵.

⁶⁷⁸ ”Indians Given till Tonight to Leave Wounded Knee”, *NYT* 8.3.1973, s. 1.

⁶⁷⁹ Deloria 1974, s. 76; Mattheiessen 1992, s. 69.

⁶⁸⁰ Deloria 1974, ss. 76–77.

⁶⁸¹ Deloria 1974, s. 77.

⁶⁸² ”U.S. Stands Firm in Indian Dispute”, *NYT* 9.3.1973, s. 14.

⁶⁸³ Deloria 1974, s. 77.

⁶⁸⁴ ”Indians Given till Tonight to Leave Wounded Knee”, *NYT* 8.3.1973, s. 1.

⁶⁸⁵ Collier: ”Wounded Knee: the New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 59.

Reservaatin selvittämättömien ongelmien liittyen asukkaat pelkäsivät AIM:n poistumisen jättävän kylän suojattomaksi Wilsonin joukkojen kostotoimille; siksi valtaajien harkitessa lähtemistä maanlaajuisia kysymyksiä tärkeämmiksi nousivat paikalliset ongelmat. Tässä vaiheessa edellisen marraskuun tapahtumat alkoivat myös vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Hallituksen petollisuus intiaaniasiainviraston valtauksen jälkiselvittelyissä ja välinpitämätön suhtautuminen intiaanien tärkeinä pitämiin kysymyksiin loi kaikenkattavan epäluottamuksen ilmapiiriin viranomaisten toimintaan. Valtaajista tuntui epäilyttävältä lähteä kylästä ja luottaa saman hallituksen tyhjiin lupauksiin.⁶⁸⁶

Kirkon tulitaukosopimukseen liittyen hallitus poisti maaliskuun 10. päivä tiesulut ja siirsi miehistönkuljetusvaunut reilun kahdenkymmenen kilometrin päähän kylästä.⁶⁸⁷ Viranomaiset sallivat sekä vapaan pääsyn Wounded Kneehin että ihmisten poistumisen rauhassa kylästä. Heillä oli kuitenkin syytettyjen lista mukanaan.⁶⁸⁸ Muutamit tutkijat väittävät saarron helpottamisen olleen hallituksen juoni saada ”julkisuuden kipeät militantit” ja ”ulkopuoliset agitaattorit” poistumaan ensi tilaisuuden tullen paikan päältä. Juoni epäonnistui, sillä kun piiritysrengasta helpotettiin, muutama henkilö poistui, mutta yli sata, näiden joukossa Frank Fools Crow ja pari muuta oglala-siouxien vanhaa heimojohtajaa sekä muiden heimojen intiaaneja saapui Wounded Kneehin.⁶⁸⁹

Ralph Ericksonin allekirjoittamassa lausunnossa ilmoitettiin, etteivät piirittäjät halunneet ylläpitää tiesulkuja koska ”monet lainylläpitotavoitteemme ovat tulleet täytetyksi”. Vetäytymispäätöksen avaintekijä oli uhka, että jatkuva jännite voisi ryöstäytyä avoimeksi sodaksi. Eräs korkea-arvoinen lainvalvontaviranomainen sanoikin: ”En aio sallia toista Kent Statea; En aio antaa heille toista Wounded Kneetä.”⁶⁹⁰ Kylässä valtaajat linnoittivat vartiointipisteitä ja puolustusasemia parempaan kuntoon. Kaiken kaikkiaan valtaajat lujittivat asemiaan.⁶⁹¹ Russell Means julistikin, että ”Wounded Knee ja AIM ovat voittaneet. Me olemme lyöneet oikeusministeriön.”⁶⁹²

⁶⁸⁶ Deloria 1974, s. 77.

⁶⁸⁷ ”U.S. Removes Roadblocks in Wounded Knee Vicinity”, *NYT* 11.3.1973, s. 1.

⁶⁸⁸ Matthiessen 1992, s. 71

⁶⁸⁹ Matthiessen 1992, s. 71; Weyler 1992, s. 83.

⁶⁹⁰ ”U.S. Lifts Roadblocks at Wounded Knee”, *NYT* 11.3.1973, s. 56.

⁶⁹¹ Josephy 1982, s. 248; Weyler 1992, s. 83.

⁶⁹² ”U.S. Lifts Roadblocks at Wounded Knee”, *NYT* 11.3.1973, s. 56.

6.5. Itsenäinen *oglala*-kansakunta

Oglala-siouxien vanhat johtajat julistivat 11. maaliskuuta koko päivän kestäneen kokouksen jälkeen ”itsenäisen oglala-kansakunnan” (*Independent Oglala Nation, ION*) heränneen henkiin. Tämä suvereeniksi julistautunut kansa keskustelisi tasavertaisesti sopimuksista Yhdysvaltojen kanssa.⁶⁹³ Suhteiden pohjaksi määritettiin vuoden 1868 Fort Laramien sopimus. Julistajat pyysivät myös OSCRO:a ja AIM:ä muodostamaan alueelliset hallitukset, lakkauttamaan vanhan heimoneuvoston, lähettämään valtuuskunnan YK:hon sekä irokeesiliittoa tunnustamaan ja kannattamaan julistustaan.⁶⁹⁴

6.5.1. *Valtauksen luonne muuttuu, tilanne ei*

Julistus tapahtui Frank Fools Crow’n johtamassa seremoniassa. Tilaisuudessa 182 oglala-siouxista tuli uuden valtion kansalaisia. Lisäksi 160 muiden heimojen intiaania sekä Yhdysvalloista että Kanadasta sai kaksoiskansalaisuuden. Kansalaisoikeudet annettiin myös seitsemälle ”Vietnamin veteraanit sotaa vastaan” (*Vietnam Veteran Against the War*)-järjestön valkoiselle jäsenelle.⁶⁹⁵ Mitään mainintaa ei ole siitä, kuinka moni uuteen kansakuntaan liittyneistä intiaaneista oli AIM:n jäsen, mutta liikkeen osuutta korosti varmasti se, että Russell Means ilmoitti perustamisesta valtakunnallisessa televisiolähetyksessä⁶⁹⁶.

Vanhat päälliköt olivat täysin tietoisia julistuksen merkityksestä, ei vain oglala-siouxille, vaan maailman kaikille alkuperäiskansoille. Julistuksen myötä intiaanit saivat ”Wounded Knee kakkoselle” kansainvälistä tunnettavuutta. Intiaanit tiedostivat myös sen vaaran, että Yhdysvaltain hallitus ryhtyisi kostotoimenpiteisiin.⁶⁹⁷ Vine Deloria mukaan julistus sytytti Valkoisessa talossa kyteneen pelon täyteen roihuun. Viimeistään nyt hallitukselle kävi selväksi, ettei kymmenen edellisen päivän ajan käydyissä neuvotteluissa ollut käsitelty intiaaneille tärkeitä asioita, ja tilanne oli luisumassa käsistä.⁶⁹⁸

⁶⁹³ Josephy 1982, s. 248; Matthiessen 1992, s. 70; Weyler 1992, s. 83.

⁶⁹⁴ Josephy 1982, s. 248.

⁶⁹⁵ Weyler 1992, s. 83.

⁶⁹⁶ Deloria 1974, ss. 77–78.

⁶⁹⁷ Matthiessen 1992, s. 70.

⁶⁹⁸ Deloria 1974, s. 78.

Itsenäisyysjulistusta edeltäneenä päivänä sisäministeri Rogers Morton oli ilmoittanut, etteivät valtaajat edustaneet mitään järjestäytyntä ryhmää, jonka kanssa hallitus tekisi sopimuksia. Ottaessaan ensimmäistä kertaa julkisesti kantaa Morton julisti, etteivät valtaajat saavuta mitään kiristyksellä ja vetoamalla menneisyyden erehdysten aikaansaamaan kansalliseen syyllisyyskompleksiin. Hän syytti erityisesti nuoria, väkivaltaisia ja vallankumouksellisia intiaaneja levottomuuden lietsomisesta joidenkin intiaaniryhmien keskuudessa. Samalla hän nosti esiin presidentti Nixonin vuonna 1970 esittämiä parannusehdotuksia ja syytti liittovaltion kongressia, ettei se ollut ottanut ehdotuksia huomioon.⁶⁹⁹ Itsenäisyysjulistus mitätöi sisäministeri Mortonin lausunnon valtaajien järjestäytyneisyydestä. Omasta näkökulmastaan valtaajat olivat perustaneet yhteisön, jonka kanssa Yhdysvalloilla oli sopimukselliset suhteet ja jonka kanssa hallitus voisi tehdä sopimuksia.

Valtaajille tapahtuma oli historiallinen ja merkittävä hetki siksi, ettei vuoden 1868 sopimusta ollut koskaan hylätty ja siten kaikki tuon vuoden jälkeiset siouxien maiden, kuten Mustien kukkuloiden valtaukset olivat laittomia. Nyt siouxit vaativat allekirjoitetun sopimuksen noudattamista sekä suvereenisuuden tunnustamista.⁷⁰⁰ Itsenäisyysjulistus herätti pelkoja myös intiaaneissa, sillä monet olivat hyväksyneet sopimusrikkomukset lopullisiksi ja tyytyneet intiaanien vaatimuskomission myöntämiin korvauksiin. Jokainen intiaani tiesi Yhdysvaltojen toimineen laittomasti, mutta olivat hyväksyneet osuutensa lopullisina. Delorian mukaan tyrmistystä ei suinkaan aiheuttanut vaatimusten epäselvyys vaan niiden ennenkuulumattomuus; valtaajat olivat sanoneet jotain sellaista, jota kukaan ei ollut hiljaisina vuosina uskaltanut lausua ääneen. Julistuksen myötä valtaajat toivat Yhdysvaltain toiminnan perustavaa laatua olevan laittomuuden jälleen kerran esille ja tämä oli monelle liikaa.⁷⁰¹

Välittömästi julistuksen jälkeen itsenäinen oglala-kansakunta lähetti edustajansa Yhdistyneisiin kansakuntiin. Nämä pyrkivät etsimään liittolaisia, jotka saattaisivat nostaa siouxien sopimusasiat maailmanjärjestön esityslistalle.⁷⁰² *New York Times* tosin mainitsee, että Vernon Bellecourtin johtama ryhmä tapasi jo maaliskuun 2. päivä järjestön päämajassa alipääsihteeri Narasimhanin ja pyysivät YK:ta lähettämään tarkkailijoita Etelä-Dakotaan turvaamaan intiaanien elämää, omaisuutta ja oikeuksia. Lisäksi valtuuskunta halusi saada paikan suvereenina valtiona YK:ssa.⁷⁰³

⁶⁹⁹ ”Morton Insist U.S. Won’t Yield”, *NYT* 11.3.1973, s. 56.

⁷⁰⁰ Josephy 1982, ss. 248–249.

⁷⁰¹ Deloria 1974, s. 78.

⁷⁰² Deloria 1974, s. 78.

⁷⁰³ ”Indians Bid U.N. Send Observers to Dakota”, *NYT* 3.3.1973, s. 13.

Sen sijaan lehti ei mainitse mitään julistuksen jälkeisestä itsenäisen oglala-kansakunnan lähettämästä YK-valtuuskunnasta.

Itsenäisyysjulistuksen jälkeen Russell Means ilmoitti: ”Jos mitä tahansa ulkovaltaa – erityisesti Yhdysvaltoja – edustava viranomainen saapuu tänne, sitä pidetään sotatoimenpiteenä, johon suhtaudutaan sen mukaisesti.” Means varoitti myös, että ”kuka tahansa kylään saapunut vakooja viedään teloitusr ryhmän eteen ammuttavaksi.” Näitä lausuntoja säesti lehtikuva, jossa aseistettu intiaani vartioi kädet niskan takana seisovia valkoisia miehiä.⁷⁰⁴

6.5.2. *Tulitauko murenee*

AIM:n vartiomiehet olivat valtauksen aikana pidättäneet neljä Yhdysvaltain postilaitoksen tarkastajaa (*U.S. Postal Inspectors*), jotka *New York Timesin* siteeraaman hallituslähteen mukaan olivat tulleet tarkastamaan kylän postitoimistoon tehtyä murtoa⁷⁰⁵, mutta jotka pidätyksen tehneiden Carter Campin, Leonard Crow Dogin ja Stan Holderin mielestä olivatkin Trimbachin värväämiä vakoojia. Pidätetyiltä otettiin aseet pois ja heitä pidettiin kuusi tuntia kylässä.⁷⁰⁶ Erikoisagentti Joseph Trimbach oli yrittänyt päästä Wounded Kneehin, mutta AIM:n vartiointipisteellä häntä kehoitettiin ”poistumaan välittömästi alueelta ja jos Wounded Kneestä havaittaisiin lainvalvontaviranomaisia, nämä pidätettäisiin heti.” Tämä kaikki suututti agentti Trimbachia niin paljon, että hän rikkoi tulitaukosopimusta ja määräsi FBI:n agentit asettumaan uudelleen piirityslinjalle.⁷⁰⁷

Vastauksena valtaajien uhmalle oikeusministeri määräsi samaisena maaliskuun 11. päivänä piirittäjiä asettamaan tiesulut uudelleen paikoilleen ja valtaus jatkui entiseen malliin ampumavälikohtauksineen, muutamane haavoittumisineen, pidätyksineen ja öisine avustustarvikkeiden kuljetuksineen. Kaiken kaikkiaan maaliskuun 11. päivän jälkeen 350 valtaajaa piiritti yli kolme sataa liittovaltion miestä.⁷⁰⁸ Samasta päivästä lähtien sekä U.S. Marshal Service että sotilashenkilöt alkoivat toimia FBI:n alaisuudessa.⁷⁰⁹

⁷⁰⁴ ”F.B.I. Agent Shot as Indians Issue Warning to U.S.”, *NYT* 12.3.1973, s. 28.

⁷⁰⁵ ”F.B.I. Agent Shot as Indians Issue Warning to U.S.”, *NYT* 12.3.1973, s. 28.

⁷⁰⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 149; Mattheiessen ss. 70–71.

⁷⁰⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 149.

⁷⁰⁸ Josephy 1982, s. 249; Weyler 1992, s. 83.

⁷⁰⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 149.

Seuraavana päivänä piirittäjät aloittivat intensiivisen tulituksen käyttäen huomattavia määriä panssarin läpäiseviä konekiväärin panoksia. Valtaajien turvallisuuspäällikkö Stan Holderin mukaan ammusten joukosta oli myös metsästyskiväärien ja haulikon panoksia, mikä osoitti Wilsonin joukkojen osallistuneen tulitukseen.⁷¹⁰ Lehden mukaan viranomaisten päätaktiikkana oli valtaajien näännyttäminen ja sheriffi Wayne Colburn myönsikin, että ”aikomuksenamme on muuttaa heidän elintapansa”.⁷¹¹ Churchill tulkitsee Colburnin halunneen lausunnoillaan osoittavan, ettei U.S. Marshal Service ollut FBI:ta helläkätisempi.⁷¹² Samaan aikaan eversti Warner esitteli kenraali Haigille hyökkäyssuunnitelman. Vaikka tuota suunnitelmaa ei koskaan ruvettu toteuttamaan – virallisestihan puolustusvoimat ei ollut läsnä – armeijan henkilökunta alkoi toimia sotilaallisena neuvonantajana, jolla oli tasavertainen äänioikeus päätöksentekoprosessissa.⁷¹³

Neuvotteluyhteyksiä ei kuitenkaan katkaistu vaan pastori John Adams yritti kiivaasti saada osapuolet kasvotusten. Yritys tuottikin tulosta, sillä apulaisoikeusministeri Harlington Wood saapui Wounded Kneehin maaliskuun 13. päivä yhdessä Wayne Colburnin kanssa neuvottelemaan tilanteeseen ratkaisua. Kaksi päivää kestäneissä neuvotteluissa itsenäisen oglala-kansakunnan edustajat vaativat edelleenkin Washingtonia hyllyttämään heimohallituksen ja pitämään kansanäänestyksen uuden hallituksen valitsemiseksi. Valtauksen kannattajat olivat keränneet 1400 nimeä⁷¹⁴ – lähes saman verran kuin edellisissä vaaleissa Wilsonia äänestäneiden määrä – kansanäänestyksen järjestämiseksi. Wood halusi kuitenkin keskustella ainoastaan lain voimaansaattamisesta ja valtaajien aseistariisumisesta.⁷¹⁵

Pattitilanteesta huolimatta Wood pani pisteen hyökkäysspekuloinneille julistaen: ”Yhdysvaltain joukot eivät liikehdi Wounded Kneen haltuun ottamiseksi niin kauan kun neuvottelut ovat käynnissä.”⁷¹⁶ Juuri maaliskuun 13. päivänä republikaanien kongressiedustaja James Abnor vaati liittovaltion viranomaisia poistamaan kapinoitsijat ”kaikin käytettävissä olevin keinoin.” Etelä-Dakotasta valittu Abnor tähdensi, että voimankäyttö oli jäänyt ainoaksi vaihtoehdoksi.⁷¹⁷ Seuraavana päivänä myös senaattori George McGovern ilmoitti ”kaikkien järkevien neuvotteluyritysten epäonnistuneen; kaikkiin hallituksen tekemiin myönnytyksiin AIM oli

⁷¹⁰ Weyler 1992, s. 85.

⁷¹¹ ”U.S. Again Blocks Roads to Isolate Wounded Knee”, *NYT* 13.3.1973, s. 1; ”Federal Agents Re-establish Roadblocks to Seal Off Indians in Wounded Knee”, *NYT* 13.3.1973, s. 26.

⁷¹² Churchill & Vander Wall 1988, ss. 149–151.

⁷¹³ Matthiesen 1992, ss. 72–73.

⁷¹⁴ Josephy 1982, s. 247.

⁷¹⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 151.

⁷¹⁶ ”Indian Council Acts to Oust Outsiders”, *NYT* 14.3.1973, s. 32; Churchill & Vander Wall 1988, s. 151.

⁷¹⁷ ”Abdnor Urges Eviction”, *NYT* 14.3.1973, s. 32.

vastannut aina uusilla vaatimuksilla. He tavoittelevat väkivaltaa. Laki täytyy saattaa voimaan. Yhteiskunnassamme ei ole mitään muuta tapaa toimia.”⁷¹⁸

Sisällöltään McGovernin kommentit eivät eronneet sisäministeri Mortonin muutamaa päivää aikaisemmin antamista lausunnoista. Kukaan ei ole arvioinut, mikä oli muuttanut senaattorin intiaanien ymmärtäjästä voimakkaaksi tuomitsijaksi. Mahdollisia syitä ovat Meansin lausunnot sekä vuoden 1974 kongressivaalit. McGovern aloitti vaalikampanjansa jo maaliskuun lopussa ja hän kertoi kuinka vihamielisesti Etelä-Dakotan valkoinen väestö – valtaosa äänestäjistä – suhtautui valtaajiin. Varsinkin osavaltion lounaisosissa monet ihmiset pitivät senaattoria militanttien intiaanien hemmottelijana. McGovern myönsikin, että puhetilaisuuksissa ”yleisöstä olisi voinut koota Wounded Kneehin marssivan joukko-osaston.”⁷¹⁹ Senaattorin lausuntoon saattoi vaikuttaa myös Abnorin kommentti, ettei McGovernin ja Abourezkin vierailusta ollut muuta hyötyä kuin se, että valtaus alkoi kiinnostaa yhä suurempaa yleisöä.⁷²⁰

Lain voimaan saattamista oli jo viritelty oikeusistuimessa, sillä liittovaltion suuri valamiehistö oli asettanut syytteeseen 31 henkilöä. Maaliskuun 13. päivänä valamiehistö kuitenkin palautti suurimman osan syytteistä. Liittovaltion asianajaja William Clayton ilmoitti, että kidnappausseuraukset säilyivät, vaikka kaikki 11 panttivankia olivat jo vapaana.⁷²¹ Ennen syytteiden palauttamista piirituomari Fred Nichol oli hylännyt AIM:n asianajajien vaateet hajottaa valamiehistö. Asianajajat väittivät valamiehistön olevan ”korruptoitunut ja toimivan syyttäjän laittomana valvojana”.⁷²² Maaliskuussa lyötiin ensitahdit oikeudenkäynnille, joka myöhemmin osoittautui todelliseksi farssiksi.

6.5.3. Saartorengas laajenee

Samaan aikaan kuin Abdnor ja McGovern esittivät vaatimuksiaan, Richard Wilson teki pidätyksiin oikeuttavan salaisen sopimuksen FBI:n kanssa. Sopimuksen turvin hän pidättikin muutamia oppositiossa olevia heimohallituksen jäseniä, näiden joukossa edellinen heimojohtaja Severt Nuori Karhu (*Young Bear*).⁷²³ Pidätysten jälkeen kutistunut heimohallitus määräsi intiaaniainviraston

⁷¹⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 151.

⁷¹⁹ McGinnis: ”Second Thoughts of George McGovern”, *NYT Magazine* 6.5.1973, s. 6.

⁷²⁰ ”Abdnor Urges Eviction”, *NYT* 14.3.1973, s. 32.

⁷²¹ ”31 Are Indicted”, *NYT* 15.3.1973, s. 30.

⁷²² ”Indictments Returned”, *NYT* 14.3.1973, s. 32.

⁷²³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 151.

poliisin poistamaan reservaatista kaikki oglala-sioux-heimoon kuulumattomat. Tämä tarkoitti sitä, että myös välittäjinä toimineiden kirkon edustajien piti lähteä.⁷²⁴ Intiaaniaasiainviraston ylitarkastaja Stanley Lyman korosti häätämispäätöksen koskevan nimenomaan kirkkojen kansallisen neuvoston jäseniä, koska ”he ovat Pine Ridgen etujen esteenä.”⁷²⁵ Churchillin mielestä olikin selvää, etteivät Wilson ja FBI halunneet Woodin enää palaavan Wounded Kneehin.⁷²⁶

Toive ei kuitenkaan toteutunut, sillä Harlington Wood palasi kylään maaliskuun 17. päivä mukanaan ”hallituksen paras tarjous”, jonka hän esitteli Ramon Roubideaux’lle ja Dennis Banksille. Ehdotuksen mukaan Banks, Means, Pedro Bissonette, Clyde Bellecourt ja Carter Camp tapasivat komissaari Franklinin ja sisäministeriön virkailija William Rogersin Etelä-Dakotan Sioux Fallsissa keskustellakseen ”intiaanikysymyksistä”. Keskustelujen jälkeen pidettäisiin lehdistötilaisuus, jonka päätteeksi valtauksen johtohenkilöt pidätettäisiin ja samaan aikaan valtaajien luopuisivat aseista, poistuisivat kylästä ja alistuisivat pidätyksille. Wood kehotti valtaajia miettimään esiteltyä tarjousta ja poistui kylästä.⁷²⁷ Komissaari Franklinin käynti ensimmäistä kertaa Pine Ridgessä otaksuttiin merkitsevän hallituksen tosissaan pyrkivän neuvotteluihin ulos umpikujasta.⁷²⁸

Valtaajat pitivät ehdotusta loukkauksena⁷²⁹ ja polttivat sen lehdistötilaisuudessa dramaattisin elein. Stan Holder ilmoitti, etteivät intiaanit ”voi koskaan laskea aseitaan.”⁷³⁰ Seuraavana päivänä Carter Camp julisti itsenäisen oglala-kansakunnan ehdotuksen, jossa presidenttiä pyydettiin lähettämään Wounded Kneehin erikoislähettiläs ”sopimaan sopimuksemme mukaisesta suvereenisuudesta ja erityissuhteista.”⁷³¹ Lisäksi Stanley Lymanille luovutettiin Wilsonin viraltapanaa koskeva vetoisuus. Vetoimuksessa vaadittiin järjestämään kansanäänestys heimon perustuslaista.⁷³²

Maaliskuun 26. päivänä Wilson ilmaisi kantansa omille ”heimoveljilleen ja isänmaanystävälle” (*Fellow Oglalas and Fellow Patriots*). Hän julisti Wounded Kneen tapahtumien olevan kommunistisen puolueen pitkäaikaisen suunnittelun tulos. ”Koska liittovaltion hallitus on

⁷²⁴ Burnette & Koster 1974, ss. 239–240; Churchill & Vander Wall 1988, s. 153.

⁷²⁵ ”Churchmen Told by Indians to Go”, *NYT* 17.3.1973, s. 14.

⁷²⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 153.

⁷²⁷ ”Indians Set Fire to U.S. Proposal”, *NYT* 19.3.1973, s. 15; Churchill & Vander Wall 1988, s. 153.

⁷²⁸ ”Outsiders Headed for Wounded Knee Are Arrested”, *NYT* 18.3.1973, s. 42.

⁷²⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 153.

⁷³⁰ ”Indians Set Fire to U.S. Proposal”, *NYT* 19.3.1973, s. 15.

⁷³¹ ”Wounded Knee Dissidents Move to Oust Leader of Tribal Council”, *NYT* 20.3.1973, s. 33; Churchill & Vander Wall 1988, s. 153.

⁷³² ”Wounded Knee Dissidents Move to Oust Leader of Tribal Council”, *NYT* 20.3.1973, s. 33.

luovuttanut, myöntynyt, lepyttänyt ja antautunut; me marssimme Wounded Kneehin ja tapamme sinne tunkeutuneet ulkopuoliset intiaanit, mustat, latinot ja valkoiset. Jos he haluavat olla marttyyreja, me järjestämme toisen Little Big Hornin”.⁷³³ Wilsonin näkemyksiä kannattivat useimmat Etelä-Dakotan valkoiset, jotka katsoivat AIM:n houkutelleen reservaattiin, ei ainoastaan ulkopuolisia agitaattoreita, vaan alkoholisteja, huligaaneja, työttömiä – ”pahoja intiaaneja”.⁷³⁴

6.5.4. *Suurta tragediää, groteskia komediaa*

Ennen Wilsonin lausuntoa moni julkisuuden henkilö suoritti solidaarisuusparaattia Wounded Kneessä.⁷³⁵ Paikan päälle saapui kansalaisoikeustaistelija Angela Davisin⁷³⁶ johtama mustien aktivistien valtuuskunta. Davis myös tapasi irokeesipäällikkö Oren Lyonsin, mutta käydyistä keskusteluista ei ole tarkempaa tietoa.⁷³⁷ Myös toinen kansalaisoikeustaistelija Ralph Abernathy saapui Wounded Kneehin ilmaisemaan mustien solidaarisuutta intiaaneille.⁷³⁸ Niin ikään suurta huomiota sai asianajaja William Kunstlerin⁷³⁹ saapuminen Wounded Kneehin.⁷⁴⁰ Deloria piti mustien sekä muiden asialleen omistautuneiden hippien ja ”ystävien” läsnäoloa urheana yrityksenä muuttaa koko konflikti rockfestivaaliksi ja viimeiseksi uuden vasemmiston klaanikokoontumiseksi. Wounded Kneen tapaus olikin saamassa ”suuren tragedian ja groteskin komedian piirteitä – hiiren karjuessa Yhdysvalloille pukinnahan takaa.”⁷⁴¹

Toisaalta Deloria myös korosti valtauksen julkisuusarvoa. Mitä useampi intiaani näki Wounded Kneen protestin, sitä vakavammin he alkoivat siihen suhtautua.⁷⁴² Nimenomaan vakavimpana tuen ilmauksena tutkijat ovat pitäneet päällikkö Oren Lyonsin johtaman irokeesiliiton valtuuskunnan saapumista Wounded Kneehin maaliskuun 19. päivä.⁷⁴³ Lyons luki paikan päällä liiton Valkoiseen taloon lähettämän lausunnon. Siinä hallitusta kehoitettiin vertaamaan intiaanasiaainviraston ja Wounded Kneen vahinkoja menneisyyden kauhistuttaviin aikakirjoihin. Nyt intiaanit halusivat

⁷³³ Akwesasne Notes early summer 1973 "A Swat at Our American Way of Life" s. 13; Matthiessen 1992, s. 73.

⁷³⁴ Matthiessen 1992, s. 74.

⁷³⁵ Deloria: "High Tragedy & Grotesque Comedy", *Akwesasne Notes*, Early Summer 1973, s. 9.

⁷³⁶ Davis oli vuonna 1969 erotettu Kalifornian yliopistosta syytettynä kommunistiseen puolueeseen kuulumisesta ja yhteyksistään mustien ääriyhmiin. Ks. Davis 1975, ss. 13–16.

⁷³⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 156.

⁷³⁸ "The Siege of Wounded Knee", *Newsweek* 19.3.1973, ss. 24–25.

⁷³⁹ Kunstler tuli kuuluisaksi puolustaessaan vuoden 1968 Chicagon mellakkaan osallistunutta *Chicago seven*-nimistä uusvasemmistolaisista ryhmää.

⁷⁴⁰ "The Siege of Wounded Knee", *Newsweek* 19.3.1973, s. 24.

⁷⁴¹ Deloria: "High Tragedy & Grotesque Comedy", *Akwesasne Notes*, Early Summer 1973, s. 9.

⁷⁴² Deloria 1974, s. 75.

⁷⁴³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 155; Weyler 1992, s. 87.

hyvitystä kokemilleen vääryyksille. Lausunto päättyi vetoomukseen: Me pyydämme oikeutta, emme M-16-kiväärien piipunsuuta.”⁷⁴⁴ Deloria tähdensi irokeesien aina nauttineen sopimusasioissa ja intiaanikansojen suvereenisuutta koskevissa kysymyksissä suurinta arvostusta.⁷⁴⁵

Nämä tuenilmaukset ja lausunnot eivät kuitenkaan kantautuneet tiedotusvälineiden korviin. Ilmeisestikin viranomaisten lehdistölle asettamat rajoitukset olivat tuottaneet tulosta, sillä irokeesiliiton vierailusta ei mainittu mitään ja New York Timesin mukaan Angela Davis ei päässyt lainkaan kylään, sillä BIA:n poliisit pysäyttivät hänet maaliskuun 23. päivä tiesululla ja saattoivat pois koko Pine Ridgen reservaatista⁷⁴⁶. Churchill toteaa lehdistön olleen tuossa vaiheessa lähes täysin hallituksen tiedonantojen varassa.⁷⁴⁷

Piirittäjien saartorengas olikin kiristynyt koko ajan, samoin päivittäiset tulitaistelut olivat pidentyneet muutamista minuuteista tuntien mittaisiksi.⁷⁴⁸ Irokeesiliiton ja mustien valtuuskuntien poistuttua Wounded Kneestä maaliskuun 23. päivä⁷⁴⁹ viranomaiset käskivät viimeisiä kylässä olleita lehdistön ja television edustajia poistumaan paikan päältä. Maaliskuun 26. päivän jälkeen Wounded Kneessä ei ollut yhtään valtavirtamedian edustajaa. Samana päivänä kylään johtavat puhelinlinjat katkaistiin ja Wilson asetti omat tiesulut aivan valtaajien puolustuslinjojen läheisyyteen. Muutama tunti myöhemmin piirittäjät kohdistivat raskaan tulituksen kylää kohti. Kylässä juuri tuolla hetkellä ollut asianajaja Kenneth Tilsen arvioi, että 24 tunnin aikana kylään ammuttiin kaksikymmentätuhatta luotia.⁷⁵⁰ Tulituksessa Sheriffi Lloyd Grimm sai osuman rintaansa haavoittuen vakavasti. Lehtitietojen mukaan häntä ammuttiin intiaanien bunkkerista.⁷⁵¹ Intiaanit puolestaan väittivät Grimmin haavoittuneen Wilsonin joukkojen ampuman harhalaukauksen johdosta.⁷⁵²

Sheriffit myönsivät itsekkin väitteen todenperäisyyden. Siitä huolimatta yhtäkään wilsonilaista ei pidätetty vaan viittä valtaajaa syytettiin ampumisesta. Kaksi päivää tapauksen jälkeen sisäministeriön neuvottelija myönsi Kenneth Tilsenille, että Wilsonin kanssa oli tehty sopimus,

⁷⁴⁴ Weyler 1992, ss. 87–88.

⁷⁴⁵ Deloria 1974, s. 75.

⁷⁴⁶ NYT 24.3.1973 ”Angela Davis Is Turned Back in Effort to Visit Wounded Knee”, s. 15.

⁷⁴⁷ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 154–155.

⁷⁴⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 154.

⁷⁴⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 155.

⁷⁵⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 155; Matthiessen 1992, s. 74.

⁷⁵¹ ”U.S. Marshal Shot at Wounded Knee”, NYT 27.3.1973, s. 31.

⁷⁵² Churchill & Vander Wall 1988, s. 155; Matthiessen 1992, s. 74.

ettei tämän joukkoja pidätetä lainrikkomistapauksissa. Tilsen vertasi Pine Ridgeä Etelä-Vietnamiin. Vallassa oli Yhdysvaltain hallituksen ylläpitämä, kampanjoima, rahoittama ja aseistama korruptoitunut heimohallitus, jonka päällikköä – Richard Wilsonia – lehdistö kutsui kansan valitsemaksi johtajaksi. Wilson olikin samanlaisessa roolissa kuin Etelä-Vietnamin päämiehet Thieu ja Ky – ”johti ja alisti Pine Ridgen väestöä ulkovallan ja omien etujen nimissä.”⁷⁵³

Kiristyneen piiritystilanteen johdosta poliisit pidättivät kymmeniä kylään yrittäviä ihmisiä.⁷⁵⁴ Tästä huolimatta suuri osa pääsi livahtamaan tiesulkujen ja vartiopaikkojen ohi, sillä opastajina toimineet ja valtaajia kannattaneet paikalliset intiaanit osasivat käyttää maastoa tehokkaasti hyväkseen.⁷⁵⁵ Samaan aikaan Wounded Kneen toisen verilöylyn estämiseksi asianajaja Tilsen ryhtyi organisoimaan ”Wounded Kneen oikeudellista puolustus-/hyökkäyskomiteaa” (*Wounded Knee Legal Defense/Offense Committee, WKLDLOC*). Tämä ”wickle-doc”-komitea sai Rapid Cityn piirikunnan tuomioistuimelta määräaikaisen päätöksen, jossa kuuden lakimiehen sallittiin käydä Wounded Kneessä joka päivä 26.–31. maaliskuuta mukanaan kuusi autolastillista ruokaa.⁷⁵⁶

6.5.5. Hallitsematon näytelmä käynnistää neuvottelut

Samaan aikaan kun komitea Robert Burnetten ja John Adamsin avustamina yritti epätoivoisesti saada tulitaukoa aikaan⁷⁵⁷, valtaus nousi esiin Hollywoodissa. Marlon Brando kieltäytyi vastaanottamasta Kummisetä-elokuvasta myönnettyä Oscar-palkintoa vastalauseena Wounded Kneen tapahtumille ja sille, kuinka elokuvateollisuus oli käsitellyt intiaaneja.⁷⁵⁸ Kirjoittamassaan puheessa⁷⁵⁹ hän totesi, ettei itse voinut tulla tilaisuuteen puhumaan, koska katsoi hyödyllisemmäksi mennä Wounded Kneehin ”estämään sellaisen rauhan syntymistä, jota ei jälleen kerran kunnioitettaisi lainkaan”.⁷⁶⁰

⁷⁵³ Matthiessen 1992, s. 74.

⁷⁵⁴ ”Outsiders Headed for Wounded Knee Are Arrested”, *NYT* 18.3.1973, ss. 42.

⁷⁵⁵ Weyler 1992, s. 86.

⁷⁵⁶ ”Firing Stepped Up by Both Sides at Wounded Knee”, *NYT* 28.2.1973, s. 19.

⁷⁵⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 155.

⁷⁵⁸ Burnette & Koster 1974, ss. 243–244.

⁷⁵⁹ Oscareiden jakotilaisuudessa Brando ei ollut itse läsnä vaan puheen luki *apache*-näyttelijätär Shasheen Pikkusulka (*Littlefeather*). Ks. Burnette & Koster 1974, s. 243; Brando: ”That Unfinished Oscar Speech”, *NYT* 30.3.1973, s. 39.

⁷⁶⁰ Brando: ”That Unfinished Oscar Speech”, *NYT* 30.3.1973, s. 39. Brando ei kuitenkaan koskaan mennyt Wounded Kneehin. Myöhemmin hän selitti, että jos Wilsonin joukot olisivat ottaneet hänet kiinni ja heittäneet ulos reservaatista, suuri yleisö olisi luullut AIM:n ja oglala-siouxien torjuneen hänen apunsa. Ks. Burnette & Koster 1974, s. 243.

Robert Burnette arvioi koko Wounded Kneen tilanteen kasvaneen tässä vaiheessa niin suureksi näytelmäksi, että kaikki olivat unohtaneet valtauksen alkuperäiset syyt.⁷⁶¹ Tähän kun lisätään se, että ruokakuljetuksista huolimatta elämä kävi koko ajan epätoivoisemmaksi Wounded Kneessä, olivat sekä valtaajat että piirittäjät valmiita asettumaan saman pöydän ääreen. Maaliskuun viimeinen päivä oikeusministerin avustajat Kent Frizzell ja Richard Hellstern aloittivat uudet neuvottelut itsenäisen oglala-kansakunnan edustajien kanssa⁷⁶². Intiaanien 13 miehiseen neuvotteluryhmän kärkijoukkoon kuuluivat Gladys ja Pedro Bissonette, Ellen Moves Camp, Russel Means sekä henkisenä johtajana Wallace Musta Hirvi (*Black Elk*).⁷⁶³

Keskustelut käynnistyivät juuri yhden kunnioittamattoman sopimuksen uudelleen voimaansaattamisesta. Intiaanineuvottelijat vaativat Valkoista taloa nimittämään vuoden 1868 sopimuksen uudelleen arviointia tutkivan komission. Frizzell ilmoitti vuoden 1871 lakiin vedoten, etteivät Yhdysvallat voi käydä sopimusneuvotteluja intiaanien kanssa. Hank Adams vastasi Frizzellille, etteivät valtaajat suinkaan vaadi uutta sopimusta vaan haluavat keskustella Fort Laramien sopimuksesta, jota tuo laki nimenomaan suojaa. Adams viittasi samaisen lain kohtaan⁷⁶⁴: ”Mitään aikaisempia intiaanikansojen tai -heimojen kanssa tehtyjä ja vahvistettuja sopimuksia ja sitoumuksia ei tällä sopimuksella mitätöidä tai heikennetä”.⁷⁶⁵ Juuri tähän kohtaan vedoten Russel Means muistutti Fort Laramien sopimuksen käyvän vuoden 1871 päätöksen edelle ja olleen siten yhä voimassa.⁷⁶⁶ Frizzell ei pystynyt lupaamaan sopimuskomission perustamista ja asia päätettiin lykätä tuonnemmaksi.⁷⁶⁷

Vielä selvemmin kunnioituksen ja luottamuksen puute tuli esiin Pine Ridgen sen hetkistä tilannetta koskevissa keskusteluissa. Oglaloista Gladys Bissonette ja Ellen Moves Camp vaativat hallitusta panemaan Wilsonin viralta ja syyttämään heimohallituksen ja GOON-joukkojen jäseniä ihmisten ahdistelusta. Frizzell ehdotti, että FBI ja sheriffit tulisivat suojelemaan ihmisiä GOON-joukoilta lisäten, ettei ”Wilsonin miehillä olisi määräysvaltaa, vaan se kuuluisi intiaaniasiainviraston poliiseille.” Ehdotus nostatti suurta halveksuntaa ja Ellen Moves Camp vastasi viraston poliisien työskentelevän Wilsonin kanssa. Frizzell lisäsi tähän, että ”FBI:n ja sheriffien läsnäolon takia intiaaniasiainviraston poliisi ei pyrkisi hyötymään tilanteesta, koska se kohdistaisi itsensä

⁷⁶¹ Burnette & Koster 1974, ss. 243–244.

⁷⁶² Josephy 1982, s. 250; Weyler 1992, s. 88.

⁷⁶³ Weyler 1992, s. 88; Matthiessen 1992, s. 75.

⁷⁶⁴ “Abolition of Treaty Making”, *Documents of United States Indian Policy*, s. 136.

⁷⁶⁵ Weyler 1992, s. 88.

⁷⁶⁶ Matthiessen 1992, s. 75.

⁷⁶⁷ Weyler 1992, s. 88.

valituksille kansalaisyhteisöiden loukkauksista.” Moves Camp totesi kuitenkin, ettei poliisi välittänyt tästä lainkaan ennen kuin AIM saapui paikalle.⁷⁶⁸

Tässä tilanteessa Frizzell väitti, etteivät FBI ja U.S. Marshal Service olleet asemassa vielä siinä vaiheessa. Moves Camp kuitenkin kiisti väitteen toteamalla U.S. Marshal Servicen olleen paikan päällä helmikuun 14. päivästä lähtien, kaksi viikkoa ennen kuin AIM saapui Wounded Kneehin. Lisäksi Gladys Bissonette painotti intiaaniasiainviraston ladatun täyteen aseita ja ammuksia ja Frizzellin tienneen tästä kaikesta. Frizzell yritti vakuuttaa, että mikäli sopimukseen päästäisiin, intiaaniasiainvirasto olisi niin sisä- kuin oikeusministeriön sekä FBI:n että U.S. Marshal Servicen tarkan valvonnan alaisena. Moves Camp kuitenkin väitti ”näiden kaikkien olleen paikan päällä koko tämän ajan – jo kaksi viikkoa ennen kuin me tulimme ja myös oikeusministeriö on ollut läsnä”.⁷⁶⁹

Tämän väitteen kuultuaan Frizzell kysyi vaihtoehtoa. Sekä Moves Camp että Gladys Bissonette käskivät Frizzelliä heittämään kaikki piiritysjoukot ulos reservaatista ja pistämään lukkojen taakse. Frizzell vastasi, ettei heillä ollut valtuuksia siihen; Bissonette puolestaan totesi, että ”te voitte ottaa BIA:lle ja GOON:seille antamat aseenne pois”.⁷⁷⁰ Vielä samana iltana⁷⁷¹ valtaajat saivat tietää, että liittohallitus oli antanut panssaroituja miehistönkuljetusvaunuja BIA:n poliiseille. Clyde Bellecourt ilmoitti vaunujen lähestyneen ja ampuneen AIM:n bunkkereita rikkoen siten neuvotteluiden aikana voimassa ollutta tulitaukoa. Frizzell selitti, ettei intiaaniasiainviraston tiesuulilta ollut annettu lupaa toimenpiteelle. Richard Hellstern taas ilmoitti toimenpiteen olleen osana liittovaltion ”yhteistyökoulutusohjelmaa” (*Cooperative Training Program*).⁷⁷² Raivostuneet intiaanineuvottelijat ilmoittivat, etteivät voi luottaa Frizzelliin niin kauan kuin vaunut etenivät kohti Wounded Kneetä. Frizzell myönsi toimenpiteen olleen ”anteeksiantamaton” ja lupasikin hoitaa ongelman.⁷⁷³

Naisten lisäksi huhtikuun 2. päivänä Carter Camp raivosi Frizzellille, kuinka piiritysjoukot olivat sitoutuneet hyökkäystaktiikkaan sekä valheellisen propagandan levittämiseen.

”Te uskottelette meille Pohjois-Vietnamin rikkovan sopimuksia ja tulitaukoja maapallon toisella puolella. Nyt me kuitenkin tiedämme sen olevan täyttä puppua, sillä te ette noudata

⁷⁶⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 157; Weyler 1992, ss. 88–89.

⁷⁶⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 159; Weyler 1992, s. 89.

⁷⁷⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 159; Weyler 1992, s. 89.

⁷⁷¹ Weylerin (1992, s. 89) mukaan tuo ilta oli 1.4. Churchill (& Vander Wall 1988, s. 159) väittää tapahtumailtaksi 3.4.

⁷⁷² Weyler 1992, s. 89.

⁷⁷³ Weyler 1992, s. 89; Churchill & Vander Wall 1988, s. 159.

sopimuksianne ja tulitaukojanne edes omalla maaperällänne. Te ammutte toisianne ja syytätte siitä intiaaneja. Te raportoitte lähestyvistä valojuovaluodeista, vaikka meillä ei todellakaan ole sellaisia luoteja. Te sanotte meidän ammuskelevan kirkosta, vaikka tiedämme, ettei meillä ole siellä aseita. Juuri tuollaisia tekosyitä te käytätte, kun te kohdistatte 'tukahduttavan tulen' kaduillemme ja bunkkereihimme. Tällainen toiminta on ollut aivan jokapäiväistä.”⁷⁷⁴

Akwesasne Notes-lehti totesikin Pine Ridgen olleen jo pitkään poliisivaltio-tilassa.⁷⁷⁵

Tässä sekä Churchillin että Weylerin sanatarkasti siteeraamassa keskustelun pätkässä käy ilmi, miten kaukana neuvottelijoiden näkemykset olivat toisistaan. Ensinnäkään Frizzell ei millään tavoin kiistä väitteitä intiaaniasiainviraston aseistamisesta. Lisäksi hän yritti luoda vaikutelmaa, että liittovaltion poliisi- ja oikeusvoimat olivat saapuneet puolueettomina erotuomareina konfliktin osapuolten välille. Keskustelu osoitti selkeästi, etteivät valtaajat uskoneet lainkaan liittovaltion piiritysjoukkojen puolueettomuuteen. Jos Frizzell käytti diplomaattista vakuuttelua vain neuvottelutaktisista syistä, niin taktiikka epäonnistui täysin. Aina kun Bissonette tai Moves Camp tyrmäsivät Frizzelin ehdotuksen, tämä ei kiistänyt tyrmäyksen perusteita, vaan esitti uusia, hyläytyksi tuomittuja ehdotuksia. Varsin mielenkiintoista on se, ettei hän kiistänyt edes omaa ministeriötään koskenutta syytöstä. Laki ja järjestys tarkoittivat juuri sitä mitä sen haluttiin kulloinkin tarkoittavan. Valtaajien ja Frizzellin välinen keskustelu osoitti, että laki ja järjestys merkitsivät aivan eri asioita valtaajille kuin piirittäjille.

6.6. Sopimuksesta uhreihin ja uuteen sopimukseen

Kaiken kaikkiaan viisi päivää kestäneistä neuvotteluista ei ole esitetty muita yksityiskohtia. Frizzell kertoi lehdistölle neuvottelujen alkamisen suurimpia esteitä olleen kapinoitsijoiden alati muuttuvat vaatimukset. Nämä olivat vaatineet lakia ja järjestystä reservaattiin sekä vuoden 1868 sopimuksen noudattamista. Frizzell totesikin: ”Jos tuo olisi kaikki, me pystyisimme ratkaisemaan tilanteen jo tänään.” Kuitenkin seuraavassa tapaamisessa intiaanit olivat vaatineet 20 kohdan vaatimuslistan toteuttamista.⁷⁷⁶ Hallituksen tiedotussulku näytti toimivan hyvin, sillä *New York Times* kertoi neuvottelujen sujuneen asiallisesti. Frizzell myönsikin lehdistön toiminnan rajoittamisella olleen hallituksen näkökannalta ”positiivinen vaikutus” tilanteeseen.⁷⁷⁷

⁷⁷⁴ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 159–160.

⁷⁷⁵ ”No Desire to ”Spill Blood” U.S. Says”, *Akwesasne Notes*, Early Summer 1973, s. 6.

⁷⁷⁶ ”U.S. Bars All Food Shipments to Wounded Knee”, *NYT* 31.3.1973, s. 70.

⁷⁷⁷ ”Wounded Knee Is Slipping Back into a Sleepy Routine”, *NYT* 2.4.1973, s. 25.

6.6.1. *Huhtikuun sopimus ja sen kariutuminen*

Kiivaasta syyttelystä huolimatta, tai ehkä juuri sen takia,⁷⁷⁸ huhtikuun 4. päivä itsenäinen oglalankansakunta ja Yhdysvallat pääsivät aseistariisuntaan tähtäävään sopimukseen. Koska Frizzell ei voinut taata presidenttitason sopimusneuvottelukuntaa, suostuivat oglalat kompromissina valmistelemaan kokouksen Valkoisen talon henkilökunnan kanssa. Tässä kokouksessa valmisteltaisiin myöhemmin toukokuussa Valkoisessa talossa pidettävän varsinaisen sopimuskokouksen käsiteltävät asiat.⁷⁷⁹ Rex Weylerin näkemyksen mukaan itsenäinen oglalankansakunta toimi yksinomaan valtaajien sopijaosapuolena. Sen sijaan Churchill kertoo päästyn sellaiseen sopimukseen, jonka sekä ION että AIM hyväksyivät⁷⁸⁰.

Joka tapauksessa allekirjoitus tapahtui juhlallisissa seremonioissa seuraavana päivänä. Viisikohtaisen sopimuksen mukaan:

Russell Means suostuisi tulemaan pidätetyksi ja lähtemään Washingtoniin tapaamaan Valkoisen Talon edustajia. Aseidenriisunta alkaisi heti, kun Means ilmoittaisi pääkaupungin neuvotteluiden käynnistyneen. Liittovaltion suuren valamiehistöön syytteeseen asettamien henkilöiden pidätykset alkaisivat 30 – 60 päivän viiveellä.

Liittovaltio tutkisi Pine Ridgen intiaaniasiat sekä suorittaisi heimohallituksen kirjanpidon tilintarkastukseen.

Oikeusministeriö tutkisi ja tarpeen tullen turvaisi yksittäisten oglala-siouxien perusoikeuksia nostamalla kanteita sekä heimo- että liittohallituksen laittomia toimia vastaan.

Presidenttitason sopimuskomissio tutkisi uudelleen vuoden 1868 sopimuksen.

Myöhemmin toukokuussa Washingtonissa pidettäisiin kokous, jossa intiaanijohtajat ja Valkoisen talon edustajat keskustelisivat intiaaniasioista.⁷⁸¹

Allekirjoitustilaisuudessa merkille pantavaa oli, että Dennis Banks kieltäytyi allekirjoittamasta sopimusta.⁷⁸² Allekirjoituksen jälkeen Kent Frizzell poltti rauhanpiippua AIM:n ja ION:n johtajien kanssa lausuen samalla paljon julkisuutta saaneen toivomuksen: ”Rukoilen Taivaanisältäni aivan kuten te rukoilette suurelta hengeltänne, ettei allekirjoittamamme sopimus ole täynnä tyhjiä sanoja

⁷⁷⁸ Churchill on juuri tätä mieltä. Ks. Churchill & Vander Wall 1988, s. 160.

⁷⁷⁹ Weyler 1992, s. 89.

⁷⁸⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 160.

⁷⁸¹ ”Indians and U.S. Sign Agreement at Wounded Knee”, *NYT* 6.4.1973, etusivu; ”Accord Is Signed at Wounded Knee”, *NYT* 6.4.1973, s. 19; Burnette & Koster 1974, ss. 244–245; Churchill & Vander Wall 1988, s. 160.

⁷⁸² ”Indians and U.S. Sign Agreement at Wounded Knee”, *NYT* 6.4.1973, etusivu; Churchill & Vander Wall 1988, s. 160.

ja että lupaukset täytetään.”⁷⁸³ Peter Collier kommentoi Frizzellin jättäneen pois yhden menneiden aikojen sopimuksiin kuuluneen fraasin: ”Niin kauan kuin vesi virtaa ja ruoho kasvaa”. Muuten liturgia istui täydellisesti siihen kuvitelmaan, miltä oikean intiaanisopimuksen tuli kuulostaa.⁷⁸⁴

Välittömästi allekirjoitustilaisuuden jälkeen U.S. Marshal Servicen päällikkö Wayne Colburn ilmoitti siirtävänsä 180 sheriffin osaston Wounded Kneehin heti seuraavana aamuna tarkoituksenaan ”sopimuksen mukaisesti” riisua valtaajat aseista. Nämä puolestaan ilmoittivat ymmärtäneensä aseista riisumisen koskevan kumpaakin osapuolta, mikä tarkoitti sitä, että liittovaltion joukot vetäytyisivät kiväärin kantaman ulkopuolelle samalla kun AIM luopuisi aseistaan. Valtaajat ilmoittivatkin Colburnille, ”ettei tämän sallittaisi missään olosuhteissa” tulla Wounded Kneehin, he vaativat myös Frizzelliä saapumaan uudelleen paikan päälle selvittämään viimeisintä ”ongelmaa”.⁷⁸⁵

Seuraavien päivien aikana rauhan toiveet romahtivat. Sopimuksen mukaisesti Russell Means matkusti AIM:n henkisen johtajan Leonard Crow Dogin kanssa Washingtoniin. Perille päästyään sopimusosapuolet rupesivat kiistelemään Wounded Kneen valtauksen lopettavista teknisistä kysymyksistä. Valkoisen Talon edustajat esittivät, että valtaajien piti ehdottomasti luopua aseistaan, ennen kuin neuvottelut voivat alkaa.⁷⁸⁶ Means kieltäytyi pyytämästä valtaajia antautumaan ja hallitus kieltäytyi jatkamasta neuvotteluja ennen kuin näin olisi tapahtunut. Kokous keskeytettiin, ja Means poistui Valkoisesta talosta ilmoittaen lehdistölle: ”Kertokaa kaikille, että Yhdysvaltain viimeisin intiaanisopimus kesti 72 tuntia. Hallitus rikkoi sen ennen kuin muste kuivui.”⁷⁸⁷

6.6.2. Valtauksen ensimmäinen kuolonuhri

Seuraavien viikkojen ajan epävakaa pattitilanne jatkui Wounded Kneessä. Silloin tällöin tulitauko rikkoontui yli-innokkaiden FBI:n agenttien ja vihaisten Wilsonin joukkojen satunnaisen ammuskelun vuoksi.⁷⁸⁸ Vastaavasti pääkaupungissa Russell Means osallistui edustajainhuoneen intiaaniasioiden alakomitean kuulusteluun. Tilaisuudessa komitean puheenjohtaja James Healey,

⁷⁸³ Burnette & Koster 1974, s. 245; Churchill & Vander Wall 1988, s. 160.

⁷⁸⁴ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, *Ramparts*, kesäkuu 1973, s. 27.

⁷⁸⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 160.

⁷⁸⁶ ”Militant Indians Are Reported Rejecting Agreement Made by 4 of Their Leaders”, *NYT* 9.4.1973, s. 28.

⁷⁸⁷ Burnette & Koster 1974, s. 245; Churchill & Vander Wall 1988, ss. 160–161.

⁷⁸⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 161.

demokraattipuolueen edustaja Floridasta, totesi hänelle: “Mr. Means, te ja teidän huligaaninne kuuluisitte liittovaltion vankilaan.”⁷⁸⁹

Means lähti kiertämään ympäri maata kerätäkseen valtaukselle sekä taloudellista että moraalista tukea. Sopimuksessa mainittu pidätysehto esti häntä palaamasta uudelleen kylään.⁷⁹⁰ Samaan aikaan olosuhteet Wounded Kneessä alkoivat käydä tukaliksi. Hallituksen karanteenipolitiikan vuoksi saarroksiin joutuneiden valtaajien elinmahdollisuudet rajoittuivat yhteen ateriaan päivässä, eivätkä öiset avustusretket kyenneet täydentämään hupenevia elintarvikevarantoja.⁷⁹¹

Tilanne muuttui huhtikuun 17. päivä, kun kello viisi⁷⁹² aamulla kolme matalalla lentävää lentokonetta saapuivat kylän ylle ja tiputtivat kymmenen laskuvarjon verran avustustarvikkeita. Valtaajien lähestyessä tiputettuja nyyttejä FBI:n helikopteri avasi tulen heitä kohti. Vartiossa olleet kyläläiset vastasivat tulitukseen ja seurauksena oli iltapäivään kestänyt tulitaistelu. Koska lehdistö pystyi käyttämään ainoastaan hallituksen tiedonantoja uutislähteinään, toimittajat julkaisivat hallituksen version, jonka mukaan piirittäjien helikopteria oli ensiksi ammuttu syyttä ja hallituksen joukot odottivat kaksi tuntia ennen kuin ampuivat takaisin.⁷⁹³

Tämä Churchillin väite ei täysin pidä paikkansa, sillä ainakin *New York Times* siteerasi valtaajia tavanneita lakimiehiä ja lääkäreitä. Nämä kertoivat taistelun syntyneen selkeästi hallituksen ”vastuuttoman aggression” toimesta. Samassa jutussa hallituksen virkailija ilmoitti kapinallisten ampuneen lähes 4000 laukausta.⁷⁹⁴ Vastaavasti Churchill itse siteerasi liittovaltion viranomaista, joka myönsi hallituksen joukkojen ampuneen ainakin 4000 laukausta, näistä suurin osa suunnattiin kohti Pyhän sydämen kirkkoa.⁷⁹⁵ Tässä raivoisassa taistelussa yksi valtaaja sai luodin päähänsä haavoittuen vakavasti.⁷⁹⁶

Luodit osuivat 47-vuotiaan pohjoiscarolinalaisen *apachen* Frank Clearwaterin takaraivoon. Hän oli saapunut Wounded Kneehin edellisenä yönä ja oli juuri lepäämässä kirkossa, kun luodit pyyhkäisivät seinien läpi. Osuman huomattuaan Stan Holder ilmoitti radioitse kiireisestä

⁷⁸⁹ Burnette & Koster 1974, s. 245; Churchill & Vander Wall 1988, s. 163.

⁷⁹⁰ Burnette & Koster 1974, s. 245.

⁷⁹¹ ”Militant Indians Are Reported Rejecting Agreement Made by 4 of Their Leaders”, *NYT* 9.4.1973, s. 28; Churchill & Vander Wall 1988, s. 161.

⁷⁹² ”Fighting Breaks Out at Wounded Knee”, *NYT* 18.4.1973, s. 52.

⁷⁹³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 161.

⁷⁹⁴ ”Fighting Breaks Out at Wounded Knee”, *NYT* 18.4.1973, s. 52.

⁷⁹⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 161.

⁷⁹⁶ ”Militant at Wounded Knee Is Shot as Fighting Erupts”, *NYT* 18.4.1973, etusivu.

sairaankuljetuksen tarpeesta liittovaltion komentopisteeseen. Ilmoitus otettiin vastaan kello 9.26 ja FBI:n komentaja Joseph Trimbach vastasi, ”ettei kopteri tule Wounded Kneehin hakemaan haavoittuneita, vaan nämä pitää tuoda valkoisen lipun turvin tiesulku ykköselle, josta heidät kuljetetaan hoitopaikkaan”. Jostain syystä määräys ilmoitettiin valtaajille vasta kello 9.45. Churchill väittää FBI:n tahallaan myöhästyttäneen avun saantia.⁷⁹⁷

Clearwaterin lisäksi tulitaistelussa haavoittui, lähteestä riippuen viisi tai kuusi intiaania⁷⁹⁸, mutta nämä onnistuttiin hoitamaan Wounded Kneen klinikalla. Clearwaterin vaimo Morning Star (*cherokee*) vaati hallitukselta lupaa päästä miehensä mukana sairaalaan. Vaatimukseen suostuttiin, mutta päästyään Wounded Kneen ulkopuolelle Morning Star pidätettiin ja vietiin Pine Ridgen intiaaniasiainviraston selliin. Frank Clearwater kuoli huhtikuun 25. päivä Rapid Cityn sairaalassa tulematta enää tajuihinsa⁷⁹⁹. Hänen avustussaatueeseen kuulunut lääkäri kertoi, että piirittäjät ampuivat saattuetta koko sen ajan, kun Clearwateria siirrettiin kirkosta klinikalle, vaikka saattue oli varustettu kahdella valkoisella lipulla.⁸⁰⁰

Clearwaterin kuolinpäivänä Russell Means oli saapunut rahankeruumatkallaan Los Angelesiin. Yleisötilaisuudessa hän raivoissaan julisti palaavansa Pine Ridgeen ”hautaamaan Frank Clearwaterin ruumiin” ja mikäli hallitus aikoo estää tämän, ”he voivat varautua taisteluun”. Välittömästi lausunnon jälkeen FBI saapui paikan päälle ja seurauksena oli kiivas takaa-ajo, joka päättyi Meansin kiinniottoon ja pidätykseen. Vielä samana iltana FBI lähetti lehdistölle valheellista tietoa, jossa Clearwaterin väitettiin olevan valkoinen eikä intiaani ja siten tämän kuolema oli ”vähemmän moitittava”. Koska vainaja ei ollut oglala-sioux, Richard Wilson kielsi hänen hautaamisen koko Pine Ridgen reservaattiin.⁸⁰¹

Hautauskieltopäätös synnytti kiistan nimenomaan oikeusministeriön ja reservaatin heimohallituksen välille. Kiista uhkasi kärjistyä aseelliseksi yhteenotoksi sheriffien, FBI:n agenttien ja Wilsonin joukkojen välille.⁸⁰² Moni valkoisen väestön edustajista sekä muiden heimojen intiaaneja on haudattu Pine Ridgeen, ja siksi Clearwaterin ruumis haudattiin lopulta

⁷⁹⁷ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 161–162.

⁷⁹⁸ Ks. Burnette & Koster 1974, s. 246; Churchill & Vander Wall 1988, s. 162; Henriksson 1986, s. 217.

⁷⁹⁹ ”Wounded Knee Shooting Victim Dies”, *NYT* 26.4.1973, s. 16.

⁸⁰⁰ Henriksson 1986, s. 217.

⁸⁰¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 163.

⁸⁰² ”Wounded Knee Shooting Victim Dies”, *NYT* 26.4.1973, s. 16.

perinteisin menoin Rosebudin reservaatissa sijaitsevaan Varis Koiran paratiisiin (*Crow Dog's Paradise*).⁸⁰³ Frank Clearwater ja Morning Star eivät olleet Amerikan intiaaniliikkeen jäseniä.⁸⁰⁴

6.6.3. *Kasvavasta eripurasta seuraavaan uhriin*

Jo ennen Clearwaterin menehtymistä Wilsonin ja liittovaltion joukkojen välillä alkoi ilmetä ongelmia, kun nämä olivat pidättäneet kahdeksan Wilsonin miestä laittoman tiesulun pystyttämistä.⁸⁰⁵ GOON-joukkoihin kuuluneet John Hussman ja Emilie ”Woody” Richards ilmoittivat olevansa ”loppen kyllästyneitä hallituksen epäröintiin ja mikäli hallitus ei poista militantteja Wounded Kneestä toukokuun 4. päivään mennessä, me hyökkäämme kylään asein”.⁸⁰⁶ Wilson vahvisti tukevansa sataprosenttisesti hyökkäystä. GOON-joukot pystyttivät oman ”asukkaiden tiesulun” ja tässä vaiheessa U.S. Marshal Servicen päällikkö Wayne Colburn havaitsi, etteivät Wilsonin joukot olleet enää sheriffien hallinnassa.⁸⁰⁷

Kun sheriffit yrittivät huhtikuun 23. päivä taivutella joukkoja purkamaan tiesulut, nämä osoittivat aseillaan Colburnia. Aseellinen yhteenotto näytti väistämättömältä ja apulaisoikeusministeri Hellsternin mukaan sananvaihto oli niin sotaisaa, ettei sitä enää voinut sallia. FBI:n raportista tuolta päivältä on luettavissa merkintä: ”kello 6.21 aamulla U.S. Marshal Servicen Colburn pidatti intiaanien tiesululla 11 intiaania liittovaltion viranomaisen vastustamisesta.” Sheriffit purkivat tiesulun, mutta myöhemmin samana iltana lisää Wilsonin miehiä pystytti sen uudelleen. Miehillä oli liittovaltion tunnuksin merkityt automaattiaseet⁸⁰⁸; FBI jatkoi edelleenkin GOON-joukkojen tukemista.⁸⁰⁹

Ward Churchillin mielestä tapaus osoitti alati kasvaneen eripurun syntyneen FBI:n ja U.S. Marshal Servicen välille. Kiista koski nimenomaan Wounded Kneen komentosuhteita; kenen määräysvaltaa tulisi noudattaa ja kumpi taho olisi toiselle alisteinen. Havaittuaan, että GOON-joukoista oli muodostunut uhka kaikille asianosaisille, Colburn pyrki työskentelemään mahdollisimman tiiviisti muista reservaatista komennettujen intiaaniaasiainviraston yksiköiden

⁸⁰³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 163.

⁸⁰⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 161.

⁸⁰⁵ Burnette & Koster 1974, s. 246.

⁸⁰⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 163; The New York Times esitteli lausujat hädätyiksi kylänasukkaiksi. Ks. ”Indian Villagers Vow to Use Arms”, *NYT* 20.4.1973, s. 34.

⁸⁰⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 163.

⁸⁰⁸ Weyler 1992, s. 92.

⁸⁰⁹ Burnette & Koster 1974, s. 247; Churchill & Vander Wall 1988, ss. 163–164.

kanssa. Tähän vaikutti paljolti se, että Pine Ridgen BIA:n poliisipäällikkö Delmar Eastman lähimpine alaisineen kuului samanaikaisesti GOON-joukkoihin. Vastaavasti FBI alkoi tukea näitä joukkoja täydellä teholla. Aseiden ja ammusten lisäksi joukot harjoittelivat hallituksen viestintävälineiden käyttöä sekä saivat hallintaansa tiedusteluraportteja.⁸¹⁰

Churchill on jälkikäteen arvioinut, ettei FBI tukenut erityisen voimakkaasti GOON-joukkoja siksi, koska olisi halunnut U.S. Marshal Serviceä innokkaammin hyökätä täydellä voimalla kylään, kuten Wilsonin kannattajat olivat vaatineet. FBI antoi tukensa siksi, koska se halusi asettaa sheriffien ja intiaaniasiainviraston liittolaisjoukon tilanteeseen, jossa nämä olisivat pakotettuja poistumaan Pine Ridgestä. Tällainen pakotettu tilanne olisi valtaajien ja GOON-joukkojen väliseen ristituleen joutuminen. Samaan aikaan FBI pyrki valtaajien kanssa neuvottelemaan sopimusta, jonka turvin nämä poistuisivat taisteluhautoistaan. Tavoitteena oli tilanne, jossa FBI Pine Ridgen BIA:n poliisin ja GOON-joukkojen avustamana muista lainvalvontaviranomaisista välittämättä hoitaisi vähitellen valtaajat. Tavoite istui hyvin FBI:n turvallisuuspalveluoperaatioita varten laatimaan säännöstöön.⁸¹¹

Frank Clearwaterin kuolinpäivänä Wounded Knee ympäristöineen oli tilapäisessä ja hermostuneessa tulitaukotilassa, mutta seuraavana iltana (26. huhtikuuta) kiväärituli voimistui toden teolla. Sekaannusta herätti epäselvyys siitä, kuka ampui ketä. Sheriffit ilmoittivat selittämättömästä puolueettomalta vyöhykkeeltä peräisin olevasta ammuskelusta, joka suuntautui sekä valtaajien bunkkereita että hallituksen miehistönkuljetusvaunuja kohti. Sheriffien komentopisteen ja Wounded Kneen vartioryhmän välisessä viestinnässä kumpikin osapuoli vahvisti kunnioittaneensa tulitaukoa sekä kolmannen tahon olleen vastuussa ammuskelusta.⁸¹² Ammuskelun seurauksena valtaajien ja U.S. Marshal Servicen välille muotoutui perverssi liittolaissuhde.⁸¹³

GOON-joukot tulittivat todellakin M-16 automaattiasein sekä hallituksen että valtaajien asemia. Niin ikään hallituksen joukot alkoivat massiivisesti tulittaa kylää. Wounded Kneen vartiosto arvioi sheriffien ja Wilsonin joukkojen ampuneen 12 tunnin aikana kylään kaksikymmentätuhatta laukausta. Valtaajat joutuivat kahden tulen puristukseen. Uhkaavan ammuspulan vuoksi he eivät

⁸¹⁰ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 164–165.

⁸¹¹ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 165, 167.

⁸¹² Weyler 1992, s. 92.

⁸¹³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 167.

kyenneet estämään piirittäjien lähestymistä.⁸¹⁴ Edellä esitetyn perusteella sheriffit ristituleen jouduttuaan alkoivat entistä kiivaammin tulittaa valtaajien asemia, eivät Wilsonin joukkoja. Siten Churchillin esittämä väite valtaajien ja sheriffien liittolaissuhteesta tuntuu todella kummalliselta.

Nimenomaan Churchill väittää, että sheriffit turhautuneina kahden tulen välissä olemiseen alkoivat varhain aamulla (27. huhtikuuta) ampua kyynelkaasukranaatteja valtaajien bunkkereihin.⁸¹⁵ Puoli yhdeksän aikoihin yksi kranaatti osui Little Big Horniksi nimettyyn bunkkeriin pakottaen valtaajat nousemaan avoimeen maastoon. Tällöin Buddy Lamont sai osumaryöpyyn M-16 automaattiasesta jääden verta vuotaen maahan makaamaan.⁸¹⁶ Kiivaan tulituksen vuoksi lääkintähenkilökunta pystyi auttamaan häntä vasta kolme tuntia myöhemmin. Tässä vaiheessa Lamont oli jo kuollut; valtaus oli saanut toisen uhrinsa.⁸¹⁷ Koska Lamont oli Pine Ridgessä hyvin tunnettu oglala-sioux, FBI ei pystynyt mustamaalaamaan uhrin ”etnistä alkuperää”, eikä Wilson voinut kieltää hautaamista Pine Ridgeen.⁸¹⁸ Toiveensa mukaisesti Buddy Lamont haudattiin Wounded Kneehin aivan vuoden 1890 joukkohaudan viereen.⁸¹⁹

Samainen tulitus aiheutti myös vakavan haavoittumisen, kun samasta bunkkerista kaasua pakoon lähtenyt soturi sai useita osumia tarkka-ampujan luodeista. Selkein tunnuksin varustetun naislääkärin yrittäessä lähestyä haavoittunutta, sheriffien erikoisyksikkö esti ampuen tämän pääsyn uhrin lähelle ja käski radioitse palaamaan klinikalle. Vasta kun Stan Holder onnistui järjestämään tulitauon, haavoittunut intiaani saatiin hoitoon. Tuossa vaiheessa uhri oli menettänyt huomattavan määrän verta ja oli pahassa shokissa.⁸²⁰ Churchill ei mainitse lainkaan haavoittuneen nimeä.

6.6.4. Toukokuun sopimus – sekasortoinen päätös

Churchill otaksuu tapahtumien väkivaltaistumisen ja GOON-joukkojen uhkauksen vielä suuremmasta verenvuodatuksista saaneen Wayne Colburnin vetoamaan kaikkia osapuolia sitovan tulitauon voimaansaattamiseksi.⁸²¹ Tähän saatiin liikahdusta sunnuntaina 29. huhtikuuta, kun Kent Frizzell ilmoitti Dennis Banksin ja Leonard Crow Dogin tavattuaan aseistariisuntaneuvotteluiden

⁸¹⁴ Weyler 1992, ss. 92–93.

⁸¹⁵ Churchill & Vander Wall 1988, s. 167.

⁸¹⁶ ”Indian Insurgent Killed in Wounded Knee Gunfight”, *NYT* 28.4.1973, s. 18; Churchill & Vander Wall 1988, s. 167.

⁸¹⁷ Weyler 1992, s. 93.

⁸¹⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 167.

⁸¹⁹ Burnette & Koster 1974, s. 248.

⁸²⁰ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 167–168.

⁸²¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 168.

alkaneen uudelleen. Varsinaisissa neuvotteluissa, jotka alkoivat toukokuun 1. päivä kahdessa Wounded Kneessä sijaitsevassa koulubussissa⁸²², Dennis Banks ja Stan Holder turvallisuudesta vastaavina keskustelivat sotilaallisen toiminnan lopettamisesta Wayne Colburnin ja Richard Hellsternin kanssa; kun taas Crow Dog ja Gladys Bissonette oglala-kansan edustajina käsittelivät poliittisista kysymyksiä Frizzellin, FBI:n agentti Noel Castlemanin sekä oikeusministeriön lakimies Dennis Ickesin kanssa.⁸²³

Banks ja Holder painottivat aseidenriisunnan olevan puhtaasti taktinen kysymys ja helposti toteutettavissa, kunhan poliittiset asiat olisi ratkaistu.⁸²⁴ Poliittisella puolella Oglala-edustajien kanta oli selkeä ja tuttu. He halusivat perustaa sopimuksia tutkivan komission, panna heimoneuvoston ja intiaaniasiainviraston ylitarkastajan viralta, valita Washingtonin tunnustaman perinteisen heimohallituksen, tutkia Wilsonin ja GOON-joukkojen toimien laillisuutta ja nostaa syytteet näitä vastaan, sekä laatia kaikkia osapuolia koskevan aseistariisuntaohjelman.⁸²⁵ Frizzell pyrki huhtikuun tapaan saamaan AIM:n ja ION:n ensin luopumaan aseistaan, mutta juuri tämän oglala-edustajat torjuivat. He korostivat koko valtauksen saaneen alkunsa ensisijaisesti siksi, että Wilsonin hallintoa vastaan oli tehty yli 150 (oglala-siouxien rekisteröimää) valitusta kansalaisoikeuksien rikkomisesta.⁸²⁶

Lisäksi oglalat vaativat viranomaisia sallimaan Buddy Lamonten perheen osallistumisen Wounded Kneessä pidettäviin hautajaisiin. Hautajaispäivänä 8. toukokuuta olisi täydellinen aselepo.⁸²⁷ Tämän johdosta Frizzell ja erikoisagentti Castleman tapasivat Lamonten äidin ja sisaren yrittäen suostutella näitä pyytämään AIM:ä laskemaan aseensa. Naisia peloteltiin mahdollisuudella, että yhä useampia ”intiaaneja tapettaisiin Buddyn tapaan”. Äidin ja sisaren sallittiin – yhdessä vanhojen heimopäälliköiden kanssa – osallistua toukokuun toinen päivä alkaviin jatkoneuvotteluihin.⁸²⁸

Toukokuu kolmantena päivänä useiden tuntien neuvotteluiden jälkeen osapuolet löivät lukkoon tunnusteleavan sopimusluonnoksen suuntaviivat. Luonnoksen mukaan Valkoisesta talosta lähetettäisiin heimopäälliköille kirje, jossa liittohallitus suostuu järjestämään sopimuskomissiota

⁸²² Josephy 1982, s. 250.

⁸²³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 168; Weyler 1992, s. 93.

⁸²⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 168.

⁸²⁵ Josephy 1982, s. 251; Weyler 1992, s. 94.

⁸²⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 168.

⁸²⁷ Weyler 1992, s. 94.

⁸²⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 168.

koskevan perustamiskokouksen; tämän jälkeen osapuolet laskisivat aseensa; tiesulut poistettaisiin ja halukkaiden sallittaisiin osallistua Wounded Kneessä Buddy Lamonten hautajaisiin; pidätysmääräyksen omaavat henkilöt pidätettäisiin 72 tuntia hautajaisten jälkeen; perustamiskokous sopimuskomissiota varten järjestettäisiin Frank Fools Crown mailla toukokuun kolmannella viikolla.⁸²⁹

Frizzellin ja hallituksen muiden edustajien neuvotteluasema oli hyvin mielenkiintoinen, sillä samaan aikaan koko Yhdysvaltain hallitus ajautui kaaokseen Watergate-skandaalin takia. Oikeusministeri Richard Kleindienst, presidentin kotimaanasioiden pääneuvonantaja John Ehrlichman ja Valkoisen talon henkilökuntapäällikkö Bob Haldeman olivat eronneet tehtävistään. Lisäksi presidentin neuvonantaja John Dean oli saanut potkut.⁸³⁰ Hallituksen joukkojen pääkomentaja Alexander Haig toimi todistajana samaan aikaan Pentagonin papereita käsitellessä oikeudenkäynnissä.⁸³¹ Kaiken kukkuraksi Yhdysvallat oli häviämässä taistelun Saigonista Vietnamissa. Tappion tuntu oli sysännyt sotaministeriön paniikkiin ja ulkoministeri Henry Kissingerin raivokkaalle maailmankiertueelle.⁸³²

Koko hallituksen arvovalta ja tehokkuus oli rapautunut, kun Washingtonin byrokraatit yrittivät välttyä tahrautumasta Watergate-sotkuun. Sisäministeri Mortonin aiemmin esittämä arvio AIM:n jäsenistä ”rikollisina, jotka eivät edusta tunnustettua ryhmää ja joiden kanssa hallitus ei voi solmia sopimuksia” tuntui keväällä 1973 sopivan kuvaamaan Nixonin murenevaa presidenttiyttä. Vernon Bellecourt syytti liittovaltiota kaksinaamaisuudesta: ”Tuntuu kummalliselta, että ne ihmiset, joiden kanssa asioimme Washingtonissa, ovat nyt sekaantuneet Watergate-tapaukseen.”⁸³³ Frizzell ilmoittikin intiaaneille, kuinka ”asiat etenevät Washingtonissa sellaista vauhtia, etten osaa sanoa kenen kanssa te vielä keskustellette sopimusrikkomuksista”.⁸³⁴

Joka tapauksessa 11-kohtainen sopimus (ks. liite 3) allekirjoitettiin toukokuun 5. päivänä.⁸³⁵ Lopullisen allekirjoituksen varmisti Hank Adamsin Frank Fools Crowlle toimittama kirje, jossa

⁸²⁹ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 168–169.

⁸³⁰ Current ym. 1987, ss. 914–915; Weyler 1992, ss. 93–94.

⁸³¹ ”Haig Is a Witness in Ellsberg Case”, *NYT* 26.4.1973, Etusivu.

⁸³² Weyler 1992, s. 94.

⁸³³ ”Strange, The Same People That We’re Dealing With In Washington Are The same Ones That Are Involved In the Corruption Of Watergate”, *Akwesasne Notes*, Early Summer 1973, s. 27.

⁸³⁴ Weyler 1992, s. 94.

⁸³⁵ ”Toukokuun sopimus 5.5.1973”, Facts of File 1973, s. 535. Valtaajista sopimuksen allekirjoittivat kuusi reservaatint oglala-sioux asukasta, jotka olivat Frank Kills Enemy, Issaac Brave Eagle, Frank Fools Crow, Eugene White Hawk, Gladys Bissonette ja Roger Iron Cloud. Yhdenkään AIM:n jäsenen varsinaista allekirjoitusta ei löydy sopimuksesta. Piirittäjistä sopimukseen pistivät nimensä Wayne Colburn, Kent Frizzell ja Richard Hellstern.

presidentin erikoisneuvonantaja Leonard Garment lupasi järjestää heimojohtajien ja Valkoisen talon edustajien välisen tapaamisen.⁸³⁶ Dennis Ickes lupasi puolestaan oikeusministeriön tutkivan heimohallituksen toimintaa.⁸³⁷ Seuraavana päivänä Buddy Lamont haudattiin päällikkö Ison Jalan viereen. Hautajaisiin osallistui Lamonten perheen lisäksi toistasataa intiaania, jotka pääsivät kylään piirittäjien höllennettyä tiesulkujaan.⁸³⁸

Toukokuun 7. päivä AIM alkoi laskea aseitaan. Tätä ennen yli puolet valtaajista, Banks ja Means mukaan lukien, olivat poistuneet piirityslinjojen läpi. Liittohallituksen joukot saapuivat Wounded Kneehin seuraavana aamuna kello seitsemän.⁸³⁹ Tuossa vaiheessa kylässä oli 150 ihmistä. Näistä noin kolmasosa oli paikallisia asukkaita, kolmasosa muiden kaupunkien oglala-siouxeja ja loput joka puolelta maata saapuneita kannattajia.⁸⁴⁰ Oikeusministeriön virkailijat riisuivat heidät aseista ja siirsivät piirittäjien tiesululle, jossa FBI sekä U.S. Marshal Service kuulusteli, valokuvasi ja otti kultakin sormenjäljet.⁸⁴¹ Churchill väittää FBI:n aloittaneen pidätykset kaksi päivää ennen sopimuksessa mainittua määräaikaan ja estäneen ”wickle-docin” asianajajia pääsemästä todistamaan prosessia.⁸⁴²

Samaan aikaan kun FBI kuulusteli valtaajia tiesuluilla, sheriffit ja BIA:n poliisit aloittivat Wounded Kneen puhdistusoperaation. AIM:n tarkkailijana toiminut oklahomalainen *comanche* Arvin Wells sekä kylässä asunut Eddie White Dress (oglala-sioux) ovat kertoneet, kuinka poliisivoimat yhdessä GOON-joukkojen kanssa murtautuivat ihmisten jättämiin autoihin ja asukkaiden koteihin. Myöhemmin hallitus päästi toimittajat paikan päälle ja kertoi näille AIM:n olleen kaiken hävityksen takana.⁸⁴³ *New York Times* ennustikin Wounded Kneen muuttuvan aavekaupungiksi, kun järkyttyneet asukkaat muuttaisivat pois kaiken hävityksen keskeltä⁸⁴⁴. Toisaalta lehti siteerasi myös AIM:n Vernon Bellecourtia, joka syytti liittohallituksen joukkojen ”väkivallan” aiheuttaneen asukkaiden omaisuuden tuhoutumisen⁸⁴⁵.

⁸³⁶ “Indians Sign Accord to End 68-Day Seizure of Town”, *NYT* 7.5.1973, etusivu; Churchill & Vander Wall 1988, s. 169; Weyler 1992, s. 94.

⁸³⁷ Tätä asiaa ei kuitenkaan mainittu varsinaisessa sopimuksessa. Ks. ”Toukokuun sopimus 5.5.1973”, Facts of File 1973, ss. 533–534.

⁸³⁸ Weyler 1992, s. 94.

⁸³⁹ Weyler 1992, s. 94.

⁸⁴⁰ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 169.

⁸⁴¹ Weyler 1992, ss. 94–95.

⁸⁴² Churchill & Vander Wall 1988, s. 169.

⁸⁴³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 169.

⁸⁴⁴ ”Residents of Wounded Knee, Stunned by Damage to Homes, Vow to Leave”, *NYT* 10.5.1973, s. 29.

⁸⁴⁵ ”Indian Puts Onus for Losses on U.S.”, *NYT* 11.5.1973, s. 78.

Churchill väittää tuhovimman johtuneen juuri siitä, että Dennis Banks ja 60 muuta valtaajaa olivat onnistuneet pakenemaan piirittäjien tiukan saartorenkkaan läpi. Pakenijoista 14 saatiin kiinni, loput katosivat jälkiä jättämättä. Hallituksen joukkojen ärtymystä lisäsi myös se, että valtaosa valtaajien aseistuksesta paljastui omatekoisiksi lelujäljitelmiksi. Aivan kuten kuukautta aikaisemmin, Dennis Banks kieltäytyi allekirjoittamasta toukokuun 5. päivän sopimusta. Hän vei oman ryhmänsä mieluummin pois kylästä kuin suostuisi konsensukseen. Tuleviin tapahtumiin nähden Banksin ”vainoharhainen” varovaisuus osoittautui järkeväksi toimenpiteeksi.⁸⁴⁶

6.7. Sopimuskokous ja Pine Ridge valtauksen jälkeen

Kuulustelujen jälkeen valtauksen johtajat saivat syytteet valtauksen liittyvistä rikoksista. Stan Holden vangittiin 32 000 dollarin takuusummaa vasten. Pedro Bissonetten summaksi tuomioistuim määräsi 152 000 dollaria, kun taas Russell Meansin vapauden hinnaksi tuli 150 000 dollaria. Leonard Crow Dog selvisi 35 000 dollarin takuilla ja muut valtauksen johtajat pienemmillä summilla.⁸⁴⁷ Helmi-toukokuun välillä liittohallituksen viranomaiset pidättivät valtauksen johdosta 562 henkilöä. ”Wickle-docin” asianajaja Karen Northcott arvioi yhteensä 1200 henkilön joutuneen pidätetyiksi, kun myös osavaltioiden rajaylityksistä johtuneet ja muualla Yhdysvaltoja tapahtuneet pidätykset otettiin huomioon.⁸⁴⁸ Sen sijaan Richard Wilsonin heimohallituksesta tai GOON-joukoista ketään ei pidätetty eikä syytetty mistään rikoksesta. Rex Weyler onkin todennut Wilsonin joukkojen pysyneen lain pitkän mutta syrjivän käden koskemattomissa. Wilsonia vastaan tehdyistä 150 valituksesta oikeusministeriön Dennis Ickes tutki 42 tapausta; ja näistä kaksi oli ”syyteharkinnan arvoisia”. Lopulta yhtään syytettä ei nostettu ja Wilson pääsi vainomaan vielä vapaana olevia vastustajiaan.⁸⁴⁹

6.7.1. Sopimuskokous

Toukokuun 17. päivä Valkoisen talon valtuuskunta saapui Frank Fools Crown maille keskustelemaan sopimuksista. Viisihenkistä valtuuskuntaa johti Leonard Garmentin avustaja Bradley Patterson ja siihen kuului neljä oikeus- ja sisäministeriön alempaa virkamiestä.⁸⁵⁰ Jo

⁸⁴⁶ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 169–170.

⁸⁴⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 170.

⁸⁴⁸ Weyler 1992, s. 95.

⁸⁴⁹ Weyler 1992, s. 95.

⁸⁵⁰ Weyler 1992, s. 95.

jäsenten virka-asema petti ION:n edustajien odotukset. Ennen kokoukseen saapumistaan valtuuskunta tapasi Richard Wilsonin osoittaakseen Washingtonin tukevaa asianmukaisesti valittua reservaatin hallitusta.⁸⁵¹

Tapaamisen avauspuheessa Fools Crow, joka puhui lakota-kieltä kääntäjänä Matthew King, johdatteli taitavasti neuvottelijat keskeisimmän asiakysymyksen ääreen: ”Haluan kysyä hallituksen edustajilta yksinkertaisen kysymyksen, voimmeko asettaa vuoden 1868 sopimuksen jälleen voimaan. Haluan herra Pattersonin vastaavan joko kyllä tai ei.” Kysymyksen jälkeen King ja Patterson kävivät keskustelun, jonka alkajaisiksi tämä tiedusteli – Churchillin tulkinnan mukaan Patterson teeskenteli, ettei ymmärtänyt kysymystä – haluavatko intiaanit laatia uuden sopimuksen.⁸⁵²

Tässä Churchillin siteeraamassa keskustelussa King vahvisti, etteivät intiaanit halunneet kirjoittaa mitään uutta sopimusta vaan saattaa vuoden 1868 sopimuksen voimaan. King tähdensi vuoden 1871 lakia, jolla Yhdysvallat lopetti sopimusten teon intiaanikansojen kanssa, ja nimenomaan sitä, ettei tämä laki ylipäätään kumoaisi senaatin jo vahvistamia intiaanisopimuksia. King korosti intiaanikansojen olleen ennen sopimuksenlakkautuslakia täysivaltaisia ja tukea kaipaamattomia.⁸⁵³ Patterson toisti tutun vastauksen, ettei hallitus ole enää pitkään voinut tehdä sopimuksia intiaanikansojen kanssa ja että ainoastaan konferenssi voi muuttaa vuoden 1871 lakia.⁸⁵⁴

Vuoden 1871 sopimustenlakkautuslaki määräsi, ”ettei vastedes mitään intiaanikansaa tai heimoa tunnusteta itsenäiseksi kansakunnaksi, jonka kanssa Yhdysvallat voi tehdä sopimuksia. Lisäksi määrätään, ettei mitään tässä kohdassa mainittua pidä tulkita siten, että laki kumoaisi tai heikentäisi intiaanikansojen tai heimojen kanssa tähän mennessä laillisesti tehtyjä ja vahvistettuja sopimuksia ja sitoumuksia.”⁸⁵⁵ Laki siis kielsi uusien sopimusten teon intiaanien kanssa, mutta ei kumonnut jo tehtyjä senaatin vahvistamia sopimuksia.

Tämä asia ei kuitenkaan tullut esille neuvotteluissa, vaan keskustelu kävi vuoden 1871 lain sitovuuden ympärillä. Patterson vastasi, ettei mikään toimeenpaneva elin, ei edes presidentti, pystyisi muuttamaan tätä lakia. Vastauksessaan King esitti, että jos hallitus pystyi muuttamaan

⁸⁵¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 171.

⁸⁵² Churchill & Vander Wall 1988, s. 171; Weyler 1992, s. 95.

⁸⁵³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 172.

⁸⁵⁴ Churchill & Vander Wall 1988, s. 172; Deloria 1974, s. 79; Josephy 1982, s. 251.

⁸⁵⁵ ”Abolition of Treaty Making. March 3, 1871”, *Documents of United States*, s. 136.

lakia vuonna 1871, jolloin intiaanisopimukset määräisivät intiaanien maanomistusta, pystyisi hallitus muuttamaan lakia jälleen. Ward Churchill toteaa, ettei Kingin olisi tarvinnut mainita asiaa lainkaan. Yhdysvaltojen pitäisi vain alkaa noudattaa sopimuksia, tässä tapauksessa olemassa olevaa Fort Laramien sopimusta.⁸⁵⁶ Sinänsä Pattersonille esitetty kysymys vuoden 1868 sopimuksen voimaan saattamisesta oli hankala, sillä tällä ei ollut muita valtuuksia kuin kuunnella intiaaneja⁸⁵⁷.

Mitä King tarkoitti lausunnollaan ja miten hallituksen edustajat sen ymmärsivät? Miksi King, ja varsinkaan miksi kukaan valtaajia edustaneista lakimiehistä ei selkeästi tuonut esiin sitä, ettei vuoden 1871 laki kumonnut edeltäviä, jo senaatin vahvistamia sopimuksia, tässä tapauksessa Fort Laramien sopimusta. Juuri tämän sopimuksen Wounded Kneen valtaajat halusivat saattaa voimaan, eivät suinkaan muuttaa vallitsevia lakeja. Frank Fools Crow toi tämän asian selkeästi esiin kysymyksellään. Mikseivät lakimiehet tuoneet neuvotteluissa lainkaan esiin tämän kysymyksen ”lainvoimaisuutta” yhtä selkeästi? Eikö valtaajilla ja näiden edustajilla ollut valmiuksia neuvotella esiin nostamista asioista? Miksi King siis päätti keskusteluun hämärään ja jopa tarpeettomaan tulkintaan hallituksen mahdollisuudesta muuttaa lakia?

Joka tapauksessa oglala-siouxit olivat asettaneet täysivaltaisen aseman neuvotteluiden tavoitteeksi, ja hallituksen harkittu väheksyntä uhkasi vesittää tämän tavoitteen. Kaksi päivää kestäneissä neuvotteluissa siouxit pyrkivät haastamaan koko Yhdysvaltain intiaanisuhteiden rakenteen, kun taas hallituksen edustajat esittivät intiaanisuhteiden rakentuvan intiaanien uudelleenjärjestäytymislain pohjalta. Tässä yhteydessä siouxit painottivat vuoden 1868 sopimuksen turvaavan intiaanien vesi- ja mineraalioikeudet.⁸⁵⁸

Niin ikään intiaanien pyyntö järjestää kansanäänestys uuden heimohallituksen muodostamiseksi, ei saanut hallitukselta tukea. Wounded Kneen valtauksen kannattajat olivat keränneet 1400 äänestystä puoltavaa allekirjoitusta. Valtaajat tekivät selväksi, että Wilsonin hallinnon jatkuminen ajaisi reservaatin terroriin. Reservaatin oglala-heimon jäsenistä yhden kolmasosan tuli puoltaa äänestystä, ja allekirjoitusten määrä ylitti tuon osuuden. Äänestysvetoimuksen hylkäsi Kent Frizzell. Hän perusteli hylkäystään sillä, että allekirjoittaneiden olisi tullut olla reservaatin vaalikelpoisia, ei pelkästään rekisteröityneitä äänestäjiä. Lisäksi Frizzell kyseenalaisti sen, että

⁸⁵⁶ Churchill & Vander Wall 1988, s. 172.

⁸⁵⁷ ”I’m Just Here to Listen”, *Akwesasne Notes*, Early Summer 1973, s. 33; Josephy 1982, s. 251.

⁸⁵⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 173.

allekirjoittajiksi oli hyväksytty 18–21 vuotiaita, vaikka nämä saivat äänestää liittovaltion vaaleissa.⁸⁵⁹

Neuvotteluissa Patterson luennoi, ettei Wounded Knee ”ollut se tapa, jolla intiaanit tai mitkään muutkaan ryhmät saavuttaisivat yhteiskunnassa pitkällä tähtäimellä mitään todellista kehitystä.” Tästä provosoituneena ”wickle-docin” asianajaja Ramon Roubideaux ilmoitti kuinka räjähdysherkässä tilanteessa koko Pine Ridgen reservaatti oli. Tilanteen ratkaisu vaati välitöntä toimintaa. Mikäli toimeen ei ryhdyttäisi, useita ihmisiä tulisi kuolemaan: ”Kenellekään ei pitäisi olla epäselvää, että reservaatin heimohallitus oli täysin romahtanut ja intiaanien huono kohtelu jatkuu. Kyseessä on todellinen hätätilanne.”⁸⁶⁰

Roubideaux’n profeetallisten sanojen saattamana Patterson kokosi seurueensa ja poistui luvaten palata toukokuun 30. päivää.⁸⁶¹ Hän ei koskaan vastannut Fools Crown kysymykseen.⁸⁶² Mainittuna päivänä yksittäinen sheriffi saapui Fools Crown maille toimittamaan paikan päälle delegaatiota odottamaan kerääntyneelle joukolla kirjeen. Leonard Garmentin allekirjoittamassa tiedonannossa todettiin: ”Sopimusten tekeminen Amerikan intiaanien kanssa loppui vuonna 1871, 102 vuotta sitten. Siitä lähtien vain kongressi on voinut kumota tai muuttaa säädettyjä lakeja, kuten esimerkiksi intiaanien uudelleen järjestäytymislakia. Sikäli kun haluatte esittää muutosvaatimuksia olemassa oleviin sopimuksiin tai lakeihin, teidän tulee osoittaa ne kongressille ja erityisesti sen sopimuskomissiolle.”⁸⁶³

Frank Fools Crow ja Matthew King ilmoittivat *Akwesasne Notes*-lehdessä julkaistussa vastineessaan, kuinka Garmentin kirje loukkasi intiaanien älykkyyttä. He kertoivat olevansa täysin tietoisia vuoden 1871 lain sisällöstä ja seuraamuksista. He siteerasivatkin sanatarkasti sopimuskohtaa: ”(...) ettei mitään senaatin vahvistamia laillisia sopimuksia ja sitoumuksia kumota tai heikennetä.” Juuri tähän vedoten Fools Crow ja King korostivat intiaanikansojen tehneen monia sopimuksia Yhdysvaltojen kanssa, ja nämä sopimukset ovat yhä voimassa: ”Haluamme tehdä täysin selväksi, ettemme vaadi uusia sopimusneuvotteluja tai olemassa olevien sopimusten muuttamista; pyydämme ainoastaan, että nämä sopimukset saatetaan voimaan.” Siksi Fools Crow halusi järjestää uuden tapaamisen todellisen yhteisymmärryksen saamiseksi. Tapaamisen toivottiin

⁸⁵⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 173.

⁸⁶⁰ Churchill & Vander Wall 1988, ss. 173–174.

⁸⁶¹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 174; Josephy 1982, ss. 251–252.

⁸⁶² Churchill & Vander Wall 1988, s. 171; Weyler 1992, s. 95.

⁸⁶³ Churchill & Vander Wall 1988, s. 174; Deloria 1974, s. 79.

järjestyvän mahdollisimman pian, jotta edes jonkinlainen rauha säilyisi ongelmallisessa reservaatissa.⁸⁶⁴

Jälleen on syytä kysyä, mikseivät intiaanit ja näitä avustaneet lakimiehet siteeranneet jo ensimmäisessä tapaamisessa yhtä tarkasti vuoden 1871 lakia? Miksi tämä asia tuotiin näin selkeästi esiin vasta loppukesällä intiaanilehdessä? Vaikka valtaus oli aiheuttanut suurta sekasortoa ja hämmennystä, oli valtauksen päättymisen ja neuvotteluiden välissä kymmenen päivää valmistelu-aikaa. Kuluiko tämäkin aika Banksin mainitseman naiivin idealismin ohjaimissa? Loppukesällä 1973 julkaistu vetoamus uuden tapaamisen pikaisesta järjestämisestä kaikui kuuroille korville, sillä tuona kesänä Pine Ridgessä oli enemmän ampumista, puukotuksia, pahoinpitelyjä ja kuolemantapauksia kuin koskaan aikaisemmin⁸⁶⁵. Roubideaux'n ennuste oli toteutunut täysin, kun taas Fools Crown toive rauhan säilymisestä ei ollut toteutunut lainkaan.

6.7.2. *Pine Ridgen terrori pahenee*

Lopputulos oli, ettei vuoden 1868 sopimuksesta keskusteltu koskaan tosissaan.⁸⁶⁶ Alcatrazin ja intiaaniasiainviraston valtausten tapaan viranomaiset ehdoin tahdoin välttelivät vastaamasta Wounded Kneessä nostettuihin kysymyksiin. Intiaanien yritys käyttää keskustelua ja lakia yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden välineenä torjuttiin kerta kerralta. Vielä pahempaa oli kuitenkin se, että liittovaltion joukkojen voimankäyttöön perustuva laitton olotila jatkuisi Pine Ridgessä. Oglaloiden ja näiden liittolaisten noustua esiin Wounded Kneen bunkkereista koko tilanne muuttui ”tavalliseksi poliisiasiaksi”.⁸⁶⁷

Kaiken kaikkiaan GOON-joukkojen ja FBI:n Amerikan intiaaniliikkeen vastainen toiminta kesti aina vuoden 1976 loppuun asti. Tänä reilun kolmen vuoden aikana 69 AIM:n jäsentä tai kannattajaa kuoli väkivaltaisesti Pine Ridgessä ja reservaatin lähiympäristössä.⁸⁶⁸ Käytännössä valtausta seuranneina kahtena vuotena jokainen Amerikan intiaaniliikkeen johtaja oli joko vangittu, kuollut tai maan alla. Lisäksi yli kolmeasataa henkilöä pahoinpideltiin, useimmissa

⁸⁶⁴ ”Our Response To U.S. Opinions in Plain Simple English”, *Akwesasne Notes*, Late Summer 1973, ss. 4, 6.

⁸⁶⁵ Weyler 1992, s. 96.

⁸⁶⁶ Matthiessen 1992, s. 82.

⁸⁶⁷ Churchill & Vander Wall 1988, s. 174.

⁸⁶⁸ Churchill & Vander Wall 1988, s. 175.

tapauksissa ammuttiin. Käytännössä nämä surmatyöt ja pahoinpitelyt olivat GOON-joukkojen tai BIA:n poliisin tekosia.⁸⁶⁹

Väkilukuun suhteutettuna Pine Ridgessä kuoli henkirikosten uhrina 170 henkilöä sataatuhatta asukasta kohden. Yhdysvaltain ”murhapääkaupungissa” Detroitissa vastaava luku oli 20,2 ja koko maan keskiarvo 9,7. Vain Chiessä tehtiin syyskuussa 1973 Salvador Allenden vallasta syöseen sotilaskaappauksen jälkeisenä kolmena vuotena enemmän poliittisia murhia.⁸⁷⁰ Terrorin raivotessa Pine Ridgessä Burnette totesi omassa teoksessaan: “Wounded Kneen tapahtumat tulevat tästä lähtien toistumaan muodossa tai toisessa. Tämän Wounded Kneen jälkeen tulee uusi Wounded Knee ja sen jälkeen taas uusi Wounded Knee.”⁸⁷¹

Lain avoimesta rikkomisesta huolimatta Richard Wilsonia ja hänen GOON-joukkoja ei koskaan asetettu syyteeseen.⁸⁷² Jo mainituista 562 syytetyistä 185 joutui suuren valamiehistöön eteen syytettynä tuhopoltosta, varkauksista, väkivallalla uhkaamisesta ja liittovaltion viranomaisen vastustamisesta.⁸⁷³ Lopulta vain 15 tuomittiin rikoksista. Viidessä tapauksessa tuomioon johtanut rikos oli liittovaltion viranomaisen vastustaminen. Muiden osalta syytteet hylättiin. Kaikki sekä Meansia että Banksia vastaan nostetut syytteet kumottiin, kun asiaa käsiteltiin seuraavana vuonna Minnesotan St. Paulissa. Wounded Kneen oikeudenkäynti paljasti hallituksen käyttäneen valheellisia lausuntoja, tekaistuja todisteita ja laitonta salakuuntelua ja muita rikollisia keinoja.⁸⁷⁴

Tuomari syytti liittovaltion poliisia toistuvasta valehtelusta valan alaisuudessa, todisteiden sormeilusta ja syytettyjen asianajajien salakuuntelusta. Tuomari Alfred Nichol totesikin ”FBI:n sortuneen täydelliseen rimalalitukseen. Olen häpeissäni liittovaltion toiminnasta. Se tosiasia, että väärinkäytökset ovat vallinneet koko oikeudenkäynnin ajan, on saanut minut vakuuttumaan, ettei syyttäjä ole toiminut hyvässä uskossa ja oikeudenmukaisuuden hengessä. Oikeuden vedet ovat saastuneet, ja uskoakseni syytteiden hylkääminen on tässä tapauksessa oikea ratkaisu saasteen puhdistamiseksi.”⁸⁷⁵ Lisäksi seitsemän lakimiestä lähetti oikeusministerille kanteen, jossa he

⁸⁶⁹ Weyler 1992, s. 96.

⁸⁷⁰ Churchill & Vander Wall 1988, s. 175.

⁸⁷¹ Burnette & Koster 1974, s. 175.

⁸⁷² Matthiessen 1992, s. 82.

⁸⁷³ Josephy 1982, s. 252; Matthiessen 1992, s. 82.

⁸⁷⁴ Josephy 1982, s. 253; Weyler 1992, s. 96.

⁸⁷⁵ Matthiessen 1992, s. 98.

ilmoittivat syyttäjän menetelleen niin epärehellisesti, ettei tuomioista kannattanut valittaa. Tämän johdosta hallitus luopuikin aikomuksestaan valittaa muutoksenhakutuomioistuimeen.⁸⁷⁶

7. WOUNDED KNEEN JÄLKIPYYKKI

Jos varsinaisessa valtausoikeudenkäynnistä valtaajat saivat omien syyteiden osalta moraalisen voiton, niin vastaavasti kesäkuussa 1973 senaatin intiaaniasiain alakomitean kuulusteluissa ei saavutettu mitään. Intiaaniasianviraston korruptiota ei selvitetty kunnolla. Wounded Knee II, joka oli maksanut Yhdysvalloille seitsemän miljoonaa dollaria, oli päättynyt.⁸⁷⁷ Historiallisen valtauksen aikana kaksi intiaania ammuttiin kuoliaaksi ja yksi liittovaltion sheriffi halvaantui osittain. Öisin ammuttiin tuhansia laukauksia, jotka aiheuttivat kylälle miljoonien dollarien arvoiset vahingot. Ainoa ilman mainittavia vahinkoja kärsinyt rakennelma oli Ison jalan joukkohauta.⁸⁷⁸

7.1. Intiaanien ensimmäinen moderni mielenilmaus

Kumpikin osapuoli piti itseään valtauksen moraalisena voittajana. Vaikka liittohallitus satsasi miljoonia dollareita järjestyksen ylläpitoon ilman näkyvää vaikutusta, se oli pystynyt hillitsemään protestin laajenemisen ja lopulta kestänyt näännytystaistelussa intiaaneja kauemmin. Deloria piti tätä byrokratian taidonnäytteenä. Intiaanit olivat puolestaan kehittäneet uudenlaisen ylpeyden tunteen, joka ylitti heimouskollisuuden ja iskosti intiaanilasten tajuntaan mielikuvan urheista sutureista. Tämä mielikuva oli ollut kadoksissa kahden sukupolven verran.⁸⁷⁹

Wounded Knee oli alkuperäiskansojen ensimmäinen moderni mielenilmaus länsieurooppalaista historian tulkintaa vastaan. Julistaessaan itsenäisyyttään oglala-siouxit puhuivat kaikkien alkuperäiskansojen puolesta, jotta nämä vapautuisivat länsieurooppalaisten aatteiden, arvojen ja näkemysten sortovallasta. Samalla oglala-siouxit kieltäytyivät hyväksymästä amerikkalaisen oikeusjärjestelmän määritelmää, jonka mukaan intiaanien asema oli vähäpätöinen sisäinen

⁸⁷⁶ Josephy 1982, ss. 252–253.

⁸⁷⁷ Matthiessen 1992, s. 82.

⁸⁷⁸ Deloria 1974, ss. 79–80.

⁸⁷⁹ Deloria 1974, s. 80.

ongelma Yhdysvalloissa.⁸⁸⁰ Kokonaan toinen seikka olikin, miten intiaanien erityisasema ja sortovallasta vapautuminen toteutuivat käytännössä valtauksen jälkeen Pine Ridgen reservaatissa.

Wounded Kneen tapahtumat toimivat katalysoivana tekijänä intiaanien 1960-luvun alussa alkaneelle itsemääräämisoikeuteen ja itsehallintoon tähtäävälle liikehdinnälle. Valtauksen jälkeen heimohallitusten oli, uusien valtausten pelossa, pakko huolehtia paremmin jäsentensä hyvinvoinnista. Tämä seikka teki heimohallituksista itsenäisiä ja monesti jopa uhkaavia toimijoita intiaaniasiainvirastoon nähden. Tosin Pine Ridgessä Richard Wilson intiaaniasiainviraston tukemine heimohallituksineen oli edelleen vallassa ja itsenäisestä oglala-kansakunnasta oli vain jäljellä muisto ja unelma. Lisäksi valtauksen jälkeistä aikaa varjosti Wilsonin joukkojen vaino valtauksen osallistuneita ja sitä tukeneita kohtaan.⁸⁸¹ Josephy ei tarkenna, missä reservateissa heimohallitukset alkoivat todella toimia paremmin.

Wounded Kneen kylän valtaus kesti kaiken kaikkiaan 71 päivää. Mitä intiaanit saavuttivat sitten valtauksella? *New York Timesin* mukaan eivät juuri muuta kuin arveluttavaa julkisuutta. AIM teki omalla väkivaltaisella toiminnallaan hallaa kaikkien intiaanien pyrkimyksille parantaa asemiaan. Lehti arvelikin Yhdysvaltojen hallituksen suhtautuvan tulevaisuudessa vastahakoisemmin intiaanien pyrkimyksille.⁸⁸² Näin totesi myös *Newsweekin* siteeraama Richard Hellsternin: “Jos kukaan ei ole voittanut tätä taistelua, niin häviö on sitäkin helpompi nimetä. AIM on menettänyt kannattajiaan kaikkialla maassa. Me olemme murtaneet AIM:n. Kaikissa tulevissa konflikteissa hallitus voi nyt ottaa kovemman linjan.”⁸⁸³

Sen sijaan *Time*-lehden siteeraama intiaani totesi:

“(…) 148 vuoden ajan heimojen johtajat ovat kääntyneet intiaaniasiainviraston puoleen saadakseen asiat hoidetuksi. BIA ei ikinä saanut kontaktia Valkoiseen taloon. Valtaamalla intiaaniasiainviraston AIM onnistui saamaan yhteyden Valkoiseen taloon seitsemässä päivässä. Juttu päättyikin AIM:n iskulauseeseen: “Punainen jättiläinen on nyt polvillaan, mutta se on valmiina nousemaan ylös.”⁸⁸⁴

Pitkään aikaan AIM ei tosin kyennyt auttamaan intiaaneja. Milloin tahansa liikkeen jäsenet nousivat esiin, oli heidän kannoillaan iso joukko FBI:n ja paikallisia lainvalvontaviranomaisia.⁸⁸⁵

⁸⁸⁰ Deloria 1974, ss. 80–81.

⁸⁸¹ Josephy 1982, ss. 252, 255.

⁸⁸² “The Indian Tragedy”, *NYT* 9.5.1973, pääkirjoitus s. 46.

⁸⁸³ “Wounded Knee: Not With a Bang”, *Newsweek* 21.5.1973, s. 40.

⁸⁸⁴ “Behind the Second Battle of Wounded Knee”, *Time* 19.3.1973, s. 30.

⁸⁸⁵ Josephy 1982, s. 252.

Jos Josephy piti valtausta intiaanien historian vedenjakajana⁸⁸⁶, niin Hertzbergin mielestä valtaus entisestäänkin jakoi intiaaneja eri leireihin ja katkeroitti osapuolien mieliä; se kasvatti kaupunki- ja reservaatti-intiaanien, maltillisten ja radikaalien välistä kiilaa. Wounded Knee oli tapahtumasarjan huipennus, joka värikkyudessaan ja dramaattisuudessaan istui ihanteellisesti television yksinkertaistettuun ja romantisoituun tarjontaan.⁸⁸⁷ AIM ei kuitenkaan mennyt Wounded Kneehin pelkästään siksi, koska paikka oli verisen intiaanihistorian tunnetuin maamerkki, vaan koska sen edustajat halusivat saada ihmiset huomaamaan, että nykypäivän verityöt toteutetaan hienovaraisemmin ilman raakaa verenvuodatusta. Tässä havahduttamistyössä liike sortui tarpeettomaan teatraalisuuteen ja epäselviin julkilausumiin.⁸⁸⁸

Minkälaista kannatusta Alcatrazin, intiaaniasiainviraston ja Wounded Kneen valtaukset todella saivat? Kun nämä kolme eniten julkisuutta saanutta valtausta niputetaan yhteen, niin Churchill ja Matthiessen toteavat valtaväestön enemmistön kannattaneen kaikkia kolmea valtausta⁸⁸⁹. Sitä vastoin William Hagan korostaa valkoisen enemmistön tunteneen sympatiaa Mount Rushmoren ja Alcatrazin rauhanomaisia valtauksia kohtaan, mutta pelästyneen intiaaniasiainviraston ja Wounded Kneen valtausten väkivaltaisuuksien ja omaisuuden tuhoamisten johdosta. Yleisen mielipiteen muutos – valkoinen vastaisku – antoi ymmärtää, ettei avoin vastakkainasettelu ollut enää eduksi konferenssin hyvästä tahdosta riippuvaisille intiaaneille.⁸⁹⁰

Wounded Knee herätti Alcatraziin verrattuna hämmästyttävän vähän aktivismia. Valtaus ei aiheuttanut joukkomielenosoituksia, eikä tapahtumapaikalle suuntautunut mitään massaliikettä. Terry Andersonista mielestä näytti siltä, että vuonna 1973 punainen valta oli hiipumassa, niin kuin oli opiskelijaliikekin. Siten Wounded Kneen päättyminen, yhdessä Vietnamista kotiin palaavien sotavankien kanssa, symboloi koko 1960-lukulaisen liikkeen loppua.⁸⁹¹ Massaliikkeistä puhuttaessa on syytä muistaa, että Alcatrazin, intiaaniviraston ja Wounded Kneen valtauksissa paikan päällä oli yhtä aikaa muutamia satoja ihmisiä. Yhdysvaltojen intiaanien väkiluku nousi vuoden 1960 puolesta miljoonasta⁸⁹² vuoden 1970 reiluun 800 000:een henkeen⁸⁹³.

⁸⁸⁶ Josephy 1982, s. 252.

⁸⁸⁷ Hertzberg 1988, s. 323.

⁸⁸⁸ Collier: ”Wounded Knee: The New Indian War”, Ramparts kesäkuu 1973, s. 59.

⁸⁸⁹ Churchill & Vander Wall 1988, s. 125; Matthiessen 1992, s. 69.

⁸⁹⁰ Hagan 1979, ss. 171–172.

⁸⁹¹ Anderson 1995, s. 408.

⁸⁹² Ks. Nash ym, 1994, s. 1029. Yhdysvaltain väestölaskennan mukaan alkuperäisiä amerikkalaisia oli vuonna 1960 513 478 henkeä.

⁸⁹³ Ks. Waldman 1985, s. 201. Intiaanien määräksi väestölaskenta ilmoitti 827 108.

Wilcomb Washburnin mielestä Amerikan intiaaniliikkeen näkemys intiaanien menneisyydestä, joka pystyttäisiin luomaan uudelleen, muistutti läheisesti vuoden 1890 henkitanssijoiden näkemyksiä. Onneksi vuoden 1973 ”henkitanssikapinan” tulos ei ollut vuoden 1890 verilöylyn toisinto. Seurauksena oli kuitenkin valtava katkeruus ja sisäinen hajaannus.⁸⁹⁴ Katkeruuden pohjana oli kuitenkin lukuisat Amerikan menneisyyteen haudatut intiaaniruumiit, ja juuri Wounded Kneessä ensimmäiset hiekat lapioitiin pois haudattujen salaisuuksien henkiin herättämiseksi ja uudelleen tunnistamiseksi. Valtaus ennen kaikkea poisti sitä eristyksen verhoa, jonka taakse amerikkalaiset olivat piiloutuneet muulta maailmalta. Esiin nousi kysymyksiä kuten: lakkaako kansakunta olemasta, jos se joutuu suuremman kansakunnan valloittamaksi vai pysyykö kansakunta elossa niin kauan kun kansalaiset ovat sille uskollisia? Voiko Yhdysvallat kuluttaa sioux-kansakunnan loppuun takavarikoimalla sen maat vai pysyykö kansakunta elossa niin pitkään kuin kansalaiset katsovat olevansa oglala-siouxeja?⁸⁹⁵

7.2. Shokkijoukkona intiaanipolitiikkaa muuttamaan

Näiden Delorian esittämien suurten kysymysten lisäksi on syytä pohtia intiaanien konkreettisia vaatimuksia. Niin Alcatrazin, BIA:n kuin Wounded Kneen tapauksissa yksikään valtaajien vaatimus – Harrison Loechsin ja John O. Crow’n potkuja lukuun ottamatta – ei toteutunut. Alcatrazissa intiaanit eivät saaneet itselleen hylättyä saarta kulttuurikeskuksineen. Intiaaniasiainviraston valtaajat eivät saaneet viranomaisia keskustelemaan 20 kohdan vaatimuslistasta ja Wounded Kneen jälkeen hallitus ei ryhtynyt tutkimaan reservaatien heimohallintoa, eikä keskustelemaan vuoden 1868 Fort Laramien sopimuksen voimaan saattamisesta.

Mitkä sitten olivat valtaajien mahdollisuudet saada vaatimuksensa eri tapauksissa toteutetuiksi? Ainakin tämän tutkimuksen perusteella Alcatraz oli periaatteessa mahdollista luovuttaa intiaaneille. Intiaanien omistusoikeudelle ei ollut lainsäädännöllisiä esteitä. Ongelma oli siinä, että tuota omistusoikeutta vaadittiin ”lain ulkopuolisin keinoin” valtaamalla. Tapa omistusoikeuden saamiseksi oli ongelmallinen, koska tavan pelättiin leviävän joka puolelle Yhdysvaltoja. Sitähän valtaajat avoimesti julistivat ja viranomaiset puolestaan pelkäsivät. Väärän signaalin välttämiseksi oli parempi olla antamatta saarta intiaaneille.

⁸⁹⁴ Washburn 1975, s. 274.

⁸⁹⁵ Deloria 1974, ss. 82–83.

Intiaaniasiainviraston ja varsinkin Wounded Kneen valtauksissa vaatimuksiin myöntymisen olisi vaarantanut yli 40 vuotta vallinneen intiaanipolitiikan rakenteet. Mihän taas nämä olemassa olevat rakenteet perustuivat? Yksinkertaisesti vahvemman oikeuteen, johon intiaanit olivat ajan myötä mukautuneet. Hallinnon läpäisemiseen institutionaaliseen rikollisuuteen, kuten yksi tämän tutkimuksen lähteistä on todennut. Muodollisesti rakenteiden taustalla oli lainmukaiset sopimukset, mutta tämän lainmukaisuuden pohjalla tosiasiallista epäoikeudenmukaisuutta. Lisäksi rakenteissa oli kiinni valtaiset taloudelliset sijoitukset. Monien yritysten talous ja sitä kautta monien poliitikkojen ura olisi vaarantunut, jos BIA:n ja Wounded Kneen valtaajien vaatimukset olisivat toteutuneet. Siksi vaatimusten ei sallittu toteutuvan ja tämä estettiin nimenomaan vahvemman oikeuteen turvautuen.

Yhdysvaltain intiaanisotien jälkeinen intiaanipolitiikka oli käytännössä sarja erilaisia poliittisia ohjelmia, jossa uusi ohjelma korjasi edellisen virheitä. Tällä tavalla paranneltiin taudin viimeisin oire, mutta ei varsinaista taudinaiheuttajaa. Toisaalta mikään hallituksen toimenpide ei koskaan vaikuttanut kaikkiin intiaaneihin samalla tavalla. Siten sopimustenteko-oikeuden lakkauttamisen jälkeisenä sadan vuoden aikana syntyi myös valkoiseen järjestelmään tyytyväisiä ja tässä järjestelmässä menestyneitä intiaaneja, jotka vastustivat 1960-luvulla alati kiivaimmiksi kasvavia muutosvaatimuksia.

Usean muutosta vaativien intiaaniaktivistien taustoihin kätkeytyy se ironia, että he olivat 1950-luvun terminaatio- ja uudellsijoituspolitiikan myötä kaupunkiin muuttaneita intiaaneja, jotka eivät olleet viranomaisen kaavailemalla tavalla sulautuneet valkoiseen valtakulttuuriin, vaan tulleet entistä kaunaisemmiksi tätä kulttuuria kohtaan ja samalla monien kohtalotovereidensa myötä tietoisemmiksi omasta intiaaniudestaan. Nämä intiaanit nousivat vastarintaan, omaksuen muilta vähemmistöryhmiltä toimintatapoja, ja näin 1960- ja 1970-luvun taitteessa viranomaiset korjasivat sitä satoa, mitä he itse tai heidän edeltäjänsä olivat 20 vuotta aikaisemmin kylväneet.

Chicagon konferenssin ja Wounded Kneen valtauksen välisenä 12 vuoden ajanjaksona tuo vastarinta kulkeutui maltillisesta mielenilmauksesta epätoivoiseen aseelliseen yhteenottoon. Intiaaniaktivistit saivat pieniä viitteitä asemansa paranemisesta koko 1960-luvun ajan, mutta toden teolla tuota asemaa ryhdyttiin parantamaan vasta vuonna 1970 Nixonin ilmoittaessa, etteivät intiaanit halunneet sulautua yhteiskuntaan, vaan he janoivat hyväksyntää erilaisuudelleen ja erityisyydelleen. Kuten yleensäkin yhteiskunnallisten muutosten liikkeissä, ensimmäisten

muutosvärhdyksen sointi kasvatti vain ruokahalua suurempien muutosvyöryjen pauhunnalle. Intiaanien tapauksessa pauhu kasvoi hallitsemattomaksi, koska luvatut muutokset eivät ainoastaan jääneet toteutumatta, vaan lähtivät kulkeutumaan muutoksia vaativien aktivistien näkökulmasta aivan vikasuuntaan.

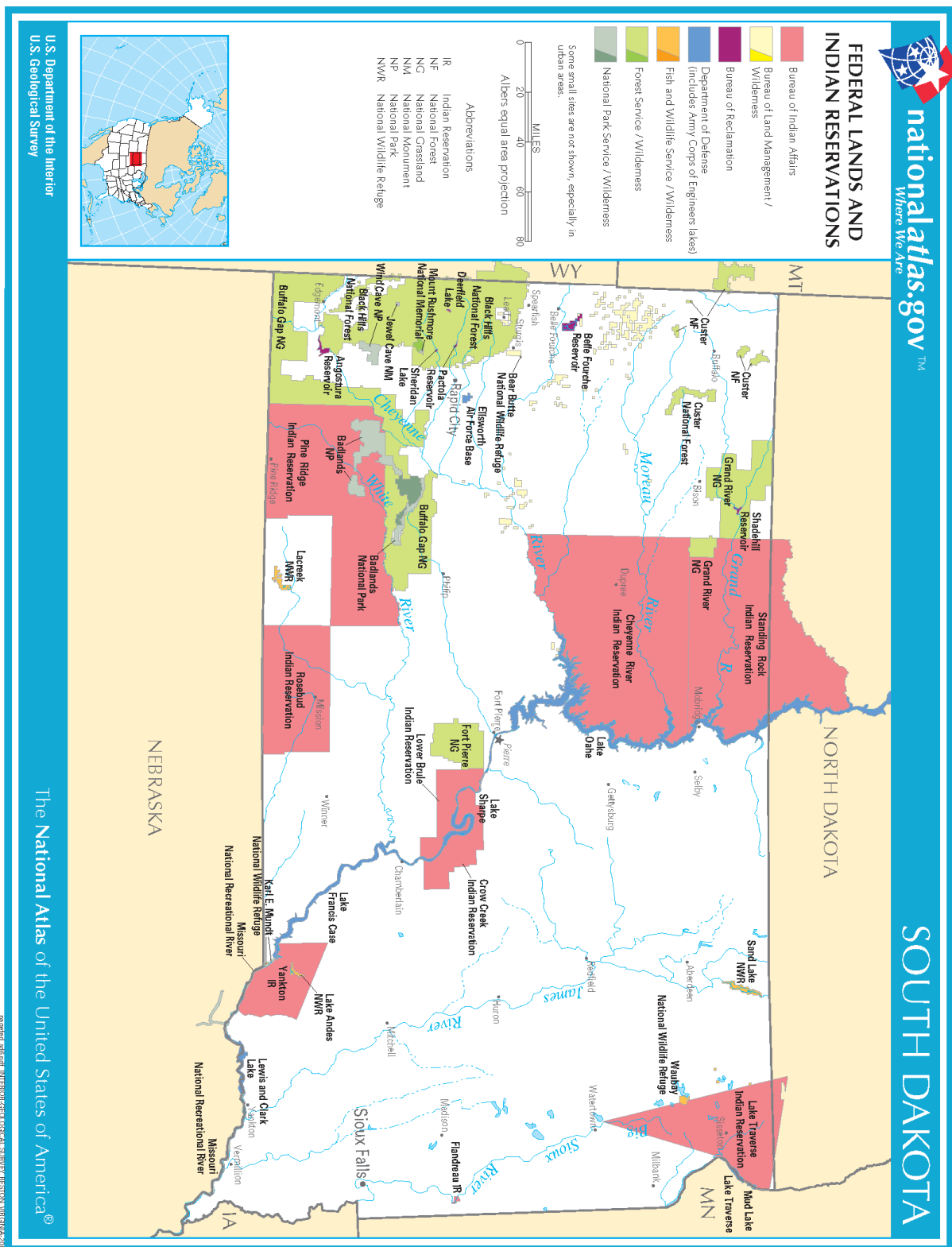
Toisaalta aktivisti-intiaaniryhmät olivat lähtökohdiltaan täysin erilaisia. Intiaanien kansalliskongressin jäsenet olivat korkeasti koulutettuja intiaanasianvirastossa ja muilla virkapaikoille työskenteleviä henkilöitä. He hallitsivat kielenkäytön ja tiesivät kuinka valkoinen yhteiskunta toimi sekä ymmärsivät miten pitkäjänteistä ja hidasta työ virkaportaan huipulla saattoi olla. Intiaanien kansallisen nuorisoneuvoston jäsenet olivat yliopistojen opiskelijoita, jotka koulutuksen ja lisääntyneen vuorovaikutteisuuden avulla oppivat hallitsemaan moniarvoisessa yhteiskunnassa vaadittavat tekniikat. He ryhtyivät itse vaikuttamaan samaan aikaan kuin koko amerikkalainen yhteiskunta ajautui suuren yhteiskunnallisen kuohunnan pyörteisiin.

Amerikan intiaaniliikkeen jäsenet olivat suurkaupungin ghettojen jengeissä varttuneita ja usein vankilakierteeseen ajautuneita uudelleensijoitettuja. He hallitsivat katujen toimintatavat, olivat kokeneet syrjintää, poliisin mielivaltaa ja ahdistelua. He ryhtyivät toimimaan omien kortteleidensa katupartioina ja omaksuivat nämä toimintamallit yhdistettyinä perinteisiin intiaaniuskomuksiin noustessaan koko intiaanivastarinnan näkyvimmäksi ja kuuluvimmaksi ryhmäksi. Tämän aseman myötä AIM sortui vakavia ongelmia esiin nostaessaan tarpeettomaan teatraalisuuteen, menneisyyden romantisointiin ja julkisuuden kanssa flirttailuun. He toimivat yhtä aikaa sekä yksittäisen taistelun shokkijoukkona että vuosisataisen intiaanipolitiikan suunnanmuuttajana. Tällä tavoin he sortuivat oman asemansa yliarviointiin, mutta yliampuvaan voimankäyttöön sortui myös heitä valvova viranomaiskoneistokin.

Lopuksi niin Alcatrazin, intiaanasiaainviraston kuin Wounded Kneen valtausten yhtenä toiminnan laukaisijana toimivat yksittäiset sattumukset. San Franciscon intiaanikeskuksen palo pakotti intiaanit etsimään uutta paikkaa, tässä tapauksessa Alcatrazista. ”Rikottujen lupauksen polun” piti esitellä pääkaupungissa intiaanien kulttuuria. Muutaman intiaanisurman ja majoitusta koskevien väärinkäsitysten vuoksi tapahtumasta tuli poliittinen mielenosoitustilaisuus. Viraston valtauksen jälkeinen petetyksi tuleminen ja toisaalta voiton tunne yhdistettynä uuteen intiaanisurmaan, paikalliseen konfliktiin ja oman vaikutusmahdollisuuden yliarvioimiseen aiheuttivat yhdessä sen, että symbolinen pienen kylän hetkellinen valtaus muuttui 71 päivää kestäneeksi suhteettoman suureksi asemasodaksi.

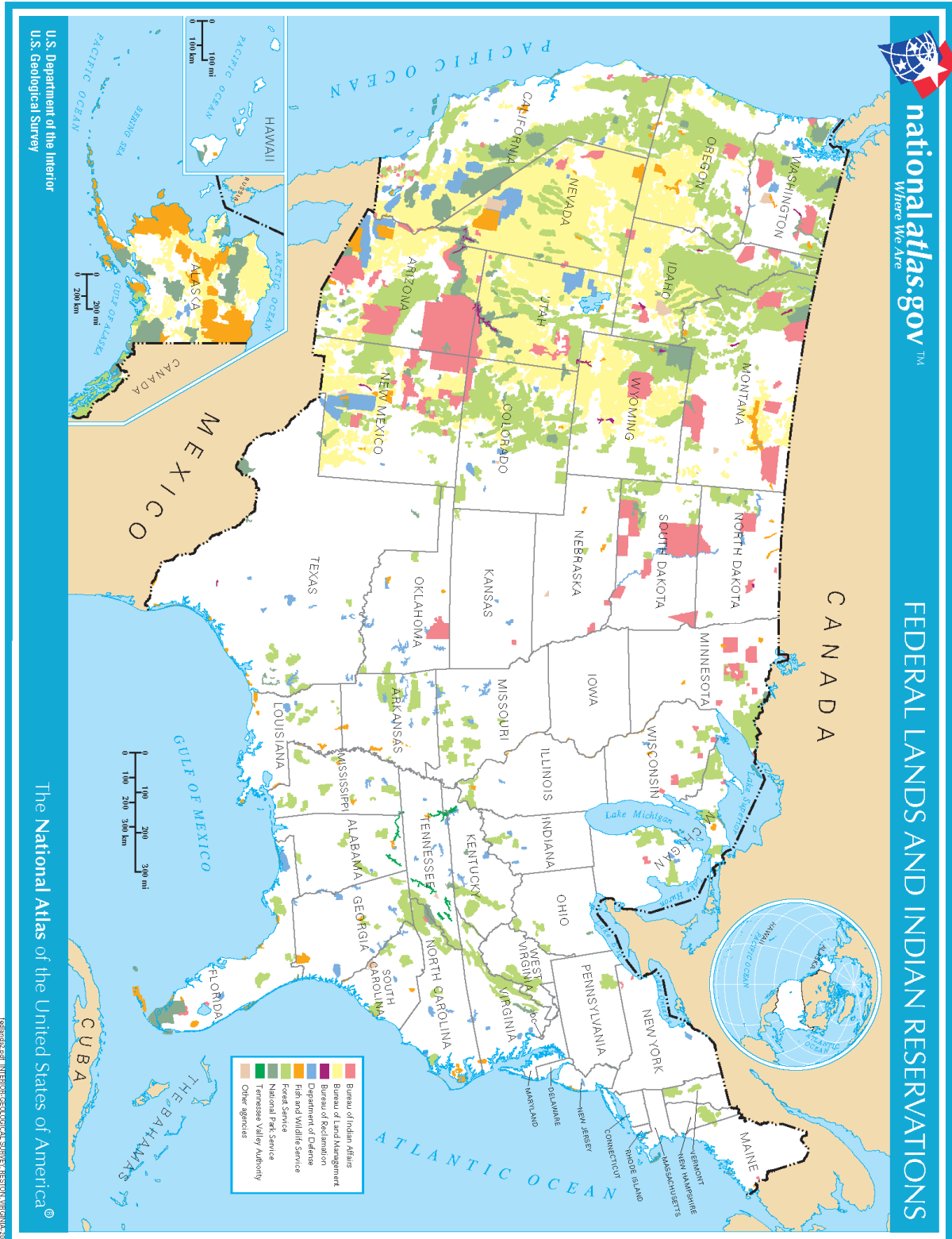
Delorian esittämien suurten kysymysten jälkeen on syytä todeta, että kun hiekkaa lapioitiin pois haudattujen ruumiiden päältä, Wounded Kneen ympäristöön syntyi lisää vainajia uusien intiaanivainojen seurauksena. Vanhojen salaisuuksien paljastaminen synnytti samalla uusia. Valtauksen jälkeinen intiaanivaino pystyi kyllä tukahduttamaan alueen kapinoivien intiaanien käytännön toiminnan. Tuo vaino ei kuitenkaan onnistunut tyrehtyttämään Wounded Kneen eikä muidenkaan valtausten nostattamaa tärkeintä tunnetta: ylpeyttä olla intiaani. Seuraukset näkyvät edelleenkin Etelä-Dakotan seudulla.

Liite 1. Wounded Knee/Pine Ridge Yhdysvaltain kartalla

Lähde: www.nationalatlas.gov (imuroitu 27.5.2008).

Liite 2: Yhdysvaltain nykyiset intiaanireservaatit

Lähde: www.nationalatlas.gov (imuroitu 27.5.2008).

AGREEMENT

To effect the May 1973 meetings between White House representatives and headmen and chiefs of the Teon Sioux contemplated in the April 5, 1973 Agreement between the parties, it is agreed that both the dispossession of arms of the occupants of Wounded Knee will be accomplished in the following manner:

1. The details of this Agreement will be implemented starting at 7:00 A.M., Wednesday, May 9, 1973, and will proceed with expedition until the armed confrontation at Wounded Knee is ended.
2. At 7:00 the Government will remove all its APC's [armed personnel carriers] from the Wounded Knee perimeter and put one chief or headman in each Government bunker, and the occupants of Wounded Knee will, simultaneously, evacuate all their bunkers, road-blocks and assemble at the Tipi Chapel.
3. Upon Assembly, all weapons, ammunition, explosives, and explosive devices will be turned over to C.R.S. [Community Relations Service] by the occupants of Wounded Knee. C.R.S. will transport the weaponry to the old tipi site for examination by Government officials. Those weapons which are both legal, and tagged in a manner identifying the owners, will be returned to the owners within 24 hours. All legal weapons and untagged weapons will be seized. A list of all weapons shall be delivered through C.R.S. to the Government by 5.00 P.M., Sunday, May 6, 1973, so that the weapons turned over to the Government on May 9, 1973 can be checked against the May 6, 1973 list. 19 C.R.S. personnel to be in Wounded Knee Tuesday and Wednesday.
4. After C.R.S. has turned all weapons over to Government officials at the old tipi site, the processing of the occupants of Wounded Knee will begin. C.R.S. will monitor the processing. The occupants of Wounded Knee will divide themselves into three groups:
 - a. Those with outstanding arrest warrants against them;
 - b. Resident occupants of Wounded Knee who resided there prior to February 26, 1973; and
 - c. All others.

The occupants comprising each of these three groups will identify themselves with the aid of the agreed-upon form filled out in advance. These forms will be delivered by C.R.S. to Government officials by 5:00 P.M. Sunday, May 6, 1973.

5. The occupant group with outstanding warrants against them will proceed first to the old tipi site from the Tipi Chapel area.
6. When the warranted occupants have been processed, the resident occupant group with the presence in Wounded Knee predates February 26, 1973, will be processed in like manner.
7. Finally, the "all other" group will be processed in like manner.
8. Processing will be accomplished pursuant to the terms of paragraphs 2(a) and 2(b) of the April 5, 1973 Agreement. There may be a dozen or so people subject to arrest despite the absence of an outstanding arrest warrant. These people will be processed pursuant to Paragraph 2(a) of the April 5, 1973 Agreement.
9. After those occupants who have been arrested are en route to Rapid City, and the "all other" group is en route from the Pine Ridge reservation, the permanent residents of Wounded Knee will be escorted to their homes by Government officials pursuant to Para-

graph 2(c) of the April 5, 1973 Agreement. The searches set forth in Paragraph 2(c) of the April 5, 1973 Agreement will then take place.

10. When the procedures required by Paragraph 9 above have been completed and the Government is satisfied that Wounded Knee is safe for occupancy, the following will take place:
 - a. Government bunkers will be evacuated and covered over;
 - b. Wounded Knee bunkers will be covered over by Government officials;
 - c. Government roadblocks will be eliminated;
 - d. A residual force of Marshals and other Government people will be established pursuant to Paragraph 2(d) of the April 5, 1973 Agreement. It is contemplated that the presence of a portion of this force will be required in Wounded Knee for a period of time subsequent to the end of the confrontation. Paragraph 2(f) of the April 5, 1973 Agreement will become operative.
11. The Government renews its commitment to perform on its obligations set forth in Paragraphs 3, 4 and 5 of the April 5, 1973 Agreement.

Signed:

Wayne B. Colburn
Director
U.S. Marshals Service,
for the United States

Kent Frizzell
Solicitor
U.S. Department of Interior,
for the United States Government

Richard B. Hellstern
Deputy Assistant Attorney
general, U.S. Department
of Justice, for the United
States Government

And for the Oglala Sioux Residents and the American Indian Movement:

Frank Kills Enemy
Isaac Brave Eagle
Frank Fools Crow
Eugene White Hawk

Gladys Bissonnette
Roger Iron Cloud...

and others

Lähde: "Toukokuun sopimus 5.5.1973", Facts of File 1973, s. 535 – 536.

LÄHTEET

I JULKAISTUT LÄHTEET

Sopimukset ja lähdejulkaisut

Documents of United States Indian Policy (1990), Second Edition, Expanded. Edited by Francis Paul Prucha. Lincoln & London: University of Nebraska Press.

Red Power. The American Indian's Fight for Freedom (1985). Alvin J. Josephy, Jr. (toim.). Lincoln & London: University of Nebraska Press.

[Toukokuun sopimus 5.5.1973] ”Agreement signed May 5 by federal officials and representatives of the American Indian Movement (AIM) to end the 70-day siege of Wounded Knee, South Dakota”, *Historic Documents*. Washington, D.C.: Congressional Quarterly, Inc.

Lehdistö

Akwesasne Notes, vuosikerta 1973.

Harper's, vuosikerta 1973.

New York Times, vuosikerrat 1969–1973.

Newsweek, vuosikerrat 1969–1973.

Ramparts, vuosikerrat 1969–1973.

Time, vuosikerrat 1970–1973.

Washington Post, vuosikerta 1972.

Aikalaiskirjallisuus ja muistelmat

Brown, Dee (1970). *Bury My Heart at Wounded Knee. An Indian History of the American West*. London: Pan books.

Burnette, Robert & Koster, John (1974). *The Road to Wounded Knee*. New York: Bantam Books.

Davis, Angela (1975). *Sydämeni halusi vapautta*. Suom. Seppo Lopenen. Helsinki: Tammi.

Deloria, Vine Jr. (1969). *Custer died for your sins. An Indian Manifesto*. New York: McMillan Publishing Co.

Deloria, Vine Jr. (1970). *We Talk, You Listen. New Tribes, New Turf*. New York: McMillan Publishing Co.

Deloria, Vine Jr. (1974). *Behind the Trail of Broken Treaties. An Indian Declaration of Independence*. Austin: University of Texas Press.

Mails, Thomas E. (1979). *Fools Crow*. New York: Doubleday & Company, Inc.

Steiner, Stan (1968). *The New Indians*. New York: Dell Publishing Co.

Washburn, Wilcomb E. (1975). *The Indian in American*. The New American Nation Series. New York: Harper & Row, Publishers.

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Ala-Ketola, Marja (1985). *Hippijä, jippejä ja beatnikkejä. Amerikan 1960-luvun vastakulttuuriliikkeiden historiaa*. Jyväskylä: Gummerus.

Anaya, James (1994). "National Indian Youth Council". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Anderson, Terry H. (1995). *The Movement and The Sixties*. New York & Oxford: Oxford University Press.

Bernstein, Alison R. (1994). "National Congress of American Indians". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Burt, Larry W. (1994). "Government Policy: Termination and Restoration". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Churchill, Ward (1992). "Implications of Treaty Relationships Between the United States and Various American Indian Nations". *Native Americans and Public Policy*. Fremont J. Lyden & Lyman H. Legters (toim.). University of Pittsburgh Press.

Churchill, Ward (1993). *Struggle for the Land. Indigeneous Resistance to Genocide, Ecocide and Expropriation in Contemporary North America*. Monroe, Maine: Common Courage Press.

Churchill, Ward (1994). "Red Power". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Churchill, Ward (1996). "Radicals and Radicalism, 1900 to the Present". *Encyclopedia of North American Indians: Native American History, Culture, and Life from Paleo-Indians to the Present*. Frederick E. Hoxie (toim.). Boston: Houghton Mifflin.

Churchill, Ward & Vander Wall, Jim (1988). *Agents of Repression. The FBI's Secret Wars Against the Black Panther Party and the American Indian Movement*. Boston: South End Press.

Current, Richard N.; Williams, Harry T; Freidel, Frank & Brinkley, Alan (1987). *American History. A Survey*. 7. painos. New York: Alfred A. Knopf.

Fixico, Donald O. (1996). "Indian-White Relations in the United States, 1900 to the Present". *Encyclopedia of North American Indians: Native American History, Culture, and Life from Paleo-Indians to the Present*. Frederick E. Hoxie (toim.). Boston: Houghton Mifflin.

Hagan, William T. (1979). *American Indians*. Revised Edition (1. painos 1961). Chigago & London: The University of Chigago Press.

Hagan, William T. (1993). *American Indians*. Third Edition (1. painos 1961). Chicago & London: The University of Chigago Press.

Hauptman, Laurence M. (1986). *The Iroquois Struggle for Survival. World War II to Red Power*. Syracuse University Press.

Hauptman, Laurence M. (1994). "American Indian Chicago Conference". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Henriksson, Markku (1986). *Alkuperäiset amerikkalaiset. Yhdysvaltain alueen intiaanien, inuitien ja aleutien historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Hertzberg, Hazel (1988). "Indian Rights Movement, 1887–1973". *Handbook of North American Indians. Volume 4: History of Indian-White Relations*. Washington: Smithsonian Institution.

Holm, Tom (1985). "The Crisis in Tribal Government". *American Indian Policy in the Twentieth Century*. Vine Deloria Jr. (toim.). Norman: University of Oklahoma Press.

Hoxie, Frederick E. (1996). "Introduction". *Encyclopedia of North American Indians: Native American History, Culture, and Life from Paleo-Indians to the Present*. Frederick E. Hoxie (toim.). Boston: Houghton Mifflin.

Jaimes, M.A. (1994). "Pan-Indianism". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Josephy, Jr., Alvin M. (1982). *Now that the buffalo's gone: a study of today's American Indians*. New York: Knopf: Distributed by Random House.

Josephy, Jr., Alvin M. (1985). "The New Indian Patriots. An Introduction". *Red Power. The American Indians' Fight for Freedom*. Alvin M. Josephy, Jr., (toim.). Lincoln & London: University of Nebraska Press.

Josephy, Jr., Alvin M. (1988). "Modern American and the Indian". *Indians in American History. An Introduction*. Frederick E. Hoxie (toim.). Arlington Heights, Illinois: Harlan Davidson, Inc.

Josephy (1994). *500 nations. An Illustrated History of North American Indians*. New York: Knopf.

Kasee, Cynthia (1995). "Richard Oakes". { HYPERLINK "https://helka.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?SC=Title&SEQ=20080526213253&PID=50_kX95Un7XGZVUE54fBNrPNaHNdf&SA=Notable+native+Americans+Sharon+Malinowski,+editor,+George+H.J.+Abrams,+consulting+editor+%26+author+of+foreword" } }

Leonard, Michele T. (1994). "Urban Indian Centers". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.). New York: Garland Publishing.

Lyden, Fremont J. & Legters, Lyman H. (toim.) (1992). "Introduction". *Native Americans and Public Policy*. University of Pittsburgh Press.

Matthiessen, Peter (1992). *In the Spirit of Crazy Horse*. New York: Penguin Books.

Means, Russell (1982). "The Same Old Song". *Marxism and Native Americans*. Ward Churchill (toim.). Boston: South End Press.

Nash, Gary B.; Jeffrey Roy, Julie; Howe, John B.; Frederick, Peter J.; Davis, Allen F. & Winkler, Allan M. (1994). *The American People: Creating a Nation and a Society*. 3. painos. New York: HarperCollinsCollege.

The Native American Almanac: a portrait of native America today (1993). Arlene Hirschfelder & Martha Kreipe de Montao (toim.). New York: Prentice Hall General Reference.

Nies, Judith (1996). *Native American History. A Chronology of a Culture's Vast Achievements and their Links to World Events*. New York: Ballantine Books.

O'Brien, Sharon (1996). "Bureau of Indian Affairs". *Encyclopedia of North American Indians: Native American History, Culture, and Life from Paleo-Indians to the Present* (1996). Frederick E. Hoxie (toim.). Boston: Houghton Mifflin.

Through Indian Eyes. The Untold Story of Native American Peoples (1995). Pleasantville: Readers Digest Association.

U.S. Commission on Human Rights (1992). "A Historical Context for Evaluation". *Native Americans and Public Policy*. Fremont J. Lyden & Lyman H. Legters (toim.). University of Pittsburgh Press.

Waldman, Carl (1985). *Atlas of the North American Indian*. New York: Facts on File, Inc.

Warrior, Robert Allen (1996). "National Indian Youth Council". *Encyclopedia of North American Indians: Native American History, Culture, and Life from Paleo-Indians to the Present* (1996). Frederick E. Hoxie (toim.). Boston: Houghton Mifflin.

West, Richard W. & Gover, Kevin (1988). "The Struggle for Indian Civil Rights". *Indians in American History. An Introduction*. Frederick E. Hoxie (toim.). Arlington Heights, Illinois: Harlan Davidson, Inc.

Weyler, Rex (1992). *Blood of the Land. The Governement and Corporate War against First Nations*. Philadelphia: New Society Publishers.

Wilson, Terry (1994). "Alcatraz Occupation". *Native America in the Twentieth Century: an Encyclopedia*. Mary B. Davis (toim.) New York: Garland Publishing.

Virrankoski, Pentti (1994): *Yhdysvaltain ja Kanadan intiaanit. Intiaanikansojen kulttuuri ja historia Rio Grandelta Yukonjoelle*. Helsinki. SKS.

Zimmerman, Karen (1995). "Vine Deloria Jr." { HYPERLINK "https://helka.linneanet.fi/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?SC=Title&SEQ=20080526213253&PID=50_kX95Un7XGZVUE54fBNrPNaHNdf&SA=Notable+native+Americans+Sharon+Malinowski,+editor,+George+H.J.+Abrams,+consulting+editor+%26+author+of+foreword" }

III INTERNET-SIVUSTO

www.nationalatlas.gov (imuroitu 27.5.2008).